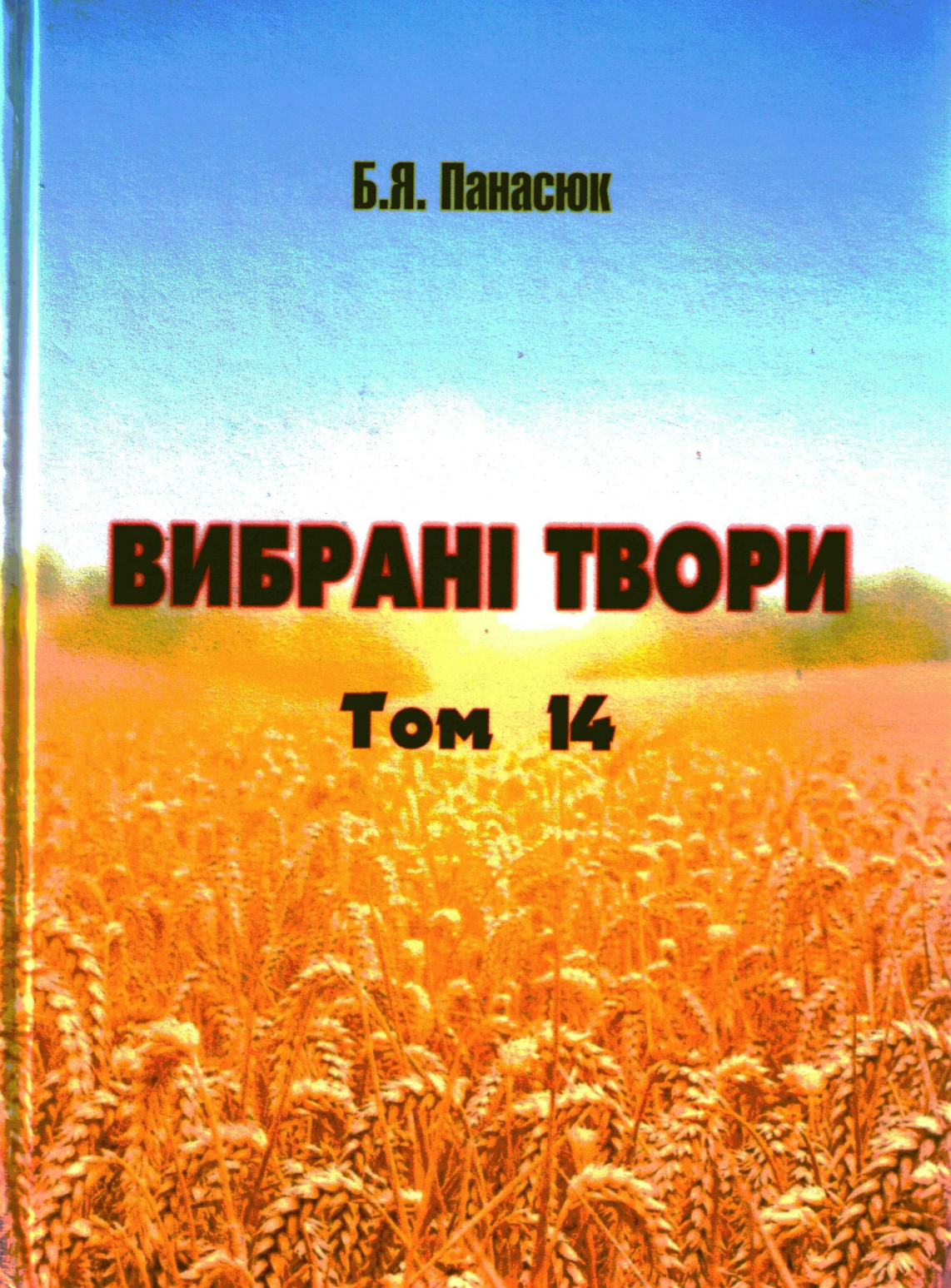

Б.Я. Панасюк

ВИБРАНІ ТВОРИ

Том 14

Броніслав Панасюк

ВИБРАНІ ТВОРИ

Том 14

Чорнобай 2021

**УДК 94(477)+304.4
П-16**

Панасюк Б.

П-16 Вибрані твори. Т. 14. -К.:

Аграрна наука. - Чорнобаївське КПП, 2021. - 404 с.

УДК 94(477)+304.4

ISBN 978-966-2499-48-3

Пропоноване наукове видання містить ряд філософських, наукових та історичних результатів досліджень, а також літературних творів, що характеризують епоху українського відродження впродовж тридцяти років незалежності. Подаються документи, які автор подавав до уряду для прийняття практичних рішень.

ISBN 978-966-2499-48-3

© Панасюк Б. 2021

1. Наука, філософія, історія

1.1. Олексій Бобринський: повернення¹.

Прикладом для сучасного політичного класу, а також бізнесменів і меценатів у справі культурного розвитку сільських територій, науки, формування вітчизняної селекції, новітніх технологій і виробництва є видатні українські цукрозаводчики — Терещенко, Симиренко, Харитоненко, Бобринські, Яхненко. Серед Бобринських провідне місце належить Олексію Олексійовичу Бобринському

Цар Петро I приборкував стрілецький бунт (1698 р.), коли стрільці повстали проти посилення кріпацтва, сподіваючись ввести в Московському царстві культуру та цивілізацію, щоб воно хоч трохи нагадувало Європу. Серед стрільців були й українські козацькі загони, козаки з яких бували в європейських країнах. Цар був крутий, шалений у власних вчинках і рішеннях, він особисто катував і рубав голови непокірним. Одного зі стрільців на ім'я Григорій Орел, який дивився на нього з викликом перед реальною і неминучою смертю, демонструючи свою непокору (так могли дивитись у вічі ворогові тільки українські козаки), цар несподівано помилував. Згодом він ввів Григорія Орла у дворянський стан і наказав дати йому прізвище Орлов та одружив на дворянській дівиці Зіновьевій. Це був початковий етап появи майбутніх Бобринських, що посідають важливе місце в українській історії

Хто такий стрілець Григорій Орел, якого цар нарек Орловим? Це не москаль і не татарин з Волги, а непокірний українець із південних степів України, яких після ганебної підтасованої Переяславської угоди 1654 р. було багато в Московії. Вони служили у війську, були стрільцями, будували міста, вирощували сільгосппродукцію для москалів та ще й заради них бились із сусідами. Прадід Орла був незадоволений порядками Петра I у стрілецькому середовищі, він не боявся смерті, був сміливою людиною — орлом, бо не кожен насмілювався перечити жорстокому цареві. Українського рицаря Григорія Орла можна вважати прототипом Тараса Бульби, адже обидва

¹ «Літературна Україна». №26 (5759). 26 липня 2018 р.

сміливо дивилися у вічі ворогові. Але якщо Бульба є художнім образом знаменитого українця М. Гоголя, то Орел є історичною особою, яка реально протистояла ворогові і залишила для майбутніх поколінь своїх нащадків.

У сім'ї Орлових народилося п'ятеро синів Орлів (Орлових) — Іван, Григорій, Олексій, Федір і Володимир. Серед них виділявся силою і статурою Григорій — «голова Аполлона на торсі Геракла», який приглянувся Катерині Олексіївні — дружині Петра III, тодішнього володаря Московського престолу.

Йшов час, і Катерина за два місяці до червневого перевороту (1762 р.) народила дитинку від свого улюбленого фаворита — Альошу. За допомогою Григорія Орлова і його чотирьох братів, які організували військо проти царя на підтримку його дружини, змусили того мовби добровільно відмовитися від трону, німецька принцеса Софія Фредеріка Августа Анхальт-Цербтська стала російською самодержицею Катериною II.

Як нагороду «за вірність» улюблена Катенька подарувала милому Гришеньці титул князя Римської імперії, збудувала для нього мармуровий палац. Сина Альошу матінка імператриця оточила великою увагою: виховання вона доручила гувернерам, одним з яких був німець Осін Дерibas — майбутній засновник Одеси; коли Олексію минув тринадцятий, ясновельможна матінка подарувала йому маєтки Бобріки і Богородицьк у Тульській губернії; пожалувала дворянський титул. Прізвище Бобринський походить від назви маєтку Бобріки, коли Олексій, нащадок козака Григорія Орла, відмовився бути Орловим. Обвінчався Олексій Григорович Бобринський із німецькою баронесою Анною Володимирівною Унгерн-Штернберг, яка народила йому чотирьох дітей — трьох синів (Олексія, Павла, Василя) та доньку (Марію).

Старший син Олексій Олексійович Бобринський успадкував гени як від українця Орла, так і від матінки та вінценосної бабусі, які були німкенями. Отож граф Олексій Бобринський і його нащадки не мають жодної генетичної спорідненості з народом, Московського царства, графи Бобринські є наполовину українцями і наполовину німцями. Онук імператриці Катерини II і графа Григорія Орлова (Орла)

започаткував вирощування цукрових буряків та виробництво цукру на бідній землі Московії, а згодом переніс своє виробництво в Україну, ставши одним із перших серед визнаних «цукрових королів» і меценатів.

Через походження граф О. Бобринський і його нащадки аж до 1991 р. були забуті. У 1917 р. «вождь світового пролетаріату», захопивши владу в Петербурзі за допомогою Льва Троцького і Йоффе Абрамовича з Німеччини, рід графів Бобринських вважав «позорящим наше великорусское национальное достоинство» і відносив до шайки «Романовых, Бобринских, Пурышкевичей». Основною причиною цього було те, що нащадки стрільця Григорія Орла по крові були наближені не тільки до українських козаків, а й до німецьких імператорських родин, на що претендувала й сім'я Ульянових. Отож рід Бобринських, нащадків українських і німецьких прадідів, українці зобов'язані прийняти у своє лоно.

Розпочав свою діяльність в Україні гарф О. Бобринський доволі успішно. Його заводи на найсучаснішому обладнанні з'являлися один за одним на Смілянщині: у Смілі, Грушківцях, Яблонівці, Балаклеї, Капітонівці. Досягнення на заводах у Смілі були прикладом для інших заводів, тут є чому повчитися і нинішнім підприємцям, зокрема створенню найкращих соціально-економічних умов для роботи і життя працівників заводів та селян, що вирощували цукрову сировину. Слід особливо зазначити, що після селянської реформи 1861 р. О. Бобринський допомагав своїм колишнім кріпакам викупити у нього землю, а багатьом своїм робітникам сприяв в отриманні необхідної профільної освіти.

Олексій Олексійович Бобринський вважається одним із найбільш освічених і енергійних людей свого часу; в 1893 р. він був названий знаменитим агрономом, який винайшов «плуг Бобринського», «сівалки і просапники Бобринського». Поряд із Терещенками та Симиренками він відіграв чи не основну роль у розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні. Бобринський став першим організатором і фінансистом прокладення єдиної на той час залізниці в Московії; нарешті, він успішно займався наукою, археологією, винаходами,

письменством; малював, любив і знався на музиці; був великим громадянином і людиною.

Граф О. Бобринський витрачає власні кошти для проведення сільськогосподарських досліджень, вперше застосовує внесення гною під цукровий буряк, налагоджує випуск мінеральних добрив, розробляє систему сівозміни з урахуванням вирощування цукрових буряків, проектує і випускає нові сільськогосподарські машини та механізми, деякі з них отримали його ім'я. Граф пише і видає книги, присвячені сільському господарству, промисловості, фінансам, робить особисту вагому пожертву на спорудження Політехнічного інституту в Києві, є членом опікунської ради Київського університету імені Св. Володимира. Більшу частину свого життя граф Олексій Олексійович провів в Україні, у Смілянському маєтку, куди тягнули його гени предків.

На смерть графа О. Бобринського газета «Киевлянин» 15 жовтня 1868 р. відгукнулася статтею, в якій зазначалось: «На днях наш край опечален был вестью о внезапной смерти человека, который своей деятельностью служил примером и украшением того сословия, к которому он принадлежал по своему общественному положению. ...Наш юго-западный край в особенности не забудет в нем одного из первых основателей и двигателей новой в то время отрасли промышленности свеклосахарной, которая теперь не только дает огромные выгоды капиталистам-предпринимателям, но и питает, и обеспечивает благосостояние сотен тысяч рабочего населения».

На відзнаку заслуг промисловця, «цукрового короля» і власника містечка Сміла О. Бобринського у Києві 6 лютого 1872 р. йому встановили пам'ятник, який простояв до 1926 року. За радянських часів на тому місці у 1954 р. було встановлено пам'ятник М. Щорсу.

У Києві пам'ятник Олексію Олексійовичу Бобринському містився на перехресті Бібіковського бульвару (нині бульвар Тараса Шевченка) та Безаківської вулиці (нині вул. Симона Петлюри). Немає сьогодні пам'ятника О.О. Бобринському, ніхто про нього не згадує, більшовицька пропаганда стерла не тільки матеріальний його спадок, а навіть пам'ять про цю людину. З 2016 р. постамент Щорсу закритий тканиною, що свідчить про його майбутнє знесення. А нашим громадянам слід

підтримати справу честі сучасних українських патріотів — відновити у Києві пам'ятник одному з перших «цукрових королів» і щедрих меценатів Олексію Бобринському. Для цього є принаймні чотири причини: перша — це нащадок українського козака Григорія Орла, якому цар хотів відтяти голову, але відступив; друга — це пам'ятник не державному чи військовому діячеві, а людині, яка трудилась у промисловості (будівництво залізниць) і сільському господарстві (бурякоцукрове виробництво); третя — пам'ятник був споруджений не імперською владою, а вдячними громадянами Київського краю за власні кошти; четверта — на відкритті пам'ятника не було представників ні з Петербурга, ні з Москви, повз нього пройшли з хоругвами і власними знаками робітники цехів міста Києва та Смілянщини, селяни з волосними старшинами і сільськими старостами маєтків графа.

Пам'ятник Графу О.О. Бобринському
у Києві

Українські письменники справедливо і вчасно поставили питання про наведення ладу з нашою історією, закладеною в пам'ятниках, приділивши особливу увагу місцям їхнього розташування на бульварі Тараса Шевченка й довкола. Вирішуючи питання про повернення пам'ятника О.О. Бобринському на його колишнє місце у Києві, слід керуватись ще й таким. Саме Григорій Орел, уродженець південних степів України, передав своєму правнукові О. Бобринському українські

гени, а той: відмовився від прізвиська «Орлов» і став Бобринським (взявши українське прізвище), свою діяльність присвятив українській землі, на якій жив і помер, творив добро для українського народу, розвивав науку і літературу. Українці просто зобов'язані віддати шану Григорію Орлу і його правнуку Олексію Бобринському — знаменитому цукрозаводчику, вченому і меценату, встановивши пам'ятник йому на місці, де він був упродовж 1872-1926 років.

1.2. Відродження і ствердження свободи своєї батьківщини²

З давнини Київщина і невід'ємна її складова Черкащина прославляли Україну у звитязних справах. В період визвольної війни під проводом Б. Хмельницького Черкаський край був центром цієї боротьби, відома боротьба проти більшовиків, що відомо з історії Чорного яру. Це край, де у IX ст. широко впроваджувались перші паростки соціально-культурних та благодійних заходів – освіта, наука, охорона здоров'я, пенсійна справа, тут народились Т. Шевченко і бував М. Гоголь. Багато віків українці перебували у рабстві Московії і змушені були віддавати свої інтелектуальні і виробничі здобутки північній сусіді, у нас забирали не тільки матеріальні цінності, але й історію, мову і культуру. Тепер усе це потребує відродження, повернення і ствердження.

Історія пам'ятає добрі справи Смілянщини, а також відомих людей, які уже третє століття звеличують дух українців. За часів Графів Бобринських, на Смілянщині, окрім цукрових і рафінадних заводів, з'явилося багато чого нового і першого: перша дослідна селекційна станція; перша лікарня в повіті; перше механічне підприємство; перший навчальний заклад з підготовки спеціалістів з цукроваріння в імперії; перша і єдина ентомологічна станція. Більше того, Олексій Олексійович Бобринський вперше в околицях Сміли проводив численні розкопки багатьох пам'ятників глибокої старовини і досліднику вдалося зібрати багаті колекції різних предметів, які проливають світло на життя і побут найдавніших мешканців цього краю. Сам дослідник, Граф Олексій Олексійович

² Підготовлено до 70-тиріччя академіка НААН М. І. Башенка

Бобринський, досить детально пише про давніх мешканців цього краю. Для читачів повідомимо, що Олексій Олексійович Бобринський – нащадок українського козака Григорія Орла і принцеси Софії Фредеріки Августа Анхальт – Цербської (цариці Катерини II).

У своїх дослідженнях Граф повідомив, що Придніпров'я заселялось скіфами і сарматами, яких він змальовує у вигляді кочівника, високого зросту, з сильно розвиненою мускулатурою; голова кругла, риси обличчя дуже виразні, зуби чудові; навислі брови, випуклий лоб, глибоко запавші основи носа; сильні вилиці надавали скіфові трохи суворий вигляд; головне його заняття - їзда верхи, кочове життя, битви, звірині лови. З усього бачимо, що наші далекі предки найперше мали справу з тваринництвом – це було їхнє життя. Саме такими рисами скіфи і сармати нагородили майбутніх поселенців Придніпров'я, які й стали прадавніми пращурами українських козаків, нащадки яких формували основу Запорізької Січі і тепер проживають в Україні, зокрема на Черкащині.

Отже, розвиток бурякоцукрового виробництва, впровадження новинок і наукові дослідження селекції в цій галузі, а також вивчення історичної старовини провадились також на Смілянщині, скажімо в селі Пастерівське, неподалік якого знаходиться село Радиванівка. У цьому селі, тепер Кам'янського району, 1 березня 1948р. народився вчений і організатор виробництва Михайло Іванович Бащенко. На Смілянщині і в Україні О.О. Бобринського згадують, що він багато здійснив у розвитку бурякоцукрового виробництва і селекційній справі галузі, але ніде не відмічається про тваринництво та його використання. Є усі підстави стверджувати, що нащадок своїх прадідів М.І. Бащенко ввійде в історію Черкаського (Київського) краю, як вчений і організатор, в галузі тваринництва, зокрема розвитку племінного тваринництва на генетико-селекційній основі, як бази для наукової та виробничої сфери галузі тваринництва України. Саме тут розпочала проглядатися генетична спадкоємність поколінь, яка в послідуячому буде підтверджуватися на кращих традиціях та

наукових ідеях. Тобто, скіфи і сармати, а також наступні покоління русів-українців, були причетні до тваринництва, графи Бобринські тваринництву на Черкащині не надавали значення, а тому академік М.І. Бащенко, продовжуючи справу своїх давніх предків, свою виробничо-наукову справу звернув саме на цю галузь.

Перша спадковість поколінь з древності, у нашому випадку, простежується в наступному. Якщо поглянути на вченого М.І. Бащенка, то за своїми зовнішніми рисами, які описав О.О.Бобринський і подаються вище, перед вами сучасний потомок своїх древніх пращурів скіфів і сарматів. Їм притаманна їзда верхи, кочове життя, битви не тільки з ворогами, але й з природою за виживання, звірині лови, тобто тваринництво. Якщо перекласти минуле на сучасність, то тут і тваринництво, і кочове життя, і битва наукова і організаційна за краще життя, можливо й виживання.

Друга спадковість поколінь уже з давньої історії. На Смілянщині О.О. Бобринський займався і будівництвом залізниць, і бурякоцукровим виробництвом, а далі наукою в селекції та археології. Так сталося, що й М.І. Бащенко, випускник зоотехнічного факультету Костромського сільськогосподарського інституту «Каравасово», перш ніж стати вченим, спочатку розпочинав свій трудовий шлях на адміністративно-керівних посадах Черкаського облплемоб'єднання: старший зоотехнік; головний зоотехнік і керівник цієї обласної установи. Далі розпочалась наукова робота в галузі тваринництва, яка також проглядається через призму давнини.

Третя спадковість – з новітньої історії. В господарській справі України розвивалась переважно молочна худоба, а тому завжди існувала проблема з розвитком м'ясної худоби, що турбувало виробників і вчених. У 70-х роках ХХ ст. цю проблему намагався вирішити Міністр сільського господарства П.Л. Погребняк, який у 1972р. запросив працювати до міністерства головного зоотехніка–селекціонера з Держплемзаводу «Тростянець» Михайла Васильовича Зубця, якому доручив займатися практично і науково м'ясним скотарством. Саме М.В. Зубець побачив здатність М. І. Бащенка науково вирішувати

проблеми м'ясного і молочного скотарства, доручивши йому займатися цією проблемою під керівництвом відомого вченого у цій галузі Валерія Петровича Бурката. Так передавались традиції і формувались наукові ідеї в галузі тваринництва, які тепер мають фундаментальне значення для української науки в аграрній сфері. Цих відомих українських вчених уже немає, але їхні наукові ідеї розвиває М.І.Башенко, одержавши за це певні наукові відзнаки: доктора наук, професора, академіка НААН.

Четверта спадковість, з древності до сьогодні. Якщо розглядати давній зв'язок зі своїми давніми пращурами, науковою та практичною роботою попередників на Смілянщині, зокрема графа О.О. Бобринського, який працював і в Петербурзі, і в Тульській губернії, і в інших місцях, але його життєвим центром, де розвивалось бурякоцукрове виробництво, була Смілянщина. Так і академік М.І. Башенко, працюючи у Києві (Інститут розведення і генетики тварин НААН, в Президії НААН), майже усі свої дослідження у галузі тваринництва, навчання молодого покоління та ведення організації виробництва, проводить на Черкащині. Очолював Черкаську філію Інституту розведення і генетики тварин УААН, а також Черкаську дослідну станцію біоресурсів Інституту Розведення і Генетики Тварин НААН, також сприяв становленню Інституту в якості головного науково-методичного центру з проблем збереження генофонду сільськогосподарських тварин. Саме за його авторства, а дослідження провадились на Черкащині: а) сформовано племінну базу спеціалізованого м'ясного скотарства; б) створено спеціалізовану високопродуктивну українську чорно-рябу молочну породу; в) центрально-східний внутрішньопородний і черкаський заводський типи, а також заводські лінії в її структурі, які відповідають рівню європейських стандартів; у Черкаській області впроваджено систему великомасштабної селекції у скотарстві з використанням сучасних досягнень популяційної генетики, селекції та біотехнології. Вирішено ряд інших наукових та виробничих проблем у галузі тваринництва

Древні предки українців, скіфи і сармати, любили свободу і за неї боролись, не корились ворогам й українські козаки, за що цар

Петро намагався відтяти голову Григорію Орлу, нащадки якого працювали на Черкащині, зокрема графи Бобринські. В новітню історію таємно писав антибільшовицьку поезію й академік Валерій Петрович Буркат, які були співзвучні з роздумами його вихованця у сфері науки Михайла Івановича Башенка. Якщо говорити про любов до батьківщини і захист її національних інтересів, то М.І. Башенко стоїть в ряду багатьох представників української інтелігенції як України так і Черкаського краю. Після багатовікового рабства в Україні, у першу чверть століття незалежності, ще невеличкий відсоток людей, у тому числі інтелігенції, які здатні відстоювати національні інтереси свого народу, а тому такі як академік Башенко М.І. є опорою і взірцем у боротьбі за свободу. Саме на плечі таких представників українського народу лягає ноша відроджувати і розвивати науку у її вкрай складні часи, розвивати виробництво, особливо аграрне, стверджувати і зміцнювати основи української незалежності.

17.04.2017

1.3. Економіка і медичне забезпечення села в руках його громади³

В країні проводиться адміністративно-територіальна реформа, яка, зокрема, передбачає створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Україна переважно аграрна країна, а тому новий цивілізаційний вибір її розвитку найперше, звичайно, стосується сільських місцевостей, де виробляється основна частина абсолютного доданого продукту країни. Сільські жителі хочуть мати можливість працювати на своїй богом даній землі, маючи робочі місця, доходи, освітні, дитячі і культурні заклади, щоб народжувати і виховувати дітей, а для цього найперше – одержати якісну медицину.

З преси ми довідалися, що на Уланівщині після прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (від 05.02. 2015 р.), ось уже декілька років справа не зрушилася з місця. Це справедливо стурбувало відомого в Україні,

³ Панасюк Б.Я., Поліщук М. Є. //Газ Життєві обрії. (Хмільницький район на Вінниччині), 24 серпня 2018

недавнього керівника крупного господарства В. Т. Вільчинського, а також керівництво Хмільницького району і селян, які в усній формі висловлюють своє незадоволення станом справ. І це справедливо, адже на селі відсутні робочі місця, немає фінансових ресурсів, знижується народжуваність, занедбана сфера охорони здоров'я, закриваються школи. У цьому контексті, коли селяни обрали керівників сільських рад, то їхній святий обов'язок дбати про добробут і здоров'я кожного жителя свого села. Одначе, самотійно подібного здійснити неможливо, треба об'єднуватися, щоб використати наявні великі можливості аграрної сфери виробництва.

Щоб дотримуватись такого напрямку, селяни і керівники сільських рад мають враховувати, що майже весь додатковий продукт держави виробляється на селі, але перерозподіляється так, що у сільській місцевості залишаються мізерні доходи. Розрахунки підтверджують, що створена абсолютна додана вартість в рільництві розподіляється через трудову діяльність у ті чи інші сфери виробництва держави таким чином: вирощування сировини і торгівля нею – 12-15%; зберігання і переробка сировини – 25-30%; торгівля готовими продуктами для використання – 50-48%; інші користувачі (3-7%). Якщо сучасні крупні агровиробники продають зерно за кордон, то більше 80% абсолютної доданої вартості, одержаної в Україні, вони безповоротно дарують іноземним державам, де виробляються якісні харчі та корми для тваринництва, створюються робочі місця, одержуються фінансові ресурси. Та невеличка частина (12-15%) створеного додаткового продукту, що залишається в країні, належить крупним агровиробникам, для сільської місцевості і її жителів нічого не залишається.

Особливо це важливо врахувати і використати в сучасних намірах формування об'єднаних територіальних громад, коли потребуються значні фінансові ресурси для наповнення бюджетів громад, коли із-за децентралізації управління централізованих надходжень не буде. Настали часи необхідності відмовитися від навиків минулого, нажитого століттями, «хай хтось», «хай влада» – своє життя покращує громада. Уланівщина, як і інші сільські місцевості країни, відчувають гостру нестачу будівельників,

штукатурів, електриків, шоферів, верстатників, будівників місцевих шляхів і багатьох інших спеціалістів, які прийдеться готувати, а для цього потрібні місцеві кошти, бо держава їх не надаватиме. Покращити подібне становище на селі не спроможна невеличка горстка фермерів і окремих селян, що займаються виробництвом, одержуючи до 12% створеної доданої вартості, а тому селяни збіднюють, погіршується їхнє соціальне становище і вони залишають сільську місцевість, виїзять у великі міста і за кордон, село гине.

Щоб поліпшити становище, доцільно створити умови, які б забезпечили збільшення доданої вартості в сільській місцевості, тобто фінансових ресурсів, створення робочих місць і значне поліпшення соціально-економічного становища жителів села. Такі умови найкраще можуть бути створені на основі виробничої кооперації та інтеграції, що дозволить оживити життєдіяльність у сільській місцевості, поєднавши в селах, селищах і територіальних громадах, які доцільно створити, три сфери діяльності: а) виробництво сировини; б) її зберігання і переробку; в) реалізацію готових виробів для використання. Найперше це допоможе зберегти знамениту цінність української нації – села і селища, повернувши туди фінансові ресурси, створивши робочі місця, відновивши шляхи сполучення, ожививши усі сторони соціальної сфери.

В основу виробничої кооперації та інтеграції покладено і теоретичні, і практичні концепції. Перше, кооперування власників землі – це доказ того, що Сонце і Земля, які є базисом створення додаткового продукту через фотосинтез у листочках рослини, належать усім, що це спільна власність, хоча і на приватній основі. Друге, виробнича кооперація та інтеграція формується добровільно на основі приватної власності, держава лише створює сприятливі умови для цього (економічні, правові і адміністративні). Третє, інтеграція, яка передбачає виробництво сировини, її переробку і одержання кінцевого продукту, ефективно може діяти в умовах об'єднаних територіальних громад.

Центром організаційної структури економічної кооперації та інтеграції у виробництві кінцевої продукції мають стати сільські і селищні ради, а також нові формування об'єднаних територіальних громад. На нашу думку, саме в межах територіальних громад є можливість створювати робочі місця і забезпечувати надходження фінансових ресурсів для виробничих і соціальних потреб у кожному селі при відсутності централізованого бюджетного фінансування. В основі формувань діятиме постулат, що земля повинна служити не предметом наживи, а засобом ефективного прояву енергії Всесвіту і Сонця на відповідній місцевості за допомогою людської праці. Цієї праці селяни тепер позбавлені.

Кооперація сприятиме усуненню наявності безлічі протиріч в соціально – економічних задачах щодо становища сільських місцевостей, які навіть важко перерахувати, особливо у володінні і використанні усіх земель кожного села, а також виробництві сільськогосподарської продукції, її глибокої переробки і реалізації. Кооперація на селі допоможе: відновити розвиток тваринництва, яке зникло; вирощувати цукрові буряки, площі яких зведені нанівець; захистити фермерів і дрібних виробників, яких майже витіснили корупні агровиробники. Селяни, мабуть, знають, що завезене з крупних міст молоко нерідко виготовлене з порошку, у більшості солодких виробів міститься не цукор, а цукрозамінники з яких біля 80% хімія, не якісні й інші харчі, виготовлені у крупних містах чи привезені із закордону.

У свою чергу інтеграція трьох секторів агропромислового комплексу (АПК) в межах об'єднаних територіальних громад на умовах кооперації дозволить: а) спрямувати значні фінансові ресурси, створені в аграрній сфері, на її ж розвиток і соціальну інфраструктуру сільської місцевості; б) створити велику кількість робочих місць у сфері переробки сільськогосподарської сировини та реалізації готових виробів в сільській місцевості; в) агросфера перетвориться з споживача бюджетних коштів на прибуткову структуру, яка вноситиме кошти до бюджетів; г) місцеві органи і сільська громада самостійно вирішуватимуть проблеми соціальної інфраструктури. Держава може допомогти існуючим приватним

переробним підприємствам визначити свої ринкові відносини на кооперативній основі з сільськими територіальними громадами. Торговельну базу формує без посередників сільська територіальна громада також на основі умов кооперації.

Враховуючи, що найціннішим у людини є її здоров'я, поглянемо на об'єднаній громади покращити сферу медицини в сучасних умовах. Новітні технології медицини XXI століття змінюють наші уявлення про первинний, вторинний і третинний рівні медичної допомоги, особливо селянам. Ці технології передбачають, що для надання первинної медичної допомоги на селі треба, щоб в амбулаторії, де працювало 3-6 сімейних лікарів, діяв діагностичний комплекс портативного цифрового обладнання, приєднаного до інтернету: електрокардіо – і електроенцефалограф; ультразвуковий сканер; рентген –апарат. Такий діагностичний комплекс може бути організований і діяти у населеному пункті на 5-10 тисяч жителів, але, як відзначено, в селах Уланівщини чисельність жителів становить значно менше тисячі. В таких умовах в селі недоцільно навіть будувати амбулаторію, а краще переходити до новітніх технологій медицини.

Враховуючи, що чисельність лікарів на селі та щільність його населення невпинно зменшується, телемедицина – єдиний спосіб забезпечити доступність діагностики. Портативний кардіограф, під'єднаний до смартфона, дозволяє не тільки лікарю, а й фельдшеру, медсестрі зняти електрокардіограму в селі і передати амбулаторію, де її розшифрують і нададуть консультацію. Лише в такому разі жителі сіл і містечок зможуть не менше як двічі на рік обстежуватися, з метою запобігання ризику інсульту та інфаркту. Якщо враховувати, що здоров'я наших селян має стояти на першому місці, то лише принципи формування діагностичного комплексу підтверджують необхідність створити об'єднану територіальну громаду Уланівщини.

Є підстави вважати, що об'єднана територіальна громада сприятиме створенню регіонального діагностичного центру на Уланівщині, а портативними електрокардіографами, під'єднаними до смартфона, зможуть користуватися як медичні працівники так і

громадяни індивідуально. Подібні технології в медицині широко використовуються у Британії, США, Німеччині та інших країнах. Тепер – справа за громадою та ініціативними людьми в цій новій організаційній структурі у нашій країні, зокрема, на Уланівщині, що незабаром даватиме позитивні результати у вигляді здоров'я наших поколінь.

Ми, вихідці з сіл Лозна та Лип'ятин, цілком підтримуємо рекомендації ініціативної групи щодо створення Уланівської об'єднаної територіальної громади (ОТГ), висловлені відомим у нашій країні знавцем життєдіяльності селян В.Т. Вільчинським (Життєві обрії. 01.06.2018 р.), які сприятимуть соціально-економічному розвитку на селі, відродженню та зміцненню медицини у нашому краї.

1.4. Духовна і наукова спадщина академіка Р.І. Тринька⁴

Моє знайомство з академіком Романом Івановичем Триньком відбулося на ниві наукових досліджень в галузі економіки у важкі і невідомі перші роки відновлення незалежності древньої держави Русь-Україна. В його науковій творчості і духовній сфері була національна любов до своєї батьківщини і переконлива віра у її перемогу у здобутті свободи та незалежності. Любив і був відданий своїм малим батьківщинам на Тернопільщині і Львівщині, де відбувались історичні події Українського повстання 1942-1952 рр. для здобуття свободи українському народові.

Найперше, мабуть, варто відзначити, що наукові спрямування академіка Р.Тринька на розбудову держави і здобуття нею незалежності формувались в роки дитинства в краї, де народився, а тому він писав про свої праці, що вони «змусять читача задуматись над минулим, сучасним та майбутнім рідного краю, а добрі спомини про Краснопущу залишаться на все життя»⁵. Тепло написав спогади про своїх односельців, особливо тих, хто приймав удари більшовиків і приймав участь у визвольних битвах за

⁴ Духовна і наукова спадщина академіка Р.І. Тринька. Людяність – його кредо. Книга – спомин на пошану Романа Тринька. Львів, 2019, - С.85-93

⁵ Тринько Роман Краснопущі 415 років. Львів 2004.

незалежність України. Вчений сумує, знаючи, що одержані у ті часи «рани не заживають», бо «червоний смерч не пронісся миттєво. Його руйнівні сили надовго затримались на цій землі». У своїх працях вчений підкреслює, що події і діяльність людей в часи визволення були типовими як для всієї Галичини так і його рідного села Краснопуці.

Особливо для майбутніх поколінь своїх односельців вчений приділив увагу монастиреві в селі Краснопуці та його ігуменові о. Юліана Манька. Як-то під час наших дискусій з Романом Івановичем, я ненароком сказав, що наші академіки не дуже приділяють уваги релігійним почуттям народу. Невдовзі я одержав листа від 27.06. 2017 р., де він написав «Мені невідомо з яких міркувань Ви прийшли до висновку про мою байдужість до церкви». І невдовзі мені надійшла книжка професора Р. Тринька «Ігумен о. Юліан Манько» (Львів 2008), а також конверт з портретом Ігумена на відзначення 125-річчя від дня його народження, виготовлених в кількості 100 примірників на кошти і за тематикою Р. Тринька. Велика увага до о. Юліана з боку вченого у тому, що він очолюючи монастир багато доброго зробив для духовності і матеріального добробуту села Краснопуці: монастир проводив велику виховну роботу серед селян і молоді, надавали медичну допомогу; кожний священник і монах монастиря крім участі у спільних молитвах з селянами, виконували роботи, зокрема, відповідали за роботу млина, доглядали за садом, квітами, пасікою та озерами. Коли ж вдруге повернулись москалі, то за відмову Ігумена монастиря перейти до московського православ'я, велику, мудру і скромну людину о. Юліана заслали на 10 років до Сибіру⁶. Звідтіль він повернувся і доживав віку у своєму селі Старий Яжев.

Розглядаючи становище свого краю в часи Українського повстання 1942-1952 рр. академік Тринько стверджує «нажаль, українське питання не знайшло належної підтримки в більшості європейських країн. Єдиним аргументом здобуття державності був

⁶ // Яворівщина. 11.05.2017, №33-34

шлях визвольної боротьби»⁷. Після того, як визвольну боротьбу було втрачено, вчений зробив невтішний економічний висновок, коли москалі під приводом відбудови народного господарства споруджували у Західній Україні екологічно небезпечні підприємства, будували житло і поселяли безліч сімей, привезених Московії, що в послідуєчому впливало на демографічну деградацію в Україні.

Як патріот Львівщини вчений дослідив і рекомендує своїм землякам «Молодіжне безробіття є сьогодні фактором прямої дії на погіршення вікової структури населення, яка є одним із проявів демографічної деградації». Здавалося б, що наявність робочих місць принесе підвищення добробуту, що сприятиме покращенню демографічної ситуації. Однак, академік попереджає, що «кращі матеріальні умови життя населення не є фактором прямого впливу на демографічні процеси»⁸. Тобто існують інші фактори, які з однієї сторони погіршують ці процеси, а з іншої, у певній мірі, могли б її покращити. До факторів, які вкрай погіршують демографічну ситуацію Роман Іванович відносить появу агрохолдингів і у своєму дослідженні «Андидемографічна природа агрохолдингів» для державної влади, народних депутатів та деяких вчених дає свої справедливі висновки, що: перше, «аграрні реформи, як і формування агрохолдингів, здійснюють люди, далекі від знань закономірностей та особливостей розвитку аграрної сфери»; друге, «агрохолдинги в сучасному їх законодавчому супроводі становлять економічну, екологічну та демографічну небезпеку»⁹. До цього часу ні державні органи, ні депутати, навіть керівництво НААН не прислухались до висновків академіка Р. Тринька про небезпеку подальшого існування агрохолдингів та рекомендацій академіка М. Зубця, який рекомендує «Експорт не сировини, а товарів сільськогосподарського походження – це ще один із наших резервів»¹⁰.

⁷ Тринько Р. Штрихи до історії УПА. Львів, 2012.

⁸ Тринько Р. Демографічна безпека: особливості та стратегічні пріоритети. Львів, 2016, -С. 55,59

⁹ Там же -С.82,96

¹⁰ Зубець М.В. Наукові засади розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах. //Економіка АПК. -2011, -№1, -С. 3-11.

Вчений звертає увагу й на інші фактори, які могли б покращувати демографічну ситуацію, але вони не менш небезпечні ніж агрохолдинги¹¹. Перший фактор, на що звертає увагу Роман Іванович, так це «проблемність і кризовість української сім'ї», як результат емансипації жінок та високий коефіцієнт шлюбної асиметрії, який визначає дефіцит чоловічої статі для створення сімей. Другий фактор, це український напрям до Європи, ще проповідується «позашлюбні» стосунки та «гомосексуалізм», як напрям «демократизації» суспільства.

Як продовження цієї тематики, належну увагу вчений приділив продовольчій безпеці країни, окремих областей і районів. Задля цього ним здійснено наукове дослідження якості продуктів харчування¹², де посилаючись лише на один вид продуктів підкреслюється, що рівень дитячої смертності залежить від обсягів виробництва молока в державі чи області. Справа у тому, що зниження розвитку тваринництва і зменшення виробництва молока в державі, його завозять із-за кордону, здебільшого в порошок і неякісне. Вчений справедливо відзначає, що від якості продуктів харчування залежить здоров'я нації в цілому. Це я зобов'язаний підтвердити, адже саме за роки незалежності зайняття Україною першого місця в Європі за смертністю відбулося із-за двох основних причин: перша, постійні стреси на шляху до здобуття свободи; друга, якість харчів, виробництво яких в країні катастрофічно скоротилось, а завозяться іноземні, зокрема молоко в порошок, ковбаси невідомого виробництва, навіть часник та цибулю завозимо з Китаю, а картоплю з Єгипту, цукор з цукрових буряків уже замінено завезенням цукру з тростини та цукрозамінників, багато іншого.

Причини скорочення площ під цукровими буряками, зменшення кількості цукрових заводів і зниження виробництва цукру в Україні навіть деякі вчені вважають справедливим так як існує ринок, який вирішує всі проблеми. Мовляв, ціни на цукор в Україні низькі, а тому його не вигідно виробляти, із-за цього

¹¹ Тринько Р. Демографічна безпека: особливості та стратегічні пріоритети. Львів, 2016, -С.150-196

¹² Тринько Р. Продовольча безпека: аналітична діагностика. Монографія. Львів, 2010, -С. 77-130

скорочуються площі. Подібні пояснення, з посиланням на ринок, вченими колишнього знаменитого Інституту цукрових буряків, викликають щонайменше сумнів. Вчені зобов'язані самі розуміти, пояснювати владі і агрохолдингам, що низька ціна на вітчизняний цукор полягає у тому, що харчовиками використовується більш дешевий цукор з тростини та цукрозамінників, що містять біля 80% хімії, яких в країну завозиться все більше і більше. В даний час харчова промисловість використовує не менше 20-30% цукрозамінників, що погіршує здоров'я населення, особливо дітей. Крім того, «наукове» пояснення справедливості скорочення площ під цукровими буряками і зменшення їх виробництва, шкідливе для розвитку тваринництва, яке позбавляється гички, жому, меляси. Крім того, чомусь не згадується, що цукрові буряки є сировиною для біоенергетики та важливою складовою культурою у сівозмінах.

У своїх працях і лекціях у навчальних закладах Роман Іванович пояснював студентам, які тепер перебувають у різних сферах науки, бізнесу і державного управління «про вирішальне значення науки, в тому числі й статистичної, у справі державотворення»¹³, посилаючись на інших вчених, переконував, що мир для сусідньої Польщі у 1918-1921 рр. принесли не тільки генерали, «але й десятки науковців зі сфери історії, географії, статистики, , етнографії, економіки, права, котрі активно підпирали дипломатичні змагання на мировій конференції Парижі та довкола неї»¹⁴.

Про роль науки і науковців, яких в Україні не шанували, не шанують дотепер, невідома й перспектива, бо молодь в науку не поспішає, а здебільшого відправляється за кордон. Академік Р. Тринько пропонував провадити наукове вивчення економіки, щоб приймати найбільш виважені державницькі рішення при переході від планової до ринкової економіки, турбуючись про те, що навіть «Серед провідних учених України, які досліджують проблеми розвитку аграрного виробництва за роки незалежності, на

¹³ Тринько Роман. Теорія статистики. Львів, «Українські технології», 2003, -С.8-9

¹⁴ Мельник Ігор. Деякі аспекти наукової праці на тлі національно-визвольних змагань початку ХХ століття. //Поступ. -1999. -№19.

жаль немає єдиної думки щодо оцінки реформаційних процесів у цій галузі»¹⁵.

Про шанування науки минулого свідчить історія бурякоцукрового виробництва, яка засвідчує наступне: в Німеччині вчені розробили технологію одержання цукру із буряків; у Франції вирішили проблему виробництва цукру не з тростини, а буряків; в Україні ж досліджена і вирішена важлива проблема одержання нової форми буряків цукрових з однонасінними плодами. В той же час тепер в Україні ніде не проповідується, що українська наука у цукровому виробництві займає належне місце поряд з Німеччиною та Францією, що було б добрим нагадуванням при зустрічах не тільки керівників, але й вчених цих держав. Одначе, у нас навіть вчені, які вивели одностовкове насіння цукрових буряків (В.Ф. Савицький, О.І. Харечко-Савицька, Л.І. Федорович, М.Г. Бордонос)¹⁶, викреслюються з аналогів науки, а подаються зовсім непричетні (19 осіб) до цієї справи¹⁷.

Тут провина не стільки державної влади скільки самих же вчених, особливо тих, які не позбулися московської ідеології. Ми соромливо замовчуємо, або дуже мляво згадуємо, що для одержання хоча б якогось визнання в науці чи літературі, українці мають виїхати за кордон, бо в Україні їх не визнають ні середовище вчених, ні держава. Думаючи про теперішню українську науку згадуються гіркі слова, висловлені про А. Ідена «Человек с ограниченными способностями всегда будет выигрывать ибо старая шайка всегда будет поощрять скорее посредственность, чем яркие способности. Истинные же способности всегда будут подавляться». І дійсно, реальне становище в Україні свідчить, що в роки здобуття незалежності до влади проникали не найкращі з науковців, бо саме наукова «посредственность» порекомендувала владі знищити крупні господарства, колишні колгоспи і радгоспи, передавши землі селян агрохолдингам, що стало основною причиною

¹⁵ Тринько Р. І., Стадник М.Є. Складові економіко-екологічної моделі господарювання. Львів, 2011,-С.7

¹⁶ Основные выводы научно-исследовательских работ ВНИС за 1937 год. М., 1939, -С. 326, 351-352, 357-359, 369-371.

¹⁷ Золоті сторінки аграрної науки України. К. Аграрна наука, -С.50-51, 2018

зникнення сіл. Таких вчених, як академік Р. Тринько не слухали, вдіяти щось інше він зміг, а тому з гіркотою написав «Якщо зловісний процес вимирання українських сіл неможливо зупинити і стосовно села Краснопущі, то нехай слово стане добрим сторожем пам'яті про нього та його кмітливих жителів»¹⁸.

Про сучасне відношення держави за роки незалежності до науки і вчених свідчить чимало фактів. В цілому треба визнати, що українська наука повністю відсторонена від процесів державотворення, бо навіть в часи розгорнутої дипломатичної діяльності впродовж 2015-2019 рр., спрямованої на повернення України до європейської спільноти, ніде не використовувались можливості української науки. Про необхідність використання науки для розвитку держави і економіки вчені просили, зокрема П. Порошенка (лист 12.12.2018) «Скажіть щось позитивне про українську науку і її підтримку. Без науки ні одна держава не розвивається, її ставив на перше місце і оберігав Імператор Наполеон, до неї так ставляться й сучасні розвинуті країни». У своїх передвиборчих промовах президент країни говорив багато не тільки про важливе, але й другорядне, згадувалось про освіту, але про науку ні слова, навіть виникав сумнів, що вона існує в Україні. Мабуть вчені голосували за такого президента відповідно з його відношенням влади до науки.

Є велика надія, що наукові дослідження і зроблені висновки для розбудови і повернення величі древньої країни Русь-Україна академіка Р.І. Тринька, як і інших українських вчених, будуть використані українською владою, як це практикують провідні держави Європи і світу. У свою чергу вчені не будуть забувати своїх колег, які в минулому здійснили вагомий внесок в наукову скарбницю.

01-05.2019.

1.5. Перспективи глобальних кліматичних змін на планеті Земля

Становище людства наприкінці ХХ і початку ХХІ ст. характеризується значним антропогеновим перевантаженням

¹⁸ Тринько Роман. Краснопуща - колыска мого дитинства. Львів, 2017.

«плівки життя» (кілька метрів завтовшки в пустелях та десятки метрів у лісах і водних екосистемах) (1) внаслідок інтенсивних катастрофічних змін у довкіллі: зростання забруднення повітря та Світового океану; збільшення чисельності населення планети Земля; кліматичні зміни; зниження рівня ґрунтових вод; скорочення посівних площ із-за використання родючих земель на інші цілі; зменшення площ та погіршення структури лісів; поширення пустель на значних територіях; суттєві втрати генетичної основи рослинного і тваринного світу. Факторами цих перевантажень є: суб'єктивні, які створюються деструктивною діяльністю людини; об'єктивні, вони відбуваються відповідно до законів планети Земля, нашої Галактики і Всесвіту. Повсюди наголошується, що настає «потепління».

Відомі організації світу, серед яких Національне управління океанічними і атмосферними дослідженнями США і NASA, незалежно здійснили аналіз температур повітря на поверхні Землі з 1880 по 2019 роки, встановивши стрімкий ріст температури повітря в останньому десятилітті. У той же час, вчені стверджують, що причиною такого «потепління» стало збільшення викидів в атмосферу діоксидів вуглецю та інших парникових газів. Отже, це не «потепління», а парниковий ефект, створений підвищеною діяльністю людини. Отже, більшість вчених і світові організації, що здійснюють кліматичні дослідження, звертають увагу на суб'єктивні фактори кліматичних процесів, залишаючи поза увагою об'єктивні фактори. Виникає запитання, – чи дійсно справедливим є розповсюджене твердження, що так зване потепління є основним фактором зменшення дощів, висихання річок та озер, зменшення води в криницях, зниження вологості ґрунтів?.

Дійсно, відмічені негативні фактори існують і розширюються, але причиною цього є не так зване «потепління», а об'єктивні фактори природи планети Земля і Всесвіту. Серед багатьох учених домінує думка про потепління на планеті Земля, але існує чимало прикладів, які підтверджують все таки напрям до похолодання. Ті, хто протистоїть такому твердженню можуть посилатися на деякі дані і приклади щодо зим з відносно високими температурами,

зокрема в Україні (грудень-січень) 2017-2018 рр., але вони не пояснюють причин низьких денних температур і нічних приморозків у березні, квітні, травні і червні 2020 р., коли температура води у Дніпрі на початку червня 2020 р. становила 14°C і нижче.

Так, в Україні мовби існують прояви «потепління», але при цьому діє ряд факторів серед яких те, що вісь планети Земля змінюється і переводить окремі країни в дещо інші пояси, що впродовж ХХ–ХХІ ст. можемо прослідкувати на прикладу країн усієї Європи. За словами директора Київського еколого-культурного центру В. Борейка «в Україні відбувається зміна границь всієї зими. Поступово березень і початок квітня стають «зимовими місяцями». Одночасно відомо, що у ті ж зимові місяці 2017-2018 рр. були причини, які викликали низькі температури (нічні -20-35°C і денні -15-20°C) та снігові замети у Вашингтоні, Нью-Йорку, інших штатах США, мінусова температура в Канаді сягала 40°C. Низькі температури і замети в країнах Європи, у січні 2018р. снігові хуртовини і морози окутали й Китай: в один і той же день – в Каліфорнії США палають ліси, а в Китаї випадає сніг. – Де тут потепління? – повсюди морози, холодні ночі і парникові дні.

Тепер бракує достатньо обґрунтованих пояснень сучасних кліматичних процесів стосовно альтернативи потеплінню, скажімо – похолодання на планеті Земля. Щоб відповісти на це питання треба окремо розглядати кліматичну динаміку, що зумовлена: а) температурними процесами, які формуються внаслідок так званого «парникового ефекту», який створюється людиною; б) природними кліматичними процесами самої планети Земля, як складової Сонячної системи і Всесвіту. Між цими двома складовими загальної тенденції природних кліматичних процесів, які тепер спостерігаються, є різниця і вона суттєва: температурні процеси, що формуються на планеті Земля, як складової Всесвіту об'єктивні, які не залежать від людини, вона, як і рослина, мають до них постійно адаптуватися; температурні зміни, що формуються парниковими газами, суб'єктивні, вони залежать від людини, яка

зобов'язана їх ліквідувати, або хоча б обмежити, а не адаптуватись до них.

І об'єктивні, і суб'єктивні фактори реально створюють умови для рослинного і тваринного світу, тобто всієї живої речовини на планеті Земля. Скажімо, кожна форма живої речовини об'єктивно пристосовується до навколишнього середовища, адже при зміні зовнішніх умов (температура повітря, волога, кількість світла, мабуть і його якість, живлення та ін.) мінливість числа квіток у клубочку одного і того ж генотипу посилюється, що досліджено українськими вченими (4). Одначе, зміни можуть бути і в напрямку зниження температур, і в напрямку їх підвищення, а тому важливо знати до яких температурних змін адаптуватись, адже «Человек, как и все живое, не является самодовлеющим, независимым от окружающей среды природным объектом. Однако даже ученые – натуралисты ... очень нередко этого не учитывают» (5).

Настання глобальних кліматичних змін стає реальністю, що значно впливає на рослинний і тваринний світ, коли рослини і тварини, як форми живої речовини, зазнають значної трансформації. Історія засвідчує, що впродовж попередніх епох, коли відбувались глобальні кліматичні зміни, одні рослини і тварини зникали, інші з'являлись, скажімо, в даний час зазнають негативного впливу хвойні дерева, інші, у тваринному світі зникають зайці, можуть зникнути бджоли та інші. Що ж стосується людини, то наука ще не дала відповіді, чи існує якісна фізична і духовна структура в людській цивілізації? Тому невідомо, як впливатиме глобальна зміна клімату на людство.

Створені кліматичними змінами проблеми та фактори, які їх породжують прямо впливають на соціально-економічне становище людства планети Земля, усіх країн, кожного громадянина, що і викликає потребу їхнього поглибленого вивчення. Зміна клімату реально впливатиме не тільки на рослинний і тваринний світ, але й людське суспільство, що вимагає від людини вивчати перспективо свого життя на планеті Земля. Досліджуючи динаміку і властивість клімату Шарль-Луї Монтеске (1689-1755 рр.) стверджував про «влияние климата на характер людей, на их обычаи и нравы, на

форми государственного устройства» (14).

В основі досліджень використані вчення Аристотеля, Вернадського, Руденка, Подолинського, інших світових та вітчизняних вчених. Основними власними методами наукових досліджень є: практичний досвід і наукові розробки; спостережні факти; філософські пошуки і світоуявлення; наукова теорія; наукове спостереження; емпірична наукова робота; інтуїція і узагальнення; духовно-релігійні роздуми і переконання; реальні наукові і практичні факти; спостереження селекційних станцій і дослідних полів України у другій половині ХІХ – першій половині ХХ століть. Як результат, дослідження будувались за методом Монтеске:

Принципы свои я вывел
Не из своих предрассудков,
А из самой природы вещей.

На підставі багаторічних досліджень, теоретичних і прикладних, стверджується, що в сучасну епоху на планеті Земля одночасно спостерігається два процеси кліматичних змін: а) парниковий ефект («потепління»), створений людиною; б) похолодання, яке відбувається відповідно до законів природи, що визначає умови існування усіх форм живої речовини, впливає на формування прісної води і вихід її на поверхню планети, знижує вологість ґрунтів, багато іншого.

Парниковий ефект і його перспективи. Стало реальністю, що потужний фактор впливу на температуру повітря планети Земля додає своєю діяльністю людина – викиди різноманітних газів, які створюють так званий парниковий ефект, що підвищує температуру атмосфери. Крім того, окремі промислові гази руйнують озонову плівку, яка створена самою природою, щоб не допускати зайвого від Сонця тепла та шкідливих променів до різноманітних форм живої речовини на планеті Земля. Руйнація озонової плівки призводить тепер до збільшення надходження і тепла, і шкідливих променів на нашу планету: тільки за останні 30-40 років рівень радіації підвищився з 7-8 до 12-16 мр/год.

Саме подібна реальна дія «парникового ефекту» дає підстави

багатьом політикам, державним діячам і навіть вченим стверджувати, що настає потепління, яке мов би сприяє висиханню річок та зникненню води в колодязях. Людство і його міжнародні організації стурбовані проявами впливу негативного людського фактору на зовнішнє середовище, започаткувавши вжиття певних запобіжних заходів. Поважні світові організації, зосередили свою увагу виключно на «парникових газах», намітили заходи «...по предотвращению изменения климата с точки зрения сокращения выбросов парниковых газов к 2020 году» (6), залишивши у стороні розгляд проблеми кліматичних змін як від Сонця так і від «внутрішнього тепла самої планети Земля». Такий підхід сприяв тому, що вчені і уряди багатьох країн світу до недавнього часу дотримувались, багато з них дотримуються й тепер, твердого переконання, що на планеті Земля очікується потепління, але недостатньо дається пояснень щодо об'єкту підвищення температури, – самої планети Земля чи повітря, яке її оточує?

Людство стурбоване ситуацією, бо навіть діти взялися за справу подолання «парникового ефекту», які подали до Європейського суду позов до 37 країн Європи за лісові пожежі в Португалії, що, на їхню думку, сталося із-за так званого потепління внаслідок парникових газів. Ліси, переважно хвойні, палають і в США, і в інших країнах нашої планети, у тому числі й Україні. Американці уже заявили, що пожежі лісів у Каліфорнії і Колорадо 2018 року виявились найбільшими за усю історію країни. У липні 2018 р. більше двох тижнів палають ліси Швеції, їх згоріло 25 тис. гектарів, палають ліси в Греції. Впродовж липня 2019 р., палає більше 3 млн га тайги Сибіру у Московії, у 2019-2020 рр. нечувано великі простори лісів палають в Австралії. Боротися з пожежею немає можливостей, бо це величезні простори, вони несуть катастрофу не тільки одній державі, а й людству. – Чому палають соснові ліси? – тому, що вони сухі, – чому вони всихають? – тому, що у ґрунті замало вологи. Зниження вологості ґрунту визнають усі українські вчені. Основне завдання вчених полягає у тому, щоб вивчити причину зниження вологи у ґрунті, бо це стане фундаментом кардинальних змін в аграрному виробництві.

Більшість з нас уже переконуємося, що парниковий ефект – це не потепління, а катастрофа з якою людина може і зобов'язана боротися, але вона ніколи не погодиться перейти на використання свічок чи їздити кіньми, а буде боротися проти цього до останнього подиху. Тільки новітні джерела енергії таку проблему можуть вирішити.

Парниковий ефекти – це дія людського фактора, він є однією з важливих причин нинішнього стану клімату, зумовлюючи підвищення температури повітря, у денні часи, через значні викиди вуглекислого газу (CO_2) і метану (CH_4). У нічні ж часи температура повітря значно знижується, вона набагато нижча від того рівня, який був 40-50 років тому. Звичайно, парниковий ефект, як результат спалювання викопних енергоресурсів, можливо з часом зникне сам по собі, нанісши людству кількох поколінь (8-10) величезної шкоди, або людина вимушена буде заборонити їх використання. Значна роль у збільшенні парникових газів належить сільському господарству, яке є основним джерелом викидів метану (CH_4), азоту (N_2O) та вуглекислого газу (CO_2).

Сучасна наука і практика тільки для боротьби з бур'янами, шкідниками і різними хворобами рослин пропонують, мабуть усе й застосовується, 130 хімічних препаратів. Немає сумніву, що лише одна така складова технології вирощування сільськогосподарських культур, негативно впливає на якість ґрунту і зовнішнє середовище. У цьому зв'язку до багатьох культур існують і будуть посилені претензії щодо їхнього вирощування і виробництва з них енергоресурсів. Проблема складна, адже бізнес знає, що підвищення у повітрі CO_2 значно збільшує врожайність зернових, а тому намагатися зменшувати викиди вуглецю не спішитимуть.

Саме тому невпинно назріває вимога до сільського господарства – перехід на органічне виробництво (органічне добриво, вирощування бобових, дотримання сівозмін). В останні десятиліття в Україні цього ніхто не бажає дотримуватись, а прийдеться, тільки згодом, хоча ластівки уже прилітають, адже європейські країни цим шляхом ідуть давно і навіть нашими полями. Україна знаходиться на останньому місці з використання

земель (0,66%) для органічного виробництва, тоді як багато країн Європи цей показник становить 10-15%.

В даний час вчені досліджують тематику «Адаптація аграрного виробництва України до глобальних змін клімату» і читачі мабуть будуть шукати відповіді: до якого клімату буде адаптувалися аграрне виробництво України – до потепління чи похолодання? Тут виникне цілий ряд запитань: рослини, особливо зернові, здатні пристосуватися до збільшення у повітрі (CO_2), бо вони дають вищі врожаї, але як пристосуватися тваринному світу? як будуть пристосовані рослини до зниження вологості ґрунту, а це уже реальність; чи виведені такі рослини? які пропозиції до технології вирощування рослин, що збільшують викиди парникових газів? виникне багато інших запитань.

Проблемі зниження викидів шкідливих газів була присвячена «Рамкова конвенція про зміни клімату» прийнята на Конференції країн двадцять першої сесії ООН 30 листопада-11 грудня 2015 року у Парижі. Відповідно до її вимог вирішуватимуться дві кардинальні задачі: перша, значне зменшення викидів в атмосферу різноманітних парникових газів; друга, винайдення альтернативних джерел енергії, які б замінювали викопні енергоресурси. Це означає, що боротьба з шкідливими газами виходить на практичну площину так як вони становлять реальну загрозу людській цивілізації.

Невдовзі людство відмовиться від використання викопних енергоресурсів і перейде на новітні джерела енергії, цього, мабуть, відносно не довго прийдеться очікувати. Енергія Сонця і Всесвіту, яка доступна для планети Земля використовується через рослинність в межах 7%, а щоб збільшити використання цієї енергії людство має винайти новітню технологію (механізм) її прийому, здатний діяти на принципах фотосинтезу, як це відбувається в листочках рослини. На мою думку подібний процес уже розпочався так як в кінці 2015р. американці раптово відмінили заборону (середина ХХ ст.) використання нафти і газу, що є на їхній території, користуючись привозними з Африки і Азії, а тепер,

навпаки, постачатимуть власні добувні енергоресурси в Європу, зокрема й в Україну.

Про що свідчить рішення економних американців позбутися власних енергоресурсів? Тільки про те, що скоро появляться інші джерела енергії, а ті, які забруднюють повітря будуть жорстко обмежені чи заборонені, як такі, що загрожують людству. Навіть дії теперішньої американської адміністрації щодо відношення до кліматичних процесів і укладених міжнародних договорів відносно них, дають підстави думати про можливе настання кардинальних змін у цій проблемі. Є надія, що через деякий час усе вирівняється, зникне «парниковий ефект» і не буде так званого потепління, адже зараз про нього все менше і менше згадують, хоча Сонце підігріває, палають ліси. Природа і населення країн, які потрапляють в місця, де найбільше зруйнована озонова плівка, потерпають від високих температур. Скажімо, наприкінці липня 2019 р. температура у Франції сягала понад 41°C, у Бельгії - 40°C, а в Англії - 38°C.

Тепер розглянемо об'єктивні фактори природи, які формують напрям кліматичних змін до похолодання, що впливає на формування прісної води і вихід її на поверхню планети, знижує вологість ґрунтів, багато іншого.

Формування і динаміка температури планети Земля, Сонця, Галактики та Всесвіту. Перш за все визначимось у фундаментальній ситуації, яка полягає ось у чому: сама планета Земля і її атмосфера мають два джерела формування температури – Сонце і внутрішнє тепло самої планети. Відомо, що Сонце діє більше мільярда років як «сонячний термостат»: його температура, то підвищується, то понижується, сонячне паливо витрачається раціонально, на думку деяких вчених вплив на температуру атмосфери планети Земля у віддаленій перспективі не зміниться «влияние старения Солнца не влияет существенно на изменение климата за временный интервал в тысячи лет или около этого» (7).

В той же час відносно Сонця існує ряд протилежних думок: а) планеті Земля загрожує холод так як рівень активності Сонця досяг рекордно низьких показників; б) в надрах Сонця відбувається щось незрозуміле, сліди низьких температур Сонця в минулому не

зникли; в) можливо настане Маундерівський мінімум, періоду аномального спокою Сонця в 1645-1715 рр. з існуванням якого пов'язують тривалий період похолодання клімату на початку Нового часу; г/ на Сонці можливі потужні шторми, які впродовж наступних 20 років створюватимуть на планеті земля різноманітні катаклізми. Немає сумніву, що закони Всесвіту регулюють енергію Сонця, яка надходить на нашу планету, а людина, руйнуючи озонову плівку, вносить корективи, які шкідливі для живих організмів. Саме у цьому ключі треба пам'ятати основний постулат світових і вітчизняних вчених, зокрема В.І. Вернадського, що життя на нашій планеті може існувати «...только благодаря непрерывному и, по-видимому неизменному в течении геологического времени притоку космической энергии, главным образом лучистой энергии Солнца» (8).

Звідси можемо зробити висновок, що залишається два природних фактори впливу на зміну температурних процесів атмосфери планети Земля: перший, температури Галактики і Всесвіту, складовою частиною яких є наша планета; другий, внутрішня температура самої планети Земля, хоча вона, як відомо, має не досить високий вплив на повітря, що її оточує. Ось ці два джерела варто розглядати під кутом зору формування кліматичних змін, які є глобальними (9), і звичайно, визначають погоду і природні катаклізми на нашій планеті.

Що стосується температур нашої Галактики і Всесвіту, то у перспективі вони впливатимуть на зниження температури на нашій планеті. Напрям у сторону зниження температури на планеті Земля підтверджено дослідженнями лауреатів Нобелівської премії з фізики 2011 р., які доказують, що Всесвіт розширюється не рівномірно, як вважалося дотепер, а прискорено. Виходячи з таких тверджень Нобелівський комітет зробив висновок «якщо цей процес продовжуватиметься із все більшою швидкістю, Всесвіт завершить свій розвиток у вічних льодах» (10), але спочатку будуть охолоджуватись планети Сонячних систем, зокрема планети Земля.

Як не дивно такий висновок ще раніше підтверджувався дослідженнями вчених. В природі навіть існує чимало прикладів

про динаміку холодних і теплих періодів на планеті Земля. Зокрема, періоди замерзання Ніагарського водопадку в США: його замерзання відмічено у 1836р., через 100 років водопадок замерз у 1936р., а у кінці 2017 році він замерз уже через 81 рік. Отже, хоча час дуже незначний, але показовий, який підтверджує настання похолодання, але й скорочення періодів потепління та похолодання, що і бачимо на пропонованих схемах – малюнки 1 і 2 (2, 3).

Об'єктивні закони стосовно траєкторії температури на планеті Земля окреслюють напрям змін високих і низьких температур: в голоцені (10 тис. років тому) впродовж 70-80 тис. років відбувалось зледеніння, а наступні 8-10 тис. років температура підвищувалась і льоди відходили; півстоліття продовжувались холоди (1580-1690 рр., 1815-1860 рр.), а слідом потепління (1860-1890 рр.); нестійкі низькі і високі температури спостерігались в окремі роки (1988 р., 1189 р., 1990 р.) і спекотні роки (2003 р., 2006 р., 2007 р. і 2010 р.). Дослідження підтверджують, що періоди змін низьких і високих температур (холод-тепло) на планеті Земля скорочуються: 20 століть; 6 століть; 30-50 років; 10 років; 1-2-3 роки.

З погляду на історію динаміки кліматичних процесів є підстави стверджувати, що починаючи з давнини до сьогодення йде вирівнювання амплітуди коливання високих і низьких температур, які згодом (мільярди років) можливо зіллються в єдину лінію. У такому контексті постає задача визначити напрямок цієї переважаючої лінії: вона піде ввєрх, тобто підвищення кліматичних температур планети чи вниз, тобто їхнього зниження на нашій планеті Земля. Іншими словами скажемо, що йде боротьба не тільки між думками вчених, але й «тепла з холодом», «холоду з теплом», живої природи за виживання в умовах змін клімату на нашій планеті Земля.

Сутність і тенденція наведених температурних коливань, на нашу думку, наступні. Усі дослідження, спостереження і їхні результати зводяться до таких висновків: перший, з часом маятник «холод–тепло», тобто зміни холоду–тепла, свої відхилення все більше буде скорочувати; друге, хвиляста лінія температурних

коливань в антропогені (голоцен) все більше і більше буде вирівнюватись; третє, в послідуєчому довгий час, в переважній частині, а надалі єдиній лінії, буде переважати лінія холоду. Але це буде мабуть інша геологічна епоха, настане нова ера, про яку нагадує усе навкруги: не вщухають природні катаклізми типу цунамі, тайфуни, дощові зливи; морози і снігові замети там, де їх ніколи в минулі епохи не було; інші температурні коливання і суттєві відхилення.

Безліч катастрофічних природних явищ у навколишньому середовищі, підтверджує напрям до похолодання. Мабуть вперше за останні двох століть українці спостерігають, що на усій території України впродовж трьох місяців 2020 р. (березень, квітень, травень) ночі холодні, а на ґрунті приморозки. Небачені природні явища, що сталися: буревії в Австралії і сніги в Карпатах 25-27 травня; злива 28 травня 2020 р., коли за три години випала місячна норма дощу і затопили більшу територію Одеси; у перших числах травня 2020 р. у деяких селах на Чернігівщині за години вщент знищена огорожина. Подібних прикладів природних явищ в останнє десятиліття безліч. Подібне підтверджує поступовий перехід до похолодання, а також дію пневми, яка видаляє накопичену в глибинах землі воду, що не має виходу в ріки та озера, як це відбувалось дотепер.

Чимало вчених доказують, що і в плейстоцені (1,8 млн.) і в голоцені було дотепер. Подібних прикладів природних явищ в останнє десятиліття безліч. (10 тис. років) тому, впродовж 70-80 тис. років відбувалися зледеніння, а впродовж 8-10 тис. років наставав перехід до попереднього стану температур і значного зменшення льодів. Тому, теперішнє застереження, що мовляв зникнуть льоди, а вода затопить навіть деякі країни, природа планети Земля уже проходила. Найбільш близьким періодом для сучасності був Малий льодовиковий період (1600-1860 рр.), який становить частину голоцену, тобто нашого періоду, що також має враховуватись при визначенні (наукової) динаміки кліматичних змін.

Тепер стосовно самої планети Земля. Надзвичайно мало існує досліджень процесів, що відбуваються на нашій планеті, не даються належні наукові оцінки процесам, що відбуваються, переважно констатуються факти. Вище відмічено, що температура нашої планети не досить впливає на температуру повітря навколо неї, але на інші елементи самої планети температурний вплив надзвичайно високий, зокрема, формування прісної води, підтримання вологості ґрунтів, створення належних умов для вирощування певних рослин і багато іншого. Відомо, що невід'ємною складовою існування і розвитку живої природи в усіх її формах є вода, формування якої залежить виключно від динаміки кліматичних змін та температурних процесів самої планети Земля, її ж якість знаходиться під впливом діяльності людини. В контексті кліматичних процесів Всесвіту, Сонця і планети Земля, які знаходяться під впливом законів природи, значних змін зазнають процеси формування ресурсів прісної води, яка займає чи не основне місце в існуванні живої природи та життєдіяльності її різноманітних форм.

Тут слід відзначити, що посухи і випаровування вологи при підвищенні температури повітря на поверхні планети не зменшує прісної води на планеті, адже те, що випаровується знову повертається у вигляді дощу чи снігу. Ми ж спостерігаємо щось інше: недостатньо наповнюються прісною водою гірські резервуари; висихають і міліють річки; зникає вода у сільських колодязях; навіть скважини для води треба бурити значно глибше; тепер важко знайти джерела чистої води, які повсюди зустрічались тисячі на просторах ланів України.

Приклади вбивчі: впродовж багатьох років зникло тисячі великих і малих річок, але не виникло ні однієї. В останні десятиліття реальні відомості про ресурси прісної води невтішні: озеро Байкал, світовий резерв прісної води, у 2014 р. рівень його води знизився на 12 см і на 20 см у 2015 році; за два роки (2018-2019) на 20 см знизився рівень воли в перлині української Волині озері Світязь; у 2020 р. стало відомо про відсутність наповнення лікувального солоного озера в Голій Пристані на Херсонщині; в

Криму висохли озера, що забезпечували потреби води всього краю; ріка Вісла якщо не висохла, то висихає; ріка Волга в окремих місцях міліє; в колодязях України, колись цілюща вода зникає; рівень води в річках України у березні-квітні 2020 р. значно нижчий ніж він був в усі попередні сотні років; рівень води в Дніпрі у березні-квітні 2020 р. був найнижчим за остання 100 років; в усіх гірських резервуарах об'єми прісної води зменшуються. Є усі підстави стверджувати, що зменшення води та погіршення її якості в річках, особливо в Дніпрі, попереджає про необхідність зниження темпів будівництва в містах та зменшення в них жителів. Невдовзі постачання води у будівлі великих міст стане проблемою, згодом припиниться, що спонукає жителів міст перекочовувати в сільські місцевості звідкіль прийшли їхні предки, де соціально-економічний розвиток має відбуватись так, як мною пропонувалось ще у 1987 році (15).

У Каліфорнії, неподалік Сан-Франціско та інших місцях палають ліси і їх ніяка сила не може врятувати, а причина одна – ті ліси знаходяться в гірських масивах, де вологи уже немає і дерева всохли. У січні 2018р. палають ліси в Австралії, приносячи великі руйнування, тобто відстань від США чимала, але ліси палають однаково потужно і головне – гірські. У жовтні 2017 р. палають сухі ліси у Європі від Польщі до Німеччини, а дим стелиться до Англії, що знову свідчить про недостачу вологи у ґрунті. В Україні висихають величезні масиви лісів повсюди, зокрема хвойні ліси у Черкаській області. Катастрофи в Україні посилюються: до 3-4 метрів знижується вологість ґрунту; за січень-квітень 2020 р. в природних екосистемах сталося 23 тис. пожеж, що у 1,5 рази більше ніж за весь попередній рік.

У чому тут справа? Ті, хто проповідує настання потепління пояснюють, мовчки пояснюють, що вода випаровується чи зменшується внаслідок високої температури повітря. А чи правда це? Чому тоді висока температура повітря не нагріває воду Дніпра влітку, що ми спостерігаємо тепер, скажімо у червні-липні 2017 р., температура води у Дніпрі не перевищувала 22 градуси, тоді коли купатися можна при температурі 24 і вище градусів, що ми

неодмінно спостерігали у минулі десятиліття. Подібне було і у червні 2015 р., коли на околицях Києва нічна температура становить 6°C, а денна 28,3°C, крім того у це й же час (8 червня) температура води у Дніпрі досягла позначки не вище 20°C. Про температурні ситуації у березні-червні 2020 р. в Україні уже відзначалось.

Важливими складовими у формуванні води на певній глибині (понад 20-30м.) нашої планети Земля є повітря, волога і тепло. Природний механізм взаємодії тепла, холоду і вологи фізиками ще не вивчений, але у загальному цей механізм має такий вигляд: в середині планети Земля холод, стикаючись з теплом, перетворює повітря у вологу, з якої формується вода. У сприятливих умовах, які супроводжують людину впродовж останніх тисячу років, значна частина цієї вологи зосереджується у гірських і низинних резервуарах з яких наповнюються ріки, річечки, озера й озерця, криниці й джерельця. Саме сформована таким чином волога рівномірно виходила на поверхню, створюючи достатню вологість ґрунтів для проростання рослинного світу.

В сучасну епоху, як ми спостерігаємо, уже існують проблеми наповнення прісною водою гірських масивів, які у свою чергу недостатньо наповнюють річки. Гірські екосистеми зазнають негативного впливу кліматичних змін із-за того, що холод займає усе більші простори у верхніх горизонтах планети Земля. Тому у 2012 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла деякі рішення, підкресливши «Горные экосистемы являются основными поставщиками водных ресурсов для большей части населения мира», але вони потерпають природних негараздів. Нагадаємо, що дотепер в літературі можемо довідатися, що ріки і озера наповнюються снігами і дощами, що є несправедливим, бо взиму і весною 2020 р. в Україні та Білорусії снігів і дощів не було, а вода в Дніпрі не зникала.

Так що ж відбувається в глибинах нашої планети Земля, виходячи з прикладів стосовно формування води і наповнення нею гірських резервуарів, річок, озер і криниць? У дослідженні прийнято, що ядро Землі на глибині 2700 км має температуру, за передбаченнями вчених, 4000-5000°C. яка поступово знижується,

формуючи певні температурні процеси на поверхні планети. Такий процес призводить до того, коли сприятлива температура, яка перетворює повітря у вологу, опускається нижче від поверхні землі, а її місце займає більш низька температура, як уже відмічено, що відповідає вченням Аристотеля і Вернадського. Саме тому, знижується вологість поверхні ґрунтів, на окремих територіях глибина відсутності вологості ґрунту сягає більше півтора метра; назавжди зникли польові джерельця води, зникає вода у колодязях поряд з якими бувають свердловини. Зниження температури в у верхніх горизонтах планети Земля підтверджується не тільки кардинальною зміною процесу формування прісної води, але ще й наступним.

Поряд з нагріванням повітря Сонцем та іншими факторами вдень, значно знижується температура в нічні часи, що впливає на розвиток рослин із-за створення певних процесів у ґрунті. Це помітив В.І. Вернадський і у своїх дослідженнях наводить слова українського академіка Н.Г. Холодного «Если исследовать почву, богатую питательными веществами, то увидим разнообразие населяющих ее микроорганизмов. В то же время бросается в глаза резкая зависимость характера этого населения от внешних условий: влажности, температуры, большего или меньшего доступа кислорода, наличия тех или иных питательных веществ» (11). А зміни в ґрунті тепер у нас величезні, що неодмінно впливає на його якість і, звичайно, розвиток рослин, – як тут бути?, – мабуть відповідь має дати аграрна наука. Подібні зміни впливають і на тваринний світ, адже практика уже тепер показує, що бджільництво значно потерпає від низьких нічних температур.

Поряд з тим, що не наповнюються водою ріки і озера, ще й виникають катастрофи, причиною яких є посилення формування пневми (поняття Аристотеля), тобто стиснуте повітря, наповнене вологою, в глибинах Землі, потужність якого фантастична. Якщо посилатись на вчення Аристотеля, то можна дати таке визначення формуванню пневми: взаємодія тепла в глибинах планети Земля, тепла Сонця та надходження повітря з якого формується волога, яка не має вільного виходу на поверхню Землі із-за глибини

розташування, а також низька температура у верхніх розширених горизонтах нашої планети.

У цьому випадку холод, займаючи у верхніх просторах Землі значні об'єми, сприяє процесу зменшення творення прісної води ближче до поверхні планети, якої все менше і менше надходить для наповнення рік, озер, колодязів. Чим сильніший холод у верхніх горизонтах Землі тим більше він витісняє тепла і вологи, які зустрічаючи холод Космосу перетворюються у катастрофічні зливи навіть узимку, а снігові опади влітку та ще й там, де їх не було в минулому. Тепер подібне ми спостерігаємо повсюди на планеті Земля: там затопило місто; там залило чималу територію. Це якраз та вода, витіснена «пневмою» з глибин Землі, яка мала б повільно наповнювати безпосередньо гірські резервуари, річки і озера, або випадати у вигляді дощів через випаровування.

Згадаймо серпень-вересень 2017 р. США, коли нечувано були затоплені і зруйновані ряд міст штату Техас, найбільше серед них Г'юстон, а також Флоріда штату Джорджія, такого не відмічалось 500 років в минулому. подібного жителі потерпілих міст ніколи не бачили. Характерні відчуття, про які розповідають ті, хто був у центрі подій: мов би щось піднялось вверх і звідтіль миттєво вилилась нечувана кількість води. Скажімо, в серпні 2017 р. в Італії під час сильних злив за декілька годин випала двомісячна норма опадів, а у Хорватії на початку вересня на квадратний метр випало 190 літрів води за годину. Не проминули такі процеси й Києва, про що ми довідалися 20 вересня 2017 р., коли впродовж декількох годин у центрі столиці мов би з кувшина вилилось до півметра води. Ще більша злива у Києві відбулася 25 липня 2018 р., коли чимало вулиць перетворились у річки, а переходи були затоплені. Уже в січні 2018 р. річка Сена і її притока у Франції вийшли з берегів, яка за лічені часи була перенаповнена зливою, вода затопила житлові будинки, в Парижі закрито метро.

Ще раз підкреслю, це не що інше як дія пневми, яка має нечувану силу, викидаючи з глибин Землі накопичену воду. І ось початок квітня 2018 р. в Україні: в окремих областях (Полтавська, Харківська, інші) повністю залило водою села і селища, людей

переселяють, гинуть посіви, вийшли з берегів невеличкі ріки, хоча снігу не так уже й багато, як це було у середині ХХ ст., коли кожну хату закидало снігом, але затоплень майже не бувало. Вода з'явилась раптово, дощ мов би з відра, заповнюючи ріки й озера, які миттєворозлились. Процес злив стає постійним, нечувані зливи відбулися в Україні у більшості західних областей 22-24 червня 2020 р., які й не припиняються

Не інакше як нечувана злива 6 травня 2018 р., якої не бачили 500 літ, хлинула в Анкарі (Туреччина), затопила все, навіть автомобілі плавали мов іграшки. Подібне уже двічі спостерігалось в останні дні червня та у другій половині липня 2018 р. у Чернігові, коли нечувана злива затопила безліч домів, а чимало вулиць перетворились у річки глибиною півтора метра. Спостерігаються природні процеси: з однієї сторони зона українського полісся втрачає вологу і потребує зрошення; з іншої сторони, як бачимо на прикладі Чернігова і інших місцевостей полісся, випадають дощові зливи, які ніяк не зволожують ґрунти. Виникає запитання, – чому зливи відбуваються здебільшого у містах? Зливи відбуваються повсюди, що підтверджено у 2020 р. в більшості сільських місцевостях західних областей України.

Не проминули буревії й Україну, що відбулися на початку квітня та у червні 2018 р., хоча трохи менші, як у США, але принесли чимало лиха. На паску (28-30 квітня 2019 р.) в Україні холодно, а на Тернопільщині та деяких місцевостей Хмельниччини і Житомирщини зливи та град з куряче яйце, наносячи величезного лиха людям, садам і огородам. Однак, подібні буревії і затоплення міст спостерігаємо не тільки у США чи Україні, у квітні 2018 р. Москву залило дощовою водою і дерева поламав буревій. А ось у Венеції (січень-лютий 2018) в каналах вода знизилась до найнижчого рівня, гондоли не працюють, люди без роботи, що свідчить про особливі природні фактори на планеті Земля. Серед багатьох учених домінує думка про потепління на планеті Земля, але існує чимало прикладів, які підтверджують все таки напрям до похолодання (12).

Ті, хто протистоїть такому твердженню можуть посилатися на деякі дані і приклади щодо зим з відносно високими температурами, зокрема в Україні (грудень-січень) 2017-2018 рр., але вони не можуть не пояснювати причини, які у це й же час викликали низькі температури (нічні 20-35°C і денні 15-20°C) та снігові замети у Вашингтоні, Нью-Йорку, інших штатах США, в ці місяці (грудень – січень) мінусова температура в Канаді сягала -40 градусів. низькі температури і замети в країнах Європи, у січні 2018 р. снігові хуртовини і морози окутали й Китай. Ще суттєвіше підтвердження дії природних процесів, що спричиняють похолодання, спостерігалось на початку лютого 2019 р., коли у багатьох штатах США денна температура сягала -30, а нічна -53 градусів. Не краща ситуація й в Англії. У ті ж лютого 2019 р. в Австралії діють процеси «парникового ефекту», де від високої температури страждають люди, палають ліси, гине риба в річках.

Таким чином, вразі подолання дії «парникового ефекту», який створює ілюзію потепління, проявляться фактори, які характеризують процес похолодання на нашій планеті і про це свідчать вище наведені дослідження. Подібну перспективу підтверджують мої дослідження у 2009-2015 рр., а також метеоролога зі світовим іменем Джо Бастарді, який на міжнародному заході, присвяченому глобальній зміні клімату, зробив сенсаційну заяву: протягом останніх трьох років спостережень (2015-2018 рр.), Земля охолоджується. (Hronika.info)». На кінець, Президент США Дональд Трамп «усомнився в феномене глобального потеплення из-за грядущего похолодания в США»¹⁹, а у своєму Twitter Трамп написав «Жестокая и длительная волна холода может побить все рекорды. Что случилось с глобальным потеплением?». На подібні запитання наука має давати відповідь.

Настання глобальних кліматичних змін стає реальністю, що значно впливає на рослинний і тваринний світ, коли рослини і тварини, як форми живої речовини, зазнають значної трансформації. Історія засвідчує, що впродовж попередніх епох,

¹⁹ AP Photo / Pablo Martinez Monsivais/ Вашингтон, 22ноя-РИА Новости.

коли відбувались глобальні кліматичні зміни, одні рослини і тварини зникали, інші з'являлись, скажімо, в даний час зазнають негативного впливу хвойні дерева, інші, у тваринному світі зникають зайці, можуть зникнути бджоли та інші. Що ж стосується людини, то наука ще не дала відповіді, – чи існує якісна фізична і духовна структура в людській цивілізації? Тому невідомо, як впливатиме глобальна зміна клімату на людство.

На основі досліджень можемо зробити попередні висновки і відповісти на запитання, – що очікує людство у перспективі?. Лише у сфері водних ресурсів і вологості: а) зниження рівня ґрунтових вод; б) зменшення води в річках і їх зникнення; в) зниження вологості ґрунтів; г) потреба добування прісної води переважно через свердловин; д) використовувати переважно крапельне зрошення; є) нагальна потреба виведення нових рослин і запровадження нових технологій їх вирощування. Сучасна реальність (липень 2020 р.) підтверджує такі висновки: перше, рівень води в річках України був найнижчим за останні 100 років; на третині території Франції введено обмеження подачі води населенню через зниження водних ресурсів.

Якщо наука і уряди визнають, що в перспективі планету Земля очікує похолодання, процеси якого уже проявляються тепер, то варто кардинально змінити напрями наукових досліджень, особливо в галузі селекції, технології зрошення сільськогосподарських культур, розробки новітніх технологій вирощування рослин в умовах низької вологості ґрунту, низьких нічних температур, дослідження інших кліматичних новацій. Одночасно слід досліджувати можливі перспективи пристосування самої людини до кліматичних змін, адже буревії, дощові зливи, що заливають за лічені години міста, вигорання лісів спостерігається повсюди на планеті Земля. Наперекір офіційній українській науці уряд України визнає настання складних глобальних кліматичних змін «Это доказывают экологические катаклизмы, проблемы питьевой воды ...пожары в Австралии» заявив Президент України В. Зеленський в лютому 2020 р. на Мюнхенській конференції з безпеки (13).

Викладені дослідження дають підстави думати, що промайне не багато часу і людство планети земля відчуватиме таку ж, якщо не більшу, розгубленість перед новітніми процесами клімату, як 2020 р. перед вірусом COYID-19.

Які можемо зробити висновки, роздуми над ними та застереження? На основі вище викладених фактів варто зробити принаймні два висновки. Перший, сучасні катастрофи на різних континентах нашої планети, яких раніше людство не бачило і які посилюються, а також зменшення води в ріках, озерах і криницях, низькі нічні і високі денні температури – є результатом температурних змін в глибинах планети Земля. Це об'єктивний природний процес, а тому людство має до нього вчитись пристосовуватись. Другий, так зване «потепління», є результатом парникового ефекту, що формує людина виробленими газами: руйнується озонова плівка, яка уже пропускає більшу частину сонячної енергії, а також шкідливу для людини радіацію (12-16-19 мр/год); у повітрі навколо планети збільшується вміст вуглецю (CO₂); рослинний і тваринний світ потерпає від низьких нічних і високих денних температур. Це суб'єктивний процес, який людина зобов'язана долати, а не пристосовуватись до нього. Міжнародні організації цьому процесу ще не надають належної уваги.

Похолодання, зниження рівня вологості ґрунтів, зменшення рівня води чи її зникнення в річках та озерах поставить на порядок завдання перед людством, особливо аграріями: поступово виводити і впроваджувати рослини, що пристосовані до низьких температур; перейти до крапельного зрошування, одержуючи воду не з річок чи озер, де вода зникає, а з глибинних скважин; кардинально змінити селекцію і технологію сільськогосподарського виробництва; держава має визначити методи збереження і відновлення лісів, які зменшуються від пожеж, спричинених нестачею вологи для рослин.

Настання глобальних кліматичних змін стає реальністю, що значно впливає на рослинний і тваринний світ, коли рослини і тварини, як форми живої речовини, зазнають значної трансформації. Історія засвідчує, що впродовж попередніх епох,

коли відбувались глобальні кліматичні зміни, одні рослини і тварини зникали, інші з'являлись, скажімо, в даний час зазнають негативного впливу хвойні дерева, інші, у тваринному світі зникають зайці, можуть зникнути бджоли та інші. Що ж стосується людини, то наука ще не дала відповіді, чи існує якісна фізична і духовна структура в людській цивілізації? Тому невідомо, як впливатиме глобальна зміна клімату на людство.

В рослинному світі природа сформувала фітоценоз, тобто рослинне угруповання, де рослини приблизно поділяються таким чином: перше, культурні рослини, що використовуються людиною – зернові, бобові, технічні; друге, усі інші рослини, крім культурних, які використовує людина також для власних потреб; третє, багаторічні, однорічні та інші рослини, що використовуються для годівлі тварин; четверте, шкідливі бур'яни, які займають особливе місце в рослинному ценозі (угрупованні).

У тваринному світі ценоз (тваринна спільність), де проживають продуктивні і дикі тварини, серед них є слони і жирафи, тигри і верблюди, середні тварини і комахи. Їхня роль у тваринному світі і в живій природі різноманітна: продуктивні тварини дають людині харчі, допомагають у її господарській діяльності; навіть, слони і верблюди приносять людині користь; значну роботу відіграють такі тварини як комахи, зокрема запилення для рослин і добування меду людиною; значна частина диких тварин нічого не дають безпосередньо людині, але природа наділила їх певними функціями в оточуючому світу; чимало тварин одночасно наносять деякої шкоди, але це мізерна частина того, що наносить сама собі і природі людина.

Якщо рослина, тварина і людина є формою живої речовини, то немає сумніву, що коли існує рослинне і тваринне угруповання, існує й людська спільнота (ценоз). Люди людського ценозу в процесі своєї життєдіяльності впливають на все суспільство, громаду чи робочий колектив, формуючи внутрішній клімат людських взаємовідносин та плетиво традицій, звичок, забобонів і побуту. Подібно до рослинництва, як форми живої речовини, де існують бур'яни і культурні рослини, у тваринництві, де є

продуктивні, робочі і дикі тварини, в людському суспільстві є особистості, що здатні самотійно мислити і працювати та ті, що здатні виконувати роботу за підказкою інших.

Подібне природне «перезапилення», але генетичного змісту, відбувається і в людському суспільстві, особливо в часи різких політико-соціальних змін, війн, що вносить структурні зміни людської спільноти певних народів і країн. Подібне яскраво простежується на прикладі народу Русі-України, який перебував у колонізації чотирьох держав 750 років, що внесло значні корективи у структуру людської спільноти. Поява вірусу COYID-19 і його катастрофічний вплив на людство всієї планети свідчить, що подібно до рослинного і тваринного світу, людство також зазнавало в минулі епохи і зазнаватиме в майбутньому значного впливу глобальних кліматичних змін.

Складається природна взаємозалежність: в рослинному світі – збільшення культурних рослин сприяє зменшенню бур'янів і навпаки; у тваринному світі – зменшення чисельності хижих тварин, збільшує чисельність продуктивних тварин і навпаки; в людському суспільстві – збільшення чисельності інтелігенції та працездатних і підприємливих людей, зменшує чисельність батраків, голоти, лінивців і навпаки. Всі три визначення підтверджуються законами природи та практичними результатами, їх належить враховувати.

Якщо наука і уряди країн світу визнають, що в перспективі планету Земля очікує похолодання, процеси якого уже проявляються тепер, то варто кардинально змінити напрями наукових досліджень, особливо в галузі селекції, технології зрошення сільськогосподарських культур, розробки новітніх технологій вирощування рослин в умовах низької вологості ґрунту, низьких нічних температур, дослідження інших кліматичних новацій. Одночасно слід досліджувати і приймати урядові рішення щодо можливих перспектив пристосування самої людини до кліматичних змін, адже буревії, дощові зливи, що за лічені години затоплюють значні площі та міста, вигорання лісів спостерігається повсюди на планеті Земля, у тому числі й в Україні.

На основі викладених досліджень варто зробити принаймні чотири висновки:

перший, сучасні катастрофи на різних континентах нашої планети, яких раніше людство не бачило і які посилюються, а також зменшення води в ріках, озерах і криницях, є результатом температурних змін в глибинах планети Земля. Це об'єктивний природний процес, а тому людство має до нього вчитись пристосовуватись. Міжнародні організації цьому процесу ще не надають належної уваги;

другий, так зване «потепління», є результатом парникового ефекту, що формує людина виробленими газами: руйнується озонова плівка, яка уже пропускає шкідливу для людини сонячну радіацію (12-16-19 мр/год); у повітрі навколо планети збільшується вміст вуглецю (CO₂); рослинний і тваринний світ потерпає від низьких нічних і високих денних температур. Це суб'єктивний процес, який людина зобов'язана долати, а не пристосовуватись до нього. Цьому суб'єктивному процесу міжнародні організації приділяють увагу.

третій, кліматичні зміни, що призводять до зниження рівня наповнення прісною водою ріки та озера, вимагають припинення будівництва у великих містах, збільшуючи кількість малих і середніх міст, перенесення соціально-економічної діяльності в сільську місцевість;

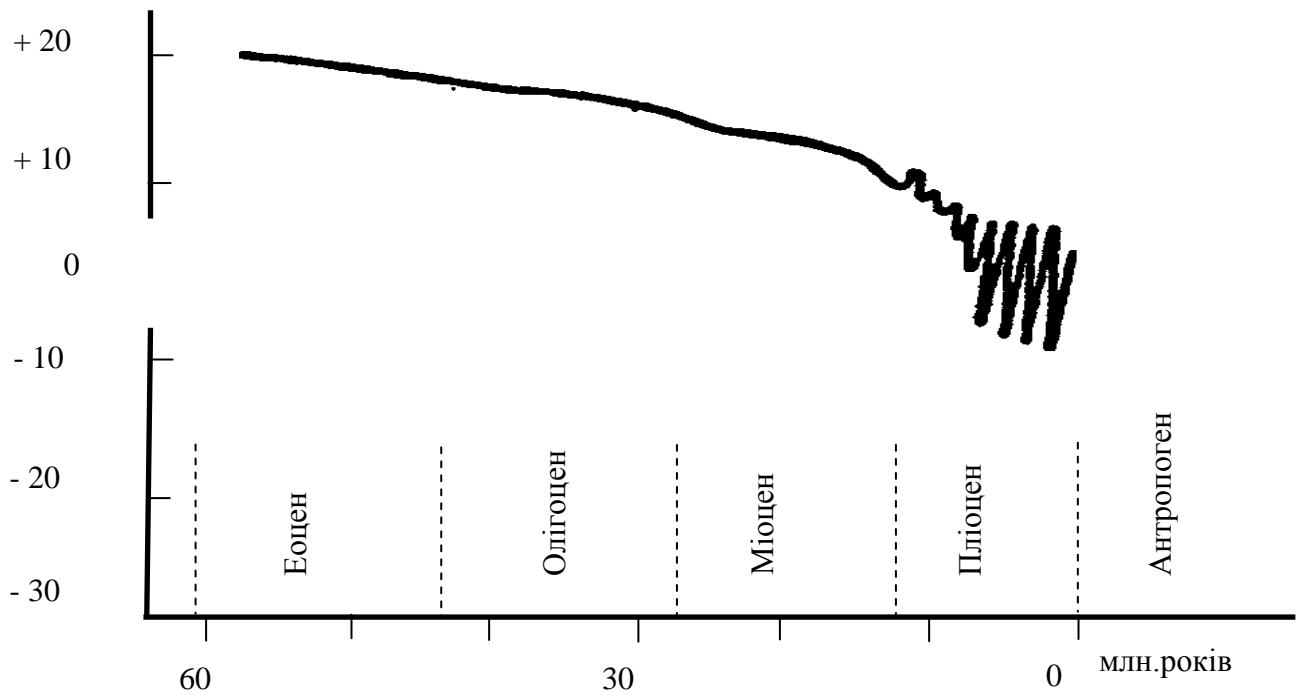
четвертий, глобальна зміна клімату на планеті Земля кардинально змінить структуру економіки в цілому, особливо аграрної економіки, коли будуть змінюватися не тільки види рослин і їхні особливості, але й технології виробництва;

п'яте, людина має знати перспективу глобальних кліматичних змін і пристосуватися до них у своїй життєдіяльності. Подібна необхідність підтверджується появою вірусу COYID-19 і складнощі, що зустріло людство у боротьбі з ним. Відмітимо, що подібні віруси уже бували на нашій планеті: у 1360-1390 рр. настали м'які зими і спекотні літа, зафіксовано 7 посух і у цей період (1347-1351 рр.) чума «чорна смерть» забрала майже третину європейців.

Бібліографія

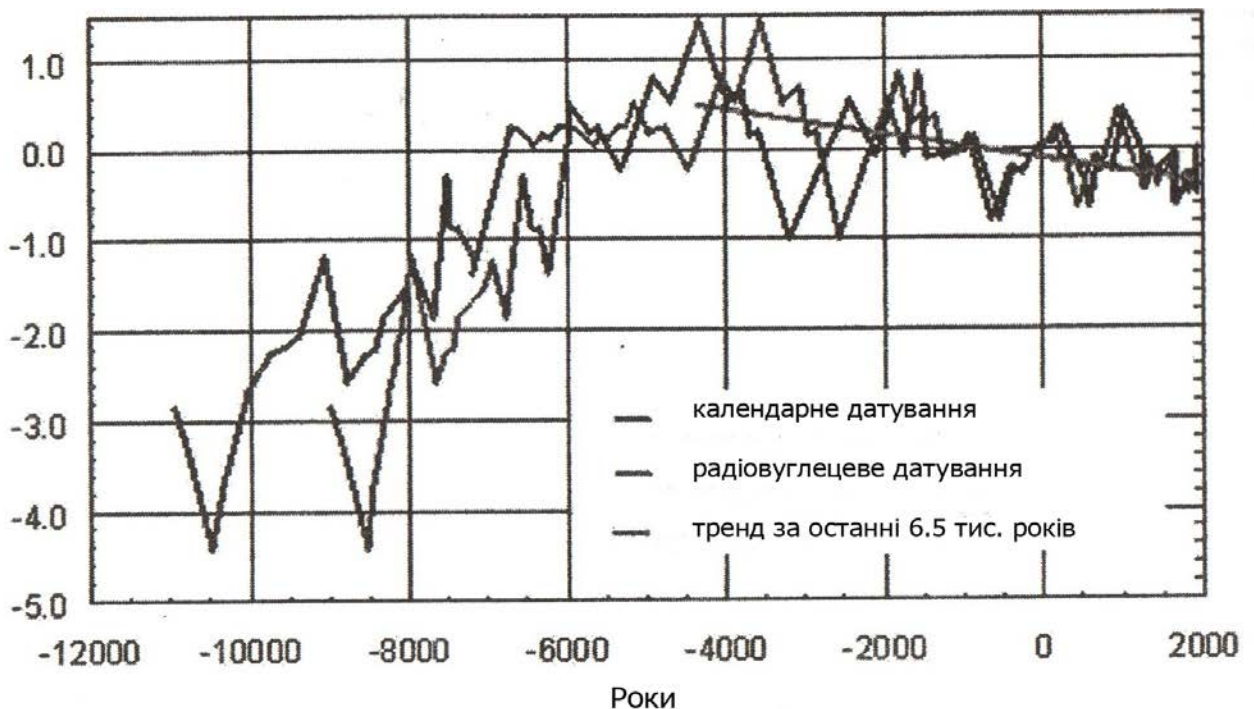
1. За Вернадським. Ж. Вісник Національної академії наук України. 2012, №10, -С. 13;
2. Гаврилов В.П. Путешествие в прошлое Земли. -М.: Недра, 1976. -С.117 (за данными П. Вольдштедта);
3. Изменения земных систем в Восточной Эвропе. -К.: Фолиант, 2010. -С.292;
4. Бордонос М. Г. Характер расщепления и некоторые особенности свекловичных высадок с одноцветными. //Селекция и семеноводство. Огизсельхозогиз, №6, 1938, -С.24-27;
5. Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського. К., «Фенікс», 2012, -С.360;
6. Рамочная конвенция об изменении климата. ООН, Париж, 30 ноября-11 декабря 2015г.;
7. Изменения земных систем в Восточной Европе. «Фолиант», К., 2010 -С. 32;
8. Вибрані наукові праці академіка В.І.Вернадського К., 2012, Т.4. кн. 2, -С.439;
9. Ж. Економіка АПК, №11, 2015, -С. 14-23;
10. Відкриття прискореного розширення Всесвіту. Лауреати Нобелівської премії з фізики за 2011 рік;
11. Вибрані наукові праці академіка В.І.Вернадського. К., 2012, Т.4. кн. 2, -С.447;
12. Панасюк Б.Я. Клімат, економіка, людина. В. т. Т.9, Ніжин, 2015, -С.34-180;
13. «Бульвар Гордона», февраль, 2020, № 8;
14. Монтескье Ш. Избранные произведения. (книги 14, 15, 16, 17, 18), М., 1955;
15. Ж. Економіка Радянської України, №9, 1987, -С. 63-68.

Малюнок 1.
(дослідження П. Вольдштедта)

Зміни середньорічної температури в Західній Європі за останні 60 млн. років; горизонтальний масштаб антропогенного періоду, для зручності, збільшено у 10 разів.

Малюнок 2

Історія температури Північної півкулі в голоцені
за 12 тис. років

1.6. Зміни клімату і аграрне виробництво²⁰

Становище людства наприкінці ХХ і початку ХХІ ст. характеризується значним антропогеновим перевантаженням «плівки життя» (кілька метрів завтовшки в пустелях та десятки метрів у лісах і водних екосистемах)(1) внаслідок інтенсивних катастрофічних змін у довкіллі: зростання забруднення повітря та Світового океану; збільшення чисельності населення планети Земля; кліматичні зміни; зниження рівня ґрунтових вод; скорочення посівних площ із-за використання родючих земель на інші цілі; зменшення площ та погіршення структури лісів; поширення пустель на значних територіях, навіть на українському поліссі; суттєві втрати генетичної основи рослинного і тваринного світу. Факторами цих перевантажень є: суб'єктивні, які створюються деструктивною діяльністю людини; об'єктивні, вони відбуваються відповідно до законів планети Земля, нашої Галактики і Всесвіту.

Такі процеси проявляються в усіх куточках планети Земля. В останні роки в селах України, на нашому славному Поділлі простежуються незвичні природні і погодні явища: на полях майже зникли джерельця води з яких люди похилого віку пили воду у дитинстві; в колодязях зникає чи знижується рівень води; висушуються озера, ставочки і річечки; високі температури вдень змінюються низькими вночі; взимку відсутній сніг; теперішня молодь не відає, що півстоліття назад поля, дороги і хати повністю заносились снігом; в минулому, коли проходили дощі у квітні і травні, було тепло, тепер же прохолодно; значно знизилась вологість ґрунтів, а тому в лісах загоряються сухі трави і дерева, особливо хвойні, торф'яні місця;

Через моє село Лозна в недалекому минулому текла річечка, в ній водились карасі і безліч в'юннів, на її берегах селяни прали білизну, вимочували коноплі, використовували воду для багатьох потреб. Тепер вона повністю висохла, не стало води і в ставочку Гребелька, яку наповнювала ця річечка. Подібне становище може спостерігати у кожному селі у нашому краї, зокрема, міліє і заростає очеретом Снивода. Подібне проявляється на всьому

²⁰ Газ. Життєві Обрії. 29 травня і бчервня 2020 – Хмільницький район на Вінниччині

Поділлі, в Україні і на планеті Земля. Зменшується площа і міліє озеро Світязь на Волині, щорічно знижується на декілька сантиметрів рівень воли в озері Байкал в Сибірі, висихає велика річка Вісла в Європі. Немає сумніву, що у кожного селянина виникає багато запитань про причини таких явищ, а головне, – яка перспектива подібних явищ та чого слід очікувати наступним поколінням?

Поява коронавірусу 2019 р., не виключено, що це прояв кліматичних процесів, а також відсутність методів захисту від нього свідчить, що й зміни клімату, які приносять безліч катастрофічних явищ у природному середовищі, є таємницею для людства. Аномальна погода, відсутність тепла, особливо в нічні часи, зниження вологості, зменшення прісної води в колодязях, озерах і річках мабуть ставатиме складнішим викликом ніж вірусна інфекція COVID-19. З погляду на подібний стан, викладений матеріал спрямований на те, щоб внести хоча б деякі пояснення та викликати наукові дискусії з надзвичайно важливої проблематики, яка стосується усіх сторін життєдіяльності людини, тобто нас з вами. Не забуваймо, що динаміка і властивість клімату прямо впливає на характер людей, на їх звичаї, побут та форми життєвого устрою. Скажімо, рослина на огороді розвивається найкраще в теплі ночі, а коли вони холодні, то їй важко.

В науці і практиці, навіть серед вчених, немає достатньо обґрунтованих узагальнених пояснень сучасних кліматичних процесів. У світовій практиці прийнято вважати, що явища викликані потеплінням, подібного твердження дотримується і більшість вчених світу, однак не всі. Пригадаймо, – чи відчуває тепер кожен теплоту, навіть весною і влітку? Ні, дні хоча і теплі, але здається, що знаходишся в парнику, ночі ж холодні. Тому ряд вчених країн Європи, США і Канади, до них відноситься й автор цього матеріалу, мабуть єдиний в Україні, вважають, що сучасні явища природи на планеті Земля викликані не тільки так званім потеплінням, а глобальними кліматичними змінами на планеті Земля. В основу таких тверджень покладено вчення Аристотеля,

Вернадського, Руденка, Подолинського, інших світових та вітчизняних вчених.

На підставі багаторічних досліджень, з великою вірогідністю стверджується, що в сучасну епоху на планеті Земля одночасно діє три фактори: перший, вісь Землі змінюється і переводить окремі країни в дещо інші пояси, що простежується впродовж ХХ–ХХІ ст. на прикладу країн усієї Європи; другий, прояв «парникового» ефекту, який помилково називають «потеплінням», його створює людина; третій, зниження температури самої планети Земля, що проявляється багатьма природними процесами, що показано на малюнку 1. Саме другий і третій фактори визначають умови існування усіх форм живої речовини, значно впливають на формування прісної води, знижують вологість ґрунтів, призводять до незвичних природних явищ і різноманітних катастроф.

Тому динаміка кліматичних змін може бути зумовлена двома факторами а) температурними процесами, які формуються внаслідок так званого «парникового ефекту», який створюється людиною; б) природними кліматичними процесами самої планети Земля, як складової Сонячної системи і Всесвіту;. Між цими двома складовими загальної тенденції природних кліматичних процесів, які тепер спостерігаються, є різниця і вона суттєва: температурні зміни, що формуються парниковими газами – суб'єктивні, вони залежать від людини, яка зобов'язана їх ліквідувати, або хоча б обмежити, а не вживатись з ними; температурні процеси, що формуються на планеті Земля, як складової Всесвіту – об'єктивні, які не залежать від людини, вона, як і рослина, мають до них постійно адаптуватися.

Парниковий ефект і його перспективи. Стало реальністю, що потужний фактор впливу на температуру повітря планети Земля додає своєю діяльністю людина – викиди різноманітних газів, які створюють так званий парниковий ефект, що підвищує температуру атмосфери. Крім того, окремі промислові гази руйнують озонову плівку, яка створена самою природою, щоб не допускати зайвого від Сонця тепла та шкідливих променів до різноманітних форм живої речовини на планеті Земля. Руйнація

озонової плівки призводить тепер до збільшення надходження не тільки тепла, але й шкідливих променів на нашу планету: тільки за останні 30-40 років рівень радіації підвищився з 7-8 до 12-16 мр/год.

Саме подібна реальна дія «парникового ефекту» дає підстави багатьом політикам, державним діячам і навіть вченим стверджувати, що настає потепління, яке сприяє висиханню річок та зникненню води в колодязях. Людство і його міжнародні організації стурбовані проявами впливу негативного людського фактору на зовнішнє середовище, започаткувавши вжиття певних запобіжних заходів. Поважні світові організації, зосередили свою увагу виключно на «парникових газах», намітили заходи «...по предотвращению изменения климата с точки зрения сокращения выбросов парниковых газов к 2020 году», залишивши у стороні розгляд проблеми кліматичних змін як від Сонця так і від «внутрішнього тепла самої планети Земля».

Такий підхід сприяв тому, що вчені і уряди багатьох країн світу до недавнього часу дотримувались, багато з них дотримуються й тепер, твердого переконання, що на планеті Земля очікується потепління, але недостатньо дається пояснень щодо об'єкту підвищення температури, – самої планети Земля чи повітря, яке її оточує?

Людство стурбоване ситуацією, бо навіть діти взялися за справу «парникового ефекту», які подали до Європейського суду позов до 37 країн світу, зокрема в Португалії, Австралії, США, Україні, Швеції, Греції, тайга Сибіру у Московії. що, на їхню думку, сталося із-за так званого потепління внаслідок парникових газів.

Насправді ж, чому палають соснові ліси? Тому, що вони сухі, – чому вони всихають? – тому що у ґрунті замало вологи. Зниження вологості ґрунту визнають усі українські вчені. Основне завдання вчених полягає у тому, щоб вивчити причину зниження вологи у ґрунті, бо це стане фундаментом кардинальних змін в аграрному виробництві.

Більшість з нас уже переконуємося, що парниковий ефект – це не потепління, а катастрофа з якою людина може і зобов'язана боротися, але вона ніколи не погодиться перейти на використання свічок чи їздити кіньми, а буде боротися проти цього до останнього подиху.

Парниковий ефекти – це дія людського фактора, він є однією з важливих причин нинішнього стану клімату, зумовлюючи підвищення температури повітря, у денні часи, через значні викиди вуглекислого газу (CO_2) і метану (CH_4). Значна роль у збільшенні парникових газів належить сільському господарству, яке є основним джерелом викидів метану (CH_4), азоту (N_2O) та вуглекислого газу (CO_2). Звичайно, парниковий ефект, як результат спалювання викопних енергоресурсів з часом можливо зникне сам по собі, нанісши людству кількох поколінь (8-10) величезної шкоди, або людина вимушена буде заборонити їх використання.

Проблемі зниження викидів шкідливих газів була присвячена «Рамкова конвенція про зміни клімату» прийнята на Конференції країн двадцять першої сесії ООН 30 листопада-11 грудня 2015 року у Парижі. Відповідно до її вимог вирішуватимуться дві кардинальні задачі: перша, значне зменшення викидів в атмосферу різноманітних парникових газів; друга, винайдення альтернативних джерел енергії, які б замінювали викопні енергоресурси. Це означає, що боротьба з шкідливими газами виходить на практичну площину так як вони становлять реальну загрозу людській цивілізації.

Невдовзі людство відмовиться від використання викопних енергоресурсів і перейде на новітні джерела енергії, цього, мабуть, відносно не довго прийдеться очікувати. Енергія Сонця і Всесвіту, яка доступна для планети Земля використовується через рослинність в межах 7%, а щоб збільшити використання цієї енергії людство має винайти новітню технологію (механізм) її прийому, здатний діяти на принципах фотосинтезу, як це відбувається в листочках рослини. На мою думку подібний процес уже розпочався так як в кінці 2015р. американці раптово відмінили заборону (середина ХХ ст.) використання нафти і газу, що є на їхній

території, користуючись привозними з Африки і Азі, а тепер, навпаки, постачатимуть власні добувні енергоресурси в Європу, зокрема й в Україну.

Про що свідчить рішення економних американців позбутися власних енергоресурсів? Тільки про те, що скоро появляться інші джерела енергії, а ті, які забруднюють повітря будуть жорстко обмежені чи заборонені, як такі, що загрожують людству. Навіть дії теперішньої американської адміністрації щодо відношення до кліматичних процесів і укладених міжнародних договорів відносно них, дають підстави думати про можливе настання кардинальних змін у цій проблемі. Є надія, що через деякий час усе вирівняється, зменшаться викиди викопних ресурсів і «парник», що називається потеплінням покращиться.

А ось сільське господарство потребує значного вдосконалення технології вирощування рослин. Сучасна наука і практика тільки для боротьби з бур'янами, шкідниками і різними хворобами рослин пропонують, мабуть усе й застосовується, 130 хімічних препаратів. Немає сумніву, що лише одна така складова технології вирощування сільськогосподарських культур, негативно впливає на якість ґрунту і зовнішнє середовище. У цьому зв'язку до багатьох культур існують і будуть посилені претензії щодо їхнього вирощування і виробництва з них енергоресурсів. Проблема складна, адже бізнес знає, що підвищення у повітрі CO₂ значно збільшує врожайність зернових, а тому намагатися зменшувати викиди вуглецю не спішитимуть.

Саме тому невпинно назріває вимога до сільського господарства – перехід на органічне виробництво (органічне добриво, вирощування бобових, дотримання сівозмін). В останні десятиліття в Україні цього ніхто не бажає дотримуватись, а прийдеться, тільки згодом, хоча ластівки уже прилітають, адже європейські країни цим шляхом ідуть давно і навіть нашими полями. Україна знаходиться на останньому місці з використання земель (0,66%) для органічного виробництва, тоді як багато країн Європи цей показник становить 10-15 відсотків.

В даний час вчені досліджують тематику «Адаптація аграрного виробництва України до глобальних змін клімату» і читачі мабуть будуть шукати відповіді: до якого клімату буде адаптуватися аграрне виробництво України – до потепління чи похолодання?. Тут виникне цілий ряд запитань: рослини, особливо зернові, здатні пристосуватися до збільшення у повітрі (CO_2), бо вони дають вищі врожаї, але – як пристосуватися тваринному світу?; – як будуть пристосовані рослини до зниження вологості ґрунту, а це уже реальність; – чи виведені такі рослини?; – які пропозиції до технології вирощування рослин, що збільшують викиди парникових газів?; виникне багато інших запитань.

Що ж відбувається на планети Земля, як складової Сонячної системи і Всесвіту?. Надзвичайно мало існує досліджень процесів, що відбуваються на нашій планеті, лише констатуються факти без пояснень причин їх появи. Відомо, що температура нашої планети Земля суттєво не впливає на температуру повітря навколо неї, але на інші елементи самої планети температурний вплив надзвичайно високий, зокрема на формування прісної води, розвитку рослин та багато іншого. Прісна вода, формування якої залежить переважно від температурних процесів самої планети Земля, яка займає чи не основне місце в існуванні живої природи та життєдіяльності її різноманітних форм. Одночасно процеси формування ресурсів прісної води залежать від кліматичних процесів Всесвіту та Сонця, складовою частиною яких є наша планета Земля. Природна якість води висока, але, знаходячись під впливом діяльності людини, її рівень в останні десятиліття знижується.

Таким чином існує два природних фактори впливу на температурні процеси планети Земля: перший, температури Галактики і Всесвіту, складовою частиною яких є наша планета; другий, внутрішня температура самої планети Земля, хоча вона не має високого впливу на повітря, що її оточує. Ось ці два джерела варто розглядати під кутом зору формування кліматичних змін, які є глобальними, і звичайно, визначають погоду, природні процеси та катаклізми на нашій планеті.

Що стосується впливу температур Галактики і Всесвіту, то у перспективі вони впливають на зниження переважно зовнішньої температури на нашій планеті. Земля. Подібний напрям підтверджено дослідженнями лауреатів Нобелівської премії з фізики 2011р., які доказують, що Всесвіт розширюється не рівномірно, як вважалося дотепер, а прискорено. Виходячи з таких тверджень Нобелівський комітет зробив висновок «якщо цей процес продовжуватиметься із все більшою швидкістю, Всесвіт завершить свій розвиток у вічних льодах», але спочатку будуть охолоджуватись планети Сонячних систем, зокрема планета Земля.

Серед багатьох учених продовжує домінувати думка про потепління на планеті Земля, але існує чимало прикладів, які підтверджують все таки напрям до похолодання. Ті, хто відстоює напрям потепління посилаються на деякі приклади щодо зим з відносно високими температурами, зокрема в Україні (грудень-січень) 2017-2018 рр., але вони не можуть не пояснювати причини, які у це й же час викликали низькі температури (нічні $-20-35^{\circ}\text{C}$ і денні $-15-20^{\circ}\text{C}$) та снігові замети у Вашингтоні, Нью-Йорку, інших штатах США, в ці ж місяці (грудень – січень) мінусова температура в Канаді сягала 40 градусів. Низькі температури і замети в країнах Європи, у січні 2018р. снігові хуртовини і морози окутали й Китай: в один і той же день – в Каліфорнії США палають ліси, а в Китаї випадає сніг. Так, в Україні мовби існують прояви «потепління», але при цьому діє три фактори: перший, вісь Землі змінюється і переводить окремі країни в дещо інші пояси, що можемо прослідкувати на прикладу країн усієї Європи впродовж XX–XXI ст.; другий, прояв «парникового» ефекту, який створює людина і може нею ж бути зупинений; третій, прояв багатьох природних процесів, які свідчать про зниження температур на усій планеті Земля.

Стосовно внутрішньої температури планети Земля, то слід врахувати наступне. Планета земля формувалась, поступово, змінювалась і продовжує змінюватись її атмосфера, температура в надрах в на поверхні, рельєф та розташування материків. Вчені передбачають, що температура в центрі планети земля сягає 4000-

5000°C. Про такі фантастичні температури і процеси, що там відбуваються, свідчать вулкани або як їх називають «пічні труби», в давнину їх було багато і вони були більш потужні, тепер навпаки, що свідчить про зниження температур в надрах нашої планети. Подібну перспективу підтверджують мої дослідження у 2009-2015 рр., а також метеоролога зі світовим іменем Джо Бастарді, який на міжнародному заході, присвяченому глобальній зміні клімату, зробив сенсаційну заяву: протягом останніх трьох років спостережень (2015-2018 рр.), Земля охолоджується. (Hronika.info)».

Відповідно до динаміки глибинної внутрішньої температури планети Земля формується рівень температури і її глибина, де відбувається процес утворення прісної води. В останні століття процес утворення води у взаємодії повітря, вологи і температури знаходився на певній, створеній природою, глибині (приблизно до 50-100 м.). Реальний природний механізм взаємодії тепла, холоду і вологи фізиками ще далеко не вивчений, але у загальному цей механізм має такий вигляд: на певній глибині планети Земля холод, стикаючись з теплом, перетворює повітря у вологу, з якої формується вода. Саме сформована таким чином волога рівномірно постачалась на поверхню, створюючи достатню вологість ґрунтів для проростання рослинного світу і забезпечення потреб людей прісною водою. У сприятливих умовах, які супроводжують людину впродовж останніх тисячу років, значна частина цієї вологи зосереджується у гірських і низинних резервуарах з яких наповнюються ріки, річечки, озера й озерця, криниці й джерельця.

В сучасну епоху, як ми спостерігаємо, уже існують проблеми наповнення прісною водою гірських масивів, які у свою чергу недостатньо наповнюють річки. Гірські екосистеми зазнають негативного впливу кліматичних змін із-за того, що холод займає усе більші простори у верхніх горизонтах планети Земля. Тому у 2012 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла деякі рішення, підкресливши «Горные экосистемы являются основными поставщиками водных ресурсов для большей части населения мира», але вони потерпають природних негараздів.

У січні 2018 р. палають ліси у Каліфорнії, неподалік Сан-Франціско, у цей же час небачені пожеги в Австралії, хоча відстань від США чимала, але ліси палають однаково потужно і головне – гірські. Причина єдина – ті ліси знаходяться в гірських масивах, де вологи уже немає і дерева всохли. Уже зникає вода і в низинах, адже у жовтні 2017 р. палають сухі ліси у Європі від Польщі до Німеччини, а дим стелиться до Англії. В Україні висихають величезні масиви лісів повсюди, зокрема хвойні ліси у Черкаській області. Катастрофи в Україні посилюються: до 3-4 метрів знижується вологість ґрунту; за січень-квітень 2020 р. в природних екосистемах сталося 23 тис. пожеж, що у 1,5 рази більше ніж за весь попередній рік.

То що ж відбувається в глибинах нашої планети Земля, виходячи з прикладів стосовно формування води і наповнення нею гірських резервуарів, річок, озер і криниць? Як вище відзначається в глибинах планети температура знижується, що знижує температуру у верхніх шарах планети. Відповідно до цього сприятлива температура, яка перетворює повітря у вологу, опускається нижче від поверхні землі, а її місце займає більш низька температура, як уже відмічено, що відповідає вченням Арістотеля і Вернадського. Саме тому, знижується вологість поверхні ґрунтів, на окремих територіях глибина відсутності вологості ґрунту сягає більше півтора метра; назавжди зникли польові джерельця води, зникає вода у колодязях поряд з якими бувають свердловини. Зниження температури в у верхніх горизонтах планети Земля підтверджується не тільки кардинальною зміною процесу формування прісної води, але ще й наступним.

Поряд з нагріванням повітря Сонцем та іншими факторами вдень, значно знижується температура в нічні часи, що впливає на розвиток рослин із-за створення певних процесів у ґрунті. Це помітив В.І. Вернадський і у своїх дослідженнях наводить слова українського академіка Н.Г. Холодного «Если исследовать почву, богатую питательными веществами, то увидим разнообразие населяющих ее микроорганизмов. В то же время бросается в глаза резкая зависимость характера этого населения от внешних условий:

влагності, температури, більшого или меньшого доступу кислорода, наявності тих или інших питательних речовин». А зміни в ґрунті тепер у нас величезні, що неодмінно впливає на його якість і, звичайно, розвиток рослин, – як тут бути? – мабуть відповідь має дати аграрна наука. Подібні зміни впливають і на тваринний світ, адже практика уже тепер показує, що бджільництво значно потерпає від низьких нічних температур.

Поряд з тим, що не наповнюються водою ріки і озера, ще й виникають катастрофи, причиною яких є посилення формування пневми (поняття Аристотеля), тобто стиснуте повітря, наповнене вологою, в глибинах Землі, потужність якого фантастична. Якщо посилатись на вчення Аристотеля, то можна дати таке визначення формуванню пневми: взаємодія тепла в глибинах планети Земля, тепла Сонця та надходження повітря з якого формується волога, яка не має вільного виходу на поверхню Землі із-за глибини розташування, а також низька температура у верхніх горизонтах нашої планети.

У цьому випадку холод, займаючи у верхніх шарах Землі значні об'єми, сприяє процесу зменшення творення прісної води ближче до поверхні планети, якої все менше і менше надходить для наповнення рік, озер, колодязів. Чим сильніший холод у верхніх горизонтах Землі тим більше він витісняє тепла і вологи, які зустрічаючи холод Космосу перетворюються у катастрофічні зливи навіть узимку, а снігові опади влітку та ще й там, де їх не було в минулому. Тепер подібне ми спостерігаємо повсюди на планеті Земля: там затопило місто; там залило чималу територію. Це якраз та вода, витіснена «пневмою» з глибин Землі, яка мала б повільно, як це відбувалось дотепер – кінець ХХ – початок ХХІ ст., наповнювати безпосередньо гірські резервуари та низини, звідкіль наповнювались річки і озера, або через випаровування випадати у вигляді дощів.

Дотепер відбувався і ще деякий період буде відбуватися природний порядок при якому гірські резервуари та низини спочатку наповнююють річки, а вони постачають воду в озера чи ставки. Наприклад, в озеро Байкал впадає 300 великих і малих

річок, які наповнюються з гірських і низинних резервуарів прісної води. Якщо ж температура, при якій формуються умови виробництва води, опускається значно нижче в глибини планети, то канали, через які постачалась прісна вода в гірські і низинні резервуари, руйнувались, а тому з резервуарів не наповнювались великі і малі ріки та озера. Такий процес розпочався доволі давно, тепер він посилюється.

Приклади вбивчі: впродовж багатьох років зникло тисячі великих і малих річок, але не виникло ні однієї. В останні десятиліття реальні відомості про ресурси прісної води невтішні: озеро Байкал, світовий резерв прісної води, у 2014р. рівень його води знизився на 12 см і на 20 см у 2015 році; за два роки (2018-2019) на 20 см знизився рівень воли в перлині української Волині озері Світязь; ріка Вісла якщо не висохла, то висихає; ріка Волга в окремих місцях міліє; в колодязях України, колись цілюща вода зникає; рівень води в річках України у березні-квітні 2020 р. значно нижчий ніж він був в усі попередні сотні років; рівень води в Дніпрі у березні-квітні 2020 р. був найнижчим за остання 100 років; в усіх гірських резервуарах об'єми прісної води зменшуються. Є усі підстави стверджувати, що зменшення води та погіршення її якості в річках, особливо в Дніпрі, попереджає про необхідність зниження темпів будівництва в містах та збільшення в них жителів. Невдовзі постачання води у будівлі великих міст стане проблемою, згодом припиниться, що спонукає жителів міст перекочувувати в сільські місцевості звідкіль прийшли їхні предки, де соціально-економічний розвиток має відбуватись так, як мною пропонувалось ще у 1987 році.

Як вище пояснено прісної води на планеті не зменшується, вона лише утворюється глибше в надрах планети. У той же час наведені приклади реальних фактів свідчать що води і вологи бракує: недостатньо наповнюються прісною водою гірські і низинні резервуари; висихають і міліють річки; зникає вода у сільських колодязях; навіть скважини для води треба бурити значно глибше; тепер важко знайти джерела чистої води, які повсюди зустрічались

на просторах ланів України; знижується вологість ґрунтів, що є складною проблемою для сільського господарства.

Тепер бажано дослідити і усвідомити, – де ж дівається вода, яка утворюється значно глибше і не потрапляє у гірські та низинні резервуари, звідкіль наповнювались ріки і річечки, озера і криниці? Згадаймо серпень-вересень 2017 р. США, коли нечувано були затоплені і зруйновані ряд міст штату Техас, найбільше серед них Г'юстон, а також Флоріда штату Джорджія, такого не відмічалось 500 років в минулому. подібного жителі потерпілих міст ніколи не бачили. Характерні відчуття, про які розповідають ті, хто був у центрі подій: мов би щось піднялось вверх і звідтіть миттєво вилилась нечувана кількість води. Скажімо, в серпні 2017 р. в Італії під час сильних злив за декілька годин випала двомісячна норма опадів, а у Хорватії на початку вересня на квадратний метр випало 190 літрів води за годину. Не проминули такі процеси й Києва, про що ми довідалися 20 вересня 2017 р., коли впродовж декількох годин у центрі столиці мов би з кувшина вилилось до півметра води. Ще більша злива у Києві відбулася 25 липня 2018 р., коли чимало вулиць перетворились у річки, а переходи були затоплені. Уже в січні 2018 р. річка Сена і її притока у Франції вийшли з берегів, яка за лічені часи була перенаповнена зливою, вода затопила житлові будинки, в Парижі закрито метро.

Ще раз підкреслю, це не що інше як дія пневми, яка має нечувану силу, викидаючи з глибин Землі накопичену воду, яка не потрапила у гірські і низинні резервуари. Ось початок квітня 2018 р. в Україні: в окремих областях (Полтавська, Харківська, інші) повністю залило водою села і селища, людей переселяють, гинуть посіви, вийшли з берегів невеличкі ріки, хоча снігу не так уже й багато, як це було у середині ХХ ст., коли кожна хату закидало снігом, але затоплень майже не бувало. Вода з'явилась раптово, дощ мов би з відра, заповнюючи ріки й озера, які миттєворозлились. Не інакше як нечувана злива 6 травня 2018 р., якої не бачили 500 літ, хлинула в Анкарі (Туреччина), затопила все, навіть автомобілі плавали мов іграшки. Подібне уже двічі спостерігалось в останні дні червня та у другій половині липня

2018 р. у Чернігові, коли нечувана злива затопила безліч домів, а чимало вулиць перетворились у річки глибиною півтора метра. Спостерігаються природні процеси: з однієї сторони зона українського полісся втрачає вологу і потребує зрошення; з іншої сторони, як бачимо на прикладі Чернігова і інших місцевостей полісся, випадають дощові зливи, які ніяк не зволожують ґрунти. Виникає запитання, – чому зливи відбуваються здебільшого у містах?

Не проминули буревії й Україну, що відбулися на початку квітня та у червні 2018р., хоча трохи менші, як у США, але принесли чимало лиха. На паску (28-30 квітня 2019 р.) в Україні холодно, а на Тернопільщині та деяких місцевостей Хмельниччини і Житомирщини зливи та град з куряче яйце, наносячи величезного лиха людям, садам і огородам. Одначе, подібні буревії і затоплення міст спостерігаємо не тільки у США чи Україні, у квітні 2018 р. Москву залило дощовою водою і дерева поламав буревій. А ось у Венеції (січень-лютий 2018) в каналах вода знизилась до найнижчого рівня, гондоли не працюють, люди без роботи, що свідчить про особливі природні фактори на планеті Земля.

Які можемо зробити висновки і роздуми над ними? На основі вище викладених фактів варто зробити принаймні два висновки: перший, сучасні катастрофи на різних континентах нашої планети, яких раніше людство не бачило і які посилюються, а також зменшення води в ріках, озерах і криницях, низькі нічні і високі денні температури, що є результатом температурних змін в глибинах планети Земля. Це об'єктивний природний процес, а тому людство має до нього вчитись пристосовуватись; другий, так зване «потепління», є результатом парникового ефекту, що формує людина, використовуючи добувні ресурси, які викидають гази. Це суб'єктивний процес, який людина зобов'язана долати, а не пристосовуватись до нього.

Похолодання, зниження рівня вологості ґрунтів, зменшення рівня води чи її зникнення в річках та озерах поставить на порядок завдання перед аграріями і взагалі селянами: поступово виводити і впроваджувати рослини, що пристосовані до низьких температур;

перейти до крапельного зрошування, одержуючи воду не з річок чи озер, а з глибинних скважин; кардинально змінити селекцію і технологію сільськогосподарського виробництва.

Якщо наука і уряди визнають, що в перспективі планету Земля очікує похолодання, процеси якого уже проявляються тепер, то варто кардинально змінити напрями наукових досліджень, особливо в галузі селекції, технології зрошення сільськогосподарських культур, розробки новітніх технологій вирощування рослин в умовах низької вологості ґрунту, низьких нічних температур, дослідження інших кліматичних новацій. Одночасно слід досліджувати можливі перспективи пристосування самої людини до кліматичних змін, адже буревії, дощові зливи, що за лічені години затоплюють значні площі та міста, вигорання лісів спостерігається повсюди на планеті Земля.

1.7. Людське суспільство і закони природи.

Чом Бог алмаз маленьким створив,
А простий камінь горами поставив?
Бо він хотів, щоб істинну красу
Ще більше світ і цінував, і славив.

Роберт Бернс

Жива речовина і життя є фундаментом біоценозу²¹, форми існування рослинного і тваринного світу та людської цивілізації. З цього робиться науковий висновок, що рослинний і тваринний світ та людська цивілізація є не що інше як форма живої речовини. Між ними не існує великої різниці, що підтверджує М. Амосов «Сравнение человека с животными показывает массу общего и мало различий»²². В цьому проявляється біогеоценоз – сукупність рослинності, тваринного світу, людської спільноти й мікроорганізмів на певній території, які пов'язані між собою обміном речовин та енергії. Природні процеси і їхня динаміка в людському суспільстві не є випадковим явищем, тут також

²¹ Ценоз – загальний, біоценоз – сукупність видів рослин, тварин і людей, що населяють певну територію.

²² Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. 3-е изд., доп. Из-во «Физкультура и спорт», 1987, -С.6

проявляється природний об'єктивний порядок, що відбувається на поверхні нашої планети Земля, зв'язаний зі змінами в біосфері²³.

Тенденції і процеси, які ми спостерігаємо в історії оточуючого нас середовища, особливо ті, що підвищують культурну силу людства, збільшуючи його геохімічне значення, якраз є результатом сумісної роботи усіх організмів, у тому числі й людини. У цьому аспекті відмітимо, що людина і мікроорганізми є найбільш потужними формами геохімічного впливу живої речовини на рух геохімічних процесів²⁴. Окрема людина невід'ємно зв'язана з іншими організмами, як формами живої речовини, вона є її складовою частиною, а тому разом з іншими організмами сумісно здійснює певного роду велику геохімічну роботу.

В рослинному світі формується рослинне угруповання, що характеризується закономірним поєднанням сукупності вищих і нижчих рослин на певній території земної поверхні з лише їм властивими взаємостосунками між собою, тваринами й природними умовами їхнього місцезнаходження, що створює своє особливе рослинне середовище – фітоценоз²⁵. Історично складена сукупність видів рослин на певній території знаходиться у більш-менш однотипних кліматичних, ґрунтових, водних та інших умовах. Саме цій території характерний видовий та структурний склад рослин, стійка їхня взаємодія між собою і зовнішнім середовищем. Тут всі рослини практично живуть не ізольовано, а серед інших рослин і мають відповідну систему відносин зі своїми сусідами.

Фітоценоз (рослинна сукупність) є динамічною системою, такій спільноті властива сезонна і річна мінливість компонентів під впливом екологічних умов: у нестабільних умовах одні фітоценози замінюються іншими; у стабільних фітоценозах види рослин перебувають один з одним та зовнішнім середовищем в екологічній рівновазі; у нестабільних фітоценозах – все навпаки. Подібне

²³ Біосфера – оболонка Землі, яку заселяють живі організми; біо - «життя», «життєві процеси».

²⁴ Геохімічні процеси – поширення й міграція хімічних елементів на планеті Земля.

²⁵ Фітоценоз (від грецького *phyton* – рослина і *koinos* – спільний, загальний), або сукупність видів рослин.

визначення і структурні зміни простежуються у тваринному світі і людському суспільстві.

В рослинному світі природа сформувала фітоценоз, тобто рослинна сукупність, де рослини приблизно поділяються таким чином: перше, культурні рослини, що використовуються людиною – зернові, бобові, технічні; друге, усі інші рослини, крім культурних, які використовує людина також для власних потреб; третє, багаторічні, однорічні та інші рослини, що використовуються для годівлі тварин; четверте, шкідливі бур'яни, які займають особливе місце в рослинному біоценозі (рослинній сукупності).

Існують культурні рослини, що дають харчі людині і тварині, частина рослин забезпечує господарські і лікарські продукти для людини та харчі для тваринництва, є рослини-бур'яни, які здебільшого ніколи ніякої користі не приносять людині, лише створюють несприятливі умови для розвитку культурних рослин, що вимагає від людини величезної праці, щоб очистити поля від забур'янення, створюючи сприятливі умови для проростання культурних рослин.. Якщо людина не доглядає, або недостатньо оберігає розвиток культурних рослин, то бур'яни займають не тільки значні вільні площі, але й площі під культурними рослинами, погіршуючи якість ґрунтів. Тоді людина одержує недостатньо харчів і розпочинається голодування, що є катастрофічно невігідним для людського суспільства.

Природа, відповідно до своїх об'єктивних законів, зокрема в рослинництві, сприяє росту на планеті Земля численної кількості рослин з їх видовим різноманіттям. Між ними існує природна конкуренція відповідно до клімату, вологості та якості ґрунтів, наявності вільної енергії Сонця і Всесвіту. Сучасна рослинність, що покриває ґрунти планети Земля має певну структуру. Понад 80 тис. видів рослин належать до їстівних, але людство вживає їх вибірково. За дослідженнями вчених 90% свого продовольства сучасна людина забезпечує за рахунок більше 20 видів культурних рослин.

Поряд з їстівними, основними і вибілковими, рослинами ростуть рослини конкуренти – бур'яни. У той же час складно

відповісти на питання, – які рослини віднести до бур'янів, а які ні? Справа в тому, що в одних країнах деякі рослини вважаються харчовими, а в інших, зокрема в Україні, бур'янами. Таким чином, в природі рослинний світ, хоча і єдиний, але різноманітний, лише в процесі природного розвитку та використання, виділяються культурні рослини (харчові, лікарські), які удосконалюються ще й людиною, та бур'яни

Культурними харчовими рослинами людина опікувалась споконвічно, рослини – бур'яни виростили і розвивались тільки під дією законів природи. І виявляється, що перемагає не людина, а природа, бо за показниками насінневої продуктивності, витривалості рослини – бур'яни у сотні і більше разів перевищують культурні рослини. Не випадково, у природних фітоценозах практично всі вільні екологічні ніші зайняті, без втручання людини, переважно бур'янами. Природа, відповідно до своїх об'єктивних біологічних законів, сприяє зміні видового складу рослин, а тому рослини-бур'яни невідкладно заповнюють звільнені людиною екологічні ніші, особливо на орних землях, де вирощуються культурні рослини. Визначальним у формуванні складу рослин-бур'янів на вільних екологічних нішах найбільше сприяють умови: кліматичні, якість ґрунтів, рівень вологості. Як результат виникає проблема, коли видова різноманітність культурних рослин об'єктивно змушена існувати поряд з масовою присутністю рослин-бур'янів.

В цьому випадку, в процесі вирощування культурних рослин, відбувається безкінечне протистояння людини зі своїми постійними сусідами – рослинами-бур'янами. Посіви культурних рослин потерпають від бур'янів, а тому людина ще не знайшла інших методів, як у своїх технологіях вирощування культурних рослин передбачати обов'язкове знищення рослин – конкурентів, тобто бур'янів. Однак, це безрезультатна робота, бо знищення одних бур'янів призводить до появи інших, відбувається постійна зміна видового складу та структури дикої рослинності. Природного захисту посівів сільськогосподарських культур від масової присутності рослин – бур'янів людина ще не винайшла, так як вона

стикається з діями, що суперечать біологічним законам природи. Враховуючи, що рослини – бур'яни залишаються постійними сусідами як культурних рослин так і людини, вчені вишукують принципи розробки нових ефективних методів захисту посівів культурних рослин з урахуванням біологічних законів природи²⁶.

Як в рослинному так і в тваринному світі існує біоценоз (тваринна спільність), де проживають продуктивні і дикі тварини, серед них є слони і жирафи, тигри і верблюди, середні тварини і комахи. Їхня роль у тваринному світі і в живій природі різноманітна: продуктивні тварини дають людині харчі, допомагають у її господарській діяльності; навіть, слони і верблюди приносять людині користь; значну роботу відіграють такі тварини як комахи, зокрема запилення для рослин і добування меду людини; значна частина диких тварин нічого не дають безпосередньо людині, але природа наділила їх певними функціями в оточуючому світу; чимало тварин одночасно наносять деякої шкоди, але це мізерна частина того, що наносить сама собі і природі людина. У дикій природі тваринний світ розвивається за принципом – зростання хижаків призводить до зменшення мирних і продуктивних тварин. В людському суспільстві, коли людина оберігає продуктивних тварин від хижаків, значно збільшується чисельність свійських продуктивних тварин, що є сприятливим як для тваринного світу так і для людського суспільства.

Якщо рослина, тварина і людина є формою живої речовини, то немає сумніву, що коли існує рослинне і тваринне угруповання, існує й людська спільнота (біоценоз). Людська спільнота (біоценоз) в процесі своєї життєдіяльності впливає на все суспільство, громаду чи робочий колектив, формуючи внутрішній клімат людських взаємовідносин та плетиво традицій, звичок, забобонів і побуту. Як і в рослинному світі людська спільнота є динамічною системою, їй властива мінливість, яка має різний напрямок. Дослідники встановили, що коли у бджолиній сім'ї матку української породи замінити на матку кавказької породи, то сім'я

²⁶ Іващенко О.О. Зелені сусіди. К., 2013

буде значно відрізнятись від попередньої. В рослинництві дослідники провадять перезапилення та інші селекційні дії, що змінює рослину, вносячи корективи у структуру рослинного ценозу. Подібне «перезапилення», але генетичного змісту, відбувається і в людському суспільстві, особливо в часи різких політико – соціальних змін, війн, що вносить структурні зміни людської спільноти певних народів і країн. Подібне яскраво простежується на прикладі народу Русі-України, який перебував у колонізації чотирьох держав 750 років, що внесло значні корективи у структуру людської спільноти.

Подібно до рослинництва, як форми живої речовини, де існують бур'яни і культурні рослини, у тваринництві, де є продуктивні, робочі і дикі тварини, в людському суспільстві є особистості, що здатні самостійно мислити і працювати та ті, що здатні виконувати роботу за підказкою інших. Мурашина королева народжує особин необхідних для популяції: воїнів, мельників, обслугу, робітників²⁷. Як в рослинництві і тваринництві, так і в людському суспільстві чисельність одних та інших урівноважується, що дає сприятливі умови розвитку, а коли рівновага порушується, то з'являються катастрофи.

Рівновага має бути дотримана не тільки в структурі, але й в усій життєдіяльності людини та її взаємодія з природою. Людина, як форма живої речовини, подібно до рослин і тварин, повністю залежить від законів природи, що підтверджується багатьма прикладами. Враховуючи, що величина живої речовини на планеті Земля стала, то зміна однієї форми живої речовини призводить до зміни інших її форм. Іншими словами, зростання чисельності населення на планеті, призводить до зменшення форм рослинної живої речовини, крім того, це зменшення посилюється вирубуванням і вигоранням лісів, зменшенням площ для проростання рослин. Мої дослідження 2011 р. показували, що чисельність жителів планети Земля наближається до величини в

²⁷ Панасюк Б. Я. Людина, природа і Всесвіт. (Розгадка таємниць). К. «Парапан», 2008, -С.160-172

межах 8 млрд. осіб, яку здатна забезпечити аграрне виробництво продуктами харчування²⁸.

Природа відчуває, що величина продуктів харчування, які можна виготовляти органічними методами дійшла критичної меж, вирубуються ліси і дерева, що дають харчі людині і тварині, стає складним одержувати достатню кількість прісної води для всіх живих організмів. Закони природи вимагають як у рослинному і тваринному світі, так і в людському суспільстві дотримуватись рівноваги²⁹, порушення яких викликає, можливо, появу вірусів типу COVID - 19, війн та інших катастроф.. п'ять

Настав 2019 р., у світі налічується понад 7,4 млрд.. осіб і у найбільшій за чисельністю населення країні Китаї з'явився вірус COVID - 19, який миттєво поширився на всій планеті. Це найбільш жорстокий вірус, бо до цього у південних провінціях Китаю уже зареєстровано шість спалахів вірусних епідемій³⁰. Принциповим є те, що віруси з'являються не в невеликій за людністю європейській країні, а в самій перенаселеній країні Китаї, де не тільки висока чисельність народу, але й критичне забруднення природного середовища. Центром появи вірусу стало перенаселене місто Ухань з 12 млн. жителями, а тому дослідниця Уханьського інституту вірусології Ші Чженлі мабуть не випадково заявила після появи нового вірусу «Новый коронавирус 2019 года – это природа, наказывающая человеческую расу за сохранение нецивилизованных жизненных привычек»³¹ Є наміри знайти докази штучного виведення вірусу, але важко вдається.

Людство не існує осторонь природних процесів, що відбуваються на поверхні нашої планети. В процесах живої речовини, переважно на суші, провідна роль належить людству, а тому його геохімічне значення непинно зростає, набираючи значної сили. Сила, яка виконує природну роботу на рівні геохімічних процесів, за В. Вернадським, є свідомість і воля

²⁸ Панасюк Б.Я. Клімат, економіка, людина. Вибрані твори Т. 9, Ніжин, 2015, -С.319-320

²⁹ Панасюк Б.Я. Клімат, економіка, людина. Вибрані твори Т. 9, Ніжин, 2015, -С.199-217

³⁰ Бульвар Гордона, июнь, 2020, 3 23

³¹ Бульвар Гордона, июнь, 2020, 323, -С.5.

людини, виражена у формі науки, яка і є тією силою, що спасає людство від занепаду «Рост науки увеличивает силу человечества, увеличивает его геохимическую работу; он необходим и неизбежен в том стихийном процессе, в котором мы бессознательно участвуем»³². В результаті вчений сформулював положення про перетворення науки та наукової діяльності у найвищу силу формування цивілізації людства і важливий засіб контролю над навколишнім середовищем. Не випадково, ті людські спільноти, які ставлять на перше місце науку, стають заможними і сильними.

Вікове простеження реального прояву геохімічного значення людства не показувало його зменшення, що засвідчує відсутність в цілому зниження матеріальної і духовної культури людства. У той же час на окремих територіях поселень рівень культури, під дією негативних процесів, тимчасово може призупинитись чи навіть знижуватися. Про можливість подібного В. Вернадський підкреслював «Остановки культуры, которые мы наблюдаем, были всегда связаны с расширением – географически – ее области. Мы ни разу не видели понижения культуры, которое не было связано с захватом в культурный обмен новых областей, новых народов»³³.

Приймаючи до уваги, що рослина, тварина та людина є лише форма живої речовини, то вище наведені якісні характеристики окремих видів форм живої речовини в рослинництві і тваринництві, спостерігаються і в людському суспільстві. Складається природна взаємозалежність: в рослинному світі – збільшення культурних рослин сприяє зменшенню бур'янів і навпаки; у тваринному світі – зменшення хижих тварин, збільшує чисельність продуктивних тварин і навпаки; в людському суспільстві – збільшення чисельності інтелігенції та працездатних і підприємливих людей, зменшує чисельність батраків, голоти, лінивців і навпаки. Всі три визначення підтверджуються законами природи та практичними результатами.

В рослинницькому і тваринницькому угрупованнях та людському суспільстві існує конкуренція, ведеться боротьба одних

³² Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. К., 2011, Т1, кн. 2, -С.246

³³ Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. К., 2011, Т. 1, кн. 2, -С. 345

видів форм живої речовини з іншими. Практичні спостереження і наукові дослідження свідчать, що боротьба між цими формами живої речовини нерідко набирає жорстокої боротьби. Найбільш різноманітне протистояння існують між дикими і культурними формами живої речовини: в рослинному світі – між бур'янами і харчовими рослинами; в тваринництві – між дикими і продуктивними тваринами; в людському суспільстві – між інтелігенцією, особливо її елітою, і окремими групами простого народу.

На відміну від існуючих думок, найбільш жорстока боротьба спостерігається в людському суспільстві, що пояснюється наявністю в людини мислення, яке дає чимало жорстоких елементів протистояння одних народів проти інших, одних націй проти інших, протистояння в біоценозі (угруповання) одного і того ж народу чи нації, протистояння окремих особистостей. Жорстокість протистояння груп і конкретної людини, що спостерігається в людському суспільстві перевершує всякі протистояння в рослинництві і тваринництві. В людському суспільстві існує інтелігенція з різноманітною структурою, а також і простий народ, який у свою чергу має свою особливу структуру. Відмітимо що, в залежності від суспільно – історичних умов, структура інтелігенції і простого народу змінюється, нерідко такі зміни стають кардинальними і небезпечними

Небезпечним для суспільства є ще й те, що в складних ситуаціях в людському суспільстві погіршується структура простого народу – зменшується чисельність підприємливих, працелюбних і майстерних людей, а збільшується чисельність батраків, голоти, безземельних і лінивих особистостей. Коли до влади в Україні прийшли московські більшовики, чисельність саме таких людей збільшилась, вони займали посади на усіх рівнях державного управління: в крупних господарських; правоохоронних, репресивних і військових органах; вони займали ніші інтелігенції, чисельність якої катастрофічно знизилась.

Особливістю людини є її інтелектуальний капітал включає, який включає: а) людський капітал б) технологічний капітал.

Колишні політекономи, навіть сучасні вчені, вважають, що людський капітал – це набуті людиною знання і все. Виявляється, вони зовсім не враховують того, що людина має від природи, що заклала в неї природа. Адже генії не навчаються бути ними, митці музики, художники, філософи і багато інших митців, зокрема поети, письменники і провидці не навчаються своєму ремеслу, його вони одержали від природи. Не навчався Айнштайн бути генієм. Ось що пояснює М. Амосов «Характер – вродженне свойство высшей нервной деятельности. Правда, в некоторой степени его можно усилить воспитанием и тренировкой»³⁴. Це доказує природа: мурашка і бджола не навчаються в університетах, але вони мають від природи навички подібно до людини.

Відповідно до законів природи, людська спільнота (біоценоз) має структуру, що закладена в спіралі ДНК, завдяки якій людську спільноту можна поділити на такі, звичайно умовно, загальні групи:

перше, люди схильні від природи до бажання і вміння фізично працювати: орати, сіяти, збирати урожаї; торгувати; будувати; ремонтувати; працювати на верстатах і ткацьких станках; прокладати шляхи; добувати каміння, вугілля та інші корисні копалини; добувати каміння та його обробляти; управління транспортними засобами; безліч інших виробничих процесів. Поліпшують свої навички в процесі роботи, а для окремих спеціальностей організують профтехучилища чи відповідні курси, школи;

друге, ціла плеяда людей у людській біоценозі (спільноті) схильних від природи до організації виробничих процесів в усіх галузях народного господарства: керівники цехів; будівельних чи аграрних бригад, транспортних колон; виконроби; завідувачі майстернями; спеціалісти і технологи виробничих процесів середньої ланки; трударі. Для їхньої підготовки існують середні навчальні заклади – профтехучилища і технікуми;

третє, є члени людської спільноти, які від природи мають задатки глибокого мислення, що проявляються у молоді роки:

³⁴ Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. 3-е изд. доп. Из-во «Физкультура и спорт», 1987, -С. 8

мистецькі; технічні, конструкторські, літературні, інженерні, філологічні та історичні, багато іншого. Якраз представники цієї частини людської спільноти формують інтелігенцію, праведників, національну еліту, геніїв, філософів, вчених, політиків і державних діячів. Для розвитку їхніх можливостей і запитів відкриваються вищі навчальні заклади – інститути та університети;

четверте, решта людської спільноти, які можна прирівняти до шкідливих рослин (будяки, кропива, мишій, інше), її члени, які наносять шкоду іншим – злодії, розбійники, нероби, дрібні злочинці, яких держава людської спільноти різними методами ізолює. Їх навчати, переконувати чи виховувати здебільшого марна справа.

Про те, що подібна структура людського суспільства формується природою свідчать факти існування структури людської спільноти (біоценозу) в усіх країнах нашої планети – і в розвинутих, і в нерозвинутих. Наприклад десятки тисяч безхатченків, а також безробітних і батраків офіційно проживають в США, є вони в Німеччині, Великобританії, Франції та інших розвинутих країнах. Справа лише в тому, де їх більше, особливо, як вони виникли і яку роль виконують в суспільстві.

Сформована природою структура людської спільноти деструктивно погіршується самою ж людиною, що простежується на прикладі держави Русі-України. Впродовж століть перебування в колоніальній залежності від інших держав в результаті деструктивних причин в державі зменшувалась чисельність інтелігенції і зростав прошарок людей, що прирівнювався до шкідливих рослин чи тварин, що жорстоко проявились у 30-х роках ХХ ст. в Україні. Український людський біоценоз (угруповання) руйнувався московськими колонізаторами безжально за рахунок зменшення чисельності інтелігенції. Тільки впродовж 1929-1940 рр. відбувалось тотальне знищення представників української науки, культури, освіти, Церкви. В ці роки знищено більше 80% вчених, інженерів, письменників, лікарів, учителів, таких масових убивств в Україні, в історії ще не відмічалось: «До 1938 р. друкувалось 258 українських письменників, після 1938 р. – лише 36. Із 223 зниклих

письменників лише семеро померли своєю смертю. Решту розстріляно, запроторено до концтаборів»³⁵. Мабуть правий Е. Хемінгуей, коли твердив «Чем больше познаю людей, тем сильнее я люблю зверей».

В людському суспільстві перехід з однієї групи в іншу, має визначені межі: людині, від природи здатній займатися фізичною працею, що їй ще й подобається, важко, майже неможливо, займатися розумовою працею; у той же час людина, яка від природи здатна мислити, при настанні певних соціально-політичних умов спроможна займатися й фізичною працею, що не ефективно для суспільства. З іншої сторони, є частина людей, які відповідно до природи покликані «служити», а не думати, інші ж, таких замало, навпаки, наділені природою думати, що також означає служити. Серед простого народу, що «служать», а не думають, нерідко здебільшого бувають не розумні, а ось шахраїв майже не буває. Якщо ж вони за різних обставин потрапляють у ту сферу, де треба думати, а вони не здатні, то такі здебільшого перетворюються у шахраїв, бо іншого не вміють. Вразі подібні люди потрапляють в умови початкової демократії, коли ще не існує належних законів, то вони нерідко стають поважними і відомими, що покривається таємницями.

Посилаючись на наведені та інші дослідження, ми маємо підстави стверджувати, що колонізація українських земель, особливо москалями значно впливало на зниження рівня культури на території Русі-України, знизився рівень духовного розвитку. Відповідно до наукових тверджень матерія, а людина є форма живої речовини, коливається у формі енергоінформаційних хвиль³⁶. Доказано, що чим вища частота коливань тим матерія більш якісна і навпаки. Що стосується людини, то чим більше вона деградована, як це сталося з українцями за 750 років колонізації, тим нижчими стають частоти коливань складових всього тіла людини, а тому людина переходить на нижчий рівень в суспільстві.

³⁵ «Слово Просвіти». 21-27 липня 2011 р.

³⁶ Літературна Україна. №5-6, 15 лютого 2020.

Подібним чином колонізація українського народу зруйнувала структуру людського біоценозу в Русі-Україні: перше, кожен колонізатор перетворював весь народ у рабів, які зобов'язані фізично його обслуговувати; друге, та частина народу, що виділялась із загальної маси своїм інтелектом (митці, вчені, письменники, працелюби, державники, інші) принижувались, їх змушували служити колонізаторам, за відмову знищували чи відправляли за ґрати, кому пощастило спасався втечею за кордон. Коли Україна одержала незалежність 1991 р., то впродовж 30 років нікому було управляти державними справами в інтересах українців, бо нащадки недавніх рабів рівнем свого інтелекту і виховання здатні бути прислугою у тих, хто віками володів українською державою.

Після одержання незалежності народ древньої держави зміцнює свій духовний стан. В країні відбулося дві революції – Помаранчева революція (2004-2005) і Революція гідності (2014-2015), які позитивно вплинули на покращення людської спільноти, що допоможе швидше знайти місце у європейській і світовій спільноті. Однак, для цього знадобиться чимало років, бо діють закони природи, вплив яких на людство прискорити неможливо. Після 750 літ колонізації, для зміни структури суспільства за роки незалежності пройдуть роки – три-чотири покоління (100 років), що доказано на прикладі рослинного і тваринного світу³⁷. Народ, вихований на колонізаційній ідеології прадідів, дідів і батьків, не може якісно будувати нове життя, повсюди суцільна корупція, непомірне збагачення нікчемних особистостей при зубожінні всього народу, знищення культури. Після одержання незалежності настала епоха, створена особистостями минулого, якій дав характеристику відомий українець О. Мушкетик у 1992 р. «Вийшов на луки прогулятись. Ні звіра, ні птаха, темні мертві кущі, голі дерева. Білий сніг. Нічого пустельнішого не можна уявити.. Саван смерті і холодної байдужості. ...Мабуть я пережив свою епоху. ...Нинішнє не моє»³⁸.

³⁷ Панасюк Б. Я. Клімат, економіка, людина. Ніжин, 2015, Вибрані твори Т.9, -С.328=329

³⁸ Літературна Україна. №3-4, 1 лютого 2020

Настав період, щоб проснутись, не повторити помилок минулого і запобігти настанню останньої поразки, коли прийдеться вирішувати цілий ряд складних національних проблем: позбутися помилок, які допускались у попередніх епохах боротьби; зупинити агресивне знищення української культури, історичної пам'яті і їх осучаснення; не допустити ізоляції України від Заходу та виходу до морів; усунути з усіх постів тіньових керівників в судах, прокуратурі, усіх органах державної безпеки країни; перетворити країну із сировинного приладку у світовій економіці до виробництва і експорту готової продукції, особливо аграрної; навчати українців з дитинства любити свою батьківщину. Для вирішення цих проблем настає важкий період, який, починаючи з 2020 р., продовжуватиметься ще не менше 50-70 років.

Для підтвердження такого періоду існує яскравий приклад в країнах Європи. Як відомо після другої світової війни Німеччина, яка потерпіла поразку, впродовж 28 років фактично була розділена навпіл спорудженою «Стіною». Західна частина Німеччини, що підтримувалась США, Англією і Францією, розвивалась за законами демократії, а підконтрольна Московії Східна частина – за законами більшовиків. Не дивлячись на те, що країна була розділена менше трьох десятиліть, коли на початку листопада 2019 р. німці відмічали роковини знесення «Стіни» (1989 р.), то стверджувалось, що й дотепер, через 30 років, відчувається різниця в усьому між Західною і Східною Німеччиною, навіть у поведінці самих німців. Українці перебували під контролем Московії не 28, як німці, а 350 років, а тому для оздоровлення потребується значно більший період.

Таким чином, в рослинництві людина постійно бореться з бур'янами, щоб зменшити їх або знищити, розширює простір, створюючи сприятливі умови для розвитку культурних рослин. Подібне відбувається і в людському середовищі, коли в суспільстві створюються сприятливі умови для життя та розвитку висококультурних членів суспільства, які перетворюють ці країни у демократичні і розвинуті, що можемо пересвідчитись з давнини на країнах Європи, куди відносилась в минулому також Русь-Україна.

В певні епохи та ж сама людина, навпаки, погіршує умови проживання або знищує культурну частину людства, що не дозволяє народу розвиватись та призводить до занепаду держави.

Природа визначає кожній людині здібності, які її супроводжують все життя та визначають місце в людській спільноті: перебувати у заточенні, де вони влаштовують своє життя; працювати у полі з рослинами і тваринами; спостерігати навколишню природу і думати; моделювати і майструвати; чимало таких, що схильні їсти і відпочивати; різноманітного напрямку митці; любителі військової справи; багато іншого. Освіта лише допомагає у природних нахилах і не більше. Наприклад, в нашій країні відомі такі поняття як голота, безхатченки, батраки – це здебільшого природна здатність людини, яка не спроможна самотійно щось придумати, чи зрозуміти те, що придумали інші, це люди ліниві. В ринковій економіці, демократичному суспільстві ці люди бідні, вони одержують допомогу від держави – це їхня доля.

Найбільш яскравий приклад подібного процесу проявився в єдиній країні світу – Русі-Україні. Північні люди з Московського царства, колонізувавши розвинуту країну Русь, жорстоко та ще й впродовж значного періоду (3,5 століть), одержавши від неї освіту і культуру, після чого масово знищували культурну і працездатну частину русинів-українців. Тут і вбивства, і селекція духовності, геноцид в роки голодоморів, багато інших методів знищення української інтелігенції, еліта якої знищувалась духовно і фізично повністю, що підтверджується чисельними прикладами.

– Як і що відбувалось в Україні, народ якої 750 р. перебував у колонізаційному рабстві?: татари (1240-1362 рр.); литовці (1362-1569 рр.); поляки (1569-1795 рр.); москалі (1654 (1795-Поділля)-1991 рр.)? За виключенням литовців усі інші колонізатори генетично і фізично руйнували українську націю, в кінцевому підсумку подібне вплинуло на долю кожного сучасного українця, що яскраво проявилось після 1991 р., коли вдалося одержати незалежність від москалів. – Що відбувалось в колонізаційні періоди? – татари забирали матеріальні і харчові ресурси, податки і

залишали свої гени, запліднюючи молодих українок; поляки господарювали на українській землі, впроваджували свою культуру, релігію, забирали матеріальні і духовні багатства українців; коли ж українців захопили москалі, то вони уже забрали все матеріальне, а духовність українців перетворювали у московську. В результаті формувалось суспільство, яке дає не дуже якісну еліту для розвитку держави, бо коли повернулись до самостійного вирішення умов життєдіяльності, то вдається не все і занадто важко. Не випадково, коли керівник українського уряду запитав в посла однієї шанованої країни «В чем, на ваш взгляд, главная проблема Украины как государства?», то одержав відповідь «Ваша элита, – ответил он, – считает себя очень хитрой»³⁹. Хитрує українська еліта тому, що їхні прабатьки перебуваючи віками в рабстві, хитрували заради виживання.

Пояснюється подібний стан тим, що людське суспільство формується конкретними особистостями, кожна з яких має свою долю, яка багато в чому залежить не тільки від природи, тобто генетичної спадковості, але й від її особистих справ в ті чи інші часи, періоди. Ці особисті справи можуть бути сприятливими і не сприятливими в залежності від часу, коли вони здійснюються тією чи іншою людиною, кожна з яких має різні природні особливості. При цьому відбувається взаємодія двох факторів: перший, природні здатності тієї чи іншої людини, успадковані від своїх предків; другий, час, особливо політична обстановка, в якій вони живуть і діють «один образ действий совпадает с особенностями времени, а другой – не совпадает»⁴⁰, формуючи долю кожного, що в цілому становлять суспільство країни.

Час і політичні обставини, в яких перебувала Русь-Україна більше як сім століть перетворили українських народ в покірний, безмовний і знеособлений натовп. Тому, люди роботящі, розумні, які все розуміють і вміють самостійно чогось досягти, але чинять супротив несправедливості, у певний час мають іншу долю: в демократичний час вони відомі, успішні і багаті – це їхня доля; в

³⁹ Бульвар Гордона, август, 2020, №32.

⁴⁰ Макиавелли Николо. Историческое наследие. М., ЭКСМО, 2009, -С. 86

більшовицький московський час їх заточували у тюрми і висилали до Сибіру, бо у них була своя думка, що не співпадала з московською – це також їхня доля. Навпаки, в часи московських більшовиків, що ненавиділи розумних та працюючих людей, керівні посади на всіх рівнях державного управління і відомствах уже займали батраки, малотямущі люди – це також їхня доля, бо вони жили у відповідний час.

Як формувалась українська еліта і її стан в умовах колонізації можемо побачити на такому прикладі. Враховуючи, що після поразки Визвольної війни 1648-1657 рр. і захоплення Московським царством Русі-України, вся наука, освіта, література та інші складові культури висококультурної країни перейшли до північної країни низької культури. З цього можемо зробити висновок, що потенціальний генетичний рівень культури в Україні реально існує, його слід відновити і належним чином використати. Ось як у свій час (1897 р.) характеризував українських письменників І. Франко «Є письменники, чий життєпис цікавіший від їхніх творів. ... За нечисленним гуртом... велетнів іде величезна кількість письменників – робітників і ремісників, більш чи менш працюючих, впливових, популярних і заслужених. ...це немов ті робітники, які допомагають ставити будинок цивілізації, але прізвища яких не виписуються на фронтоні цього будинку»⁴¹. Подібна характеристика стосується не тільки письменників, а й вчених, всієї інтелігенції взагалі, бо саме така її більшість дісталась після 1991 р. незалежній Україні, а тому будинок цивілізації в Україні вони будують з потугами.

Подібний стан слід визнати, не соромитись, бо європейській і світовій спільноті про це відомо, вони нерідко нагадують про це українцям. За роки колонізації в Україні сталося суцільне руйнування розвитку суспільства, у його структурі порушено співвідношення за різними складовими кожної людини. Світова спільнота таку руйнацію суспільства в Україні помічає і дає свої рекомендації, зокрема, на думку Савіка Шустера «Чтобы Украина себя сохранила и чтобы здесь какие-то ростки гражданского

⁴¹ Літературна Україна. № 31, 30 серпня 2018, -С.2

общества появились и гражданской элиты, чтобы вообще общество формироваться начало, потому что его нет, надо менять абсолютно все»⁴². Руйнацію українського суспільства колонізатори здійснювали за допомогою агітаційної політики, а тому доказувати, що це не так, у нас немає сили, бо національної, саме української еліти, яка б вдіяла щось позитивне, для покращення ситуації ще дуже замало.

Одначе, щоб зрозуміти стан та розвиток суспільства, його позитивні і негативні сторони, вдачі і невдачі сформовані віковою залежністю від інших народів, слід звернутись до природи і її об'єктивних законів. Як відзначалось, людина, являючись складовою людського суспільства, того чи іншого народу, подібно до рослини, що є складовою рослинного і тваринного світу. Тому, усі закони живої природи, за якими існує рослинний і тваринний світ, притаманні людині і людству в цілому. Єдина відмінність форм живої речовини у тому, що людина наділена аналітичним розумом. Це дає їй можливість свідомо втручатися в процеси природи, порушуючи її закони, що нерідко приносить катастрофи у розвитку людства. Людина, особливо вчені, створили багато новацій, але вони нерідко, зброя, атомна і воднева, приносять рослині, тварині і людині, катастрофу. – Чи не є людською жорстокістю, коли людина свідомо своєю діяльністю створює «парниковий ефект», який загрожує всьому живому на планеті Земля. При цьому людина нерідко забуває, що біосфера живе за своїми об'єктивними законами і вона змушена з ними рахуватися, діяти відповідно до них так як ігнорувати їх шкідливо для всіх форм живої природи.

Більшість українських інтелектуалів підтверджують непросту історію впродовж років незалежності, ставлять під сумнів чи взагалі була будь-яка незалежність. Адже впродовж 750 річного віку українського рабства відбувалась від'ємна селекція кадрів в усіх сферах життєдіяльності, що порушувало людський біоценоз: в роки литовської і польської колонізації українські відомі діячі одержували привілеї (маєтки, землі, рабів, матеріальні і грошові

⁴² «Бульвар Гордона», сентябрь 2018, № 39

виплати) за обіцянку провадити політику колонізаторів, зраджуючи інтереси українського народу; в роки московської колонізації 1657-1917 р. українські відомі особи (старшини, шляхта, полковники, інші) також одержували привілеї (маєтки, гроші, землі, інше), високі військові звання, гетьманство за служіння виключно Московській імперії, а хто не підкорявся – висилали до Сибіру; після 1921 р., коли до влади в Московії прийшли більшовики, то вони здійснювали суцільну селекцію українського народу – розумних діячів забирали до Москви, а хто впирався, навіть на словах, засуджували, працьовитих селян називали куркулями і знищували або вислали на сибірські простори.

Українців знищували та переселяли в глибини Московської імперії, а їхні місця заселяли москалями, все це було цілеспрямованим і глобальним. Під час першої світової війни імператор видав указ 28 червня 1914 року, в якому українців у Галичині названо «неприятельськими підданими» і «неблагонадійних» адміністративно переселено на простори Московії, а це «священики, вчені, професори, лікарі, адвокати, інженери, студенти, інші»⁴³. Вислали навіть керівника місцевої жандармерії Джунковського, який вірою і правдою служив Московії. Тобто, українців виселяли з їхньої батьківщини і заселяли москалями не тільки за часів більшовиків, подібне практикувалось завжди, бо це основна задача Московії.

Депортації і голодомори більшовики цілеспрямовано використовували для заселення звільнених українських просторів москалями, нащадки яких навіть тепер, у ХХІ столітті, боляче травмують українську націю. У 1932-1933 рр. українці вимирали з голоду, а у ці ріки з Горьківської області в Одеську було переселено 2110 московських сімей, з Іванівської області в Донецьку привезено 35 27 сімей, з Центральної Чорноземної області в Харківську – 4800 селянських сімей. Всього у той

⁴³ Джунковський В. Ф. Воспоминания: в 2-х т. – М., 1997. – Т. 2. – С. 291

страшений рік в Україну прибуло 329 ешелонів, якими привезено 21856 селянських сімей, а це 117149 москалів⁴⁴.

Насильницька русифікаторська політика Московії сприяє тому, що тепер більшість із їхніх нащадків, а також тих, які переселені пізніше, складають так званий «русский мир» на теренах України, що був і залишається дотепер основною опорою у війні (з 2014 р.) Московії на Донбасі та анексії Криму. Подібна політико-соціальна афера москалів руйнувала українську людську спільноту з її національними традиціями, мовою і релігійними переконаннями, що призвело до поширення ненависті і жорстокості в суспільстві.

Враховуючи, що інтелігенція і її еліта є основною силою формування науки, її становище після вікової колонізації, як показує реальна практика, викликає занепокоєння. В усі колонізаційні століття українську інтелігенцію, її еліту привілеями, пропагандою та репресіями привчали любити державу і народ колонізатора, український народ, який після приєднання країни Русь уже ставав росіянами. Якщо українська інтелігенція любить москалів і вихваляє Московію, то їй надавали усі привілеї: дозволяли творити музику і виступати; писати твори і друкуватись; ставити п'єси і співати. Якщо ж хто-небудь із письменників чи поетів свої почуття звертав на похвалу свого народу, то кожному сміливцю москалі вішали ярлик «націоналіст», «сепаратист», «ворог народу» та ще й ворог не до москалів, а власного народу. Мабуть було так, як пише Д. Павличко //Впадить під москаля і крикніть наостанці, //Що любите Москву всім йойканням хохла.

Сталося так, що в епоху колонізації більшість української еліти переходила на сторону колонізаторів за одержані різноманітні привілеї, простий народ пристосовується до рабства важкою працею, різноманітними хитрощами. Українська еліта і простий народ привчались думати виключно за власне спасіння, їх не цікавила держава, нація, громада, сусіди, кожен користувався

⁴⁴ Смертю смерть подолали: голодомор в Україні 1932-1933. /Авт. Колектив: П.П.Панченко –кер/. –К.: Україна, 2003, –С.340

гаслом «спасайся, хто як може». Представники еліти, як було показано у попередніх матеріалах, дотримувались не менше двох напрямів свого життєвого шляху: один – проживати на території України, користуватись її благами; другий – вірно служити владі тієї держави, яка захопила Україну (татари, литовці, поляки, москалі). Число тих видатних українців, які дотримувалися єдиного шляху і єдиної віри – незалежність і свобода своєї батьківщини дуже незначне: у ХУІІ ст. – Б. Хмельницький, І. Богун; у ХХ ст. – С. Петлюра, Є Коновалець, С. Бандера, Р. Шухевич, Л. Лук'яненко, В. Чорновіл; у ХХІ ст. такі особистості в Україні ще не з'явилися.

Духовне знищення української еліти простежується на прикладі відомих українських особистостей, зокрема Павла Скоропадського часів Визвольної війни 1648-1657 рр., який любив країну своїх дідів і прадідів, але відстоював московський царизм і вважав, що Україна має бути у складі Московії. Так поступав гетьман України П. Скоропадський, нащадок високоосвічених, працьовитих представників полковницької і старшинської української еліти з часів Б. Хмельницького, зокрема, пращура Івана Скоропадський (1646-1722 рр.), який перейшов на сторону Московії за привілеї. Існує безліч прикладів про цілеспрямоване знищення молодого інтелігенції, яка народжувалась в часи Української Революції 1917-1921 рр. і була вихована на цінностях битв за відновлення древньої української держави⁴⁵.

В селі Вікнині на Черкащині, у багатодітній і незаможній родині народився Павло Федорович Височанський, далекий нащадок полковника Семена Височана часів Визвольної війни 1645-1657 рр. під проводом Богдана Хмельницького. Після закінчення комерційної школи у Звенигородці, 1918 р. вступає і закінчує з відзнакою Київський Комерційний інститут. Одержавши вищу освіту повернувся у Звенигородку, де працював на цукроварні Симиренка, в управлінні комунікаційних шляхів Дніпра, у Харкові в «Українбанку», а з 1927 р. він уже професор кафедри кооперації Київського кооперативного інституту. Починаючи ще з Звенигородки він пише книжки: «Чи варто нам

⁴⁵ Економіст. Газета КНЕУ. №26-28, грудень-січень 2011-2012 рр., -С.9

жаліти за царями?», «Як жив український народ?», «Коротка історія кооперативного руху на Україні», «Начерк розвитку споживчої кооперації на Україні», «Кооперативний продаж», «Кооперативний кредит». Професор П.Ф. Височанський став визначним істориком, теоретиком і практиком кооперативного руху в Україні. Високий інтелектуальний рівень українця не сподобався більшовикам Московії і вони діють: у 1929 р. Павла Височанського заарештовують вперше; через рік арешт – вдруге; спочатку п'ятимісячне ув'язнення; далі п'ятирічне заслання до Саратова; після закінчення ув'язнення не дозволено повернутись в Україну; відправили в Карагандинську область, де на мідних копальнях навіки загубився слід українського вченого і патріота. Подібне відбувалось щодо українців масово і суцільно. Все було сплановано, відношення до кожного українського інтелігента видно зі слів слідчого Соломона Брука, що допитував арештованого В. Дурдуківського «Нам надо украинскую интеллигенцию поставитъ на колени, это наша задача. Кого не поставим – перестреляем»⁴⁶.

Ось після подібної вікової селекції, коли Україна одержала нарешті незалежність в країні практично не було кадрів для управління державними і господарськими справами, як і наукою так і мистецтвом. До влади, в бізнес, в культуру, в науку та інші структури прийшли люди не тільки з низькими політичними, управлінськими, але й моральними якостями, які оточували себе подібними, що створювало ілюзію успішного життя таких людей. Більшість з таких «успішних» людей зразу після 1991 р. розпочинали «збагачуватись» з гри у наперстки («наперсточники»), аж доки не добрались до бюджету областей і держави. Саме такі люди, їх в українському суспільстві більшість, створювали умови для виникнення величезних складнощів. А відомо, що єдиною умовою для тріумфу зла – це щоб розумні люди нічого не робили.

З погляду на такий кадровий стан виникає сумнів у багатьох, що покращення розвитку держави і стану суспільства відбудеться досить швидко. Трагічність полягає в тому, що висококультурна нація древньої країни Русь дала розвиток дикому Московському

⁴⁶ «Слово Просвіти», 21-27 липня 2011.

царству, яке: колонізувало Русь-Україну; усіх культурних людей забирали до Московії, працюючих українців використовували у власних імперських інтересах; коли прийшли більшовики, то тих, хто повністю перейшов до їхньої ідеології тримали під наглядом, а решту знищували, принижували і вони відмовлялись від усього українського.

Коли ж Україна нарешті одержала незалежність, то до влади, в культуру, науку і економіку, медицину прийшли нащадки батраків, безробітних, безхатченків, тобто суцільна голота, які насаджували відповідний менталітет. Особливо відчутного зниження рівня культури в Україні відбулося у ХХ ст. (1921-1991 рр.), коли Україну захопили московські більшовики. Відбулося подальше зниження культури в Україні і її причини знову ж пояснив академік В. Вернадський у 1920 р., підкреслюючи, що «Единственное возможное понижение высоты культуры возможно благодаря поднятию уровня социальных низов, представляющих некоторую аналогию варварским состояниям народов средневековья»⁴⁷. Незворотність розвитку людства і його культури проявляється на прикладі України, коли після 1991 р. її державна форма, як складова федеративної Московії, що носила назву СРСР, перестала існувати і ніколи не повернеться. На черзі, після вікового занепаду, зміна структури суспільства і зростання культури країни Русі – України.

Зупинка і навіть зниження культури відчутно проявились після одержання незалежності 1991 р., коли раптово українці стали відчувати нечувані складнощі своєї самостійності, що полягає у низькому рівні інтелекту і культури, яка була нечувано знижена віками колонізаційного стану українського народу. Українці стали розуміти, що у них зруйнована історія, право, філософія, література, немає громадської думки і спільних інтересів, навіть спеціальними законами їх позбавили й української мови, нарешті у них немає української інтелігенції, а тим більше її еліти. В часи колонізації про це знали лише одиниці української інтелігенції, але

⁴⁷ Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. К., 2011, Т. 1, кн. 2, -С. 346

вони перебували в заточенні, у засланні на широких просторах Сибіру, або її знищували.

В історії світу важко знайти приклад, щоб інтелігенція країни, як еліта народу, не розуміла неперевершеної важливості самостійної і суверенної державності. В усі періоди визвольних війн і революцій переважна більшість української інтелігенції, вихованої на ідеології колонізації України багатьох держав, дотримувалась принципу «федерації» України у складі Московії. Не цінуючи суверенної державності, інтелігенція, не дивлячись на рабське становище українців впродовж багатьох століть (середина XIII ст. – кінець XX ст.), не знала і не цінувала свободи особистості, усі були пригніченими рабами. Повсюди діяли москалі, вони відбирали сільськогосподарську сировину, її переробку для харчування великої імперії, запаси газу, нафти і вугілля використали ще до того як спромоглися. за допомогою українців, вивчити власні ресурси. У цей час москалі, використовуючи складнощі, посилено гальмують реформи за допомогою власних резидентів на всіх рівнях управління і бізнесу.

В результаті залишилась чужинська культура, деградована наука та система освіти, перетворившись в корумповану годівницю, а разом з ними деградує й економіка, що сприяє масовій втечі молоді за кордон, «спасайся, хто як може», бо в Україні ні освіти, ні науки, ні медицини. Відповідно до цього, впродовж ще чималого часу прийдеться вирішувати дві основні задачі: перша, формування нової інтелігенції, яка повністю позбудеться вірусів московської ідеології в галузі державного будівництва, культури, мови, історії, поняття «братства» і «меншовартості» у стосунках з москалями; друга, побудова нової України, яка поверне древню славу Русі і займе належне їй місце серед країн Європи.

В країні нерідко простежується сумнів в цінності наукового знання взагалі та міцності зв'язку науки з технічною і духовною культурою, що проявлялося в перші десятиліття XXI століття. Тим, хто приходив до влади чомусь не соромно, що зарплата доктора наук і професора, а також вчителя у середній школі у два рази нижча ніж у чергового на підприємстві чи офісі, у 5-8 разів нижча

ніж керівних працівників міністерств і відомств, не кажучи уже про міністрів та їхніх заступників, проти яких вона нижча більше як у десять разів. При таких умовах Україна ще довго буде на задвірках Європи. Держава, тобто її перші керівники, мов би забули, що без наукової думки і наукової творчості особистостей, матеріальна і духовна культура держави зазнає руйнації, що може призвести як це бувало у середньовіччі, до значного падіння культури, а це пряма дорога до глибокої залежності від інших держав, знову на довгі роки.

З давнини відомо, що українці шанують українців тільки тоді, коли вони втекли за кордон і там ще й досягли деяких успіхів, бо в Україні, хто б він не був, його не шануватимуть, не посилатимуться на його думки, не вчитимуться у нього, тут тільки можна щось купити за послуги чи гроші – героя України, вчені звання та наукові ступені, урядові і депутатські посади, не кажучи уже у матеріальній сфері. В роки незалежності письменники взялися описувати геройське життя українців, які втекли з України в царські і більшовицькі часи, про сучасників, окрім, між строчок, про Л. Костенко та Ю. Щербака, хоча уже пройшло більше чверті століття незалежності, а все крутиться навколо відомих більшовицьких «фігур», хоча це тільки письменники, а скільки таких вчених та інших митців, які тягнуть Україну до Московії, звичайно, тихенько.

Ось які думки відомого українця з Канади – Петра Яцика⁴⁸ проголошували також відомі українські письменники (Ю. Щербак, Д. Павличко, М. Слабошпицький), які лише на тридцятому році незалежності розпочали писати критичні поеми: «скільки українці не величалися б перед світом своєю чудовою піснею і культурою, світ серйозно сприйме їх тільки тоді, коли вони стануть нацією критичних мислителів»; на власне запитання «Українці, хто ми такі, чим відрізняємось від інших європейських націй?, П. Яцик дає відповідь «Позірно ми ніби стали вільні, але рабських кайданів у душі не скинули», «не маючи своєї держави (себто форми), ми намагалися бути повноцінними у всіх проявах людського духу й

⁴⁸ Літературна Україна. №16, 26 квітня 2018.

культури, не змігши, одначе, стати успішними в нагромадженні капіталу і матеріальних багатств», «патріотизм – це не слово, це діло, яке ви зробили». Уже тридцять літ українці проживають в незалежній державі, але, на думку Л. Лук'яненка, у головах значної кількості українців досі залишається рабська комуністична психологія і перевчити їх не вдається «у нас є нове покоління, яке народжується в умовах свободи. Прискорити прогрес майже неможливо»⁴⁹. Одержати достатню питому вагу чисельності національної інтелігенції та її еліти в гущі народу, що перебував більше семи століть в колоніальному рабстві потребується не менше часу ніж одержати із дикої рослини культурну. Тому, мої передбачення, що для виходу з рабства українцям знадобиться тричотири покоління є найбільш справедливим.

Подібний стан простежувався в Україні в минулому, не зник він і тепер. У своїх спогадах гетьман України П. Скоропадський (1918 р), нащадок знаменитих родів українських переживав, що стан українства розпорошений, серед народу бракує людей жертвності, лицарства, справжньої ідейності і патріотизму. Це не єдина думка, її підтверджує через століття (2019 р.) президент України Л. Кравчук, що ні він, ставши президентом, ні наступні президенти не мали кадрів, які могли б допомагати будувати незалежну Україну. Повсюди були комуністи, виключно нащадки батраків і безхатченків, виховані на ідеях «федерації» Русі-України з Московією, яких більшовики вивели на рівень державного управління, а тому впродовж трьох десятиліть незалежності нічого не вдавалося здійснити. Так, були й патріоти, які відстоювали незалежність України, відсиділи за це десятиліття в тюрмах, як от Лук'яненко, Чорновіл, інші, але вони не мали досвіду державного управління.

Після 1991 року розпочався період Незалежності від багатовікового рабства. Проте, чимало митців продовжують дивитись на Московію, більшість істориків проповідують Московські ідеї, письменники так і залишились в духовному московському просторі: що можемо розповідати новим поколінням,

⁴⁹ Літературна Україна. №24, 12 липня 2018

дивлячись на історію, яку проповідує Толочко та інші промосковські історики. Письменники і поети також не відстають, бо М. Жулинський мов би підтримує патріотичні починання інших, але сам нічого не здійснив, як рекомендує П. Яцик, а тільки підтримує тих, хто критикує українського пророка Т.Г. Шевченка, поет Б. Олійник можливо й написав вірші, які можна було б читати молоді, але він же голосував проти незалежності України, критикував тих, хто сприяв розвалу Московської імперії СРСР, а чого доброго можна запозичити у деяких Лауреатів Шевченківської премії, які у минулому відкрито, а тепер скрито за Московію. Не кращі справи в освіті і науці: як може розвиватись наука, особливо фундаментальна, коли її заповнили урядовці (міністри, народні депутати, бізнесмени), які мають до науки далеке відношення. Придбавши за гроші атестати, дійсних же вчених вони зробили маргіналами, які спасаються втечею за кордон, невдовзі політикам, які стали членами академій, нікому буде писати книжок і статей.

Не бореться наша сучасна інтелігенція за незалежність, як це робили попередники. Чому? – тому, що інтелігенція (політики, державні діячі, вчені, письменники, митці), які приймають участь у розбудовчому процесі незалежної України, залишаються начиненими рабською московською психологією. Погляньмо хоча б на одне порівняння. Шаленіють більшовики, прийшовши до влади великої Московської імперії, репресії, голодомори, війни, каторга, а істинні письменники здійснюють важливу справу пропаганди і відстоювання національних інтересів своєї батьківщини. Між двома знаменитими митцями – українським письменником Максимом Тадейовичем Рильським і російським Костянтином Георгійовичем Паустовським була міцна дружба, однак на ґрунті національних інтересів вона була зруйнована. Як-то К. Паустовський в московській пресі написав, згадуючи часи Української революції 1917-1921 рр. «Петлюра привез с собой так называемый галицийский язык—довольно тяжеловесный и полный заимствований из соседних языков. И блестящий, действительно жемчужный, как зубы задорных молодежи, острый, поющий,

народный язык Украины отступил перед новым пришельцем в далекие шевченковские хаты и в тихие деревенские левады.»⁵⁰.

Негативно згадував К. Паустовський не тільки видатних українських діячів у битвах за свободу, але й діячів культури за що М. Т. Рильський в офіційній московській пресі відкрито звинувачував московського письменника, який зі сторони батька мав українське коріння, у тому, що він у своїх спогадах дозволяв вислови, які ображають національну гідність українців «...Зачем же Вы позволили себе, основываясь исключительно на зыбких воспоминаниях детства и «туманной юности», высказывания о деятелях украинской культуры и о языке украинского народа, которые иначе, как оскорбление, не могут быть восприняты»⁵¹. Після ознайомлення з таким звинуваченням К. Паустовський також дав відповідь у тій же газеті (3 листопада 1960 р.), де виправдовувався, неодноразово намагався зустрітися чи порозмовляти з М. Т. Рильським, але український письменник до кінця життя уникав такої зустрічі чи розмови.

Настав 2020 р. незалежності, але ні один президент, жоден уряд не здійснили чогось суттєвого, щоб одержати прихильність світової громади, особливо Європи, що свідчить про низький інтелектуальний рівень президентів і урядів України. Всі президенти України та більшість Прем'єр-Міністрів, в тій чи іншій мірі, були за Московію. а один президент приніс найбільше зла для українців. Про низький інтелект президентів і урядовців років незалежності свідчить лише один факт – в країні, яка переживає страшенні складнощі виходу з багатовікового рабства, коли треба відновлювати історію, освоювати європейські нормативи виробництва і суспільного життя, розвивати занедбане сільське господарство і промисловість, ніде ні в промовах, ні в документах, ні одним словом не згадано про науку, мов би її не існує. Наука руйнується, влада ж забуває, що це основа розвитку всього суспільства.

⁵⁰ Літературна Україна. №32, 6 вересня 2018.

⁵¹ Литературная газета. 29 октября 1960 «Открытое письмо К. Г. Паустовскому»

Все вище викладене про українське суспільство, підтверджене законами природи, засвідчує, що столітні колонізаційні хвилі не формували, а руйнували українську людську спільноту, в якій українці привчилися хоча б існувати, ускладнюючи оздоровлення людської спільноти (біоценозу):

– існувати і працювати в закритому середовищі, боятися і ненавидіти оточуючий світ, за допомогою ідеологічних методів привчали до рабства всіх без винятку: муштри в освіті, відкритий терор до непослушних, у мільйонів людей була вихована так звана захисна свідомість;

– традиції відчуття себе рабом (кріпаком) колонізаторів нікуди не ділись за 30 років незалежності, вони існуватимуть ще довго. Адже українці після 1240 р. ще ніколи не жили в умовах стабільності, самостійності і свободи, а це не короткий інкубаційний період, а епоха;

– тепер вчимося жити і виживати з величезним запізненням відносно всього світу, особливо європейської спільноти, яка після другої світової війни змогла значно швидше відбудувати все зруйноване. Сучасний пошук свого місця у не зруйнованій людській європейській спільноті для українців виявився занадто складним.

Світова практика доказує, що вразі зміни в суспільстві надприродних соціально – політичних умов, наприклад колонізація, голодомори, війни, то людський біоценоз конкретної нації, народу і держави руйнується, у нашому випадку Русі-України. В цьому випадку значно змінювалась структура людської спільноти (ценозу), знижувалось її геохімічне значення, що є небезпечним для народу. Подібні зміни соціально-політичних обставин сприяють тому, що, як і в рослинному світі, формується структура людського суспільства, люди переходять з одного в інший стан, що покращує або, навпаки, руйнує людську спільноту в цілому. Читачі і дослідники мають вдуматися про стан українського суспільства, особливо національної спільноти, якщо русини-українці перебували 750 років в колоніальній залежності, на яких діяли фактори, що змінювали генетику і духовність, адже

«наследственность и изменчивость признаков человеческого организма, разнообразие людей связаны как с их наследственными задатками, так и с условиями существования (социально-экономическими, природно-климатическими, культурными и др.). ...наследственность играет большую но отнюдь не исключительную роль в определении психических, в т. ч. умственных, способностей человека, на которые заметно влияют окружающая среда и социальные условия: воспитание, образование, трудовая деятельность, воздействие общества, коллектива и др.»⁵².

Таким чином, всі складнощі, що переживають українці в роки незалежності, виникли не природно, а внаслідок перебування українців у рабстві впродовж 750 років, коли колонізатори робили все, щоб українська інтелігенція природно не розвивалась, як це відбувалось в інших країнах. Наука доказує, що впродовж останніх тисячоліть людство еволюціонувало розумово, а тваринництво фізично. Кожен народ набував своїх особливостей, які характеризують їхній внутрішній стан, зокрема: американці – стріляють одночасно з двох кольтів; французи – постійно фліртують; євреї – накопичують гроші; москалі – суцільно пиячать; українці – грають на бандурах; італійці – співають різними голосами. Древня історія і традиції русин-українців засвідчують, що українці мають власні особливості – вони співучі і не агресивні, ніколи не нападали на сусідів, жили з ними в мирі.

Одночасно не можна заперечити, що перебування століттями під невинним контролем колонізаторів українська нація належним чином духовно еволюціонувала, що проявляється в роки незалежності. Приклад такому стану українського народу з'явився в часи, коли в китайському місті Ухань появився смертельний вірус, що змусило народи інших країн втікати на свою батьківщину. Повернення народів в інші країни відбувались спокійно, де вони знаходили захист на своїй батьківщині. Зустріч же українців на їхній батьківщині викликає тривогу, бо в багатьох місцях України, куди передбачалось доставити втікачів від

⁵² Популярная медицинская энциклопедия. М., 1988, -С. 117

смертельної хвороби, місцеві жителі організовували протести, дотримуючись традиції «моя хата з краю». Коли ж влада все таки доставила 20 лютого 2020 р. українців, що спасались від смертельного вірусу до Нових Санжар на річці Ворскла Полтавщини, то маса місцевих жителів зустріла їх вороже, не пропускали автобуси з привезеними українцями – в автобуси кидали каміння, плювали, проклинали, загороджували дорогу і палили шини, били поліцейських, які охороняли привезених біля пів сотні українців і декілька іноземців. Влада, яку українці люблять лаяти, зробила добро, привезла українців, що потрапили у біду, а народ зустрів своїх земляків вороже. Виникає запитання, – що ми за народ, чому до нас так негативно ставляться народи Європи?

Такі дикі дії українців проти українців у важкі часи засудила ООН, звичайно й народи світу негативно до такого поставляться, що стане найбільшим соромом для українців за роки незалежності. Ось що зробила з українців колонізація сусідніх країн за 750 років, їх підбурювали промосковські агенти, бо іншим пояснити подібне дикунство неможливо, але це не оправдання, а ще більша ганьба. Не даремно ідея М. Грушевського і В. Винниченка про «федерацію» України продовжує існувати серед промосковських українців, які настирно проповідують її в роки незалежності держави у ХХІ столітті, коли москалі вимагають визнати зайняту ними частину Луганської і Донецької областей статус «федерації», що згодом перейде на всю Україну..

Існує думка, що вивчивши негативне оточення, наприклад під час перебування в тюрмі чи дитячій колонії, після виходу можуть відмежуватися від пагубних звичок, будуть служити взірцем і мірою вірнішого судження про людей. Тобто минуле зло піде цій людині на користь, вона зможе уникати негативного впливу з боку людей, яких прийшлося більш досконало пізнати. Навіть існує думка про те, що мовляв, без шкоди для особистості, для вивчення рис ненормованої поведінки, або засвоїти так звану блатну мову іноді треба побачити погане, негідне і вивчити нескромні слова.

Всі подібні тлумачення природа спростовує. Як свідчать закони природи, яким підпорядковані живі організми, це не так, на що існує яскраве твердження, яке важко спростувати: //Нет, пчелы редко покидают пададь, //Где мед их сложен⁵³. У той же час, те, що людина здобула від навколишнього середовища, її уже не покидає. «каждый человек – это дитя своего времени, концентрат тех отпечатков, тех воздействий среды, социума, болезней, привычек, культуры ... индивидуальности как таковой нет. Ее создает среда из каждого из нас, достаточно уникально каждого из нас формируя»⁵⁴. Подібним чином руйнувалась ідентичність народу, а такого впливу зазнали як інтелектуали так і представники простого народу, коли українці впродовж трьох з половиною століть перебували в рабстві (кріпацтві) Московської імперії.

Ідентичність (однаковість, рівнозначність) української нації впродовж століть цілеспрямовано вихолощувалась колонізаторами, особливо поляками і москалями. Московські колонізатори вважали і так впроваджували, що все має бути московське: мова, історія, література, навіть традиції. Як результат, усі верстви населення українців, у тому числі простий народ, інтелігенція, навіть її еліта ділилися на тих хто визнавав все москалів і переходив на їхню сторону і тих, хто не визнавав москалів, а таких було меншість.

Не випадково, після здобуття незалежності, українська держава одержала ще й подарунок вікового рабства, як прояв значної частини народу серед якого безліч тих, кого називають презирливими термінами, зібраних В.П. Буркатом⁵⁵: перевертні, зрадники, лакузи, безбатченки, перекинчики, покручні, яничари, туми, манкурти, п'ята колона, запроданці, колаборанти, моральні каліки, відступники, українофоби, ренегати, малороси, хахли, холуї, блазні, зграйці не цнотливі (зрадники безчесні), zdeгpaдoвaні, бездуховні, совки, (дядьки отечества чужого), безрідні, заброди, «безмовний гурт кастрованих рабів». Це українська реальність після більше як семи століть рабства, бо важко відповісти на

⁵³ У. Шекспир. Полн. Собр. соч. в восьми томах. "Искусство", М., 1959, Т.4, - С. 213

⁵⁴ Бульвар Гордона, май, 2020, №21

⁵⁵ Буркат В. Свою Україну любіть..., Суми, 2008.

запитання, – як не допустити важкої структури українського народу? «Можливо, вчити з немовляти? Але хто буде вчити? Ті люди, які самі не вміють жити?»⁵⁶.

Одержану 1991р. незалежність і свободу українці зрозуміли з рабським менталітетом, діючи відповідно. Скажімо, чимало було охочих стати директорами інститутів і ректорами університетів, а тому ліквідували усі технічні училища, курси, а також технікуми, де навчалася молодь технічних спеціальностей, які їм подобались і вони тільки ними мали хист займатися. Замість них створили безліч різноманітних інститутів і університетів, куди можна потупити як через складання екзаменів так і за кошти без екзаменів. Чимало тих хто мав би навчатись на курсах, в училищах і технікумах двинули до інститутів та університетів, одержавши дипломи про вищу освіту, бо екзамени можна здавати також за гроші, вимагаючи відповідної роботи. Одначе, стільки робіт скільки раптово з'явилося спеціалістів з вищою освітою не було, а ті, хто знайшов роботу, виконував її не якісно.

Як результат, переважна більшість молоді з вищою освітою працює не за спеціальністю, здебільшого на ринку, торгівлею різними матеріалами, або технічними працівниками, які вони виконували б, якби закінчили курси чи профтехучилища. В подальшому, ті, хто звик до купівлі вищої освіти пішли далі, купуючи наукові ступені і професорські звання, приєднуючись до істинних вчених, а тому наукове середовище мов добротне вино розбавлене добрячою частиною вихлюпнутої води. Як результат, рівень наукової інтелігенції значно знизився, керівні посади в наукових і навчальних установах займають колишні державні діячі, народні депутати, навіть державники, які щось поцупили і знайшли притулок в науці.

Так формувалась після 1991 р. і формується надалі інтелігенція в незалежній Україні. Подібно до цього відбувається управління державою та галузями економіки, підприємствами, торгівлею, будівництвом, так працює парламент держави й уряд. Деформована людська спільнота (біоценоз), що впливає на

⁵⁶ Юрій Мушкетик. «Літературна Україна» №41-42, 31 жовтня 2020.

руйнацію всієї суспільної життєдіяльності, знижує якісний стан суспільства. Молодь, яка здатна мислити і реально навчатись усе це бачить і при першій можливості залишає країну, де зруйнована людська спільнота, спасаючись втечею за кордон. Управляти державою, галузями народного господарства, розвивати науку, освіту, культуру, творити мистецтво нікому, що надзвичайно подобається Московії. І про це на багатьох антиукраїнських каналах волають московські проповідники.

З перших років незалежності українці вимагали і продовжують вимагати від урядовців, що приходять до влади кардинальних змін, які б дотримувались курсу України до європейських стандартів, зміцнення незалежності від Московії, підвищення економічного і культурного рівня життя народу, відновити історію та древні традиції. Впродовж трьох десятиліть вище згаданого майже не відбулося і до цього призвели дві основні причини. Перша полягає в тому, що у перші майже три десятиліття незалежності України уряди формувались із спеціалістів вихованих на принципах московсько-більшовицької ідеології, бо інших не існувало, які у своїх державницьких діях дивились у сторону Москви. Друга проявилась у кінці третього десятиліття, коли до влади прийшли представники партії «Слуга народу» і уряди України формувались з людей, більшість з яких виховувались, навіть народились у незалежній Україні, але їхнє виховання і духовна генетика ще залишається часів московської колонізації, а крім того, вони майже нічого не тямали у справах держави. Низький рівень депутатського і урядового корпусу у державницьких справах визнають вищі керівники цієї влади, пояснюючи, що «Это срез общества. Лицо общества»⁵⁷. Вимагати від такої влади за короткий строк кардинальних змін неможливо, слід допомагати йому різними методами, а це має робити кожен українець, бо для зміцнення та розбудови одержаної незалежності потребується, як уже відмічалось, не менше як три-чотири покоління.

⁵⁷ Бульвар Гордона, сентябрь, 2020, №39

2. Література

2.1. Зустріч з майбутнім Президентом України⁵⁸

О ростовщик! Твоих не хватит сил,
Чтобы прожить сокровищ этих груди.

Уильям Шекспир

У травні 2015 р. минув рік президентства П.О. Порошенка і ЗМІ підвели підсумки «Рік президентства Петра Порошенка; успіхи і провали»⁵⁹, де названо 8 виконаних і 8 не виконаних обіцянок, даних виборцям. Серед не виконаних обіцянок названо обіцянку «Продати Roshen». І я собі подумав, що це закономірно, бо він мабуть і не збирався цього робити, а якщо й збирався, то так провести акцію продажу, щоб все таки після закінчення строку президентства володіти своєю власністю, а це не тільки концерн «Roshen», це ще й агрохолдинг майже у 150 тис. га. землі, тепер мабуть ще більше. Як кандидат у президенти він давав обіцянку «Якщо мене оберуть, я продам концерн «Roshen». Як президент України я хочу і буду турбуватись виключно про благоустрій країни».

На жаль є підстави піддати сумніву ці обіцянки так як існують докази, що у його життєвій і політичній філософії переважають думки не про державу, не про народ, особливо простий народ, а про себе і свою сім'ю. Ці гіркі для українців сумніви підтверджуються не тільки уже реальним прикладом невиконання обіцянок, але ще й його менталітетом, генетичною основою, яка проявлялася ще у часи, коли наш герой мабуть і не думав про посаду глави держави. Уже наприкінці президентства П. Порошенка і його наміри зайняти найвищу посаду на другий термін йому дав глибинну оцінку поет Ю. Рибчинський: «Богатый человек, который постоянно хочет быть еще богаче, человек с гипертрофированным аппетитом, который, с одной стороны, очень хочет что-то сделать для других, а с другой – ему мешает собственная ненасытность»⁶⁰. На превеликий жаль, все

⁵⁸ Зустріч відбулася влітку 2013р. з тодішнім Міністром економіки України П.О. Порошенком

⁵⁹ Бульвар Гордона, №22, 2015

⁶⁰ Бульвар Гордона, март, 2019, №12, -С.16

це проявлялось у П. Порошенка в часи, коли він ще не займав найвищої посади в країні.

Кінець першої половини 2013р., П.О. Порошенко ще займає посаду Міністра економіки України в уряді Азарова та президента Януковича. Я уже впродовж року домагаюсь потрапити до нього на прийом, щоб вирішити з ним ряд питань, які стосувалися наукової та письменницької сфери. Одне із питань – це подарувати державному керівникові свої книги «Державна планова система України: історія становлення та розвитку», а також «Україна і Микола Гоголь». Перша книга передбачала познайомити міністра з діяльністю колишнього «Держплану України» так як його функції уже перейшли до «Міністерства економіки», а тому новачкам треба навчатись. Друга книга мала на меті зробити невеличку приємну акцію для Порошенка і його сім'ї. Справа у тому, що сім'я Порошенко збудувала пам'ятник М. В. Гоголю в одному містечку Швейцарії, де у свій час побував великий український письменник. Фото цього пам'ятника мені вдалося дістати і помістити у книзі про письменника, якого дотепер багато українських інтелектуалів не визнають українським, відправляючи його, за рекомендацією москалів, до Московії. Інша причина зустрічі також була у суголосі з літературою і наукою моєю роботою: я працював над книгою про українських цукрозаводчиків минулого і був намір вишукати й сучасних підприємливих людей, які б відповідали добродійним критеріям Терещенко, Симиренко, Бобринських та інших, які складають гордість України. Відомо, що чимало багатіїв володіють більшою половиною української землі і тому, бажав я дослідити, що вони, як це робили в минулому цукрозаводчики, також щось зробили за чверть століття для українського села, для науки і держави. Був намір до сучасних підприємливих людей, які щось зробили доброго, віднести й сімейство Порошенко, адже будівництво пам'ятника великому Гоголю відноситься до меценатства, я мав намір знайти багато інших добрих намірів володаря великого агрохолдингу і концерну «Roshen».

Його служба доповіла йому, що якийсь професор намагається потрапити до нього, щоб подарувати книгу та вирішити інші

питання і він не відмовляв, але справа тягнулась. Пропливав рік, а я все через помічників, навіть знайомих в Національному банку, де П.О. Порошенка був головою наглядової ради, намагався потрапити до нього і все не вдавалось. І ось я зайшов до Кабінету Міністрів України і довідався, що кабінет міністра економіки знаходиться не там, де розташоване Міністерство економіки і його служби, а на поверхах Кабінету Міністрів України. Як прийнято, підійшов до керівника апарату міністра і він з великою неохотою дав обіцянку, що влаштує прийом до міністра. Пройшов місяць, але ніякого руху, ніхто нічого не повідомляє.

Я знову прийшов до приймальні Порошенка, керівник служби повідомив, що він доповів міністру про мене, але міністр не визначив часу, коли зможе прийняти. І трапилась нагода, біля нас проходить П.О. Порошенко, зупинився, мабуть побачив, що я тримаю книги і перша про Гоголя, помічник сказав, що це той прохач, що проситься до вас на прийом. – Давайте визначіться удвох на який час на завтра, – сказав П.О. Порошенко, і ми зразу ж назвали другу половину дня о 17 годині. Міністр пішов до свого кабінету, я, який знав принцип відповідальності даних обіцянок, навіть на словах, високих державних посадовців, коли працював в Міністерстві економіки і Кабінеті Міністрів України, був задоволений початку вирішення справи.

Наступного дня о 17 годині я всівся на дивані проти приймальні міністра, поклавши біля себе дві книги, про них міністр уже знав, очікуючи запрошення до розмови. Кабінет міністра економіки був розташований на шостому поверсі, де розміщувались служби Кабінету Міністрів України, Біля мене Порошенко проходив не менше чотирьох разів, піднімаючись на сьомий поверх, де розташований кабінет глави Уряду, пост якого на той зловісний час займав одіозний Азаров. Відомо, що Міністерство економіки – це колишній держплан України, в якому мені прийшлося працювати більше шістнадцяти років, а тому мені відомо, що через цей державний орган приймаються найголовніші соціально-економічні, внутрішні і зовнішні торгові та фінансові рішення. Немає сумніву, що тодішній Міністр економіки знав і

приймав участь в усіх махінаціях, що здійснював Янукович і Азаров на користь Московії: прийняття угоди в Харкові щодо продовження перебування московського флоту в Криму; призначення військового міністра росіянина з Москви, зменшення фінансування української армії і розтринькування її матеріальних ресурсів; скорочення економічних відносин з Європою і розширення їх з Московією; міністр економіки об'єктивно знав усі дії влади стосовно своєї держави. Немає сумніву, що Москва, після втечі Януковича, досить позитивно відносилась до намірів Порошенка стати Президентом країни. Як москалі реалізують цю справу, то ми побачили на прикладі найдемократичнішої держави світу США, бо в Україні цю справу москалям здійснювати так же привольно як у своїй Московії. Мабуть, саме тому за часів президентства Порошенко не розривались його особисті зв'язки з Московією, ніхто не був покараний за розграбування країни в часи Януковича і ті ж високопосадовці продовжували свою чорну справу мов би ніяких змін не відбулося; навіть вбивство сотень учасників Революції гідності, самий жорстокий злочин за всю історію України, не розслідувалось, ніхто не покараний, все гальмується.

Проходили години, закінчився робочий час, працівники і Міністерства економіки, і Кабінету Міністрів пішли відпочивати, а я усе очікую, дивлячись на жваву біганину Міністра економіки до тодішнього Прем'єра Уряду регіонала Азарова. За час, що я очікував на прийом до майбутнього Президента країни, він мабуть чотири-п'ять разів підтюпцем піднімався до свого патрона-регіонала мабуть за вказівками. Тісне співробітництво П. Порошенка з Азаровим, який з давнини був прив'язаний до репресивних організацій більшовиків (КГБ/ФСБ), невдовзі проявилось нечуваною платою: у серпні 2014р в Іловайську втрачено 366 вбитими, пів тисячі пораненими і біля двох сотень полоненими українських воїнів, які захищали країну від москалів. Тепер чомусь не згадують українські високопосадовці, що Путін, перебуваючи в Європі, звідтіль дав команду «дати бій і зайняти

Іловайськ», ту команду показувало українське телебачення, ту команду чув і автор цієї праці.

Начальники управлінь міністерства, які мене знали, співчували мені і повідомляли, не для преси, що вони до теперішнього міністра взагалі не потрапляють, до нього важко потрапити навіть заступникам міністра. Настрій мій був кепський, на годиннику дев'ята година, одна працівниця міністерства, яка принесла підготовлені документи для високого шефа порадила мені підійти до дверей самого кабінету і очікувати, бо може статися так, що міністр вийде з кабінету і уже тоді назад не повернеться. Я так і зробив, став біля дверей, в приймальні залишилися тільки керівник служби, секретар і охоронець, якого у відомих мені міністрів ніколи не було. На початку десятої години відкрились двері і міністр подає охоронцеві невеличкий портфельчик, побачивши мене промовив, – заходьте, у мене важкий день. Я зайшов і зразу ж сказав, – у мене також важкий день і настрій впав до плінтуса!, – чому, чому?, – якимось невпевнено промовив господар кабінету. Невже незрозуміло, – я прийшов о 17 годині, а зараз половина 22 години. – За більше як двадцять років роботи у цьому будинку і в Держплану, і в Кабінеті Міністрів, я так довго не очікував прийому ні в одного міністра, навіть Прем'єра, –трохи різковато пролунали мої слова мимоволі. Про вибачення не було сказано ні слова. – У нас є час і ми поговоримо, – промовив господар кабінету, показавши стілець, де мені присісти.

Я передав йому книгу про Держплан України, промовивши, що можливо у нього знайдеться час, щоб хоча б дещо прочитати про те, як недавно працювало відомство, яким тепер Ви опікаєтесь. Передаючи книгу про М. Гоголя я пояснив, що саме із-за того, що Ви з сім'єю збудували пам'ятник у Швейцарії великому українському письменникові, ця книга буде цінуватися Вами, про неї знає ваш батько. Коли я згадав про чорно-білий колір фото пам'ятника, бажано було б зробити його кольоровим, то ми домовилися, що можливо книга буде перевидана і фото пам'ятника стане кольоровим, господар кабінету погодився перевидати книгу.

Далі ми торкнулися інших тем моєї зустрічі. Мені вдалося повідомити, що в даний час я працюю над виробничою, науковою і меценатською діяльністю українських доброчинних господарів. Мова йде про колишніх цукрозаводчиків Терещенко, Симиренко, Бобринських та інших, – пояснював далі я, про їхні добрі справи виклав усе у творі «Виробнича, меценатська і наукова гордість України», який маю намір опублікувати. – Мені потрібно знайти в незалежній Україні сучасного бізнесмена, щоб показати його благодійні справи уже в незалежній Україні поряд з видатними цукрозаводчиками минулого. – розповідав я Порошенку, який уважно слухав.

Я нагадав йому, що він, як особистість, його діяльність у справі бізнесу і на державному рівні надзвичайно схожі з останнім із родини Терещенко Михайлом: – він був міністром закордонних справ і Ви працювали міністром закордонних справ; він був міністром фінансів Тимчасового уряду і Ви тепер міністр економіки, а це типові державні установи; він – перший олігарх Російської імперії, Ви також не останній сучасний олігарх України, – продовжував я, дивлячись, що ці слова теплом окутують душу господаря кабінету. На мою пропозицію поставити сімейство Порошенко поряд з цукрозаводчиками минулого, господар кабінету погодився і дав обіцянку допомогти познайомитися з власним агрохолдингом, концерном, а також добродійними справами, які провадить його родина.

– Я знайомий з книгою про Михайла Терещенка, який був міністром у Тимчасовому уряді Керенського, – продовжував розмову Петро Олексійович, – не усі його дії мені подобаються, особливо одержання кредитів від банкірів Заходу під гарантію свого імені і власних капіталів. – Чому?, – запитав я, адже він виручав тодішній уряд, якому потрібні були кошти для армії та інших потреб, захищав свою країну, звичайно, і свій бізнес. – Він був відомий бізнесмен у Європі, – нагадав я Петрові Порошенку, – тому іноземні банки і олігархи надавали кредити не під гарантію уряду Керенського, а виключно під гарантію Михайла Терещенко, під його активи в Європі, а тому, коли він ставив своє прізвище на

документах, то була гарантія повернення кредитів позичальникам. Знаменитому сімейству була велика довіра європейських кредиторів. Мабуть Ви не заперечуватимете, що це було особливе державницьке меценатство знаменитого сімейства Терещенко?, – запитав я.

– Ось тут я не погоджуюсь з діями нащадка знаменитого роду Терещенко, – раптово промовив Порошенко. – Він же добровільно віддав усе багатство і залишив свою сім'ю без засобів існування, – якось мовби ніяковіючи, промовив новітній український олігарх і державний політик тихо, але доволі твердо. Він, коли йому вдалося втекти від революції, його сім'я жили постійно у бідності, віддавши свої капітали, які були у них за кордоном, на погашення кредитів, одержаних для захисту від московських більшовиків. У мене не знайшлося нічого відповісти на таку оцінку новітнім олігархом і державним діячем незалежної України ХХІ ст. П. Порошенком дій більш відомого олігарха і державного діяча, вихідця з України, залежної від Московської імперії М. Терещенка. Я зрозумів, що співрозмовник далекий до розуміння слів Джона Кеннеді «Не спрашивай, що твоя страна сделала для тебя, – спрашивай, что ты можешь сделать для своей страны».

Кожен з нас відчув, що розмова завершилась на сумній ноті, бо у кожного із членів роду Терещенко на першому місці стояло головне гасло – прагнення до суспільної користі, а ось у роду Порошенко, державного діяча незалежної України, переважало гасло власної та сімейної вигоди, а це кардинальна протилежність. Ні я, ні можливо й мій співбесідник, не відали, що висловлені особистісні риси власної вигоди державного діяча, невдовзі реально проявляться перед усім українським народом.

На жаль, мені не вдалося запитати державного діяча, який через декілька місяців очолить владу у нашій державі, – чи думав він про сумну нашу історію, висловлюючи такі власні смаки? Київський князь Володимир, володіючи величезною країною Русь, територія якої пролягала від Чорного моря до Новгороду на півночі і від західних кордонів до Волги, але розділивши територію Русі між синами, між якими виникли чвари, велика країна зруйнувалась,

утворивши Московське князівство, яке розросталось захопленням чужих територій. Коли князь Ольгерд очолив велике Литовське князівство, розбив татар і захопив великі території України, які ще не привласнило Московське князівство, зокрема Поділля. Керівник Литовського князівства Ольгерд був прихильником ідеології князя Володимира щодо турботи про своїх синів і роздав землі великої держави в управління синам та родичам, що призвело також до розвалу великого Литовського князівства, яким заволоділи поляки.

Якщо наш керівник держави буде також більше турбуватися про сім'ї своєї родини, родичів та прихильників, забезпечуючи їх великими статками, накопичуючи для них багатства в офшорах, забуваючи про український народ, то омріяна незалежна держава може також зруйнуватись. І подібне підтвердилось тим, що коли на Раді безпеки обговорювалась критична ситуація в Іловайську, то у критичний момент прийняття рішення, звичайно, біля керівника української держави присутні московські розвідники, Порошенку потелефонували, що його підприємство в Московії потребує особистого втручання і він залишив засідання і більше там не з'являвся, а чим закінчився Іловайськ відомо усьому світові, це українська трагедія і сором. А доходи сімейства ростуть і ростуть: «в соответствии с декларацией Петра Порошенко, в 2017 г. он получил доход в размере 16,3 млн. грн, из которых 15,8 млн. грн. – проценты по депозитам, 336 тыс. грн – зарплата, еще 172 тыс. грн. Президент заработал на продаже движимого имущества». Отож, в офшорах про які писала світова преса, знаходиться багато українських коштів, а ось виробництво «Рошен» мовби й не дає прибутків і не відомо кому воно належить.

Розмова завершується, господар кабінету поглянув на мої книги, полистав і, побачивши, що вони не підписані, взяв ручку, яка була вставлена в оздоблену дорогу підставку, ручка мабуть була також досить цінна, – підпишіть, – промовив господар, протягуючи ручку. – Ні, Петре Олексійовичу, я втомився і підписувати не буду, а ось коли переведамо книгу про М. Гоголя, то я із великим задоволенням підпишу і напишу багато гарних слів

у Вашу адресу, як нового українського мецената, – закінчив я свій невеличкий монолог.

Господар кабінету нічого не сказав, зразу ж підвівся, ми вийшли з кабінету і направились до ліфту, стрілка годинника наближалась до 23 години ночі. В ліфті спускались чотири особи: П. Порошенко, Б. Панасюк, керівник служби міністра та охоронець олігарха. Міністр вийшов перший і зразу ж попрямував до дверей, які перед ним відчинив черговий, за ним вискочив охоронець, вони удвох вмостились у шикарну машину і поїхали. Не повернув голови, не промовив на прощання й слова, як прийнято серед вихованих людей, особливо дипломатів, до людини, яку маринував перед зустріччю більше п'яти годин і з якою годину розмовляв. Ось такий рівень дипломата, який представляв Україну на світовій арені, який ще й невдовзі очолив всю управлінську структуру держави.

Звичайно, я міг би змиритися, що довго очікував прийому, сприйняв би як просто думку одного українського олігарха про іншого, який увійшов в історію як великий господар, вчений і меценат. Про це можна було б і не згадувати, хоча це було б моїм власним приниженням поваги до себе, а також видатного представника української нації – сімейства Терещенко. Можливо я й не прав, але молю бога, щоб він дав сили П. Порошенку, в якості Президента України і олігарха, відноситися до української нації, народу, простих людей і держави не так як він проявив свої здібності до конкретної людини, а так як це практикував знаменитий рід Терещенко, той же дипломат Михайло, де шанувались найпростіші працівники економій. Прав я чи не прав, визначить історія, усе стане зрозумілим, коли завершиться термін, можливо й достроковий, президентства Петра Олексійовича. Так думав я після принизливої зустрічі з олігархом і державником.

Буквально через декілька місяців після нашої зустрічі настали інші часи, коли олігарх П.О. Порошенко став Президентом України. Ніякі обіцянки, про які ми домовлялися ніхто й не згадував, про них олігарх мабуть забув зразу ж, коли закінчилась розмова і він вмовився у машину, щоб швидше добратися до сім'ї,

яку він цінує понад усе. Мені так і не вдалося дочекатися обіцяного дозволу вивчити виробничі і меценатські справи Порошенка на Вінниччині, щоб подати їх поряд з знаменитими цукрозаводчиками. Реальність засвідчила, що олігарх і політик часів незалежної України П. Порошенко так і не втиснувся у когорту ні бізнесменів, ні державних діячів, які становлять гордість України,

Щоб знайти приклад виробництва і меценатства в незалежній Україні рівня відомих цукрозаводчиків, звертався я й до деяких інших відомих олігархів, але ніхто з них й розмовляти на таку тему не бажав, а тому книгу прийшлося видавати без сучасних фактів⁶¹. Аналіз реального стану тільки в аграрній сфері свідчить, що 30 українських крупних агрохолдингів не зуміли показати того рівня виробництва і меценатства, який творили українські цукрозаводчики минулого. Прийде час і подібні діяння агрохолдингів ляжуть чорною плямою їхнього негативного впливу на аграрне виробництво, а особливо відсутність меценатства та сприяння розвитку аграрної науки, яка опинилась в жалюгідному становищі і практично не розвивається.

У Президента важкий час, український народ потерпає від нападу москалів, точиться війна під гаслом «защита русскоязычного населения» і якщо П.Порошенко допоможе перемогти у війні, то йому треба тільки всіляко допомагати у боротьбі проти агресора і прощати усі його людські недоліки,. Так думалось і так гадалось, але час президентства новітнього олігарха незалежної України розпорошує такі благородні надії. Українська ментальність, генетично сформовано впродовж багатовікового рабства (7,5 ст.) дає мізерні надії на видатних провідників. Про таку українську долю писав ще В.Б. Антонович «Трагічна розв'язка історії України викликана тим, що народ український ніколи не міг виробити ані ґрунтовної цивілізації, а ні міцної дисципліни для себе, бо ті, що ставали на чолі його та бралися піклуватися над долею народною, мали в собі вельми недостатній запас

⁶¹ Панасюк Б.Я. Виробнича, наукова і меценатська гордість України. Вибрані твори Т.12, Чорнобай, 2018.

культури»⁶², що було видно у діяльності попередніх президентів і яскраво проявилось у Порошенка.

Відсутність культури ставити на перше місце піклування за долю народу розпочало проявлятися уже в перші роки його президентства: різними хитрощами та мовчанням, ні від чого із своїх капіталів Президент не відмовився, як давав обіцянку; в Московії як працювало крупне підприємство так і працює, постачаючи москалів солодощами «Рошен», а їхній бюджет поповнюється значними податками, звідки кошти йдуть на озброєння московської армії, яка вбиває українських захисників країни; йде війна, волонтери постачають армію харчами та одягом, ліками й притулком, а статки головнокомандувача збройними силами України зростають на дріжджах, його фірми і фірмочки, мов павутиння, заснували країну, висмоктуючи сили з народу; нічого не здійснюється для об'єднання церков в Україні та одержання статусу Вселенського собору, Президент П. Порошенко мовчить, будучи твердим прихожанином православної церкви Московського патріархату; уже у липні 2016р. московський Кирил веде своїх проповідників з Москви всією Україною, щоб показати, хто в Україні господар.

Одначе, це тільки квіточки. Минає п'ять років війни, сотнями гинуть захисники України, розкрадене усе багатство нації, а держава просить у людей милостиню із своїх жебрацьких зарплат і пенсій, одночасно Президент Порошенко, як заявляють політики і преса, наживається, він виходить на третє чи четверте місце за статками серед найбагатших людей в Україні. Народ думає, що це мовляв нападки на президента із-за його протистояння путінській війні проти українців, але справа дійсно варта уваги. – За п'ять років війни і здачі Криму Порошенко досяг чимало, – він, як і Путін, хитромудро і тихенько поклав мільярди доларів в офшори Панами та інших держав і островів, щоб його люба сім'я не збідніла, як це сталося з сім'єю Михайла Терещенко, коли він віддав усі свої капітали на боротьбу з більшовиками. Ганебно, що час відкриття офшорів збігається з часом загибелі багатьох

⁶² Антонович В.Б. Бесіди про часи козацькі на Україні». Чернівці, 1878, -С.7

українських вояків під Іловайськом, тобто українці захищають свою державу від москалів, а Порошенко спасає свою сім'ю від бідності, ховаючи свої статки у далеких країнах, показуючи, що головнокомандувач і гарант не вірить у перемогу. Довгенько народ ще не вірить у таку зухвалість, бо були тільки розмови, а реальність замовчувалась.

І нарешті усе прояснили світові дослідники, а саме Міжнародний консорціум журналістських розслідувань (ICIJ – International Consortium of Investigative Journalists) і Центр з досліджень корупції та організованої злочинності (OCCRP). Цей консорціум 3 квітня 2016р. опублікував «Панамські документи» – результати масштабного розслідування щодо приховування коштів та активів політиками з різних країн. В їх числі опинився і президент України Петро Порошенко, який дуже любить свою сім'ю і, звичайно, заради неї, а не держави і українського народу, вдався до послуг офшорів, щоб не залишити свою сім'ю без багатства, як це здійснив великий українець Михайло Терещенко. Згідно з матеріалами розслідування, фінансові та юридичні консультанти теперішнього українського лідера створили кілька офшорних компаній на Британських Віргінських островах, Кіпрі та в Нідерландах, куди завчасно виведені активи «Roshen», щоб, як передбачають журналісти, не платити податків з можливого подальшого продажу компанії. Крім того, згідно з оприлюдненою інформацією, президент України Петро Порошенко в декларації про доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 2014 рік не вказав інформацію про створення компанії на Британських Віргінських островах. Махінації глави держави проти своєї ж держави і народу є безчинством, адже хоча в розслідуванні не йдеться про факт продажу, але утворення так званого сліпого трасту, якому П. Порошенко передав в управління свої активи, може слугувати тільки опосередкованим, а не реальним, доказом про намір глави української держави продати Roshen, не сплачуючи податки в український бюджет.

Ще димить справа з офшорами, а на початку грудня 2016р. свіжа порція обурюючих гаранта конституції. Народний депутат з

фракції самого Порошенка Олександр Онищенко драпонував за кордон і оприлюднив там підпільні діяння свого патрона на ниві управління, що виливається у новий «касетний скандал»: рейдерство; корупція, де показано про ціну депутатського місця; вигнання з посади Яценюка; багато іншого. Тут знову народ буде думати, можливо це нападки, аж доки не допоможуть американці, яким конкретика завезена самим депутатом, який також вкрав чимало в українського народу. Всього не перелічиш, бо занадто багато темних справ. Скажімо, обіцянки також не виконуються олігархом, бо надання українського громадянства главі держави Грузія Саакашвілі, з яким навчався в університеті, а після цього увесь світ здивувався – українське громадянство у свого однокурсника Порошенко забрав, а народ шумить, що безпідставно. Якщо Саакашвілі якийсь зрадник, то для чого було призначати його главою облдержадміністрації такої важливої для держави області як Одеська.

Тобто, президент одночасно підписав і собі вирок, що стане поводом для вивчення усіх його призначень на керівні посади в державі. Відомо, що Михайла Саакашвілі був сокурсником П.Порошенка, вони мов би дружили, а тут така зрада, якої не роблять навіть однокурсникові, які навчались в одному виші, але Порошенко не тільки зрадив Президента Грузії, який ввійде в історію своєї країни як найкращий керівник держави. Свій народ також Порошенко зраджує так як уже п'ятий рік Московія захоплює українські території – Крим, Донецька і Луганська області, а Президент і головнокомандувач військами; а) не визнає Московію агресором; б) немає Указу Президента про військове становище; в) російські війська в Криму і на Донбасі, але ні Верховна Рада України, ні Президент не визнали, що наша територія захоплена Російською Федерацією; г) ні указом Президента, ні постановою Верховної Ради України не названо дійсного агресора проти України. – Це що прорахунки управління в обороні країни чи плата якихось обіцянок Москві, Азарову та Путіну? На це мають відповісти спеціальні органи, а прикладом

можуть бути США, де Президент країни під наглядом народу і Конгресу.

Дивина ще й у тому, що як тільки з'явилися повідомлення про офшори, то народ багатьох країн, де виявлені зловживання, вийшов на вулиці і вимагав відставки чи арешту тих, хто має так звані офшори, а тому багато державних діячів, навіть спортсменів, дорогою поплавилися за свої офшори. Тільки у двох країнах не вимагають розплати за офшори: москалі від Путіна, а українці від Порошенка. Саме цим підтверджується справедлива істина, мовляв який народ такий і їхній керівник, ці два народи виховані царизмом і більшовизмом, вони привчені стояти на колінах не тільки перед Богом, але й перед олігархами, які рвуться до влади заради грошей. З усього видно, що олігарх Порошенко повністю втратив совість, якою наділив Бог людину, щоб вона стримувала її від ганебних вчинків, бо не може глава держави, де точиться війна, багатство розгублене, соціальний рівень найнижчий у Європі, народ бідний і вимирає, нагробовані гроші в офшорах тримати. Перебуваючи на посаді президента, колись прихильник Азарова, Януковича і Московії Порошенко, трохи відхилився від них, відмовився від свого цукрового виробництва в Росії, тісніше став працювати з Європою та США, а тому його пожурили москалі: у день народження 26 вересня 2017 р., саме під час добрячої вечери о 22 годині вечора підірвали найголовніший склад боєприпасів країни у Калинівці, що поряд з Вінницею, мов би здійснили салют на так званій малій батьківщині та ще й у день народження Порошенка. Це четвертий вибух боєприпасів за 2017 р., але як і в попередніх вибухах не знайшли ні причин, ні винуватців, так буде і з катастрофою у Калинівці.

Захист інтересів своєї сім'ї уже Порошенко показав, що повністю протилежне знаменитій сім'ї Терещенко, а відношення до народу та конкретних людей повністю збігається з тим, яке мені прийшлося відчувати, коли зустрівся з ним в часи його перебування на посаді Міністра економіки країни. Ось як характеризує президента П. Порошенка перший президент країни Л. Кравчук «Сегодня нашего президента упрекают, что с простыми

соотечественниками он не общается. У Петра Порошенко проблема коммуникаций, он это через журналистов делает, ...но (это) живого диалога не заменяет»⁶³. Думку і визначення першого президента України мені прийшлося відчути ще тоді, коли олігарх і держаний діяч не був президентом, коли я зрозумів, що він ніколи не стане меценатом, ніколи не буде доброзичливо відноситися до народу і своїх співвітчизників, це йому чуже.

З усього видно, що у наступного президента було завчасно сформована ставка не на успіх країни, а на власне збагачення. На прикладі викладеного досить чітко проглядається і це бачать європейці й американці, що в Україні влада заради грошей і гроші заради влади сповідується усіма урядами з перших часів незалежності. Знадобиться ще не менш трьох-чотирьох поколінь, одне покоління уже промайнуло⁶⁴, коли в Україні знайдуться особистості, які привселюдно проголосять і будуть дотримуватися на практиці пріоритету «Моя любов до свободи і процвітання моєї країни важливіше ніж моє особисте збагачення». Досягши високої посади в державі П. Порошенко не розумів «Чтобы избежать ненависти государю необходимо воздержаться от посягательств на имущества граждан», а він збагачувався за рахунок громадян своєї країни і у гонитві за наживою мабуть забув, вірніше не знав, що «Люди скорее простят смерть отца, чем потерю имущества»⁶⁵.

Думка автора, який зустрічався з П.О. Порошенком і слухав люмпенську філософію, щодо його активів наступна: нічого олігарх продавати не намірявся, він тільки зберігав свої активи, щоб їх відновити, коли залишить президентський пост, нечувано збагатившись на посту глави держави. Такого рівня корумпованості, мабуть, не бачила історія ні в одній країні світу, що проявилось зразу ж, коли деякі народи Європи на референдумах не захотіли прийняти корумпованих українців до Європейського союзу. Це провина Порошенка: і як Президента, і як дипломата, і як

⁶³ «Бульвар Гордона», декабрь, 2016, №49, -С.10

⁶⁴ Панасюк Б.Я. Клімат, економіка, людина. Вибрані твори, Ніжин, 2015, Т.9, -С.329

⁶⁵ Историческое наследие. Николо Макиавелли. М., 2009, -С. 59

політика, і як багатія, і як людини більшовицького виховання, бо, на відміну від Михайла Терещенка, українцем його назвати важко.

У 2019 р. закінчився президентський термін П. Порошенко, який дотримувався у політиці філософії, що інтереси сім'ї вище інтересів народу країни, якою доля доручила йому на деякий час управляти. За роки президентства П. Порошенко здійснено чимало для відродження армії, почала відроджуватися духовність – одержано Томос (Грамоту) про повернення автокефалії Українській Православній Церкві; вирівнював дорогу до Європи, зруйновану його попередником, досягнув безвізового режиму для поїздки до Європи на заробітки, бо в країні не вдалося створити робочі місця з належними заробітками. Стосовно відродження Православної церкви України слід відмітити, що це не заслуга П. Порошенка так як він особисто сповідував московську церкву і на початку президентства він та його команда цього не бажали «только два человека убеждали Порошенко начать эту работу – это Ростислав Павленко и я (П. Климкин)»⁶⁶.

Деякі добрі справи стримали повстання, але збагачення особисте та його оточення, тотальна корупція і повна відсутність боротьби з нею, відсутність робочих місць і доведення країни до самої біднішої в Європі, народ йому не простив. Другий тур виборів (21.04.2019) приніс йому жорстокий приговор: за його конкурента проголосувало майже третина українців (73%); чинний же президент одержав менше третини голосів (23%); мабуть ще й прийдеться відповідати за корупцію і офшори. Новий обранець більшості виборців не був відомий, особливо в державних справах, а тому виборці голосували не за нього, а проти негараздів, які натворили усі попередні президенти і уряди за останні 28 років незалежності.

Попередником у П. Порошенка був Президент – злодій, він збагачувався сам за рахунок бюджету, бо бізнесу не мав, викрав весь золотовалютний запас країни, своїм синам дозволив забирати бізнес в інших і збагачуватись, непомірно розширилась корупція, управляти країною, особливо її військом, дозволив зайняти

⁶⁶ Бульвар Гордона. Март, 2020, №11.

кримські порти москалям, віддавши їм Крим ще до того як вони його захопили, зруйнував дорогу України до Європи. Як результат – українці повстали, Революція гідності висловила претензії до злодія, але він, злякавшись, втік з країни до тих кому служив.

Реальний приклад з особистості П. Порошенка дає принаймні два висновки: перший, для українського народу, майбутніх Президентів і глав Урядів України має стати засторогою, що збагачення своєї сім'ї, корупція, відсутність робочих місць і зубожіння населення, які гальмують рух повернення древньої держави Русь до європейської спільноти, торує їм дорогу до важких наслідків; другий, виборці мають враховувати, що коли претендент на державну посаду проявляв потяг до власного збагачення, то навіть коли він зробив дещо корисного для суспільства, він ніколи не матиме довіри народу, а тому голосувати за нього грішно. На перекір важливим справам, здійсненим за часів Порошенка на шляху України до Європи і повернення автокефалії Українській Православній Церкві, він катастрофічно програв вибори відомому артистові.

Київ,
червень, 2015

2.2. Помста Богів

Ще у важкі роки після другої світової війни середини ХХ століття було рішення уряду про створення наукового центру з біології для розвитку фундаментальних природничих наук в аграрній сфері. Тут досліджувались методи перебудови, освоєння і охорони природи, тобто рослинного і тваринного світу, відповідно до потреб людини. Враховано, що природа планети Земля є не що інше як жива речовина, її ж форми проявились в рослинному і тваринному світі та людській цивілізації. Подібно до живої речовини, її форми підпорядковані фундаментальним законам природи і Всесвіту. У віддаленому від центру провінціальному науково-дослідному інституті збирались учені генетики і біологи, агрономи, лікарі і ветеринари тваринницької сфери.

Біля будинку, де працювала еліта науки, Хуртовина⁶⁷ пострушував з себе сніг, піднявся на другий поверх і опинився перед дверима приймальні першого заступника керівника наукового центру з біології. Це була людина з широким діапазоном діяльності, він не цурався ніякої роботи, аби тільки бути керівником, випробовував все, що тільки вдавалося зайняти будь-яку керівну посаду. По слухам в інституті це була всесильна впливова фігура, він формував тематику наукових досліджень, вірніше підписував, а головне відав кадрами і фінансами, що було його основним заняттям.

Перед приймальною трохи постояв, пропускаючи людей, що мов мурашки то заходили, то виходили, а коли зайшов до приймальні, то остовпів від побаченого. Людно, у кожного букет квітів чи ціла корзина, у декого перев'язані кольоровою стрічкою великі і маленькі пакети. Помітна пропорція, яка складає цілу філософію у поздоровленнях, – коли великий букет чи корзина з квітами, то невеличкий пакетик, а невеличкий букетик супроводжує великий пакет. І все це придбано за кошти організацій, тобто бюджету, декілька відвідувачів з невеличкими букетиками і без пакетиків, дехто з книгою, принесене придбане за власний кошт.

В приймальні тихо, кожен заклопотаний підбором слів для привітання та побажаннях ювілярові, щоб вони були особливими, а головне, застовпити свою особу у свідомості поважного керівника, як це робили золотошукачі на золотих копальнях, можливо щось і перепаде при скруті. Кругом у закутках, під стінами стояли уречевлені бюджетні кошти: корзини, горщики, горнята і вази з квітами, принесені ранішніми відвідувачами, але уже винесені з кабінету, як непотріб. Пакетики і пакети залишались у нового господаря. Все продумано, помічник подавав приклад для відвідувачів, бо коли заходив до кабінету за черговою партією квіт для смітника, то ноги в нього були ще більше зігнуті в колінах ніж при звичайному ходінні коридорами наукового закладу, на обличчі

⁶⁷ Завірюха Анатолій Іванович, академік НААН, винахідник вакцини. Нар. у Погребищі на Вінниччині

так і світилась улесливість і запобігливість, голос тихий, мов боявся, щоб не видати дійсних думок людини. Дивіться і беріть приклад, це храм науки, де цінується тиша та пошана.

Чергу для шанувальників встановлює секретарша Ксенія, яка для багатьох відвідувачів у різних справах має не меншу вагу ніж її шеф, що за дверима. – Ось недавно був день народження у Ксенії, то квітів і пакунків у цих кутках було не менше, ніж ми бачимо тепер у її шефа, – сказав один із двох чоловіків, що стояли в очікуванні своєї черги. – Так, так, адже черга і спосіб доповісти про когось або про щось шефові велика справа, – підтвердив другий співрозмовник.

– Владлена, ти, – промовила тихо, але владно Ксенія, – і показала на двері, – тільки не довго, бо бачиш скільки, – продовжила вона. Тільки вона ступила два кроки, як до приймальні мов застоялий рисак ввійшов кремезний, середнього зросту і таких же літ чоловік в костюмі пошитому не нашими шевцями, за ним красуня з квітами і молодик з великим паунком. Ксенія миттєво стала біля дверей шефа, загородивши дорогу Владлені, – заходьте Веніамін Львович, шеф буде радий. Через декілька хвилин красуня і молодик, виконавши свою підсобну роботу, вийшли з кабінету і тихо залишили приймальню, а поважний гість ще залишався у шефа, де вони вели дружню приватну розмову і пригощались у спеціальній задній кімнаті.

У Владлені з'явився час для роздумів і на неї нахлинули спогади. Вона навчалась у сільській школі, де її ім'я, що було даниною комуністичного захоплення батьків, приносили молодій дівчині прикрощі, предмети чомусь її не цікавили і не лізли в голову, вона більше любила спати, добре поїсти і погуляти, багато часу сиділа перед дзеркалом. Після війни вона, як і багато інших дітей, була переростком і коли закінчила семирічку, то батько сказав, якби тобі Бог дав більше розуму, то вчилася б і далше, а так краще підеш в ланку, допомагатимеш нам в господарстві, в огороді. Так і порішили, але така допомога продовжувалась не довго, бо лінощі і бажання легкого та красивого життя потягнуло Владлену до міста, де вона влаштувалась працювати на дослідному

полі, далі потрапила до наукового відділу, де й одержала посаду секретаря відділу і в додачу дочку від самого завідувача. Пройшов час і тепер вона працює прибиральницею, живе в «гостинці», дочка закінчує середню школу, уже на видані, а тому треба подумати і про поліпшення житлової площі та підвищення платні. Ці житейські проблеми вирували у свідомості Владлени, коли вона очікувала черги зайти і засвітитися перед тим, хто реально вирішує такі складні задачі.

Ще з шкільної партії і навчання батьків та й власного життєвого досвіду Владлена твердо усвідомила, що розум, як і здоров'я, не бувають зайвим, а тому коли бажають здоров'я, то мабуть треба бажати і зростання розуму, як основного багатства кожної людини. Уже на практиці за своє не таке уже й просте життя вона переконалась, що чим більше розуму у людини тим їй краще, адже розум стає в пригоді скрізь: в науці, в господарюванні, в управлінні, в хитрощах, в проникливості, захисті себе і своїх інтересів справедливими і несправедливими методами, одним словом скрізь.

Перед самими дверима, з яких через півгодини вийшов рум'яний привілейований гість, у Владлени окреслився зміст поздоровлення і побажання, з основною метою, щоб запам'ятатись, коли вона прийде після свят з своїми проблемами. Зайшовши до кабінету, в якому вона прибирає, коли господар відсутній, Владлена лагідно наблизилась до шефа і вручила скромний, але зі смаком підібраний букетик квітів. – Дорогий Петре Вікторовичу, – розпочала свій монолог Владлена, – дозвольте привітати вас з ювілеєм і побажати всього того, що найдорожче у людини. – у вас все є і вища освіта, і керівна посада, і сім'я, і достойна платня, але, – трохи призупинилась, – для всього цього треба мати і здоров'я, і великий розум, – зупинилась, роздумуючи, – тому бажаю зміцнення здоров'я і прибавки ще хоч трохи розуму. Від людини, вихованої в гущі дотепної сільської громади, на лоні квітучих ланів лунали слова правди як сама природа.

Слова пролунали як натягнута струна і ювіляр остовпів, інстинктивно поглянув навкруги в кімнаті, чи бува ще хто не-будь

чув таке побажання, вії його очей блимали, руки і губи почали трохи тремтіти. Стало тихо, господар нічого не відповів на поздоровлення, але Владлена відчула як війнула сильна негативна енергія від ювіляра, їй захотілось втекти і ноги буквально винесли її з кабінету. Іменинник гукнув Ксенію, прокричавши, що втомився від поздоровлень, більше нікого не буде приймати і через запасний вихід вийшов до машини, де його, як правило, очікував шофер.

Був четвер і Ксенія повідомила присутнім, що завтра Петро Вікторович буде у відрядженні, а у кого справи, то відкладіть їх до понеділка. Почувши такі повідомлення Антін Ількович залишив приймальню і попрямував в обійми морозного повітря, де він любив помріяти, бо теплота не сприяла роздумам про побачене і почуте. Він знав, що керівник до якого йому прийдеться все таки повернутись працює тут не так давно, в науці він нова людина, прибув з державного управління, зарекомендувавши себе жорстким керівником у різних сферах. Здобув ці навички на багатьох керівних посадах на районному рівні в господарських організаціях, навіть довгий час очолював управлінські організації обласного рівня. Тепер потрапив у науку, де треба мати ще й наукову ступінь, хоча б для годиться, але це справа часу, керівна посада і все буде. В науці треба думати і писати, але так склалося, що він ніколи не писав ні аналітичних записок, ні довідок, ні пояснень про ті чи інші соціально-економічні процеси, а тим більше не робив якихось висновків наближених до наукових. Все це робили спеціалісти, він тільки підписував, вмів давати усні різноманітні розпорядження, вказівки, зауваження і виговори, що і складало сутність його управлінської діяльності. Підписувати папери, немає значення якого вони змісту, у нього було більше як обов'язок, це був ритуал і святе діло.

Знаючи, що зранку, особливо у понеділок, повсюди керівне начальство освячується чергами у приймальнях, Хуртовина прийшов за годину до обідньої перерви. В приймальні було тихо, ніде не видно зів'ялих квітів, мов би й не було шумливого недавнього поздоровлення. – Ксеня, – почувся лагідно-вимогливий голос з кабінету, – уже обід, що там у нас є. Взявши швиденько

червону папку з паперами Ксенія швиденько зайшла до кабінету, через декілька хвилин вона вийшла і промовила, – заходьте. Кабінет був середніх розмірів, але величезний стіл на якому зліва лежали свіжі газети, в центрі чорнильний прибор, біля якого лежала велика цінна ручка, справа статуетка, який б'є ногою м'яч. – У мене таке правило, – промовив господар великого стола, мов би ні до кого не звертаючись, – якщо до обіду не підпишу хоча б якийсь документ, то вважаю обід не заслуженим.

– Доброго дня, привітався відвідувач, – Я вас слухаю, – канцелярським тоном промовив чоловік, що сидів за величезним столом. – Хуртовина, – так, погода у нас не легка, уже третій день мете, позавівало скрізь, складно підвозити сіно і солому для худоби в дослідному господарстві, – промовив чоловік за столом, перегортаючи гарно складені стосом папери. – Кажіть швидше, хто ви і чого забрели в наші краї? – нетерпляче сказав господар кабінету, – я вас тут ще не бачив.

– Я уже щойно сказав, Хуртовина Антін Ількович, – господар стола підняв голову і уважно подивився на незнайомця своїми невеличкими круглими недовірливими очима, але мовчав, очікуючи подальших повідомлень.

– Прибув до вас з проханням продовжувати працювати над науковими дослідженням проблем хвороб тварин, які я розпочав в науковій установі обласного центру, тепер справи вимагають бути ближче до практики, де є жива лабораторія – промовив учений, подаючи документи. – Прощу сідати, – запросив господар, – і, поглянувши на годинник, заглибився у папери, які йому подав гість.

– А чому ви бажаєте залишити велике місто, відому наукову установу і до нас? – де глухомань. – Поділля моя мала батьківщина, неподалік ще живуть мої батьки і я у них буду мати притулок. А головне, то це потужна база для наукових досліджень, що створена у вашій науковій установі, де є реальна жива лабораторія. У великому місті немає можливості провадити дослідження безпосередньо в підсобних господарствах, які є у вашій установі. – Це правда, – бо я також нещодавно прибув сюди і побачив велику

потужну базу для господарювання, ну й, звичайно, ваших досліджень. Що ж, працюйте, я направляю документи у відділ кадрів і там усе оформлять, тепер будете мати справу з заступником директора з наукової роботи, я вашими тонкощами ще не займаюсь.

Минуло небагато часу і вчений уже виготовив вакцину, яка захищає не тільки тварин від зараження вірусом лейкозу, але й одночасно запропонував методику стандартизації протипухлинних вакцин у людини. Філософія тут проста, адже людина, як форма живої речовини, нічим не відрізняється від рослинного і тваринного світу, людина в більшості своїх біологічних властивостей не відрізняється від багатьох тварин, окрім яскраво вираженої свідомості. Одним словом, все навкруги – жива природа, яка має різноманітні форми: рослини, тварини, людина, мурашки і багато іншого, як потерпають від різних хвороб. Споконвіку людина захищається від хвороб і, користуючись свідомістю, шукає спасіння, де тільки може, застосовуючи різноманітні методи, природничі та штучні засоби.

Захворіла близька людина в Анатолія Івановича і він рушив у далеку дорогу до свого колишнього шкільного товариша, який обіймав високу посаду в інституті, де з'явилися ліки, що можуть врятувати його дружину. Зайшовши до кабінету Анатолій поздоровався і без зайвих слів, які могли б лунати між людьми знайомих з далекого дитинства, сказав, – Петре, у мене біда, хвора дружина, а у вас тут, я чув, є якісь ліки що можуть вилікувати ту хворобу, допоможи, у тебе ж посада. – Посміхнувшись, Анатолій Іванович промовив, – я уже не Петро, а Петро Вікторович, а крім того, у мене не лікарня, а наукова установа, де займаються проблемами, що стосуються тваринництва. Ти розкажи краще як живеш, де працюєш, адже після школи ми так близько не спілкувалися. Все розповім пізніше, а зараз допоможи, бо біда, яка не сприяє спогадам і філософії.

– Ну що можу у цій справі тобі сказати? Є великий сумнів, що ліки про які йдеться, можуть допомогти людині, а тому ми не можемо комусь щось пропонувати. – Хоча б допоможи

познайомитися з ученим, може він щось порадить, – благально подивився Только на Петра, – адже я знаю людей, яким ті ліки допомогли. Видно розумна людина цей учений, хоча і не займає високих посад, адже так розпоряджається доля, – одному дається розум, а іншому посади. Колишній шкільний товариш Только, промовляючи такі слова, не підозрював лиха, але теперішній Петро згадав недавні побажання Владлени щодо розуму.

Миттєво обличчя у Петра набрякло, набираючи кольору столового буряка, в очах палахкотів жах, перемішаний лютістю, а все тіло підпорядковувалось хаотичним рухам, кидаючись то до телефонного апарату, то до шухляди, то до записної книжки, шукаючи якогось спасіння. Як соломинка, кинута тонучому, почулась приємна мелодія мобільного телефону, але перш ніж його включити швиденько припинив розмову. – Я не маю більше часу, у мене вчена рада, у мене безліч справ, – не то прокричав, не то промовив мольбу миттєвою скоромовкою, тепер уже дійсно колишній товариш. Анатолій механічно повернувся до дверей і тихо вийшов до приймальні, а далі швиденько, швиденько на вулицю, щоб вирватися із затхлості і вдихнути свіжого повітря.

Академік Найденко з інституту геології в обласному центрі потелефонував до свого знайомого професора і попросив довідатись про вакцину професора Хуртовини, щоб допомогти своїм співробітникам, які важко хворі. – Ти ж знаєш цих вчених, один завідувач відділом, а інший мій бойовий заступник, – і треба використати все можливе і неможливе. Існуючі традиційні ліки від пухлин уже використані, але позитивних результатів немає, а людина доки жива хапається за соломинку, щоб вибратися з невідомої чи то природної, чи людської стихії. Природною соломинкою тут народ називає якусь вакцину, винайдену в інституті біології, хоча до неї домішано багато людської стихії, а найперше неофіційне добровільне випробування. Офіційно про цю вакцину ніде не чути, але серед народу йде широка поголоска, а це підтверджує можливі її позитивні сторони. Професор філософії та історії хоча і працював в одному приміщенні, де розташовувався науковий заклад, учені якого причетні до винайдення вакцини, але

особисто не був знайомий ні з вакциною, ні з професором Хуртовиною, відділ якого був відокремлений територією і займався проблемами ветеринарії медицини. Однак, прохання про допомогу у лікуванні є святою справою, його треба виконувати і якась невидима сила вела мов би за руку професора філософії до його давніх знайомих, через яких він намагався хоча б щось довідатись про вакцину та її автора.

Першим, до кого звернувся професор за поясненням у важливій життєвій справі був учений секретар наукового закладу Костянтин Миколайович Царко. В не так далекому минулому вони разом працювали в державній установі, здобували високі наукові ступені і тепер займаються науковими дослідженнями, часто зустрічалися як давні приятелі, щоб у вільні хвилини поговорити про науку та життя, буття. – Чи знаєш ти, Костянтине Миколайовичу, професора Хуртовину? – запитав професор філософії. – Знаю, а чому ж не знати, нерідко до мене заходить, щоб поскаржитися на складності у дослідженнях, він же працює у нашому науковому закладі, а до нього багато присмокталося, як до корабля ракушок – відповів учений секретар. Нерідко його ідеї, навіть результати досліджень, привласнюють різними методами зайти в науку. – А чи відомо тобі про вакцину для лікування худоби, яку розробив Хуртовина?, – запитав професор філософії, – адже серед народу поширені чутки, що вона допомагає і людині. – Знаю, він з цією ідеєю носить давно, щоб випробувати вакцину на людині, – промовив, якимось особливо посміхаючись, учений секретар.

– Тоді постає питання, чому ніде на наукових зібраннях вашої наукової установи ніколи не ведуться хоча б дискусії?, – запитав професор філософії у вченого секретаря, – адже коли йде поголос серед народу на просторах держави, то мабуть хоча б кому-небудь допомагає, – продовжував професор. – Ні, приватні локальні обговорення відбувались, але ніхто, або майже ніхто із наших учених відкрито не підтримав здатності вакцини, призначеної для тварин, лікувати страшну хворобу у людини. – Керівництво нашого інституту також скептично ставиться до цієї вакцини, – сказав

якось ніяковіючи вчений секретар. – А як ти особисто до неї відносишся?, – запитав професор філософії у вченого секретаря, – ніяк, я агроном, займаюсь кормами для тварин, а лікування це не моє.

Другим, з ким вів розмову професор філософії про вакцину був колишній керівник цієї наукової установи, відомий учений в галузі тваринництва Олександр Григорович Органов, який, маючи досить поважний вік, відійшов від керівних посад і займався виключно науковими дослідженнями. – Чи чули ви про вакцину Хуртовини і її ефективність, про яку цікавляться учені з інших наукових установ?, – запитав професор у поважного вченого, коли вони зустрілися у вихідні дні у науковому закладі. – Так, знаю, – відповів учений, – і мені достеменно відомо, що професор Шипін нею користувався, яка до речі не допускає операційного втручання, але пізніше врешті все таки робив операцію за кордоном. – Мене також цікавить ця вакцина, – трохи подумавши промовив Олександр Григорович, – завівся я такою хворобою, яка, на думку автора цієї вакцини, лікує її, але щось мене стримує звертатись до її використання, – з сумом закінчив він, я ж не тварина.

Професору стало прикро і сумно, що вчений високого рівня не відав про наявність на планеті Земля постійної величини живої речовини, яка в реальності проявляється принаймні у трьох формах – рослина, тварина, людина. Прояв негативного впливу тієї чи іншої речовини на одну форму живої речовини має такий же прояв на іншу. Скажімо рослини не сприймають солі, тварини також, людині рекомендується обмежувати вживання цієї речовини

Особливістю Олександра Григоровича була пристрасть працювати не тільки в робочі, але й у вихідні дні, він жив поряд з науковою установою і всього себе віддавав науці. Це не пройшло даремно, переважно сидяча робота нагородила його ще й гемороїдальною хворобою, людина невисокого зросту мала величезну вагу, він досить важко ходив, Здавалося, що він не знав що і як лікувати, складалось враження, що відомий колишній керівник наукової установи взагалі нічого не бажав робити для поліпшення власного здоров'я, йому більш комфортно менше

думати про нього. Не треба було мені згоджуватися управляти наукою, це не благодатна справа, краще займатися наукою як такою, пізнавати істини, тоді була б впевненість і довіра до себе, своїх здобутків, а головне до тих, хто має досить вагомі досягнення, ні до кого не звертаючись, не твердим голосом мовив Олександр Григорович. Так завелося в нашій науці, що ми ніколи не визнаємо особистостей, які мають власні ідеї і намагаються їх самостійно перетворити в реальність. Його безпричинна сумна мова свідчила, що на душі у нього топчуться якісь гризоти минулого, не досягнутого, скаліченого.

На закінчення колишній керівник наукового закладу порекомендував звернутись за оцінкою вакцини до одного із заступників теперішнього керівника Миколи Анатолійовича Коливка, який опікує саме цей напрямок наукових досліджень у науковій установі і є прямим керівником професора Хуртовини. Нічого робити, треба йти і до цього молодого ученого керівника. Ще досить молодий вчений, худорлявий, з високими амбіціями, наповнений керівними замашками зразу дав зрозуміти, що вакцина є надуманою ідеєю вченого. Такі висновки молодого керівника наукою тим цінні, що творець вакцини є спеціаліст з ветеринарної мікробіології і вірусології на базі якої виробляється вакцина, а його керівник спеціаліст з стандартизації та якості ветеринарних препаратів, який дає оцінку вакцині.

Професор розповів молодому ученому, що в одному із наукових закладів майже при смерті є два вчених, які потребують допомоги і керівник цього закладу скрізь шукає ліки, бо традиційні препарати і методи проти пухлин не дають позитивних результатів, а тому, користуючись слухами серед народу, хотів би використати вакцину Хуртовини. – Звичайно, де краще довідатися про ефективність результатів наукових досліджень, як не там, де вона створювалась, обговорювалась вченими, робились висновки і пропозиції, – сказав професор молодому ученому. – Що я можу відповісти, – промовив Колипка, – у нього самого дружина померла від хвороби, яку він пропагує лікувати своєю вакциною, нас штурмують люди і не дають працювати, наукова установа тільки

потерпає від його ідеї, – закінчив молодий вчений. – Але ж диму без вогню не буває, десь комусь вакцина допомогла, – продовжував професор, – чи не було проведено якихось підтверджень, щоб відповісти і собі, і людям?, – запитав. – Ні, – відповів учений керівник, – це справа медицини, яка лікує людей, а ми ветеринарна медицина, яка лікує тварин. нити професор філософії керівникові науки, – на що той дав зрозуміти, що більше нічого не може відповісти і обговорення закінчилось нічим. З усього було видно, що учений і керівник, який визначає якість препаратів, винайдених ученими, дає негативну – Але ж людина, це та ж тварина, тобто інша форма живої речовини, тільки наділена всевишнім свідомістю, – намагався пояс оцінку вакцині і не може підтвердити позитивних її параметрів.

Четвертим, хто зустрівся професорові на дорозі до його намірів щось в'яснити про вакцину, був відомий в країні учений в галузі генетики і селекції тваринництва Петро Валерійович Маркот, який очолював один із крупних генетичних підрозділів наукової установи. Професор філософії працював з ним в одній із державних установ і, користуючись цим, мав змогу хоча б дещо в'яснити про якісну характеристику вакцини, надіючись почути і про самого професора Хуртовину, якого Маркот особисто знав. – Чи відомо вам, Петре Валерійовичу, про вакцину?, – запитав професор. – Чув, але щось про неї сказати не можу, бо це не моя парафія, а чутки йдуть різні і більшість з них негативні, – промовив генетик у галузі тваринництва.

– Жаль, бо в багатьох обласних центрах, районах, серед широких верств населення поширений поголос надії на таємничу вакцину. – Я, до речі, прийшов до вас від керівництва однієї з наукових установ, щоб довідатися про лікувальні властивості вакцини, там важко хворіють відомі учені і потребують допомоги, сказав професор. – Я шукаю вчених, які б підтвердили можливість використання вакцини, щоб порекомендувати зв'язатися з професором Хуртовиною і одержати вакцину. – Нічого не можу сказати, я про неї нічого не знаю, а з Хуртовиною дуже рідко зустрічався, але не спілкувався, – сказав на закінчення відомий в

країні учений генетик. З чуток, що поширюються, можна зробити висновок, що ідея добра, але я з своїми ідеями не можу впоратися, бо працюю сам, а результати ділю на двох. – сказав Маркот.

Ти ж знаєш керівника нашої наукової установи, у нас з ним ще з давніх часів склалася традиція – він управляє наукою, я ж проводжу генетичні і селекційні дослідження, а результати цих досліджень підписуємо удвох. – Про це я поділився тільки з тобою, як з давнім знайомим, ти знаєш нас обох майже з студентської лави, всі ті хто керує наукою, нею не займаються, у них є робочі воли, які виконують наукові дослідження. Зараз прийшов до нього новий заступник, з усього вино, що він може управляти всім, навіть наукою. Уже підібрав під своє крило невеличку команду і вони пишуть йому кандидатську, потім докторську, а далі, відчувається, він стане взагалі знаменитим ученим, нічого не зробивши для науки.

П'ятим на дорозі ветеринарної мікробіології і вірусології був керівник наукової установи Василь Михайлович Рубець. – Нічого не можу сказати, вони, ветеринари клопочуться зі своїми вірусами і не любляють, коли хтось вмішується у їхню медицину, – відповів керівник закладу, коли професор запитав його про вакцину. – Ти думаєш, що всі задоволені твоїми запитаннями, – сказав керівник наукової установи, – я селекціонер у тваринництві і то не втручаюсь у їхні справи, а ти філософ та історик і щось хочеш дізнатись, кинь цю затію, – зробив підсумок керівник. – Ні, шановний Василь Михайлович, як споживач результатів наукових досліджень в медицині неможу погодитись з твердженням деяких учених, що між ліками для тварин і ліками для людини стоїть глуха стіна. З філософської точки зору і фундаментальної науки тут існує глибинна єдність так як тваринний світ єдиний, частиною якого є людина. Якщо ставити непереборний бар'єр між ліками для тварин і людини, то напрошується само собою визнання повної відмінності людини і тварини, а такого ніхто не наважиться зробити, як це роблять окремі учені з ліками. Я уже пояснював одному із наших вчених, що рослина, тварина, людина та інші живі організми є різні форми живої речовини, а природна сутність живої речовини єдина.

Із опитувань стало зрозумілим, що вакцина не користується підтримкою в науковій установі, де вона отримана та й серед учених взагалі. І на думку прийшли самі собою слова із святого письма «Пророка нема без пошани, – хіба тільки в вітчизні своїй, та в родині своїй, та в домі своїм»⁶⁸ і сум охопив не стільки від використання результатів наукових досліджень, скільки від відсутності поваги до отриманих результатів досліджень і самих дослідників. Найголовніше, українські вчені не вірять у свої дослідження, не довіряють і не шанують один одного, як особистостей.

Якщо навіть учені не довіряють своїм дослідженням, то уже ні на кого надіятися зубожілому народові. Сумно стало ще й від того, що в такому стані й сама наука, яка нікому вона не потрібна. бо всі багаті люди, державні, політичні, депутати шукають медичну допомогу для себе і своїх родин за кордоном, а бідний люд, у тому числі й істинно учені, не відають куди кинутись у пошуки спасіння. А знайти щось важко або неможливо, бо у своїй країні нічого не підтримується, що стосується свого, а особливо медицини, адже більшість ліків, ще й низької якості і підроблені, але високої ціни, завозиться із-за кордону. Простий люд користується слухами, щось шукає для спасіння життя, але допомоги ні від держави, ні від учених, а саме те, що і учені не довіряють таким же ученим у своїй країні. З усього приходиться підтвердити не дуже втішний висновок, що за своєю природою людина консервативна. Окутуючи свій консерватизм у покривало явних, штучних і вигаданих традицій їй легше вмерти ніж змінити свою думку чи традиції.

Професорові нічого не залишилось як розповісти відомому в країні ученому про невтішні свої митарства, що в науковому закладі, де винайдено вакцину, її не підтримують, здебільшого скептично відносяться до її застосування, а ученому, що її винайшов, навіть дорікають. Прикро стало від того, що учені та керівники наукових установ не спромоглися висловити навіть намірів, щоб організувати випробовування вакцини хоча б на мишах чи крисах, або здійснити якісь дії разом з закладами

⁶⁸ Біблія, Мк 6(4)

охорони здоров'я. А народ український вмирає, країна за смертністю вийшла на перше місце в Європі та на другому у світі, і кінця й краю не видно.

Дивно, але якась сила водила професора філософії за руку до людей, які уже були приречені, але ще не знали про свою гірку долю. Мабуть вищі сили бажали показати українцям, їхній ученій еліті чим закінчується недоброзичливе, заздрісне ставлення до своєї праці, до свого оточення, до особистостей в науці, які бажують принести добро людині. Всі вони займалися генетикою і селекцією, знають їхню сутність, яка характеризує спадкові якості живих організмів всього тваринного світу, але ніхто з учених не спромігся пізнати, що у них на духовному рівні закралась якась негативна спадковість і шкодить всьому живому.

Це не забарилось підтвердитися реальними подіями. Невдовзі після спілкування професора філософії з ученими про вакцину проти пухлин у науковому закладі пішов слух, що Костянтин Миколайович Царко потрапив до лікарні, найближчі його знайомі після відвідування розповіли, що зробили операцію, але надій мало. І невідомо чи згадував про вакцину хворий, але йому про неї ніхто не нагадував, але пройшло небагато часу і у вестибюлі було вивішено повідомлення про відбуття його у світ добра.

Через пару місяців у вестибюлі того ж наукового закладу з'явилось повідомлення про те, що відійшов у вічність і Олександр Григорович Органов. За ним пішов у вічність Іван Іванович Шипін, який мов би і користувався вакциною, хоча був сумнів, так як традиційне лікування через операцію за кордоном у нього взяло верх. А ще через декілька місяців відійшов у небуття відомий вчений з генетики у тваринництві Петро Валерійович Маркот. Важко занедужав від важкої хвороби і керівник наукового закладу Василь Михайлович Рубець, який невдовзі також відійшов у кращий світ до своїх скептичних колег.

Всі вони довідувались про вакцину Хуртовини, знали цього вченого, було відомо, що її використання для курсу лікування не зашкодить організму, від кожного з них залежала доля наукової продукції у застосуванні, бо усі вони були керівниками, на відміну

від простого дослідника. Керівники наукових установ привчилися за роки московської колонізації, що вчені виконують наукову тематику на бюджетні кошти здебільшого командою і переважно лише для звіту, після цього матеріали результатів назавжди займають місце на полиці. Коли ж появляється самостійний дослідник, має свою особисту думку і одержав реальні результати дослідження, то це в українській постколоніальній країні не сприймається. Як результат, формувалась стійка думка, вірніше недовіра до результатів досліджень і експериментів своїх колег у сфері науки, – ні, це щось не те. Далеких до науки, у даному випадку вірусології, керівників наукового закладу, вихованих в атмосфері «ні», визначало свою не добру справу.

Все таки народ шукав, користувався вакциною і мабуть вона дала позитивні результати, що зацікавило високу державну установу. Самого вченого, автора вакцини, викликали до першої особи високої державної установи для бесіди, запропонувавши детально пояснити суть справи, загальні основи теорії і практики виробництва вакцини і можливість її застосування для людського і тваринного організмів. Висока державна особа зацікавилась поясненням і відповіла, що подумає і при можливості прийме рішення. Буквально через декілька днів у тієї ж особи зібрались керівники державної влади, учені вірусології, представники установи охорони здоров'я і заслухали повідомлення ученого Хуртовину.

Врешті було зачитано рішення влади про виділення великих коштів для організації Центру випробовування використання вакцини для лікувальних цілей, очолювати який доручалось саме Хуртовині. Швидкими темпами розгорнулися роботи з реконструкції самого приміщення при науковій установі ветеринарної медицини, закуплено найновіше обладнання за кордоном для проведення наукових лабораторних досліджень, влада не шкодувала коштів для випробувань. Можливо настане надія на повернення довіри самих вчених до себе і результатів своїх досліджень. Адже у світовій історії є чимало прикладів, що вчені

медицини ліки випробовували на собі, тобто, не відмежовувались, реально віддавали себе науці.

Все таки керівництво охорони здоров'я висловило незадоволення, що вакцину будуть випробовувати, розроблену ветеринарами для можливого використання у лікуванні людини. Їх трохи приземлили і філософські пояснили, що людина та ж тварина чи рослина, лише різна форма живої речовини. Більше того, існувало офіційне виявлення більше трьох десятків людей, яким вакцина допомогла вилікуватись від важкої хвороби.

В розмові з професором, далеким не тільки до вірусології, але й біології взагалі, Хуртовина поскаржився на свої митарства з ідеєю і результатами. Той його втішав, нагадуючи філософією в реальності, – народ нашої країни проявляє багато жалю, але у нього мало любові, більше недовіри та ще й ненависті. – Від жалю й ненависті, – продовжував він, – як породження багатовікового бродіння в колоніальному рабстві, до любові і довіри, яка виникає в процесі довгого періоду зміни духовності, менталітету, внутрішньої свободи особистості, багато проходить часу.

В більшовицький період епохи московської колонізації, коли в українському суспільстві значно знизилась частка інтелігенції та її еліти, в науку прийшло чимало людей, які вміло використовували інтелектуальну власність інших, видаючи її за особисту. Це нечувана інтелектуальна корупція, тобто крадіжка чужого інтелекту, коли наука творилась не особистостями, а групами так званих вчених, провідним «вченим» вважався адміністративний керівник певної групи дослідників – відділ, інституту, інше. Пройдуть покоління, ціла епоха, коли у нашого народу з'явиться любов і довіра до ближнього, тоді народ заживе у мирі і злагоді. – Нам у такому раю, – не зупинявся розмовник, – жити не прийдеться, навіть дітям, можливо й онукам, бо духовність лікується занадто довго.

2.3. Співанки свободи з Хомутинець⁶⁹

Тільки мука, тільки болі,
Ні волі, ні долі!
Ст. Руданський

Поділля, привабливий куточок Русі-України, упродовж віків безперервно був колонією інших держав. Щоб поласувати українським хлібом й салом сусіди, ніби стояли в черзі: татари – сто років, литовці – двісті, поляки – більше двохсот років, а москалі триста п'ятдесяти років. Колонізатори забирали не тільки харчі, вони (окрім литовців) знищували національну культуру, мову, історію. Застосовуючи привілеї, переманювали на свій бік старшин, шляхту, отаманів і гетьманів, навіть, інтелігенцію. Козацтво було ліквідовано, лише простий люд, «мов чорний віл в ярмі», тягнув чужинську хуру. Здавалося, що все буде знищено, але такого не сталося, бо був Т. Шевченко, М. Гоголь, І. Франко, а на Поділлі, у важкі часи відсутності держави і цільності нації, була інтелігенція, яка захищала українську культуру, мову, давала силу для боротьби.

Моя земля, моє Поділля, моє дитинство, моя юність усередині ХХ століття, як і всіх моїх однолітків, наших дідів та прадідів в минулому, продовжували перебувати в жорстких обіймах колонізаційного ярма – погромів, репресій, кривавих заграв війни, страшного подиху років голодомору. Багатьом поколінням українців упродовж століть довелося виживати в умовах, схожих на часи Троянської війни, що негативно впливало на їхню духовну і матеріальну культуру.

Всю зиму 1943-1944 рр. між Бердичевом і Улановом, аж до Калинівки, пролягала лінія фронтів двох армій колонізаторів – Гітлера і Сталіна. Коли у березневі дні 1944 року моє село Лозна залишали німці, то вони забрали з собою всю селянську живність для харчування. У нас забрали і корову, і телятко, і свиню. Нічого було їсти, тому селяни думали, що можливо німці не все знищили, отож, подавалися на далекі села шукати свою живність, насамперед корову. Ходили чутки, що гнали худобу в сторону Калинівки, і ми з

⁶⁹ Борис Лознянський //Вінницький урай. 2019, №1-2, -С. 142-165.

мамою ходили тамтешніми селами у пошуках своєї корови. Чомусь найбільше запам'яталось село Хомутинці, про нього згадала мама, коли ми були неподалік нього, розповідали селяни. Корову ми так і не розшукали ні в Хомутинцях, ні в Кордилівці, ні в інших селах. У квітневі дні 1944 р. війна майже залишала межі України, але в знівечених селах Поділля я бачив і відчував подих військ німецьких і більшовицьких колонізаторів. В селах тихо, все принишло, навіть природа, обабіч розбитих технікою сільських доріг складені снаряди, розбиті машини і німецькі тачанки, подекуди, навіть гармати.

Тоді я ще не второпавав, чому ці села було на слуху, мені ніхто не пояснив, навіть згодом у школі. В шкільні роки мені ще приходилося побувати в Кордилівці, у селі з вишневими і яблуневими садами та школою, де навчались учні з багатьох навколишніх сіл. В селі Хомутинці Вінницького повіту на Поділлі, тепер Калинівського району Вінницької області, в бідній попівській родині 6 січня 1834 р. народився Степан Васильович Руданський. Діти сім'ї дотримувались добрих відносин з мужицькими дітьми закріпаченого села, говорили сільською мовою, разом співали пісні, засвоювали місцеві звичаї. Піп Василь, стараючись забезпечити своїм дітям привілейоване становище в суспільстві, старався обмежити таке спілкування, що викликало протистояння з синами.

Уже значно пізніше я довідався, що у багатьох селян поряд з Біблією, Кобзарем Шевченка нерідко містилася ще одна цінність – пісні і приказки Степана Руданського, родом із села Хомутинці. В більшовицьку епоху, так же як про Біблію та Кобзар Шевченка, чомусь не прийнято було говорити про поезію С. Руданського. Офіційно не пропагувалось місце, де він народився, а тому про Хомутинці згадували переважно селяни у розмовах. Невеличкий, унікальний куточок українського Поділля багато має цікавого, край, який дав українському народові чимало видатних і відомих особистостей, до яких підозріло ставилися москалі.

В цьому краї, крім Степана Руданського, в селі Мончинці, на відстані 18 км від Хомутинців, народився ще й Степан Колесник, письменник, журналіст, лауреат Національної премії імені Тараса

Шевченка. Та ще село Гулівці, звідки родом також лауреат Шевченківської премії, відомий письменник Євген Гуцало. Початкову освіту здобували кожен у своєму селі, а середню школу митці закінчували у селі Кордилівка Калинівського району. Про що свідчить меморіальна бронзова дошка двох лауреатів Шевченківської премії. В усій Україні не знайдете прикладу, щоб в одній школі навчалось два видатних письменники, як оце в Калинівському краї біля Вінниці. Важко приходилося молодим хлопчикам, особливо Степану Колеснику, щоденно взимку і влітку долати 12 кілометрів до Кордилівки. Отака відстань спонукала багатьох учнів далеких сіл залишити навчання у середній школі. Ніби у святому письмі, трійця знаменитих митців: Степан Руданський, Степан Колесник і Євген Гуцало – якими пишається Вінницьке Поділля, несли свій Хрест свободи в часи московської колонізації.

Як і в Степана Руданського складна мистецька і життєва доля випала для Степана Колесника, який багато сил прикладав для відстоювання прав села і селян, з середовища яких він вийшов у світ. Його, як журналіста, двічі слухали на Політбюро цека партії і виключили з партії, що автоматично позбавляло можливості працювати, а тому приходилось збирати пляшки, щоб купити хліба. На превеликий жаль, навіть один із земляків, що з сусіднього села, не допоміг у пошуках роботи, хоча у нього була можливість. Підневільний митець зазнав неймовірних знущань, розпалась сім'я, але він вистояв і не скорився. Хоча згодом були вибачення деяких відомих партійців, зокрема П. Шелеста. Але щось виправити, практично було неможливо. Жорстокість більшовиків закарбувалася в душі чорною плямою назавжди, хоча злості у С. Колесника немає ні на кого, він усім простив, як істинний християнин. Історія засвідчує, що більшість українських патріотів, які любили свій народ, свою державу потерпали від влади колонізаторів.

У С. Руданського доля складалась ще складніша ніж у теперішніх митців. Він потерпав не тільки від московської влади, його ще й зневажав рідний батько. При житті йому дозволили

надрукувати тільки декілька віршів на сторінках «Русского мира» й «Основи», цензура не дозволила видати збірку «Нива», яку він написав у Петрополі, а тому були причини, що поет ніяк не бажав північне місто називати Петербург. Піп Василь, мешкаючи в селі, на відміну від білого духовенства, яке жило одним життям з селянами, охороняючи національні традиції, належав до чорного духовенства, яке було зв'язане з шляхтою. В часи польської колонізації більшість шляхти була спольщена, а коли настала московська колонізація, то змосковщена.

Коли син Степан звертався до батька за порадою чи проханням, то піп Василь вимагав від сина також стати попом, а головне, писати виключно московською мовою, забороняв бути українцем. Зазнаючи прикростей від батька, поет у байці «Старий вовк» рекомендував українцям, що коли вони будуть обирати свій шлях: //Отак, – каже, – коли хоч //Що–небудь робити, //То до батька не ходи //Поради просити. Як приклад для тодішніх і майбутніх поколінь, він обирав свій творчий шлях самотійно.

Про трьох братів поета, Григорія, Олександра і Юхима, є чимало відомостей. З ними він листувався і зустрічався, особливо теплі відносини були з Григорієм до якого він звертався ніжно: «Коханий Гришо, милий мій брате!», «Голубе мій сизий! Соколе мій ясний! Братику мій рідний, Григорку». З єдиною сестрою Ольгою він не листувався і не зустрічався. Мабуть, скучав за нею, яка можливо слухалась батька і сторонилась брата, про що поет виклав у пісні перекладеної з польської «Йде дівчина – сиротина»: //Навідайся, моя пташко, //До мої сестриці //Чи ще вона свого брата //Добром споминає? //Чи ще вона по братові// Сльози проливає?.

Не менше протистояння сина Степана з батьком, попом Василем, відбулося стосовно освіти. Після закінчення духовної семінарії у Кам'янець–Подільському, двадцятиоднорічний поет направляється до північної столиці Імперії, щоб, як наполягав батько, продовжити навчання у Петербурзькій духовній академії. Однак, син уже мав власні наміри, він мріяв потрапити до медико-хірургічної академії, де навчалося чимало молоді з України. Молодий поет пішов проти волі батька, навіть проти всього

духовного стану, адже поповичі за фактом уже належали до духовного стану. Відповідно до такого стану, щоб поступити до закладу не духовного навчання, треба вийти з цього стану, а це можна було здійснити тільки з дозволу святішого синоду.

Щоб тільки стати студентом відомого в усій країні навчального закладу і стати лікарем, молодий випускник духовної семінарії у 1856 р. подав заяву про вихід з духовного стану і його просьба була вирішена позитивно. Звичайно таке свавілля сина не влаштовувало попа Василя і стосунки між ними погіршилися, мабуть назавжди. І так, С. Руданський обрав рідну мову, здобув фах лікаря, писав про свободу, він не хотів бути рабом, щоб бути вільним у своїй країні, за що боровся з батьками і владою, за що боровся з батьками і владою, а життєвий шлях обирав самостійно.

Зазнавши недоброго від своїх батьків, можливо були й жорстокі лайки, Степан знав, чк серед інших людей буйно лунають лайки дітям, що для українців не новина, особливо селян. Поет, мабуть, бажаючи українцям позбутися ганебної звички, яка не красить націю, нервує і розділяє народ, переклав жорстоку пісню «Явір» з чеської мови, мовляв не кажіть такого своїм дітям, взагалі нікому:

Пішла ж бо ти, доню, –
З серцем промовляє, –
Бодай не вернулась,
В камін обернулась!»
Дочка здревеніла
Явором зелененьким.

Це реальне відтворення пісень на Поділлі, які не дуже нас прикрашають. В моєму селі Лозна, що неподалік села, де народився Руданський, мені запам'яталась «пісня Василя», де звучать прокльони своїм дітям, синові, який не послухав маму і поїхав до дівчини //Ой щоб тобі кінь горою став, //А ти сам яворю⁷⁰.

Сімейні протистояння на ґрунті національних цінностей характерні не тільки у житті С. Руданського, вони стосуються багатьох представників соціальних станів – дворян, шляхта,

⁷⁰ Лознянський Борис. Лозна-Лозна, село на Поділлі. Вінниця, 2019, -С.656

козацька старшина, духівництва, селянства і дрібного міщанства. Не кращою була доля і в М. Гоголя, вихідця із поміщицької сім'ї, де розмовляли російською мовою. Він не зміг відмовитися від російської мови, можливо сам прийняв таке рішення, але писав про Україну, українців, мужність своїх предків, їхню історію, культуру з місцевим колоритом. Українець мабуть добре розумів, що пишучи українською в часи московської колонізації, його ніхто не друкував би, як і С. Руданського. В Московії його твори не читали б, він так і не зміг би висміювати московські звичаї, вдачу і побут у своїх знаменитих творах, а найголовніше, писати про знаменитих українців – січовиків, цукрозаводчиків та багато іншого.

Історія засвідчує, що кожен із великих українців, своїми знаннями і розумінням складнощів у важкі роки, боровся за волю для свого народу. В складну епоху поряд з Т. Шевченком М. Гоголь з Полтавщини, два Степани, Руданський і Колесник, з українського Поділля, внесли свій вклад у боротьбу українців за свободу, що настала у ХХІ столітті. Саме мова Т. Шевченка, С. Руданського заставляє сучасних українських письменників задуматись над потребою розробити новітній український словник, щоб фундаментально відмежуватися від Московії, яка з'явившись на світ, коли Русь уже була великою європейською державою, маючи свою древню мову, історію і культуру, забрала все, для власного користування, а мову знищувала.

Як і в колонізаційному минулому, тепер про С. Руданського держава, здається, забула, його згадує і шанує тільки народ. Відмовляється держава, навіть деякі українські письменники, від М.Гоголя, – ні, він не український письменник!, – і баста, але його також не забуває народ. Москалі, навпаки, не забувають М. Гоголя і продовжують використовувати великого українця у власних цілях проти його ж народу, проти України. У 2002 р. москалі поставили пам'ятник Гоголю, перетворивши цю подію на маніфестацію «руського міра». З'явилися підстави вірити, що українці і держава все таки згадають С. Руданського, як і М. Гоголя, про якого ще тільки письменницька преса України рекомендує «українцям вдома

і на чужині слід вводити нашого Гоголя в нашу свідомість і в наш інформаційний простір»⁷¹.

Творчість С. Руданського (1834-1873) відбувалась у суголосі з видатними українцями, які жили і творили не тільки в одну і ту ж епоху, а в одні і ті ж роки – Т. Шевченком (1814-1861) і М. Гоголем (1809-1852). Вони відкрито виступали проти рабства в Україні, а не крадькома, як безліч інших творців аж до 1991 р., коли закінчилась колонізація. Про єдність творчості заради Русі-України, щоб позбутися трагедії її народу, свідчать слова Т.Шевченка до М. Гоголя «Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже» та одночасність сміху і плачу у С. Руданського. Поезія видатних українців підтверджує: С. Руданський, як ніхто інший, сміхом і плачем, закликав українців повстати проти тих, хто тримав їх у ярмі та ще й над ними насміхався; М. Гоголь показував бездарність і жорстокість московських колонізаторів, пишучи їм їхньою ж мовою; Т. Шевченко у своїх творах з сумом, мов би плачем, писав про трагедію свого народу в московській колонізації і закликав до битви проти рабства.

Усвідомлену ціль національного захисту української держави, історії та поезії мають переклади і переспіви Руданського. Навчаючись у Кам'янець-Подільську С. Руданський відчував не тільки велику матеріальну скруту, але й духовну. Настав тривожний час, народ все більше згадував героя Поділля Кармалюка, в імперії прокотились кріпацькі заколоти, цар Микола I розправився над кириломифодійцями (1847р.) і петрашевцями (1849р.), важким тягарем на народ вплинула ганебна Кримська війна, мабуть, саме це стало причиною перекладу (1854 р.) пісні з польської «Чорний кольор», де наголошено:

Я співаю кольор чорний,
Бо то кольор мій!
Життя моє сумне було,
Як і кольор той!

Поет захищає свою древню батьківщину і в переспівах У 1822 р. О. Пушкін написав «Песнь о вешем Олеге», а майже через 40 років

⁷¹ Літературна Україна 13 серпня 2015, -С.12

(1860 р.) С. Руданський, у переспіві «Віщий Олег», надав цій пісні певної української сутності, мовляв, якщо пісня про Україну, то треба писати про неї, а не про Московію. У Пушкіна про Русь нічого, окрім Дніпра, не сказано, а ось у переспіві Руданського ми бачимо, що віщун Перунів наділений рисами Русі: «Але хто ж то коло гаю, //Як молоко, сивий? Лиш палиця коло него //Та гуслі без струнів ..». Поет скрізь відстоює інтереси Русі, її національні особливості і територію, відзначаючи, що саме кінь білогривий привіз Олега з Новгороду до Києва, //Не ти ж мене, вірний коню, //З Новгороду того //Привіз мене до Києва, //До Дніпра старого?, показавши велич території Русі. Подібної української реальності у Пушкіна немає.

Реальна українська історія має бути не розмитою, а чітко окресленою і в поезії, чого у великого Пушкіна немає, а в Руданського є, де він пише, що князівство Олегове простягалось від Новгороду з Півночі до Києва, аж до Чорного моря. Щоб коневі давали не «отборного зерна», що розмито і невідомо звідкіль корм, Руданський у своїй пісні прив'язав годівлю коня до території і держави «І давайте йому їсти ярої пшениці», а вона росте тільки на півдні великої Русі. Особливо описує важкі часи Русі у переспіві «Ігор Сіверський» в часи Великих київських князів, коли: «//А погані зі всіх сторін //Зволікали сили //І на рідну землю Руську //Бідою ходили ...». Вживаючи назву Русь, поет нагадував москалям і підкреслював, що москалі після 1654 р. буквально вкрато у древньої держави її назву «Русь» і Московське царство стало називатися спочатку Русія, а згодом Росія. Неодмінно С. Руданський ще тоді був переконаний, що «//Московія – Росія... А таки //Росію» треба брати у лапки»⁷².

Переклади поета носять виключно українську філософію. Найвидатніша праця С. Руданського – це переклад «Іліади» Гомера, яку він здійснив вперше з українських перекладачів у повному обсязі і, саме головне, не спирався в жодному випадку на московську перекладацьку традицію, як цього вимагали москалі. Для свого перекладу «Іліади» поет взяв зразки українського

⁷² Літературна Україна. 19 січня 2019, №1-2

фольклору, народної словесності, заклавши в нього чотири завдання: перше, українізувати гомерівський епос, щоб зробити його найбільш доступним для простого українського люду; друге, переклад епічного твору призначався для тих, кому найдорожча українська народна словесність; третє, перенести оспівані в гомерівському епосі події Троянської війни в обстановку його рідного Вінницького краю, де з часів руйнації древньої Русі, постійно точаться війни; четверте, щоб придати національного характеру епосу, гомерівські власні імена і назви поет здебільшого українізував, переважно на зразок подільського краю.

Українізація «Іліади» проявилась у тому, що замість владарів та володарів, з'явилися гетьмани й отамани, замість героїв – лицарі, замість жерців – попи, замість колісниць – теліжки, замість скіпетрів – ціпки, замість келехів – миски, замість флейт і лір – бандури та кобзи, замість хітонів і лайн – сорочки та свити, багато іншого. В перекладі поет давньогрецькі патронімічні суфікси замінив поширеним українським, особливо на Вінниччині, суфіксом -енко, а тому повсюди читаємо: Кроненко, Атрієнко, Пілієнко, Іра, князь Нестор, Кільєнко, Пітієнко, Пріаєнко, Анхієнко, Кеєнко, Трієнко, Селієнко, Оїєнко, Андреєнко, Евритєнко, Авгієнко, Креатєнко, яких безліч.

Оригінальні назви й імена в «Іліаді» С. Руданський не тільки викладав в українській формі, він ще й змінював їхній внутрішній зміст, щоб надати їм національного колориту. Ось що подає автор перекладу: Еріда - Вражба чи Ворожба; Харіт - Любощі; Мойра - Мара; Муза - Співи; Афродіта - Урода чи Врода; Ати - Напасть; Еос - Зірниця; Борей - Бурій, багато іншого. Подібна зміна назв та імен, описання подій є надзвичайно справедливим напрямком українізації культурно-мистецької світової і вітчизняної древньої спадщини, адже так робили древні римляни, перекладаючи твори давньогрецької історії. В перекладі С. Руданського відчувається все народне, українське, просте як правда:

Як бугай у стаді кращий між волами,
Бо до його в стаді горнутья телиці,
Так і Атрієнка волив Дій сьогодні
Поставити лучшим із лучших гетьманів.

В царські часи, особливо більшовицькі, критики писали, що у них «немає прямих доказів того, як дивиться С. Руданський на самодержавство та кріпосників, до чого зводились конкретно його антикріпосницькі переконання»⁷³. Прочитавши твори: казку «Цар Соловей» (1857); «поетичну хроніку гетьманщини» (1860) – «Мазепа, гетьман український»; «Іван Скоропада»; «Павло Полуботок»; «Вельямін»; «Павло Апостол»; «Мініх»; стає зрозумілим, що таке твердження москалів категорично не правдиве.

Колонізаційний період гетьманщини, – якою її бачить С. Руданський?. Розглядаючи «поетичну хроніку гетьманщини», можемо відмітити більшовицьку хибність такої думки, а краще сказати, намагання приховати від народу сутність поезії видатного українця. Перш за все відмітимо, що більшовики не дозволили включити у вибрані твори С. Руданського 1972 р. співи про І. Мазепу та І Скоропадського, яких московські царі страшенно ненавиділи.

Сумував і плакав С. Руданський, дивлячись на дії українських гетьманів, як невдовзі й сучасники будуть сумувати, відчуваючи на собі дії президентів незалежної України. Як пише класик української літератури Ю. Мушкетик⁷⁴, після буйного прийому в Петербурзі Івана Скоропадського, гарматних залпів і банкетів на його честь, гетьману був вручений указ про те, що віднині правитиме в Україні Малоросійська колегія. Коли він сідав у карету, щоб їхати додому, у нього стався інфаркт і його вже привезли в Глухів мертвим. Москва ніколи не бажала показувати як її царі і генеральні секретарі обдурювали довірливих українських малоросів. Про їхню довіру і долю на прикладі І. Скоропадського С. Руданський писав таке:

Слава тобі, царю Петре, –
Вельямін говорить, –
Що ти права козацької
Затопив у море;

⁷³ Руданський Степан. Твори в трьох томах. К., 1972, «Наукова думка», Т.1, -С. 27

⁷⁴ Літературна Україна. №28, 30 07.2015

Що дурного Скоропаду
Вмів ти одурити.

З малоросійською колегією уже боровся Полуботок, який застосовував незліченні методи: дипломатичні, переконання царя, навіть силу козацьку. Нічого не вдалося, за гетьманами уже наглядали московські служаки і подібне не скінчилася до часу, коли писав поет, який переживав українську трагедію, запитуючи у Полуботка //А як же ж ти ізійдешся //З вражим Вільяміном? Москалі прибрали Україну до своїх рук намертво, за діями Полуботка слідкував Вільямін, який очолював Малоросійську колегію, невпинно стежив за всіма діями гетьмана і козаків, навіть про дрібниці повідомляв до Москви цареві:

Що робити, – каже, – царю,
З тими козаками?
Либонь, вони хотять знову
Битись з москалями!
Шумить, гуде Україна,
Козаки гукають.

Здійснювалася дипломатія, хоч і не вдалася, бо москалі думали одурити Полуботка, як одурили Івана Скоропадського, але новий гетьман тримався достойно, вимагаючи у царя відновити українцям давню волю, щоб ні бояри, ні воєводи, ні стольники з Москви нами не управляли, щоб козаки самі судили й рядили: //Візьми собі Вільяміна, //Візьми нашу кару; //Спершу, царю, віднови ти //Нашу давню волю. Гетьман Полуботок, один із небагатьох, заявив цареві свої вимоги //...нехай мені буде // Вільно і сказати, //Що нічого тобі царю, //З України ждати. //Україна не дитина, //Вона волю має.

За таку зухвалість гетьмана цар московський розгнівався і заточив гетьмана у тюрму, аж до смерті, а коли Полуботок захворів, то цар послав лікарів, а пізніше й сам навідався до заточеного, щоб якось прихилити до себе непокірливого гетьмана, але українець заявив://Нащо, каже, життя моє //Назад повертати, //Коли я не можу долі //Батьківщині дати? Читачі можуть подумати, – а чи правда, що жорстокий цар, почувши зухвалість гетьмана наказав спочатку

шкуру зідрати?, – пізніше пом'якшив злість і довічно заточив у тюрму. Коли гетьман захворів, то особисто поніс йому ліки від яких гетьмана відмовився. Це правда, бо Полуботко користувався в Україні повагою, його слухали козаки, гетьман мав змогу відмежуватись від Москви. Цар Петро справи знав добре, відчував духовну і матеріальну силу українців, заявивши, тоді вперше, що «без України немає Росії».

У співі «Вельямін» поет показав, що москалі почали прибирати до рук Україну, присилаючи з Московії контролерів і здирників. Але то був тільки початок, вони чогось іншого намагались досягти, як виявилось згодом, прибрати до рук всю Русь такими потугами: // Радить – вадить, учить-мучить // Щодня і щоночі:

А старшина українська
Тільки жмурить очі.
І в козацькі полковники
Москву обирають:
У Полтаву – Чичерина,
В Київ – Партенова,
В Переяслав – Якового,
В Стародуб-Пашкова,
У Чернігів – Богданова,
В Ніжин – Толбухіна.

Мов би про сучасність пише С. Руданський, на всіх рівнях держави Україною управляли москалі, тобто сучасне зароджувалось в давнину і продовжувалось століттями. Основна ціль представників Москви – забирати вирощене і вироблене. Москалі завжди були голодні, вони самі харчів не вирощували, а викрадали в українців, все забирали. Подібний зиск засвідчено історією як в часи царизму, так і більшовизму, завжди треба було відправляти до Московії зерно, молоко, м'ясо і масло. Хто опирався, як це робив П. Шелест, то такого забирали до Москви в заточення, а на його місце призначали більш податливого, яким був, скажімо, В. Щербицький і за його часів //Стали втроє з

поселенців //Податі збирати //І п'ятдесяттисяч корців//Муки назбирали, //І сто сорок тисяч срібних //Рублів наздирали.

В подальшому обмежені права і народу, і гетьманів України не давали свободи для розвитку: півгетьмана з України й півгетьмана з Москви, так жила велика нація й держава століттями, що бачимо у пісні «Павло Апостол», де йдеться про реального гетьмана Лівобережної України Данила Павловича Апостола. Був період, коли Україна за «добрії» свої дії одержала прихильність Москви і гетьман Данило Апостол зробив добрі справи: //І підняв на ноги гетьман //Слабу Україну. Але таке не довго тривало, бо прийшли нові цариці і знову відновились зневага до України, а коли Апостола поховали, зразу ж закінчилась вольниця для українців //Аж там уже і укази //З Москви посилають, //Лизогуба пів гетьманом //Тільки обирають //А другого пів гетьмана //З Москви присилають.

І кого тільки не присилали з Москви багатіти в Україні: Бірони і Мініхи, москалі і євреї. Німець за походженням Мініх Бургардт-Хрістоф, генерал-фельдмаршал, командував московською армією у війні з турками 1735-1739 рр. за що мав величезні маєтки в Україні. У своєму співі «Мініх» С. Руданський показав як іноземці, прислуговуючи московським царям, видавлювали соки з українців, як було у ХУІІІ ст. так і залишилось у ХХ ст., коли українців москалі морили голодом:

І царем собі царює
По всій Україні
Дере гроші із міщанів,
Дере із козаків,
Дере гроші із селянів,
Дере із бурлаків.
Не питає, чи хто має
Звідки що давати:
А не даси – на морозі
Скаже танцювати.

Мов би про середину ХХ ст. пише поет, коли москалі влаштували в Україні геноцид у вигляді страшного голодомору.

Як повідомляє про своїх батьків, які виживали у голодні 1932-1933 роки, Є. Марчук генерал Комітету державної безпеки СРСР⁷⁵, організації, яка й чинила кару усім, хто протистояв московським варварам ХХ століття. Працюючи в цій страшній організації він особисто навіть не знав того, що йому розповіли під великим секретом батьки. Жила сім'я в Гайворонівському районі на Поділлі, батьки були ще молоді в ті голодні роки і вижили випадково: на горище батько насипав багато полови, а в неї висипав три відрі зерна пшениці, щоб не помітили перевіряючи чи чого не-будь немає. Тільки серед ночі, аби ніхто не побачив і не почув, віяли на горищі полу, щоб одержати стакан зерна, його перетирали і варили, в кінці дійства плитку треба було охолодити. До кожної хати приходили і шукали будь-яку їду і забирали її, а тому вранці могли прийти здирники і рукою перевірити чи тепла плитка, якщо тепла, то допитували – «Що варив? – Яку їду приготував? – Де взяв?». Більшовики побрехували, що тоді був неврожайний рік, але це обман, а щоб не було передачі думок серед населення, то з села нікого і ні куди не випускали, навколо сіл діяли спеціальні загони. Є усі підстави, що твори С. Руданського наповнені сучасним змістом, а тому вони кличуть до пильності і боротьби, щоб не допустити подальшої колонізації москалів в Україні.

Жорстоке поводження колонізаторів, особливо поляків і москалів, формувало духовність української нації і народу, що знайшло широке відображення у творчості С. Руданського. Колонізаційні жорстокості вимагали від кожної сім'ї навчати своїх дітей виживати, що руйнувало цивілізовану поведінку молодого покоління, що народжувалось в умовах рабської залежності їхніх батьків то від одних сусідів, то від других, то від третіх. Усе це століттями формувало духовний і фізичний стан українців аж дотепер. Адже не безпідставно більше як за чверть століття незалежності українці так і не вийшли на цивілізований шлях розвитку, проживати у своїй державі стає ще гірше і гірше. Основна причина в тому, що впродовж століть українці привчали своїх нащадків, нерідко вимагали від них, повзати на колінах і перед

⁷⁵ Бульвар Гордона, август, 2015, №32

чужинцями і перед власними ординцями: вивчати мову і культуру колонізаторів; відмовлятися від свого народу; просити милостині у царів і цариць; випрошувати у московських більшовиків не вбивати, не репресувати і не морити голодом; безрезультатно переконувати один одного об'єднатися для боротьби. Так виховувались діти у більшості українських сімей, але були й такі діти, що чинили супротив.

Поезія С. Руданського відображає не тільки його особисте життя, але й народу Поділля і всієї Русі-України. У своїх творах поет показав, що причини відсутності єдності, роздвоєність і протистояння серед українського народу формувались в сім'ях, які віками проживали в колоніальному рабстві, прикрі події породжуються, вони заповнили українську історію. Формування української духовності поет виклав у пісні «Наука», де і мати навчала, і батько лайливо вимагав слухатись, але кожен з них давав протилежну настанову. Мати, проводжаючи своїх дітей у дорогу життя давала пораду:

Ти на світ поглянь ,
Що там робиться, –
Та не всі ж, як ми,
В землі риються,-
Може є такі,
Що і миються;
Коли найдеш їх,
Милий синочку,
Ти склони себе,
Як билиночку,
Простели себе,
Як рядниночку.

В минулому, щоб догодити колонізаторам більшість перетворювались у «билиночку», подібне проявляється й тепер, коли мати українка навчає любити свою державу, свій народ, національну культуру, розмовляти своєю мовою своїх батьків і дідів. Інша мати, переважно московського походження, пропагує зовсім інше – розмовляє російською, все, що діється в Московії

вважає добром, а українців називає бандерівцями, в кращому випадку хахлами. Нерідко батько й українець, але цурається своїх дітей, які залишились в Україні, не визнає й онуків, тобто свого майбутнього. Це дуже проявилось в період агресивного нападу Московії на Україну (2014 р.), анексії Криму, вбивства українців та паплюження їхньої духовності.

Не даремно на своєму прикладі і побаченому навколо себе на колонізованому Поділлі, С. Руданський написав ще й про поради батька, коли «виряджав у світ» свого сина:

І на пчіл поглянь:
Є робочії,
Але й трутні є
Неминучії.
Так і на світі:
Їдні риються,
Другі потом їх
Тільки миються.
Будь ти проклятий,
Милий синочку,
Як пігнеш таким
Свою спиночку.

Коли зустрічалися на життєвому шляху з сімей, де пораду давала мама, та сімей, де пораду давав батько, то побачимо сумну реальність духовності українського народу, наставляв час зневір'я і ганебних дій – протистояння, роз'єднання, зраду, доноси. Дикунство, на двадцять сьомому році незалежності, національного визнання Української повстанської армії під проводом великого українця Степана Бандери і проведення реорганізації міліції в поліцію, поліцай б'є мирного демонстранта у Києві на Подолі, вигукуючи «бандеровец, лежать!». Нащадки генетично травмовані і це треба визнати і не соромитись. Думки С. Руданського знаходять відгук у його послідовників, зокрема Анатолія Лупиноса, що відсидів 25 років у більшовицьких таборах, який у своїх творах проповідував, що для ефективної боротьби з колонізаторами

«Необходимо вербовать молодежь, которая разуверилась в семье, обществе, потеряла надежду на будущее...»⁷⁶.

Національні інтереси, зокрема мова, культура та історія, ставали причиною протистояння молодого семінариста, який хотів стати лікарем чи українським поетом, поетом свого народу, з його батьком. Сільський піп Василь вважав українську мову мужицькою, а тому вимагав від сина переймати все московське «Если захочешь написать письмо, то пиши или почтительно, не по малороссийскому, або лучше ничего не пиши!». Це не подобалось синові Степану і він у листі 5.УІІ. 1859 до свого брата Григорія з сумом писав «Заказують мені мою рідну мову, – наказує батько; але в мене був прадід і прапрадід – вони мені не наказували; не слухає батько моєї мови – зато мене і по смерті, може, послухають штирнадцять мільйонів моїх їдномовців». З усього видно, що мабуть такої ж думки як батько була і його мати, можливо й сестра, бо він пише «...вони лічать мене годним прокльону і заказують мені говорити з ними моєю рідною мовою».

В процесі багатовікового рабства колонізатори виробили потужну схему закабалення українців: щоб притягнути на свою сторону українську шляхту, старшин, дворян і духовенство їм надавалися різноманітні привілеї, які майже завжди сприймалися; в сім'ях, що одержали привілеї, дітей навчали бути прихильними до польської чи московської культури і релігії; вивчати мову та перефарбовану історію колонізаторів; служити у війську колонізаторів і фізично та морально відстоювати їхні інтереси; коли ж діти вирости і пішли на службу, то їх уже привчали служити польській чи московській державі спеціальні органи, надаючи їм також привілеї за вірність польському королю чи московському цареві; одночасно з таким реформуванням українського суспільства відбувалась суцільна відмова від всього українського, навіть нації і держави, що відчувається у ХХІ ст. в роки незалежності.

Вище наведені навчання батьками своїх дітей вміти жити під чужим ярмом, викладені С. Руданським, стали причиною того, що українці тільки важко працювали, обслуговуючи євреїв, поляків і

⁷⁶ Літературна Україна. №3-4, 26 січня 2019

москалів. Серед українців відсутня єдність у відстоюванні своїх прав, більшість дотримується правила «Скачи враже, як пан каже», яку у свій час підмітив С. Руданський. У поміщиків Висоцького і Лопухіна були економи шляхтичі Осинський, Кашаровський, Дибковський, які били людей, нерідко до смерті. Тоді селяни з Лебедина Тимофій Онищенко, Михайло Онищенко, Іван Ярема та інші опитали 50 селян і записали їхні скарги на панську адміністрацію. За 100 грошей адвокат написав скаргу до царя і у 1847р. ініціатори умудрилися передати її Миколі I, коли той прибув до Єлисаветграду. Цар скаргу розглянув і доручив перевірити. Коли ж прибули контролери, то більшість селян відмовилися від попередніх власних показань, єдність до боротьби за справедливість у них зникла, як вранішній туман. Руйнуючи єдність учасники написання скарги мабуть второпали, що колонізатори всіх наказали: тим, хто писав скаргу і не відмовився від неї, присудили 30-50 різок кожному; селянам, які відмовилися від попередніх свідчень, суд оголосив догану.

Сформовані упродовж століть негативні риси народу повсюди проявляються. З давнини українці були не тільки співучими, але й фізично та інтелектуально працьовитими, але багатівікове рабство, яке посіяло своє шкідливе насіння і проросло чимало бур'яну – «ледащо», ледарі, лінивці. Багато українців привчилися обслуговувати тільки панів, поляків, євреїв і москалі, а для свого народу, своєї держави, навіть для себе, лінується щось зробити. Бачив Руданський у своєму селі як ледящо ухиляється від роботи, від підтримки сусіда, гурту, бо «моя хата з краю» і це його турбувало, що виклав він у приказці «Лінивий»:

«Ой питоньки, ой питоньки!» –
Зачав промовляти,
Але, шельма, лінується
Із-під груби встати...
Аж тут дідич із постелі:
Дай води, Іване
Лакей раптом ісхватився:
«Зараз, – каже, – пане!...»

Дає пану води шклянку:
Прошу води, пане!
То ти хотів! – пан говорить, –
Напийся, негіднику!

Запорізька Січ формувалась з українців, які були незадоволені владою колонізаторів чи спасались втечею від польських чи московських панів, але вони були виховані в сім'ях так, як описував поет, що приносило свої не солодкі плоди. Як писав М. Гоголь запорожці служили вірою і правдою царям, постійно їздили до московських царів і цариць, ставали на коліна і просили милостиню, більшість гетьманів принизливо випрошували більше влади, нагадуючи одночасно, про привілеї. В результаті цариця повністю зруйнувала Січ і запорізьких козаків не стало, останнього кошового Калнишевського і старшин, що були прихильниками до москалів, вислали на Соловки. Останнього гетьмана К. Розумовського, який просив хоча б трохи українцям свободи, цариця нагородила, але відсторонила від влади, а Україна повністю втратила свою державність і стала Малоросією. Кошові Січі і українські гетьмани в часи гетьманщини, не боролися, як навчав батько, а поводили себе, як повчила їх мати, вони лише просили милостині і стелились перед колонізатором, як писав про це С. Руданський.

Методи виховання в часи колонізації дуже болюче проявлялись для нації і держави. В роки Визвольної війни 1654-1657 рр. гриміли битви під проводом Богдана Хмельницького, була Коліївщина, принесено чимало жертв в роки Української революції 1917-1921 рр., але кожен раз українці втрачали свободу, про нас забували у світі, навіть в Європі. До одержання незалежності 1991 р., Помаранчевої революції і Євромайдану – Революції гідності про Україну мало хто знав в усьому світі, її вважали Малоросією, найкраще частиною Великоросії. хоча це древня європейська країна.

Виховання в колонізаційні епохи генетично передалося в часи більшовицької Московії. В дитинстві знаменитого українського поета А.Малишка мати взяла до Москви, щоб на колінах пройти на

Красній площі до приймальні знаменитого більшовицького державника Калініна і попросити не вбивати її брата Петра. Знаменитий більшовик сина і матір не прийняв, а брата вбили, що закарбувалось у зламаній душі майбутнього поета. Роздвоїлася душа поета Малишка: він любив Україну і свій народ, писав про них; одночасно співав і вихваляв більшовицьких лідерів при величезні нелюбові до них.

В минулому гетьмани України, окрім Б. Хмельницького, І. Мазепи, а також керівники Української революції 1917-1921 рр., окрім С. Петлюри і Є. Коновальця, – М. Грушевський, В. Винниченко, П. Скоропадський, а після 1991 р., чимало президентів і керівників урядів уже Незалежної України, дотримувались твердої думки, що Україна має бути у федерації з Московією, або тісно зв'язана з нею. Буде великий жаль, коли й незалежну Україну очікує гірка доля. Саме така ідеологія провідників боротьби за свободу, призводила до поразок усіх битв, бо українці бились не тільки з ворогами, але й між собою, доносили і зраджували один одного, а в кінцевому результаті наставало забуття світом.

– А що ж тепер діється в Україні?, – здавалось би незалежній і на половину «розкрадено-приватизованій» хитренькими халами та москалями. Щоб внести смуту з далеким прицілом повернення України у московське рабство, москалі напали на Україну, руйнуючи державу і духовність українців. – Що ж відбувається в цьому протистоянні? Як і в минулому знову москалі формують ідеологію «всі проти всіх»: батьки проти дітей і навпаки; розпадаються сім'ї із-за пропаганди, що в Україні тільки бандерівці та ще й вбивають дітей; що влада нікудишня, вся єврейська; що українців ні в Євросоюзі, ні в НАТО не очікують. На превеликий жаль чимало людей такому вірять і нерідко ті українці, що в Московії відмовляються від своїх родичів, рідні, дітей, онуків і батьків, що в Україні.

Прийшла довгоочікувана незалежність держави, але як виявилось народ, майже весь, так і залишився генетично залежним від тих нашарувань рабства, які міцно тримають їх у полоні печалі.

Напередодні виборів Президента країни 1994р. претендували три українських відомих демократи. Які відсиділи десятиліття у московських тюрмах за відстоювання української свободи Л. Лук'яненко, В.Чорновіл та І. Юхновський, але для перемоги, а вона була реальною для демократичних сил, треба було, щоб на вибори йшов один із трьох відомих борців. Наближались вибори, проте ні оди не поступився, поет Д. Павличко на колінах ставав, вмовляючи поступитися одному із демократів і буде перемога. Не второпали і пішли на вибори усі три, кожен програв, а очолив державу представник комуністів, які недавно тримали багато років у заточені усіх трьох впертих хахлів.

Все складне, чорне й немічне, що залишали українцям колонізатори викликало і сміх, і плач в С. Руданського, які він виклав у своїх творах: співи «Гей, бики», «До дуба», приказки, небилиці, зокрема «Сміх», «Засідатель», «Два трупи», казці «Цар Соловей» (1857), ліричні думи – «Байки світовіі» (1856), багато інших. Його поезія конспіративна, бо в казках, співах, переспівах, небилицях, байках та приказках повсюди державна політика, національна ідея, культура, повсюди інтереси українського народу, а в цілому заклик до боротьби за свободу.

Колонізатори не бажали вірити, що С. Руданський не тільки відмовився від духовного стану, пішов проти волі батька, який вимагав не шанувати своєї мови і культури, він ще й проповідував, як у пісні «Гей, бики» боротися проти нечисті, тобто московських колонізаторів, на українській землі, щоб її очистити:

Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах;
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях!

В цій пісні чітко простежується, що С. Руданський вірив у краще майбутнє свого народу, був переконаний у прийдешні кращі роки, нагадуючи українцям про настання часів битв і закликав не зупинятися: //І все мине, що гірко було, //Настануть дивні роки;
//Чого ж ви стали, мої діти? //Пора настала! Гей, бики! Пророчі слова поета сучасні українці мають постійно згадувати гідним

провідникам, своїй владі, щоб вони не зупинялися під тиском московських пропагандистів, яких, де не глянь, ще кишить в Україні. Подібних зупинок на шляху до свободи, спричинених під дією таємних московських агентів, за роки незалежності безліч: в Харкові підписали угоду про віддачу Московії портів на Чорному морі на довгі роки; уже підготовлену до підпису угоду з Євросоюзом не підписали; залишилась невиконаною обіцянка реформувати суди і побороти корупцію; була можливість вступити до НАТО – не вдалося та багато іншого.

Поета надзвичайно турбувало приниження українського народу, особливо інтелігенції, яка мала б все вивчати і використовувати пізнання для блага нації та держави за що були б вдячні майбутні покоління. Ще за радянських часів критики і аналітики творчості Руданського визнавали, що інтелігенція, «щоб бути гідною своєї величної місії, мусить сама очиститися, позбутися психології раба і на просвітницьку діяльність глянути як на громадський подвиг»⁷⁷.

Чи не про сучасну інтелігенцію йдеться, яка упродовж століть навчилась пригинатись перед чужинцями, будучи змордованою: царським і радянським режимами; цинізмом царських і сталінських опричників; смертями від голоду і вбивств рідних і найближчих друзів; власною облудливою покірністю; щоденною рутинною виснажливою працею. Все це так глибоко засіло на генетичному рівні, на духовності більшості, печать рабства і ненависті так і залишилась. Прикро, але більше як за чверть століття незалежності країни інтелігенція не змогла позбутися неприємних рис рабства, яка зобов'язана само очиститися, перетворившись на твердого дуба з потужним корінням заради наступних поколінь.

В пісні «До дуба» поет звертається мов би до сучасної України, народу та її інтелігенції, щоб вони міцно стояли, вирішувала добрі справи і тоді світ визнає древню країну Русь:

Нехай гнеться лоза,
А ти, дубе, кріпись,
Ти рости та рости,

⁷⁷ Степан Руданський. Твори в трьох томах, «Наукова думка», К., 1972, -С.22

Не хились, не кривись;
І усе розпізнай;
І що доброго є,
Ти у себе впивай.
На сторожі ти стій;
І пташки світові
Защобечуть тобі.

Мов би про сучасність пише митець, адже подібне українцям рекомендують представники Євросоюзу і багатьох країн світу. Поет знав історію Русі, він пишався славним минулим свого народу, його величчю, матеріальним і духовним багатством, яке зникло, а вся країна, як те поле, «страшно заросло» будяком. Оцінка внутрішнього змісту поезії С. Руданського переконує, що він вірить у майбутнє своєї держави Русі, великого народу, його велич, яка настала уже у ХХІ столітті, коли країна здобула незалежність. У далекі колонізаційні часи, поет закликав до кардинальних змін, орати поле, щоб знищити старе бадилля і «Посієм яреє зерно», а піде дощ і воно поспіє:

Обілліє золотом поля,
І потече і знову медом
І молоком свята земля.
І все мине, що гірко було,
Настануть дивнії роки.

Є усі підстави стверджувати, що С. Руданський пропагував ідею селянської революції, щоб відбулося очищення знизу, як селянин оре своє поле, це уже не уявні колонізаційні реформи, а революція, що очистить націю, державу матеріально і духовно, щоб проросло нове зерно, аж тоді «Настануть дивнії роки». Наперекір усій ідеологічній машині царизму, у своїй творчості поет відстоював національні інтереси свого народу. Саме тому більшовики заставили М.Т. Рильського написати, що у творах Руданського українська національна ідея боротьби має в чомусь «обмеженість» та ще й «нездоровий присмак»⁷⁸. Коли так негативно більшовики оцінювали українську національну ідею, бо

⁷⁸ М. Рильський. Про поезію Степана Руданського. – Узб.; «Степанові Руданському».

вони її боялись, то, як свідчить історія, вона була необмеженою і мала здорове коріння.

Поет М. Рильський, сказав правду про С. Руданського, що у нього є національна ідея, але назвавши її обмеженою, як вимагали більшовики, його агресивні слова мали неприродний вигляд, так як свою музу він не зраджував, заявляючи:

Складна це річ – минулий вік судити,
Не завжди варто тут рубати з-за плеча,
Хай кожен рік життя і кожен день прожитий
Нас обережності й розважності навчали.

Більше того, у своїй творчості С. Руданський та М. Гоголь з колонізаційного минулого, М. Рильський з новітньої більшовицької доби були занадто схожими за змістом своїх творів, вони навіть писали про одні і ті ж теми тодішнього буття. З такого порівняння можемо стверджувати, що в усі роки московської колонізації відбувалось не тільки фізичне, але й духовне приниження української інтелігенції, щоб добитися від неї визнання московської культури. Скажімо С. Руданський написав про свою смерть у пісні «Моя смерть», яка була незворотною від природи:

Я віддам землі
Всі кістки мої,
А на світ пущу
Лиш щілки⁷⁹ мої!

У творі «Старосветские помещики» М. Гоголь також описував смерть Пульхерії Іванівни, так само помирав і Афанасій Іванович, який говорив «Это Пульхерия Ивановна зовет меня!», а про себе великий письменник писав таке «мне всегда был страшен этот таинственный зов», але наприкінці у повній свідомості він сказав «Как сладко умирать!». Він і це залишив для нащадків, що мовляв не бійтеся смерті, бо це лише сон, перехід в інший світ, бійся московської колонізації.

Отож, С. Руданський вірив у майбутню нову Україну, закликав до боротьби, а тому в його творах проглядалась і Помаранчева революція, і революція Гідності - Євромайдан у ХХІ

⁷⁹ Вірші, рядки

столітті. В пісні «Гей, брати козаки» ми чуємо про московське «ярмо» та «нешасний край» //Не гнути нам шиї, козацької шиї,
//Під тяжким залізним ярмом, //Не нюхати диму нещасного краю,
//Що в'ється над нами кругом. //Нехай знову ляжуть ворогові кості
//Могилами в наших степах! В цих словах відчувається намагання поета підняти прадавній дух прадідів великих до національної боротьби.

Згодом, коли посилювались репресії, поети більш відверто висловили думки, які в минулому митці глибоко приховали істинний зміст своїх творів. Особливо це стосується прямої єдності «гіркої долі» поетів за часів московської колонізації чи то царської, чи більшовицької. Подібно до Руданського і Гоголя, які жили і творили у ХІХ ст., уже у ХХ ст. жив і творив М. Рильський, він також написав про свою смерть, але вважаючи її також незворотною, він підкреслював, що не від природи, а від більшовицької жорстокої ідеології, яка знищувала все прогресивне, національне і людське:

Умерли всі – а за одним найтяжче!
Дячок нічого в ніс не бурмотів,
За похорони піп не торгувався,
Не голосили діти та баби,
Коли його ховали,
В зимнім небі
Два шуляки недвижно пролітали,
І даль була порожня. От і все.

Тодішня влада колонізаторів ніяк не бажала визнати, що видатні поети, еліта української інтелігенції, повідомляла рабовласників, одночасно свій народ та його нащадків, про сприйняття ними природної смерті як протилежність духовному приниженню, що призводить до неприродної загибелі людини. Звичайно, читачі, інтелігенція, народ і його провідники, мають зрозуміти видатних своїх попередників, щоб не допустити ні духовного, ні фізичного приниження нації, народу древньої держави Русь.

Сміх крізь сльози С. Руданського чується повсюди: чується у його піснях, де лунає лірика – жальки, скаржки, гадки, думки, взбудки; пронизує приказки або гумористично-сатиричні співомовки; лунає у байках небилицях, співопіснях – творах баладно-фантастичного змісту. Як гуманіст поет шанує усе людське, доброта і розум, але висміює все те, що гнітить українців на їхній землі: хитрощі циган; самовпевнену пиху польських шляхтичів; скнарність євреїв; пройдисвітів москалів; добровільного приниження українців.

У своїх піснях С. Руданський у тонкій манері показує зневагу до українців, сумуючи, що українці доброзичливо усе це сприймають, мов би так і треба, бо за багато століть привчилися покірливо спину гнути. В моєму селі Лозна, що неподалік Хомутинець, дві сусіди – українка і полячка, а з ними онучки, відпочивали у дворі. Коли полька назвала свою онучку «біла кістка», а онучку сусідки «бидло», то українка ніяк не реагувала, тільки жалісно скривилась.

Сміх Руданського проявляється на побутовому рівні і багато в чому схожий на тематику М. Гоголя. Перебуваючи у Петрополі Руданський написав перекази серед яких сміх на побутову тематику, яка заставляє побачити безладдя українців, якщо вони займаються не вирощуванням рослин і тварин, а торгівлею чи будівництвом. Якщо не земля і її обробіток, що віками звично для українців, то їхні думи, їхні справи, їхні діяння були мов би не реальними і це знайшло відображення у приказці «Вір не вір, а не кажи «брешеш»:

А якеє ж то ми ще
І хазяйство мали,
Всі сусіди коло нас
В два плуги орали

А було колись у нас,
Що ми й лавки мали,
Та все-таки через ню
І то позбували.

Батько паний все держить
За шинок рукою,
А я орю, як уплюсь,
Носом за корчмою.

Сміх Руданського досить дотепний і влучний для конкретної людини. Батьки нерідко намагаються дуже вихвалити своє потомство у різній привабливості. Мабуть Руданський, щоб провчити багатого пана, який вихваляв перед знайомим свого сина, що він дуже розумний, має копу розуму, добре навчається в школі. В приказці «Розумний панич» висловив сумнів щодо великого розуму і дав відповідь цьому панові:

Бо якби наш панич мали
Розуму доволі,
То нічого їм би було
Вчитися у школі.

Повсюди українці користуються приказкою, вірніше її варіантами, «вміли готувати та не вміли подавати», сприймаючи слова уже народними, мовляв і автора немає, але це трохи не так, бо відоме першоджерело і є автор, який виклав приказку, обгрунтувавши слова, які прозвучали у приказці «Циган на толоці». В приказці С. Руданський писав, що голодний циган, наробившись, досита наївся маслянки, яку подали спочатку. Поданої спочатку, а коли подали вареники, то «І з'їв кілька вареників, а більше не може», а коли подали нарешті ще й печене поросся з хроном, то ситому циганові було не до жартів: //Подивився бідний циган //Та й став промовляти //«Вміли, кумцю, ви варити –//«Вміли, кумцю, ви варити – //Не вміли давати!...». У свою філософією прислів'я поет закладав пораду українцям, які вміють важко і творчо працювати, але ще й навчитись якісно свою роботу пропонувати.

А що уже про судову і іншу виконавчу владу, мовби про сучасну, ще в ті часи написав С. Руданський чимало уїдливого сміху. Своїм сміхом Руданський показує продажність судової системи, судів і виконавців їхніх рішень – все за гроші і тоді було, і тепер залишилось. Творчість Руданського, якби його вивчали

будівничі незалежної України, то використали б у розбудові судової і інших систем у незалежній Україні. У приказці «Засідатель» поет змалював картину, коли якийсь засідатель потрапив в ополонку і чимало людей не змогли не тільки його витягнути, але й розшукати, але випадковий прохожий подумав і сказав шукачам:

«Гирсти! Нащо то шукати
Людської біди?
Лиш карбованець наставте,
Вийде сам з води!».

Наперекір своєму батькові Василеві, не любив поет москалів, а тому скористався можливістю і трішки посміялись над кацапами у приказці «Добре торгувалось». Коли чумак зайшов до крамниці у самій імперській столиці, щоб дьогтю купити //Реготять дурні кацапи, //А він тільки сплуне //Та й до другої крамниці, //Багатшої суне. Потрапив в одну із крамниць, де сиділо лише два купці, які з посміхом промовили насмішку покупцеві і одержали належну відповідь:

«Нету, нету! – купці кажуть,
Та й, шельми, сміються, –
Здесь не дьоготь – толькі дурні
Адні продаються!».
А чусак їм: «То нівроку ж,
Добре торгувалось,
Що йно два вас таких гарних
На продаж осталось».

Є у Руданського досить жорстокий сміх, який він подав у приказці «Сміх». Цим сміхом Руданський показує недосконалість людини, яка здатна на все, вона не передбачувана у своїх діях. Нормальні люди, робітники, наробились та й полягали спати, але один встав, взяв сокиру та й відрубав сусідові голову, який спав і з цією головою втік та й каже: //То ж то, – каже, – я сміху //Буду з цього мати, //Як устане та пічне //Голови шукати!

Чимало гіркого плачу відчуваємо, коли читаємо небилицю «Два трупи». Не перестаєш дивуватися прозорливості поета про

тогочасну і майбутню українську дійсність, гірку долю українського народу і його держави. В небилиці «Два трупи», трагедії батька і сина поет чітко описує все, що діялось і діється дотепер в Україні: «//Так то було на Вкраїні //давньою порою»; таке ж відбувається й тепер в незалежній Україні. У М. Гоголя батько вбиває свого сина, а у С. Руданського син вбиває батька, в обох гірких трагедіях гинуть і батьки, і сини. Головна причина трагедії - роз'єднання народу, навіть сімей, заради інтересів колонізаторів, адже українська держава і народ століттями (7,5 століть) перебували в колоніальному рабстві. Татари ціле століття забирали українців у неволю, де вони непосильно працювали, але намагались повернутися на волю, на свою батьківщину, щоб не вмерти на чужині й повидать родину. Батько йшов до сина, до своєї рідні:

Боже вічний! Боже дивний!
Боже, дай мні силу
Повернутись, повидати
Родиноньку милу».

Для кожного українця, як і для держави це не просто, повернутись до свободи, до рідного краю з багатьох причин: перша, Русь-Україна багато століть була колонією сусідніх держав і коли українець потрапляв у полон до сусідньої держави, то і він перебував в неволі і сімейство, що він залишив на батьківщині, також перебувало в полоні; друга, і полонений в чужій країні, і члени сім'ї в московській імперії, зазнавали руйнації духовності рабською отрутою, позбавлялись свободи, історії, мови і багато іншого; третє, подібне суцільне рабство руйнувало відносини між русинами-українцями, навіть членами сімей. Батько перебував у фізичному і духовному полоні в іншій країні, син же бився за свободу у своїй країні з несправедливістю колонізаторів, але йому прийшлося від своїх же зазнати зневаги про яку він згадує з гіркотою «//Як рідня мене цуралась, //Як я ріс в неволі, //Як чужії надо мною //Знущались доволі». Так було при царизмі, але в часи влади більшовиків в Московії таких борців з владою від яких відмовлялись батьки, дружини чи діти, було безліч.

Про існування неймовірних відносини серед українців описує С. Руданський. Коли батько повертався з чужини до дому, то зустрів не менше горя ніж у полоні, бо син у рабстві своєї країни перетворився в розбійника у якого відібрали і батьківщину і сім'ю «//В мене хата – ліс чорненький, //Жінка – ніч темненька! //В мене батько – ніж гостренький, //А рушниця – ненька». У нього нічого рідного, коли «Іде дідуньо», то його вбив розбійник, турбуючись, що «без вечері спати доведеться»:

І піднявся, за рушницю
Живо ухватився!
Бах рушниця! ..Дід валиться,
От і повалився...
Прибігає, нахилився,
Побілів, змінився
І на землю сировую
Деревом звалився:
«Убив батька! .. Що ж ти вдіяв?
Що вчинив, небоже?!
Годі, годі в світі жити!
Убий мене боже.

Загинув і батько, і син та ще й поет написав, що син загинув від сил природи, тобто Вищі сили не дозволяють протиприродним явищам, адже у тваринному світі свої своїх не вбивають. В Україні за століття колонізації подібні явища були постійними. Як і до С. Руданського так і в його епоху, рабська система колонізаторів породжувала ситуацію, що одні українці воювали проти інших, батьки проти синів і навпаки Згадаймо М. Гоголя, який писав, що одного із своїх синів Тарас Бульба вбив за його перехід на бік поляків, які гнітили український народ. В обох поетичних творах гинуть і батько, і син, що вимагає від українців більш ретельно вивчити причини ненависті родичів і рідних, вміти пізнавати своїх і ворогів.

Мабуть не даремно у своїй філософії розуміння тваринного світу, поет не відмежовує тварин від людської спільноти, змальовуючи віковичне протистояння українців, коли вони не

спроможні пізнати між своїми ворогів, а тому у казці «Цар Соловей» пише:

«Подивися, моя нене,
На кузьки маленькі.
Як вони билини носять,
Комашню будують,
І ніч і день коло неї
Сторожі вартують.
Подивися, як чужії
Разом ізійдуться,
Як кусаються, їдяться
І до смерті б'ються.
Мабуть, мамо, і комаха
Людський розум має,
Коли вона між своїми
Ворога пізнає».

Поет пише переважно про селян, які тоді були більшістю в країні, але пізніше до такої скрути були доведені й інші прошарки народу, зокрема інтелігенція. Особливо це проявилось в період збільшовиченої. Московії. Представників цього прошарку силоміць заставляли бути нелюдами, доносити один на іншого, звичайно під тиском, щоб інших таких же згноїли в тюрмах, а самі трохи спастись. За більшовицької епохи донощиків було багато і всюди, але найбільше їх було в установах, де працювали люди письменства. Про те, що серед письменників було багато донощиків свідчить той факт, що навіть на видатних письменників, його ж видатне оточення, доносило.

Після підписання акту про ненапад 23 серпня 1939 р. М. Рильський у своєму оточенні сказав «Я считаю, что теперь по крайней мере на два года война с немцами отложена, а японцев мы сумеем отколотить без особого труда»⁸⁰. Письменник був правий, війна розпочалась саме через два роки, але оточення у той же день написало донос в КДБ на письменника про який стало відомо через 76 років. Невже може існувати нормально держава і її народ, коли

⁸⁰ Газ. Бульвар Гордона. Сентябрь, 2015, №35.

еліта така, яку описав Д. Павличко, пояснюючи, що українські поети були катовані, вони мучились під вічним власним катуванням⁸¹. Письменники писали один на іншого, каялись, але знову писали: на Д. Павличка писав В. Коротич, щоб зайняти його місце в журналі «Всесвіт»; на своїх друзів – націоналістів Яновського, Рильського і Сенченка писав М. Бажан у статті «Проти націоналістичних перекирвань в сучасній науці про історію України»; каявся за якісь неподобства у самобичувальній статті і М. Рильський; були покайні виступи і П. Тичини; написав звинувачувальну статтю А. Малишко про вірш В. Сосюри «Любіть Україну». За Яновського рідна мати М.Бажана не простила йому до самої смерті, а тому поет і академік каявся, каявся.

Поет любив і захищав не тільки свою мову, він оберігав свій народ від наруги інших народів – колонізаторів. Своєю поезією поет вийшов на герць найперше проти московської колонізації за волю для свого народу. Звичайно, поезією не захистиш, а лише навчиш майбутні покоління: не допускати, щоб твоя батьківщина була в рабстві інших народів; не дозволяти глузувати з себе і обманювати себе; бути сильним і гордим народом. Знаменитий українець С. Руданський влучно описує відношення деяких національностей до українців, що принижувало їх і чого не слід допускати. Він мов би толерантно, з гумором умовляє українців якось відмежуватись від моральної і матеріальної зневаги чого не допускають народи країн Європи.

З давнини в українських містах і містечках була тьма євреїв, в селах вони не приживались, бо там треба працювати фізично. Скажімо в містечку Сміла часів цукрозаводчиків Бобринських в шістдесятих роках ХІХ сторіччя жителів обох статей в містечку Сміла було 12.614 душ, у тому числі євреїв 6.906 душ, в містечку налічувалось 23 капіталісти третьої гільдії серед яких лише 5 християн, решта євреї. Вони ніде і ніколи фізично не працювали, торгували й хитрували, їхніми були дрібні, середні і крупні промисли, вони люблять гроші. Щоб заробити гроші євреї обдурюють не тільки українців, вони й себе обдурюють,

⁸¹ Дмитро Павличко. Спогади. Т.1, «Ярославів вал», К., 2015.

використовуючи все, навіть свої анекдоти і загадки, як толерантно показав Руданський у приказці «Загадка». Дукачі, скуचाючи під час випивки, попросили у єврея дати їм загадку, а «хто не скаже тобі з нас, заплатить дуката» і єврей запитав: //Скажіть мені: що у день//Чорне, аж чорніє, //Що біліє уночі, //А ранком синіє? //А ранком синіє?

Прошло півгодини, яку виділено для розгадки, коли ніхто не відгадав, то кожен заплатив євреєві дуката, попросивши його дати відповідь: //«Що ж то, жидку, таке є?» –//Жида запитали:

«А по чім же знаю я?» -

Жидок промовляє. –

«Та жарти до ката!

Я і сам собі даю

Цілого дуката!»

Понад двох століть колонізували українське Поділля поляки. Проживали здебільшого в селах, вони були управителями, економами, мали маєтки, фізично не працювали, спільних сімей з українцями майже не було, або були рідкісними. До українців ставилися зверхньо, гонорово, зневажливо, своїх дочок називали «білою кісткою», а українських «бидлом». Знав Руданський про зневагу і жорстокість поляків до українців. Скажімо, в Лебедині 1827р. економ шляхтич Антон Чачковський побив Демида Коровку і той незабаром помер, в 1843р. з наказу економа шляхтича Вільчинського побили селянина Корха, який також помер. В приказці «Нагорода» поет писав як шляхтич віддячив мужикові, навіть коли той спасав його, витягаючи з води, щоб не втопився: //За чуприну ухопив, //З води витягає. Коли ж страх пройшов і грубий лях довідався, що його мужик тягнув з річки за чуприну, то заскаженів:

– О псявіра ж, – крикнув той

Із всієї сили, –

Сто нагаїв за то псу!

І що ж? – протягнули,

І сто йому нагаїв

За добро креснули.

Не зважаючи на зневагу поляків до українців, приниження їх впродовж двох століть колонізації, поет не сварив українців з поляками, як це він робив з москалями. Навіть тоді, коли поляки взагалі підмовляли українських провідників з'єднати Україну з Польщею, як це практикувалось з Литвою, то поет толерантно описував перемовини, бо українці ніколи на таке не пішли б ні з ким.. В приказці «Хмельницький з ляхами» С. Руданський написав, що Б. Хмельницький: запевнив польського короля «//Буду тобі, чоловіче, //Все добро робити, //Але разом із тобою //Не буду я жити». І дійсно, під час Визвольної війни 1648-1657 рр., були битви з поляками, але не було жорстокості, здебільшого велися переговори.

Наступними колонізаторами були москалі, вони намагались жити у великих містах, рідко були вони й у невеликих і середніх містечках. Москалі тільки управляли і воювали, були командирами. В селах вони не приживались, бо боялись показати, що ліниві і пияки, а подібне в селі важко приховувати. Повсюди москалі намагались щось вкрасти чи силою забрати, постійно були голодні і вимагали їди. З дитинства любили воювати, хоча мистецтва до битв у них треба пошукати, а тому використовували українців, серед яких поширеними були слова: «заберуть в москалі»; «пішов в москалі»; пішов воювати за москалів.

Головне у москалів так це те, що вони не люблять працювати для виробництва харчів, а тому кожен москаль показує свій потяг до чужих харчів, держава завжди вимагала від селян і міщан України поставляти чим більше харчів, залишаючи українців голодними. Про це знали і Петро I, і Ленін, і Сталін, а Троцький, відправляючи загони військ в Україну, навчав «Без украинского угля, железа, руды, хлеба, соли, Черного моря Россия существовать не может: она задохнется, а с ней и мы с вами». Мабуть ні до одного народу, який проживав в Україні, поет не проявляв такої їдучої «прихильності» як до москалів, що бачимо в приказці «Московська ікра»: //Чи ж не біс, – говорить баба, – //З вражою ікрою! //І в ікрі ще москалина, //А смердить москвою!»

І царська і більшовицька Московія постійно забирали харчі з України, бо москалі, як пише Руданський ласі поїсти, а власного нічого немає, що він показав у приказці «Варенікі, варенікі»: //Сидить москаль на прилавку, //Прищурює очі. //Так і знати, що псявіра //Вареників хоче. Поет знав ненаситну сутність москалів, а тому допомагав, підказував українцям, що дружба з таким злодійкуватим народом не може бути доброчинною, бо крадій завжди щось поцупить. Так і сталося, усе вкрали історію і мову, і територію, і духовність, навіть назву Русь, постійно викрадають харчі: //Раз у баби перехідний //Москаль ночував, // Устав рано й за спасибі // В баби гуску вкрав.

Велич С. Руданського проявляється в багатьох прекрасних рисах національного захисту, культури і політики, що москалі заперечували із-за боязні, але щонайбільше це його народна, місцева, не рафінована мова, що допомагає зберігати національні традиції, національну свідомість. Завдячуючи мові в селянських хатах поряд з Біблією розташовані Кобзар Т. Шевченка та пісні, приказки, байки, небилиці, співи С. Руданського. Кожен житель Вінницького Поділля, читаючи Руданського, мовби розмовляє мовою, якою користувався у дитинстві і пам'ятає у похилому віці. Лагідно торкаються духовних глибин кожного Подолянина серед рафінованої мови слова Руданського: «квениця», «їдна бабусенька», «жиє під горою», «в кінці тих липів», «своїми очами бачив», «і стали хармани плести», «драбиняк показався», «тра відповадати, як тра, то тра», «до свої дівчини», «железо», «привіз вугля», «я їдно лиш тільки чую», «найдуть землю знов», «все їднакове було», «та ото все тра було», «то сохрани боже», «аж земля движала», «заким з моря вийде, треба почекати», «зміряв слід очами», «хліба бохунець», «садовиться на покуті».

Розпочав писати свої пісні, приказки, байки, небилиці, співи, переклади в «поганім Петрополі». Різноманітні назви поезії С. Руданського не завжди відповідають внутрішньому змісту, бо більшість із байок чи небилиць носять внутрішній соціально-політичний зміст щодо відношення до московської колонізації. Є усі підстави вважати, що поет навмисне давав протилежні назви

своїм творам, щоб не привертати увагу цензури. Він знав і на практиці відчував, що москалі не друкуватимуть його твори із-за її змісту та ще й написані українською мовою, а тому він писав про свою поезію, що творив на півночі:

В яким смутку, в яким жалю
З нею я блукаю,
В яких болях на чужині
На світ породжаю.
Загубив би я тебе разом,
Як Час свого сина,
Але може тебе прийме
Мати Україна!

Довго не сприймала знаменитого письменника мати Україна, в школі учні не вивчали як треба любити свою батьківщину, викорінювати нетерпимість і ненависть в гущі народу, яку проповідували колонізатори, щоб тримати українців в ярмі. У своїй творчості С. Руданський закликав українців боротися проти суцільного роз'єднання сил всієї нації – від сім'ї до перших осіб керівників держави.

Історія свідчить, що колонізатори віками прихилили до себе не тільки видатних провідників українського народу, але й середню і дрібну шляхту, старшин, поміщиків, міщан, духовенство різноманітними матеріальними привілеями, що надовго закарбувалось в генах їх нащадків. Серед української інтелігенції тільки невеличка частина – це люди, здатні жертвувати своїм добром і життям в ім'я нашої державності. Уже перебуваючи у Петрополі С. Руданський переклав ще одну пісню з польської «Зозуля», де підкреслено, що багато українців, українок залишаються вірними своєму народові, своїй державі. Поділля у ті часи колонізувала Польща і звідтіль поляки закликали до себе українців з інших земель України, але вони її не полишають, незважаючи на власне скрутне становище, нехтуючи тими поляками, хто кличе їх чи то в Польщу, чи в Московію, що нервує чужинців:

Рветься серце до дівчини,
До дівчини з України,
Но дівчина не вертає:
Її мила Україна,
Її інший пригортає ...
Ох, невдячная дівчина!...

Якщо поглянути на сучасність, то видно, що українські уряди і партії на перше місце ставили і ставлять не духовну, а матеріальну складову суспільства, а в кінцевому підсумку втрачається і одне, і друге. Основна і єдина причина трагедії – духовність українського народу колонізатори скаламутили і фізично роз'єднали. Щоб якимось розрядити таку складність поет у переспіві «Безнадія» дотримується філософії, що треба мати надію і терпіти, ставлячи на перше місце духовність та її єдність, а не потреби матеріальні, як привчали українців колонізатори: //Коли любите-терпите, //Бога в небі не гнівіть, //Не слухайте тіла //Душа буде ціла.

Роздуми С. Руданського, які яскраво проглядаються у його співанках за часів московського царизму і більшовизму не проповідувалися, прикриваючись фіранкою мовчання, зрозумівши, що поет служив Україні і своєму народу. На державному рівні його ідеї не пропагувалися, не знаходили розвитку в українській поезії, але народ не забував С. Руданського, популярність поетова зростала з року в рік. Його пісні, співомовки, приказки й байки знаходили місце в селянських хатах поряд з видатними творами нашого часу – Біблія, Кобзар, співанки С. Руданського. Тільки тепер, коли український народ трохи відмежувався від Московії С. Руданський має зайняти своє належне місце поряд з Т. Шевченком, М. Гоголем, які творили в одну і ту ж епоху, виборюючи майбутню українську свободу. Тому справедливою і обґрунтованою є думка тих, хто вважає, що українська поезія, з давньою своєю історією, в ті важкі часи продовжувала висувати нові таланти серед яких, після Т. Шевченка, М. Гоголя та І. Франка, найперше місце належить С. Руданському.

Лютий 2019

2.4. Зустріч, про яку випала нагода згадати⁸²

Впродовж 1962-1979 рр. мені довелося працювати у Міністерстві сільського господарства України. Моїми службовими обов'язками в Головному планово-економічному управлінні Міністерства були питання фінансування і кредитування колгоспів, економічного аналізу, собівартості і цін, де левову частину займали проблеми внутрігосподарського розрахунку в колгоспах. Чимало спеціалістів у сфері науки обирали тематику для дисертацій саме з внутрігосподарського розрахунку. Мені було дозволено, працюючи в міністерстві, також займатися наукою і навчатися заочно в аспірантурі, обравши тему дисертації – формування цін і рентабельність тваринницької продукції. Занадто часто приходилося бувати в областях України, здебільшого з питань внутрігосподарського розрахунку і цін.

Десь у жовтні 1969 р. з приймальні заступника Міністра сільського господарства України повідомили, що мене запрошує Володимир Федорович Зубенко. Коли я зайшов до кабінету заступника Міністра, то у нього був присутній, мабуть, мого віку чоловік. Піднявшись із-за столу, господар кабінету поздоровався, запросив присісти і розпочалась розмова. Я, – промовив толерантним голосом Володимир Федорович, – також навчався заочно в аспірантурі, як і Ви тепер. Коли я не так давно працював на Житомирській обласній державній сільськогосподарській станції, то пригадав, що на нараді в обласному управлінні сільського господарства, Ви, як спеціаліст нашого міністерства, розповідали про задовільну і незадовільну роботу у деяких колгоспах щодо впровадження внутрігосподарського розрахунку в області.

Тепер до мене звернувся ось товариш, що працював зі мною в Любарському районі, продовжував господар кабінету. Тепер він аспірант у Житомирському аграрному інституті, працює над дисертацією з проблем внутрігосподарського розрахунку в колгоспах. Це не доручення, як одного із керівників міністерства, а прохання, допомогти будь-якими матеріалами. Цей майбутній

⁸² Зубенко Володимир Федорович. Спогади сучасників. К., 2018, -С.88-91

вчений, про Вас і наше міністерство, що займається цією проблемою, мені розповів більше ніж мені відомо. Прошу допомогти – це мій співпрацівник. Прізвища його я не запам'ятав, адже промайнули десятиліття. Я йому допоміг, бо прохання було високого рівня, а крім того, людина з Житомирщини, з краю, через який я безліч разів їздив до свого села на Вінниччину, через Житомир, Бердичів, до Уланова.

Під час розмови з працівником аграрного інституту з Житомира я йому дав довідку про впровадження внутрігосподарського розрахунку в Україні, у тому числі й у Житомирській області, а також методику «Організація внутрігосподарського розрахунку у колгоспах» та «Примірне положення про внутрігосподарський розрахунок у колгоспах»⁸³, які я особисто розробляв, вони були затверджені Колегією міністерства і використовувались в усіх колгоспах України. Крім того, розповів йому про документи, що ми розробляли, розмножували і щорічно офіційно надсилали всім (більше 7 тис.) колгоспам України. Зокрема, формували наступні внутрігосподарські планово-аналітичні завдання для кожної галузі у колгоспі: рослинництво: тваринництво; будівництво; підсобні галузі (переробка продукції рослинництва). Познайомив майбутнього вченого з спеціалістом свого відділу Тамарою Ярославською, з якою ми розробляли форми планово-аналітичних завдань, вона підбрала йому усі форми.

Після закінчення розмови та надання усіх документів, ми зайшли до В.Ф. Зубенка, він подякував за допомогу. Більше я не зустрічався ні з вченим, що писав про внутрігосподарський розрахунок кандидатську дисертацію, ні з заступником міністра, бо він невдовзі (1970 р.) обійняв посаду директора Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків. Однак, є у мене підстави стверджувати про високу людяність Володимира Федоровича, який пам'ятав свій край, своїх співпрацівників і толерантно відносився до оточуючих, з розумінням відносився до науки і повагою до вчених.

07.06. 2018

⁸³ Довідник по плануванню сільськогосподарського виробництва. К. ; «Урожай», 1980, -С.215-219

2.5. Стежками Революції Гідності

В ряд ставай,
щоб не було запізно.
Відозва ОУН-УПА

Світ і народ України дотепер не можуть вговтатися від Євромайдану, «Небесної сотні», а головне, як усе це сталось, де були і як діяли наші перші провідники держави. Про найбільш важливі миті Революції гідності 2013-2014 рр. на дорозі українців до реальної незалежності і свободи розповідають очевидці, підтверджують матеріали.

Відомо, що в часи президентства В. Ющенка – жовтень 2008р., Україні, єдиній із восьми країн, що претендували на членство Євросоюзу, в якості призу дали можливість підписати не тільки політичну асоціацію з ЄС, як для інших країн, але й додатково лібералізацію безвізового режиму та вільну економічну зону, розпочалась підготовка документів для підписання. Проте, реальні факти, інформація, преса і розповіді самих же колишніх президентів дають підстави зробити висновок, що Москва нашими президентами вміло маніпулювала, а вони чи не здогадувались, чи просто мовчали, як колишні московські раби, виховані з дитинства на ідеях колонізації.

Сталось так, що Москва все таки досягла своєї мети і привела до керівництва Україною В. Януковича, звичайно з допомогою українських перших осіб держави. Починаючи з 2008р. підготовка документів для підписання провадилась Міністерством економіки України і уже у кінці 2013р. усе було якісно завершено, погоджено з європейськими структурами, матеріали подали тодішньому Президенту України В. Януковичу. Як ставленик Москви і агент московської розвідувальної служби він зразу ж «радився», мабуть його для «консультації» покликав Путін і все перевернулось вверх дном, але москалями все обставлялось вміло. Десь за сім днів до саміту у Вільнюсі, мабуть 23 листопада, як згадує безпосередній учасник дійства В. Ющенко, Янукович покликав до свого палацу

«Межигір'я» усіх трьох попередніх президентів – Л. Кравчука, Л. Кучму і В. Ющенка.

Про ту зустріч ніколи не розповідав ні Кравчук, ні Кучма, лише Ющенко на кінець повідомив у 2018р., що їх усіх трьох екс-президентів зібрав Янукович у підвальному приміщенні, мов би косметичний салон, де їх готували до ефіру, щоб розповісти про неможливість підписувати документи про асоціацію. Кожен із екс-президентів вмощувався хто де, – Кравчук у єдиному кріслі, Кучма і Ющенко вмостились на столі. Кравчука першого уже пудрила та причісувала красива жіночка і Ющенко запитав у присутності Кучми «Леонид Макарович, а куда это вы пудритесь?». – «А ты не знаешь, что мы сейчас на эфир идем?». – «Какой эфир?». И он рассказывает, что Виктор Федорович приходил рассказывал, что он вычитал, что это экономическое соглашение о зоне свободной торговли с Евросоюзом выписано неправильно, с большими нарушениями украинских национальных интересов, поэтому он не может его подписывать». Коли Ющенко запропонував двом екс-президентам все таки заставити Януковича їхати і підписати документи, то Кравчук промовив «Так ты ему скажи» і коли Янукович з'явився у підвалі, де утримував трьох українських екс-президентів, то Ющенко промовив «езжайте в Вильнюс и подписывайте только политическую ассоциацию. ...Это главный документ. Виктор Федорович ...постоял ... «Надо подумать». ...– А потом говори: «Пойдемте, нас ждут». Мы пошли. Виктор Федорович посадил возле себя Леонида Макаровича и Леонида Даниловича ... я с другой стороны как оппозиционер» розповів В. Ющенко Алесі Бацман⁸⁴.

Не даремно за підтримку не їхати підписувати документи про асоціацію з Євросоюзом Янукович екс-президента України Л. Кравчука, який підписував документи Біловезької угоди 8 грудня 1991р. про зникнення колишнього СРСР, запросив на охоту 30 грудня 2013р. саме в день побиття студентів біля Українського дому, що стало початком Євромайдану і загарбницької війни Московії проти України та загибелі багато українців. У цей чорний

⁸⁴ Бульвар Гордона., февраль, 2018, №9, -С.10

для України день экс-президент, який вмів ходити сухим між крапельками дощу, колишній ідеолог московських більшовиків та діючий президент, який відсидів три строки за крадіжки і був завербований московськими спецслужбами для служіння на терені України для Росії, охотились на дичину і птицю, вечеряли і співали караоке. Мабуть про ті зустрічі з президентом втікачем Л. Кравчук уже тепер мов би сповідується⁸⁵: за Євромайдан, «Словами передати не можу, що відчував отут, на Грушевського, зовсім поруч із місцем, де 20- й 25-річні гинули! ...Дивився на це і подумки прощення просив, бо якщо вони гинуть, значить ми помилились! Не зробили, що мусили, не довели до кінця, не натиснули, де треба (*а співали караоке-Б.П.*), вчасно, не розірвали мотузки, що рухатися нам не давали. Відклали на потім те, за що братися треба було одразу, і що тепер? Маємо те, що маємо: ми – живі, а дітей тих четвертий рік вже нема»; за воєнну агресію Московії на Україну «щоразу сум огортає, коли ...в траурних рамках, по телевізору бачу: той під Марінкою загинув, той в Іловайську, а тому, що під Авдіївкою, Героя України посмертно дали...».

Не треба писати гасла, не треба сповідуватись, а краще усім президентам, які були викликані Януковичем до себе у «Межигір'я» на пораду перед підписанням асоціації з Євросоюзом у Вільнюсі, знову зібратися і написати «Пояснення» страждальному українському народу, як сталося так, що усі перші особи держави «не натиснули», за словами Кравчука, щоб все таки асоціацію підписав тодішній президент країни. До речі, экс-президент України П. Порошенко також має бути залучений до підписання «Пояснення» так як він тоді очолював Міністерство економіки України, яке розробляло економічну частину асоціації, яка чомусь не влаштовувала Московію, хоча міністр дуже тісно співпрацював з Урядом, особисто з Азаровим, який, у свою чергу, консультувався з Москвою.

У «Поясненні» народу слід чітко окреслити, як після здобуття Україною незалежності, українські перші особи та їхнє оточення,

⁸⁵ Бульвар Гордона , март 2018, №10, -С. 14

через підкупні корупційні схеми, продавали українську незалежність Московії, що практикувалось у попередні 350 років. Не так важко переконатись, що після 1991 р. майже всі президенти і уряди крок за кроком здавали національні інтереси в обмін на політичну і фінансову підтримку при владі. Чимало політичних рішень утаємничено, але відомо, що 17 грудня 2013 р. московсько-українська міждержавна комісія прийняла рішення підтримати Януковича, надавши йому 15 млрд. дол. кредиту⁸⁶. Зразу ж було видано три млрд. доларів, мов би, без будь-яких умов, але, як показала практика, це був політичний корупційний підкуп Януковича, який: перше, не підписував асоціацію з ЄС; друге, натомість підписав чимало документів про здачу національних інтересів, у тому числі про будівництво транспортного мосту через Керченський пролив; у Харкові підписано договір про надання дозволу зайти московським військовим кораблям в порти Севастополя на десятиліття, що означало здачу Криму Московії. Коли москалі розпочала будувати Керченський міст до Криму, то ні оди із Президентів, яких Янукович викликав на «консультацію» не виступив і не пояснив, що українська влада дала дозвіл будувати той міст. Ось така українська влада перших десятиліть незалежності країни.

В чому неправильно виписана економічна угода про зону вільної торгівлі з Євросоюзом, що розповідав Янукович трьом попереднім президентам України, пояснив тодішній міністр закордонних справ Кожара 6 березня 2018 р. зі сторони захисту на судовому засіданні у справі про державну зраду экс-президента України В. Януковича, що «в листопаді 2013 р. ні Україна, ні партнери в ЄС не були готові до виконання та імплементації Угоди ... підписання Угоди суперечило вільній торгівлі з країнами СНГ, а це 40% (на той час) зовнішньої торгівлі України)», а основною країною СНД була Московія. Немає сумніву, що про таку причину знали усі президенти України, що зібралися в Межигір'ї за сім днів до саміту у Вільнюсі та початку Євромайдану, але боялися викликати гнів Москви та їхніх представників в Україні. На

⁸⁶ Бульвар Гордона, январь, №1, 2019

превеликий жаль Президенти України (Кравчук, Кучма, Янукович) віддали перевагу думці, що підписання угоди про торгівлю з ЄС призвело б, за словами того ж Кожари, до «обвалу у два рази зовнішньої торгівлі України», нехтуючи політичною перевагою, яка сприяла б відриву українського народу від рабства у Московії, яке продовжувалось сотні років.

Революцію гідності, як її називали «Євромайдан», підтримували відомі європейські і світові діячі. Надзвичайно підтримував, особисто був присутнім на Майдані у самий пік битви Сенатор США Д. Маккейн, який виступав на стотисячному зібранні українців, підкресливши своєму оточені, що то були найважливіші часи у його житті. Так, це були найважливіші часи й для кожного українця, які вболівали за долю своєї країни і народу. Про це свідчать митьєвості Революції гідності 2013-2014 рр. які подаються.

Пройдуть роки і десятиліття, а про боротьбу українців за свободу майбутні покоління мають знати з подробиць, яку формуватимуть загальне уявлення про трагізм і велич битви за позбавлення пут багатовікової колонізації і повернення до Європи. Після Визвольної війни 1648-1657 рр., Української революції 1917-1921 рр., Українського повстання 1942-1952 рр. і Помаранчевої революції 2004-2005 рр. Революція гідності 2013-2014 рр. стала визначальним етапом захисту державності, здобуття незалежності та виходу з багатовікової колонізації держави Русі-України і її народу.

Подаються окремі, найбільш визначальні миті конкретних подій того складного періоду виходу на дорогу до реальної незалежності і свободи в часи Революції гідності 2013-2014 рр., очевидцем яких був, приймав деяку матеріальну участь, житель Києва, уродженець Вінниччини Броніслав Панасюк.

I. Листопад-грудень 2013 року. Президент Янукович і Уряд, очолюваний Азаровим, мовби справедливо завірили український народ і уряди країн Євросоюзу, що підписують давно очікувану асоціацію з Європейським Союзом. Ці проросійські українські керівники не дуже розповсюджували, практично замовчували, вимогу Московії (Путіна) ввійти у так званий митний союз, що

складається з трьох країн – Московія, Білорусь і Казахстан. Тому, ніхто й не думав, що обіцянка українському народові підписати асоціацію з ЄС, був обманом не тільки свого народу, але й керівників багатьох країн Європи, подібної ганьби ще не знав світ. Не кращим був і керівник уряду Азаров, москаль за генетикою і промосковський за переконаннями.

Подібне варварство здатна вчинити людина з особливим даром, а ним володів Янукович ще з дитинства, що підтверджено його декількома судимостями. Навіть колишній президент Польщі Квасневський, часто зустрічаючись з цією людиною, не зміг проникнути в її облудні думки, подаючи руку, коли вів переговори про звільнення Ю. Тимошенко. У довірливого Квасневського навіть була надія на звільнення, але й тут був обман, що практикувалось в усіх державних справах не чистого на руку і зрадливого в думках урядовця високого рангу.

І ось за неділю до саміту Європейського Союзу, що відбувся 29 листопада 2013 р. у Вільнюсі, Азаров скликав засідання Кабінету Міністрів України на якому було прийнято рішення не підписувати асоціацію з ЄС, а відкласти підписання на невизначений строк. Увесь світ, вся Європа і Україна були шоковані вчинком Януковича і Азарова. Обоє цих керівників підтримувала Москва, щоб вони очолили їхню колишню колонію, а тепер слід розплачуватися, тобто повернути Україну у московське рабство. Це радувало президента, мовляв, сидів я на нарах у молоді роки, а тепер буду садити на нари український народ.

Народ український, особливо молодь, з таким варварством не погодився. Перші протести, ще не дуже масові, розпочалися десь 21 листопада, тобто зразу ж коли уряд відтермінував на невизначений час підписання угоди з ЄС. Коли ж розпочався саміт Європейського Союзу, то в ніч з 29 на 30 листопада 2013 р. молодь ночувала на Майдані незалежності і біля Українського дому, де були присутні двоє дівчат з Польщі. В цю ніч молодь також перебувала на вулиці Банківській біля адміністрації Президента та будинку Спілки письменників. Подібне викликало тривогу промосковських очільників української влади і вони розпочали жорстоко діяти. За

наказом особисто Януковича терміново в ту ж ніч з Донецька, Харкова і Криму прибули повітряним транспортом загони «Беркуту» і розпочалось вбивство молодих українців.

Біля Українського дому не били молодих хлопців і дівчат, як розповсюджувала преса, радіо і телебачення, їх вбивали. Очевидці і випадкові кадри телебачення підтверджують як дітей тягнули за шию і душили, що нагадувало дії кегебістів московської епохи і гестаповців гітлерівських часів. Усе зібрання подібного не чекало, дітям стало страшно і вони перелякані такими діями розпочали тікати на Дніпровські кручі, де падали в низ аби спастись від нечуваної жорстокості людини до людини. Звірі, на відміну від людини, так своїх супротивників не вбивають.

Біля будинку Спілки письменників загони «Беркуту» також напали на молодь і жорстоко били, що змусило їх спастись у великому залі Спілки письменників. Черговий, впустивши молодь до будівлі, закрив потужні двері, але беркутівці зайшли з тильної сторони будівлі, вибили вікна і вдерлися до зали, що розташована на першому поверсі. Черговий розповідав, що хлопців і дівчат розпочали бити киями, ногами і руками, майже кожного за ноги, руки і коси витягували на Банківську вулицю. Автор, як член Спілки письменників, побував у цьому залі через декілька днів і побачив вибиті вікна, поламані стільці, на сцені лежала перекинута рояль, яка згодом зникла назавжди як непотріб. У той час у Спілці письменників перебував один із письменників, якого побили беркутівці і він довго перебував у лікарні.

У світовій історії важко знайти країну, де жорстоко били письменників, а в країні, яку очолив, підтриманий Москвою, злодій, так сталося. У ті дні я підійшов до гурту міліціонерів біля Верховної Ради України, показав своє посвідчення письменника і запитав, – хто ж погромив будинок Спілки письменників? Один ще досить молодий міліціонер зухвало відповів, – будинок руйнували націоналісти. У мене не знайшлося відповіді на таку зухвалість, але стало зрозумілим, що не тільки «Беркут» з Донецька і Криму, але й усі внутрішні органи були підготовлені до дій, що творились. Важко усвідомлювати, але треба – українці вбивали українці, адже

в «Беркуті» були такі ж українці, як і ті, що підняли повстання з вимогою відкрити дорогу до Європи. Цього не бажала Московія, яка мала представників в українській владі, а тому українців, що працювали в «Беркуті», через агітацію і накази, змушували йти проти українців.

Після дикунської розправи влади з молодими українцями, які вимагали приєднати свою країну до цивілізованого світу, керівники країни поводитись мов би нічого не сталося. Країна бунтує, дітей вбивають, а президент (Янукович) поїхав до Китаю просити грошей, глава Уряду Азаров поглузував над нардепами, які намагались відправити його у відставку за рішення про відмову приєднання до ЄС, але не вистачило голосів. Тоді у Верховній Раді України господарювали регіонали і комуністи, а також чимало інших проросійських антиукраїнців. Китайці не дали кредитів Януковичу і він попрямував до Москви кланятися Путіну, що означає повернення у колишнє рабство.

У неділю 1 грудня 2013 р. я вийшов з метро Льва Толстого і направився в сторону Майдану Незалежності, де вирувала революція. Дійшовши до Бульвару Тараса Шевченка побачив, що біля пам'ятника Леніну великий натовп народу. Підійшовши ближче до пам'ятника побачив, що до нього приставлена висока залізна драбина, навколо повстанці, переважно молоді і міцні хлопці, ні міліції, ні комуністів, які постійно тинялися біля пам'ятника.

Раптово зі сторони Бесарабського ринку під'їхав автобус, зупинився біля пам'ятника і з нього вискочили міліціонери в шоломах, перескочили через огорожу, відтіснили повстанців, забрали драбину і понесли її вверх центром Бульвару Шевченка. Все було досить раптово і молоді хлопці на перших хвилинах трохи розгубились і відступили, що дозволило міліціонерам оточити пам'ятник. Раптово на міліціонерів хтось щось розпочав кидати і всі хлопці кинулися на міліціонерів, у багатьох повстанців з'явилися кийки і вони розпочали лупасити міліціонерів. Через лічені хвилини міліціонери стали перескакувати через огорожу на дорогу, де стояв автобус і заховалися в ньому. Раптово зі сторони

Бесарабського ринку до повстанців бігли бійці «Беркуту», розпочалась бійка кийками. Було видно, як Хрещатиком в сторону пам'ятника один за одним бігли додаткові сили «Беркуту», що допомогло їм оточити пам'ятник і захистити Леніна від розправи.

Я направився Хрещатиком до Київської міської адміністрації біля якої снує безліч народу: одні входять, інші виходять; ніхто не контролює що вносять і що виносять. В середині будівлі людей, як у вулику бджіл, виглядає так, ніби приміщення повстанці тільки що зайняли і освоюють. Проте було видно, що деякі заходи все таки вживаються для оборони: біля одного з вікон, що виходить на Хрещатик, облаштовують водяний шланг, який можна використовувати вразі потреби для захисту водою від міліції чи «Беркуту». Відчувається, що в будинку чимало сторонніх молодих людей, молоденька дівчинка фотографує все навкруги, можливо вперше побувала в Мерії, можливо, у неї завдання від когось, все може бути. В цілому відчувається, що йде облаштування і освоєння приміщення повстанцями.

Пройшовши до Майдану незалежності, я побачив море людей, уже зведена сцена, але вона ще невеличка і примітивна, на ній може вміститись одна чи дві людини. З трибуни молоді дівчатка розповідають як їх били і вбивали у ніч з 29 на 30 листопада 2013 року. З імпровізованої невеличкої трибуни учасники подій повідомляли, що від жорстоких дій беркутівців і міліціонерів постраждало 180 осіб, більшість з них знаходились в лікарнях. Тисячі людей бурхливо сприймали повідомлення, атмосфера серед великої людності нагніталася.

Біля будинку профспілок безліч народу, але на відміну від Мерії, тут перед входом загорожа, постові перевіряють документи тих, хто хоче пройти в середину будівлі. Я показав посвідчення члена Спілки письменників України і мене пропустили, але при вході в середину будинку знову перевірка документів. Ввійшовши до приміщення, я побачив не так багато присутніх, кожен мав певну ціль, придивлявся і влаштовувався. На розставлених столах з'явилися бутерброди з різноманітним начинням, вода, навіть розпочали підготовку до варіння чаю.

На другому поверсі будинку профспілок Яценюк розповідав кореспондентам на телевізійну камору про поточну ситуацію на Майдані. Далі в глибину коридору не пропускають нікого: поставлені столи і біля них охоронці, – там штаб повстанців, де перебували лідери Майдану Яценюк, Кличко, Тягнибок, Турчинов, інші. І дійсно, закінчивши розмову з кореспондентами, Яценюк направився до штабу, куди нікого з сторонніх не пропускають. Я зайшов до кімнати, де облаштували прес-центр, там розташовувались журналісти, встановлювались прапори: України, Євросоюзу, а також партій Удар, Батьківщини і Свободи. Інших організаційних заходів ще не існувало. Так розпочинався перший день координаційного центру Євромайдану 2013-2014 років.

Коли я вийшов з приміщення, то зразу ж зустрів двох знайомих чоловіків, які розповіли, – тільки що добряче надихались газів, коли штурмували Адміністрацію Президента України. В одного з чоловіків було пошкоджене око. Кожен із них мав свою зброю, міліцейські киї, якими вони лупасили охоронців будівлі на Банковій.

Від Майдану незалежності я пройшов вулицею Інститутською до будівлі Кабінету Міністрів України. Людей біля будівлі не було, прохідною частиною вулиці Грушевського проходили групами повстанці з стрічками, посеред вулиці, перед будинком Уряду, викладена з усякої всячини барикада, біля якої чимало повстанців. З іншої сторони будинку Уряду на вулиці Садова, уже міліція поставила свої автобуси, в яких сиділо чимало охоронців влади. Транспорт ніде не рухався.

Перейшовши вулицю Грушевського біля будинку Уряду я опинився у Маріїнському парку і побачив: вся територія Верховної Ради України зі сторони парку обнесена парканом; біля паркану через 8-10 метрів стоять міліціонери в шоломах; на питання вони не відповідали, мовчали; поруч стоять міліцейські автобуси, де міліціонерів також повно; прохід на територію перед входом до Верховної Ради також обнесено парканом, що охороняє міліція. Для входу на територію перед Верховною Радою України я знову показав посвідчення письменника і мене пропустили.

Спочатку було важко зрозуміти куди я потрапив, здалося, що це мітинг недавніх комуністичних часів. В центрі площі перед Верховною Радою споруджена досить висока сцена і якраз на ній виступав якийсь Калашніков, а його уважно слухав чималий натовп народу. Промовець, звичайно московською мовою і високим тоном, розповідав, що уряд і Янукович все здійснили вірно, вони просили, щоб нам дали 160 млрд. США або Євро, а їх нам не дають. Тож не підемо до Євросоюзу, а залишимося в Митному союзі, що було чомусь позитивно сприйнято натовпом. Цей промовець досить прозоро доводив натовпу, який має зрозуміти, що означає його прізвище –«Калашніков», адже такий інструмент ми будемо використовувати вразі незгоди промосковською ідеологією щодо повернення України в колонію Московії.

Там же у загороді перед Верховною Радою України, неподалік від трибуни, працювало чотири військові кухні, у спеціально розставлених наметах відпочивають учасники натовпу навколо трибуни та міліціонери, де подається чай і харчі. Особливо виділяються молодики міцної статури, зрозуміло, що це спецзагони переодягнені у цивільний одяг. Міліціонери у формі стоять в черзі за чаєм, але коли їм подають професійні знаки, то вони стають в окремі ряди для виконання завдань, розмов майже немає, тільки знаки руками.

Саме основне так це те, що коли я заходив в оточену з усіх сторін територію, то побачив повсюди, особливо перед трибуною, українські прапори. І я подумав, що у загороді є чимало повстанців, але коли я намагався з ними розмовляти, то вони мовчали, а між собою вони розмовляли московською мовою, тобто вони не хотіли себе видавати, бо я звертався до них українською мовою. Я підійшов до міліціонерів, що стояли в черзі до кухні, звернувся до одного з них, що стояв осторонь поряд і пив чай. Я йому сказав, що мовляв якщо дають чай і харчі, то міліція не буде бити повстанців киями, але він на мене поглянув і продовжував пити чай. Усі в цій загороді мовчали, говорив тільки Калашніков з трибуни і йому аплодували.

Я став біля залізного паркану і побачив, що з глибини парку до паркану йшли два чоловіки і зразу ж запитали мене, – скільки тобі заплатили? Тепер було зрозумілим, що я потрапив у лігво регіоналів, які привезли і молодих, і похилих людей за гроші, які мають промосковське мислення чи хочуть заробити копійку та поїсти. Це люди проти революційних подій і підтримують Януковича і Азарова, хоча усі мовчали, навіть міліція.

Треба було швиденько залишити це промосковське лігво і я підійшов до пам'ятника Ватутіну, а звідтіль намагався пройти вулицею Грушевського, знову пройти біля будівлі Верховної Ради до Європейської площі, щоб переконатися, що вона повністю оточена навкруги прихильниками регіоналів. Цього здійснити не вдалося, посеред вулиці загорожа з автобусів і міліції, є прохід для автомобілів, але пройти мене не пропустили, хоча я пропонував їм посвідчення письменника. Прохід заслоняли чотири міліціонери і я підійшов до них, пояснюючи, що мені треба дістатися до будинку Спілки письменників, які розтрожили бійці «Беркуту». Один молодий міліціонер уже вдруге став пояснювати мені, що Спілку письменників руйнували не «Беркут», а націоналісти, у мене не було слів відповісти і я відійшов, зрозумівши, що промосковська влада давала єдиний інструктаж усім силовикам.

Прямуючи вулицею Інститутською до Майдану повз будинку Уряду України і Національного банку бачив силу силенну народу, далі я повернув до Жовтневого палацу, де, за переказами, знайшли притулок для відпочинку, обігріву і харчування повстанці. Перед входом у приміщення стояла військова кухня, столи, де були чай і харчі. Знову ж за посвідченням письменника мене пропустили в середину будівлі палацу. Була 9-та година ранку, все приміщення заповнене молодими людьми обох статей, більшість з них відпочивають повсюди на полу в усіх кімнатах, сплять навіть на сходах, здебільшого кожен має легкі підстілки чи матраци. Мені пояснили, що усі вони в нічний час виконували різноманітні повстанські функції, а їх безліч. Всі мають що їсти, пити, є гарячі і холодні страви. Те, що побачив у Жовтневому палаці, – праця, спокій, харчі і оптимізм молодих людей вселяло надію на перемогу.

Коли 11 листопада о 14, 30 дня я прийшов на вулицю Банкову до Спілки письменників, то побачив, що повстанців уже немає, все зачищено від загорож, а «Беркут» як стояв перед будинком Адміністрації Президента так і стоїть, а навколо натовп людей. Вільно можна підійти до беркутівців і я, ставши біля них, сказав, що коли буде вам команда бити повстанців, то палицями махайте сильно, а не бийте, бо буде гріх вам, що сподобалось людям, які були поряд. Ще я їм сказав, що коли переможуть ті кого ви захищаєте, то ваші діти і онуки будуть жити так як у Московії, а не як у Європі, а це різні речі. Для прикладу повідомив, що теперішні перші особи держави і їхні сім'ї лікуються не в Україні, якою вони керують, а їдуть лікуватися у Європу, а не в Московію, бо вони добре розуміють що таке європейська медицина і що таке московська. Беркутівці мовчать, а люди, що поряд, пропонують підійти до інших і так сказати.

Повернувшись на вулицю Інститутську я побачив, що вулиця Садова і Шовковична від Інститутської до Грушевського перед Верховною Радою суцільно заблоковані автобусами міліції, пройти неможливо і я спускався Інститутською до Майдану Незалежності. Перш за все знову зайшов до Жовтневого палацу і там побачив все те, що було на початку тижня: диміла військова кухня; в середині будівлі стільки ж народу як було декілька днів назад; реєструються бійці нового поповнення; повсюди влаштовані місця харчування.

Біля входу в будівлю хлопець міцної статури з Кропивницького розповідав, що у ніч з 10 на 11 листопада «Беркут» і міліція намагалися розчистити барикаду під переходом, що з'єднує територію між Жовтневим палацом і спорудою перед готелем Москва. Беркутівці відтісняли повстанців, перші ряди беркутівців повстанців не били, силою намагались витіснити від барикад, а ось беркутівці другого ряду уже застосовували гумові кийки. Тут беркутівці, мабуть, вперше застосовували газ новим способом, якого й самі не опанували. Справа в тому, що битва беркутівців з повстанцями відбувалась на вулиці Інститутській під мостовим переходом, а на мосту преса, телекамери. Беркутівці застосовували газ з низу, щоб змусити пресу залишити мостовий

перехід, але беркутівці самі більше всього постраждали так як газ пішов не вверх, а залишився в середині загону «Беркут». Деяких молодих хлопців «Беркуту» виносили напівживими від власного методу застосування газу проти інших.

Чоловік, який розповідав про застосування газу беркутівцями, також багато газу надихався і не дуже добре себе почував. Повстанець тримався і повідомив про власні спостереження результатів нічного протистояння: перше, беркутівці і міліціонери уже втомились і у них немає натхнення стояти на холоді і бити своїх же людей; друге, відчувається, що бійцівський дух у беркутівців зникає; третє, беркутівці нічого не досягли і пішли звідки прийшли; четверте, барикада під мостовим переходом на Інститутській трохи була зруйнована, але уже її відновлюють, що було видно під час цієї розмови. Тут зробимо пояснення: коли у наступні дні беркутівці вбивали повстанців, то є підстави вважати, що загони «Беркуту» склалися переважно із москалів, комуністів і регіоналів, місцеві беркутівці і міліціонери, як було видно із протистояння на Інституцькій в ніч з 10 на 11 грудня, такого не вчинили б.

Після почутого я пішов на мостовий перехід через вулицю Інститутську з якого видно усю площу Майдану незалежності, де багато народу, лунають пісні, повсюди виступають люди різного віку, проголошують важливі свої думки і гасла. Під мостовим переходом кипіла робота з відновлення пошкодженої барикади, основою якої був сніг, який збирався повсюди навкруги в мішки і робився високий насип барикади. Неподалік, трохи нижче місточка, на висоті над людським потоком, що рухався вулицею Інститутська, стояли дві молоденькі дівчинки років 17-18 і вдвох вигукували гасла «Слава Україні», «Україна понад усе», «Слава українському народу», а з народного потоку звучала відповідь на кожен заклик дівчаток.

Мені захотілось щось підказати дівчаткам, я підійшов до них і запропонував їм проголосити таке гасло як «Слава українській нації». Спочатку вони трохи зам'ялися, а коли я спускався вниз, то почув гало дівчаток «Слава українській нації», а у відповідь

багатоголосе народу, що йшов поруч Інститутською «Смерть ворогам» і так чимало разів. Я помахав дівчаткам рукою і направився до Майдану і найпершу почув промову чи заклик, щоб не приносили ліків, бо їх уже достатньо для повстанців.

У вечірній час біля 19 години 8 грудня 2013 р. я вийшов з метро площа Льва Толстого і направився в сторону, де бурлить Євромайдан. Дійшовши до Бульвару Шевченка, на початку якого, проти Бесарабського ринку, з 1946 р. стоїть пам'ятник «вождеві світового пролетаріату», якого у минулі вихідні намагалися повалити, але не вдалося. Дивлюсь, там, де височів пам'ятник, безліч народу, усі чомусь збуджені, тіснота, але відчувається метушня. Підхожу ближче до гурту і очам своїм не повірив, – скульптури Леніна, святині українських комуністів, уже немає на п'єдесталі, пустота. Почув розмову, що 20 хвилин назад його звалили і він лежить на тильній стороні п'єдесталу, присутні не мали намірів, – як діяти далі?.

І раптом почулись звуки ударів молотів по скульптурі, стало тихо, кожен прислухався до звуків, а через хвилину розпочалась метушня. Від середини присутніх до зваленої скульптури не більше 15 метрів, але протиснутися до дійства неможливо, бо кожен присутній намагався туди потрапити, щоб побачити роботу молотобійців, а заодно одержати бодай кусочок злої скульптури на пам'ять для наступних поколінь. Мені, як і багатьом присутнім, також хотілось отримати хоча б кусочок камінчика з ідола жорстокої більшовицько-комуністичної епохи. До місця, де працювали молотобійці залишилось 3-4 метри і мені, стиснутого з усіх сторін, як і кожного з присутніх, прийшла раптово думка, що у тому сувенірі закладено багато зла і приносити його додому та ще й залишати нащадкам не добра справа, рух за сувеніром я зупинив.

Народ навколо зруйнованого пам'ятника трохи вгамувався, на місці скинутого бюсту з'явився чоловік з бандурою і розпочав грати, а усі присутні, дивлячись в гору на бандуриста, розпочали співати Гімн України. Бандурист на п'єдесталі і спів народу Гімн України привертало увагу навколо, машини призупиняли рух і надзвичайно сигналізували. Другий раз заспівав народ Гімн України, а

баяніст уже не грав, а стоячи дивився на оточуючих людей і на Бесарабський ринок. Я витиснувся з обіймів тісного кільця народу і попрямував Хрещатиком до Мерії.

Можливо тут робилося не так як бажано було б для історії, культури, пропаганди і спокою. Чимало жителів України вважають, що саме ця скульптура є витвором мистецтва, а таких творінь часів більшовизму у Києві та Україні чимало. Мабуть треба було б їх акуратно знести в одне місце, розмістити скульптури кожного більшовицького діяча, на кожній скульптурі написати про жорстокості проти власного народу, організувавши таким чином своєрідний музей чорних справ більшовизму. В принципі подібного не могло статися, бо недавній секретар Центрального комітету комуністичної партії Л. Кравчук та партійний секретар величезного ракетного заводу радянського Союзу Л. Кучма генетично не могли дозволити перенести пам'ятник вождеві в інше місце, не додумався до цього В. Ющенко, а підказати нікому було, а коли владу в Україні прибрав до рук В. Янукович, то про таке не могло бути й мови, бо саме Москва, де Леніна оберігають, привела його до влади. Крім того, комуністи, що залишились, оберігали статую, ніколи не погодились б про її знесення, з комуністичними бацилами влада до таких справ не додумалась і мовчала, а тому справу вирішував народ, перетворившись у натовп, коли важливі справи вирішуються не завжди вдало.

Біля Мерії, на відміну від перших днів повстання, уже інший порядок, усіх, хто заходив до будинку обшукують, щоб бува не заніс якогось автомата калашникова. Я показав своє посвідчення письменника і мене без обшуку пропустили в будинок Мерії. Там людей як було багато, так і залишилось, ті, хто виконував якусь повстанську роботу відпочивають, повстанці забезпечені харчами, чаєм і водою. Повсюди порядок і дотримання певних норм поведінки, уже не було молодих дівчаток, які нишпорили повсюди, фотографували присутніх, їхні дії чи відпочинок, сміялись і виходили задоволені. В одній великій залі стояла чимала урна в якій збиралися гроші для потреб революції і я опустив туди 50 гривень В Мерії я зустрів людей з Чигирина, де мої родичі і я

багато років доглядав пасіку та Корсуня, де я у 60-ті роки працював керуючим банку.

Далі я пішов Хрещатиком до центру Майдану незалежності, де у центрі проїзної частини також стояла урна під навісом для збору коштів і туди я опустив 200 грн., бо інших не було. В цей раз мені вдалося пройти усі куточки Майдану, де я побачив палатки з усіх куточків України: областей, багатьох районів, міст і містечок, навіть сіл. Зима, холод, але обігрівання повсюди – дрова і залізні бочки біля кожної палатки повстанців. Відчувалось, що українці, особливо молодь, мають намір виборювати свободу після багатовікової колонізації.

Далі я попрямував вулицею Грушевського до будинку Кабінету міністрів України і побачив: повсюди стоять барикади; на початку будинку, зі сторони Європейської площі, барикади повстанців; через 150 метрів, зі сторони вулиці Садової, міліція і «Беркут». Проходу ніякого і я біля стадіону Динамо піднявся до Маріїнського парку ближче до Верховної Ради України, але й там загородь, беркутівці і міліція – проходу немає. Таким чином 8 грудня 2013 р. навкруги Верховної Ради і Кабінету Міністрів України усе закрито, повстанців і силових структур безліч, але тихо, мов би перед бурею, а тому я повернувся на Майдан незалежності і втомлений подався додому.

На другий день, тобто 9 грудня 2013 р. обстановка повсюди накалювалась, що спонукало усіх колишніх та діючого президентів України років незалежності зібратися, щоб обговорити і в'яснити обстановку, можливо щось порекомендувати діючому президенту. Зустрілись Кравчук, Кучма, Ющенко і Янукович. Кожен із колишніх президентів висловлював свої думки, давав оцінку і дуже обережні рекомендації, а Янукович тільки сидів і слухав, лише дещо коментував, ухиляючись від пояснень ситуації. Їхня зустріч і розмова транслювалась на телебаченні і була можливість робити деякі висновки.

Під час зустрічі на самому високому рівні державних управлінців поведінка Януковича свідчила, що коли він обдурих усіх європейських лідерів і не відчув сорому, то своїх колишніх

противників він нехтує і ніколи не виконуватиме їхніх пропозицій, а лише послухає їхню мову для годиться. Над пропозиціями декого з президентів Янукович посміюється і справедливо, бо чому, коли були при владі, ні Кравчук, ні Кучма, ні Ющенко нічого не вдіяли, щоб Україна не тільки географічно, але й політично, економічно і юридично стала європейською державою. У такому контексті вигляд Януковича говорив, – і ви ще смієте мені розповідати, що треба підписувати угоду з ЄС, а самі прошляпили цю справу, коли були усі шанси, тобто, Москва ще не вговталась від розвалу СРСР і не могла протистояти намірам України.

– Що український народ побачив, дивлячись на своїх перших провідників під час виходу з колоніального рабства? Усвідомив сумну картину, переконавшись хто керував і продовжує керувати незалежною українською державою. Перш за все виявилась спільність кожного з них: відсталість, заклятість, задубілість, млявість, лякливість, вони ще керуються і живуть під впливом більшовицької ідеології. Не про українців, які виборюють свою незалежність на Майдані, думають, як і думали в часи свого президентства про Україну, а про інші, найперше, власні справи, керуючись давнім – «моя хата з краю!». Вислови кожного висвітлювали обережні, відсталі і задубілі погляди, мовби це були не представники високого рівня інтелігенції незалежної країни, а партноменклатура минулого.

Перший президент незалежної України Кравчук Л.М., як був хитрий при комуністах, так і залишився в незалежній країні. Погляньте, він будував свої речення так, щоб мовби підтримати європейський напрямок, але ці повстанці заважають йому ходити на роботу, а тому треба сісти за круглий стіл. Він знає, що на тому круглому столі будуть давити опозицію і вимагатимуть погодитися на вимоги йти до ЄС. Народ же, що протестує, треба відправити по домівках, щоб не заважали Кравчуку, колишньому партійному секретареві більшовиків з ідеології, ходити на роботу. Вийшовши на пенсію, постійно пропонує наступним президентам, урядам і народу, що мовляв треба мирно жити з північним сусідом, розвивати економічні відносини. Він постійно виступає на

московських і петербурзьких каналах, які до нього звертаються⁸⁷ «Вы сегодня единственный человек такого ранга в Украине, который общается с российскими СМИ», а тим українцям, що критикують його за таке «геройство» колишнього головного більшовицького проповідника в Україні пояснює «Я их использую, чтобы доносить украинскую точку зрения». З цього приводу варто пояснити комуністичному ідеологові: історія свідчить, що виключно москалі використовували українців та інші народи, а не так як ви пояснюєте українцям «Я их использую»; ваша «точка зрения» москалям зовсім не потрібна; ви, особисто, не знаєте реальної української історії та ролі в ній Московського царства.

Другий керівник незалежної країни Л. Кучма, як був млявий з відсталими думками, який впродовж свого президентства, займаючи перший стілець управління в країні, просив підказати, – яку країну треба будувати?, – і я будуватиму. На жаль, не знайшлося таких, хто сказав би, що будувати, а тому не збудували, не підказали куди йти і не пішли, а залишились з москалями. Аж ось тепер уже Кучма, який не знайшов для себе підкажчика, заходився підказувати куди йти, – на Захід чи Схід? Але ж за часів, коли обіймав перший стілець в державі, він так і не довідався що будувати і куди йти, то що він спроможний порекомендувати діючому володарю першого стільця держави, який юнацькі роки проводив на тюремних нарах. Ось чому мова і погляди Кучми зашкарублі і мляві, а десять літ, проведених на першому стільці великої української держави, використав для забезпечення власного безбідного життя,

Про В. Ющенко можна лише сказати, що це людина, яка зрадила надії українців на все те добре, яке породжувало в людях колоніального минулого натхнення і віру в майбутнє. Це випадкова людина, яка передала владу злодієві, що принесло Україні і українцям найбільшого зла – зневіри в усьому і до всього.

Після декількох спокійних днів 12 грудня 2013 р., відновлювались барикади на Інститутській за допомогою знесення снігу і заливання його водою, а поверх викладали мішки з снігом,

⁸⁷ Бульвар Гордона, июнь, 2019, №25.

заливаючи їх також водою. На Майдані побільшало людей, хоча робочий час, але людей чимало, приїхало багато людей з областей, особливо із західних. В обідню пору на головній сцені в центрі площі Незалежності правилась молитва Божа, усі присутні на Майдані, слухали, знявши головні убори.

Сьогодні 14 грудня 2013 р., піднімаючись ескалатором на площу Незалежності, я побачив поряд чоловіка років 55-60 з дівчиною. Питаю, – на Майдан?, – так, – а де ж ваш прапор? Чоловік відповів, що ще немає. – А звідкіль ви прибули?, – видно, що ви не тутешні. – З Чікаго, відповів чоловік. Ота-а-а-к, – тоді перемога буде за нами, – промовив я. Чоловік щось пояснив дівчині. Вийшовши на площу Незалежності я побачив море людей, співають Гімн України. Там же об'явили, що мера Києва Попова звинувачують за вказівки начальнику «Беркута» бити і вбивати молодь в ніч з 29 на 30 листопада 2013 р., а йому допомагав примушувати беркутівців Сивкович від Ключова.

У неділю 15 грудня 2013 р. я піднімався на ескалаторі на площу Незалежності, туди прямує безліч людей, працює два ескалатори, на кожному з них маса людей скандує «Зека геть, зека геть». Ніде не чути і не видно, щоб хтось організовував такі вигуки, але вони лунали, навкруги зростала напруга людської непокори. Вийшовши з метро, стало зрозумілим, що десь біля 12 годин дня на площу втиснутися неможливо. Прийшлося вийти в сторону, що веде на Європейську площу, де минулого дня, в суботу 14 грудня, біля Українського дому стояла трибуна регіоналів і на ній виступав герой того дня Азаров.

Неподалік виходу з метро, біля 20 метрів площа Незалежності і Європейська площа розділені стіною, висота якої не менше 10-12 метрів, з мішків, які наповнені невідомо чим, можливо снігом, Було видно, що не тільки вся площа Незалежності вцент заповнена народом, але й гірка, що веде від метро до Жовтневого палацу вкрита масою людей, весь перехідний місточок через Інститутську вулицю заповнений народом. Коли ж я підійшов на Європейську площу, то побачив, що людей там майже немає, лише де - інде повстанці з українськими прапорами.

Мітингу, який проводили регіонали минулого дня, уже немає, трибуна біля Українського дому зникла, кругом чисто і пусто, привезені невідомо звідкіль демонстранти, що підтримували регіоналів, зникли, залишилось десь більше 100 туалетів, розміщених біля Парламентської бібліотеки (тепер Ярослава Мудрого). Я підійшов до міліціонерів ГАІ і запитав про мітингувальників, які тихо повідомили, що цієї ночі вони перебралися у Маріїнський парк. Чулися розмови серед народу, що багато привезених регіоналами оплачених мітингувальників, зрозумівши ситуацію, переходили до лав повстанців, а дехто розпочав пити горілку, чого на революційному Майдані не дозволялось.

Знову показують «Круглий стіл» в Університеті Т. Шевченка, де зібрались усі три Президенти України минулих років, серед них Б. Олійник, Скорик і А. Герман. Розмова продовжувалась біля години, але за цей час ніхто із виступаючих, крім В. Ющенка, навіть не згадав про вбитих і понівечених молодих людей. Опозиція на круглий стіл не прийшла за що А. Герман усіх критикувала і дуже підносила В. Януковича і його команду до якої вона відносилась. На жаль, усі критикували революційний Майдан: Кравчук і Кучма проголошували, що в країні відбувається не революція, а бардак; народ говорив, що недавні керівники незалежної України, мабуть, прирівнювали революційний майдан, де народ творить свої дії, з тим, що чинили їхні духовні більшовики під час перевороту у 1917 р. в Петербурзі.

II. Січень-лютий 2014 року. Глава уряду Азаров 28 січня 2014 р. подав у відставку, Верховна Рада України відмінила драконівські закони, прийняті 16 січня 2014 р., ще й підняттям рук, про арешт всіх повстанців. З усього видно, що Янукович загнаний у куток, з якого немає виходу для нього. Розповсюджуються московські передачі, де Затулін, Жириновський, Бузина, інші стверджують, що України, як держави, не було і немає, в українців немає мови та історії. Особливо стараються антиукраїнці, яким є депутат В. Колесніченко, Бузина та чимало інших, які перетворили Верховну Раду України у непристойне місце, що постійно

стверджується жахливими справами. Саме так москалі та їхні прибічники антиукраїнці перекручували українську історію, стверджували, що такого народу як українці немає і ніколи не було. Подібну ересь вони відкрито проповідують, пишуть в літературі і документах. Ці москалі або не знають, забули, або замовчують, що була велика держава Русь у якої Московське царство, використавши надуману міфічну Переяславську угоду 1654 р., відібрало в русинів назву Русь для власного користування. В результаті Московське царство спочатку називалось Русія, а далі Росія.

Народу було відомо, що в останній час Верховна рада України усі питання щодо прийняття законів та нормативів розглядає спонтанно, відповідно до вимог діючого президента і помахів руки його представника серед депутатів–регіоналів. Коли Азаров і його уряд склали свої повноваження, то йшла мова, що уряд буде сформований промосковський так як опозиція, зокрема Яценюк, Кличко, інші відмовилися від участі в уряді, який формувався для затвердження. Відмова була справедливою так як вся влада зосереджена в руках президента Януковича і його синів, а тому ніхто не дозволить українцям працювати на благо народу.

Про те, що була повна загроза затвердження промосковського уряду, свідчить прикрий факт, що у Верховній Раді існувало реальних 225 голосів (регіонали і комуністи). Настала складна ситуація, коли Москва виконує свій план гібридним методом прибрати до рук Україну: Верховна Рада уже підпорядкована Москві; президент Янукович був приведений до влади Москвою і їй служить; тепер залишилось сформувати і затвердити промосковський уряд; влада великої європейської країни повністю в руках Москви.

Настав день 18 лютого 2014 р., з ранку у центрі міста тихо, на Майдані спокій. Вранці Кличко і Яценюк прибули з Берліна, де зустрічались з канцлером Німеччини А. Меркель. Про що там йшла мова – ніде не оприлюднювалось. У 8 годин 30 хвилин колони повстанців з Майдану рушили вулицею Інститутською до Верховної Ради України, розташовуючись у Маріїнському парку.

Це був вівторок, коли Верховна Рада України мала затверджувати новий уряд після відставки уряду Азарова. Колони йшли весело, без щитів і кийків – мирна хода, але вона принесла багато неприємностей повстанцям.

Євромайданівці рушили мирним походом до Верховної Ради України вулицею Грушевського. Дорогу повстанцям перегородили автомобілі, один з них вони відтягнули у бік і розбили у ньому вікна. Коли велика маса повстанців підійшла до будинку Верховної Ради України, то побачили, що будинок з усіх сторін оточений «Беркутом», а за беркутівцями стоять «антиукраїнці» привезені за платню з областей, вони проявляли дії, які підкреслювали, що то «антимайдан».

Акція, розпочата повстанцями – мирний похід, за великим рахунком, була не продумана, авантюристична, мовби дитяча іграшка, коли не враховано історичного досвіду, що Московія та її представники в Україні, тобто діючий президент країни і більшість у Верховній раді, діятимуть жорстко, а не мирно. Як результат мирного походу до Верховної Ради України, щоб перешкодити створенню промосковського уряду: оголились усі барикади на майдані; викликали супротив привезених «антимайданівців», дали привід владі використати похід у своїх цілях. Звичайно, хотіли мирно, тихо, якнайкраще, досягти своєї мети, а закінчилось, як завжди – погано.

Підійшовши до перших рядів «Беркуту» євромайданівці митьєво відчули загрозу: у них полетіли через голови беркутівців від так званих антимайданівців, звичайно там були спецпідрозділи, різні засоби поразки – коктейлі Молотова, шумові гранати, каміння. Євромайданівцям нічого не залишилось як оборонятися і йти у наступ, що стало досить несподіваним для влади і її охоронців: повстанці прорвались через загорожу «Беркуту» і ввійшли до приміщення Верховної Ради; народні депутати від регіоналів і комуністів втекли через підземний хід, що пролягав під вулицею Грушевського до комітетів Верховної Ради. Однак, деяких комуністичних депутатів затримали і не відпускали.

Як результат, 18 січня 2014 р. розпочався бій з промосковською Верховною Радою, президентом Януковичем, їхніми прихильниками та охоронцями, який відбувався на вулицях Грушевського, Шовковичній та Інститутській. Повстанці зразу ж спалили офіси партії Регіонів та комуністів, зайняли Будинок офіцерів.

Революція Гідності набирала сили, Євромайданівці бились на Інститутській і в Маріїнському парку біля Верховної Ради, а «Беркут» у цей час зайняв усю Європейську площу, захопив Український дім, розпочав розчищати барикади повстанців біля стадіону «Динамо». Подібні втрати позицій сталися із-за непродуманості дій повстанців, особливо мирної ходи до Верховної Ради, у ті важкі і швидкоплинні часи. З'явилися вбиті і поранені: тільки за 18 лютого і ніч на 19 лютого загинуло 26 повстанців. Повідомлялось, що загинуло 2 міліціонери, це були співробітники ГАІ, які не пропускали народ з усіх куточків України до центру Києва і розлючений народ розпочав застосовувати зброю, а тому міліція понесла втрати.

Того ж 18 лютого у Будинку профспілок ввечері раптово запалав 6-й поверх, де, як зразу ж виянилось, хтось запалив пляшки з так званим коктейлем Молотова. Уже 19 лютого 2014 р. було перед повстанцями постав тільки чорний короб будинку, на деяких поверхах ще щось дотлівало, в середині рушились стіни та покриття будівлі. Багато чим й іншим поплатились Євромайданівці за необдуманий так званий мирний похід до Верховної Ради України. Здається, що провідники Євромайдану такого не допустили б, бо після цього народ, що зібрався перетворився у натовп, який здатен робити тільки помилки. Такий стан, мабуть, не відповідав політичним провідникам повстанського руху, зокрема Кличку, Яценюку, Тягнибоку, іншим.

Вечоріло 19 лютого 2014 р., «Беркут» пішов в атаку на Майдан зі сторони Європейської площі і вулиці Інститутської: застосовуються водомети і шумові гранати; стріляють у молодих людей без зброї, які мають кийки і палять шини на барикадах;

особливо важке становище на Хрещатику між будинками спалених Профспілок і Кооперації.

Протистояння не припинялось і на 12 годину дня 19 лютого 2014 р. знову було вбито 26 повстанців і поранено більше 100 осіб. Поранених не відправляють до лікарень так як там до поранених зразу ж з'являється міліція і прокурори, допитують або зразу вивозять. Тому пораненим надають першу допомогу медичні працівники на місці. В обідню пору 19 лютого 2014 р. на Майдані такий стан: на барикадах від Європейської площі до площі Незалежності все палає; постійно гримлять шумові гранати; будинок Профспілок продовжує диміти; на трибуні виступають політики, духовні отці, присутні на Майдані; повстанці. Далі від Головоштамту у сторону Мерії відносно спокійно, там збираються сотні після барикад, відпочивають і знову збираються йти на передову. На барикадах їдучий дим від палаючих шин, кулі «Беркуту», шумові гранати, які вбивають і наносять поранення.

Відчуваються зміни на Майдані: до 18 лютого 2014 р. на площі Незалежності працювали кухні, де варились куліші та інші теплі страви, готували чай; уже 19 лютого 2014 р. всього помітно поменшало. Одначе, того ж 19 лютого 2014 р. я особисто спостерігав, що кияни несли безліч сумок з харчами, біля Київради навіть черга для здачі харчів, їх розносять усім повстанцям на Хрещатику. Бійці на барикадах та на відпочинку мають вдосталь харчів, несуть шини, дрова для палива у бочках, є все. Робочий день, а людей досить багато, значно більше ніж у попередні, також робочі, але спокійні дні.

На Майдані обговорювалась новина, що за одну ніч з 18 на 19 лютого 2014 р. у багатьох областях – Закарпатська, Волинська, Львівська, Івано–Франківська, Рівненська, Сумська, Чернівецька, інші, невідомі особи зайняли держадміністрації, міліцію, СБУ, прокуратуру. В одній із областей прихильники Революції гідності навіть намагалися прикувати ланцюгом до труби голову облдержадміністрації. Про це розповідала людина середнього віку з вусами і переляканим обличчям. Напруга у владі зростає: у Києві і областях виключають 5-й канал, але знову включають; 19 лютого

Янукович виступив із зверненням до народу, покладаючи всю вину на опозицію, погрожуючи, що буде садити за ґрати. Мабуть хоче мстити своїм противникам за те, що його двічі у молоді роки садили за ґрати.

У ці революційні дні до України приїздили і приїздили політики з США та Європи, щоб переконати Януковича вирішити справу відповідно до вимог повстанців, але нічого у нього не добилися. Одночасно від опозиції вони вимагали мирного вирішення проблем. Саме із-за таких вимог політичні провідники революції не використали існуючі можливості. На Майдані було більше мільйона людей, що давало реальну можливість брати владу і змістити Януковича, але очільники опозиції та європейські політики стримували повстанців, надіючись, що Янукович сам піде у відставку. Таке очікування призвело до великого кровопролиття, а опозиція втратила: силу народу, що дозволяла взяти владу; довіру повстанців і народу України; надію на перемогу.

Неймовірно важкими були дні 18 і 19 лютого 2014 р., навіть промосковська влада змушена була об'явити 20 лютого 2014 р. днем трауру. Однак, цей день був двічі траурним так як саме в день трауру московські снайпери вбили більше 13 повстанців на вулиці Інститутській з готелю Москва, багато повстанців вбито і на вулиці Грушевського. Серед повстанців і народу, що перебував на цих вулицях, а також площі Незалежності та вулиці Банковій, розповідалось з жахом, що снайперами були москалі з Криму. Тобто, уже тоді в Криму були зосереджені московські війська і спецнази. Лише згодом попередні підрахунки свідчили, що тільки впродовж 18-19-20 лютого 2014 р. загони «Беркуту» і московські снайпери вбили більше 100 повстанців Революції гідності. Про чисельність вбитих українських героїв на барикадах Революції гідності з листопада 2013 р. до кінця лютого 2014 р. довідаємось у майбутньому.

Перемовини лідерів Євромайдану з Януковичем не давали результатів, він продовжував перебувати у своїй резиденції, навіть об'явив 20 лютого днем трауру, коли було вбито 39 повстанців, санкціонувавши ці вбивства московськими снайперами. Це був

край і уже 21 лютого 2014 р. на сцену Майдану піднявся невідомий промовець, біля нього були й лідери повстання, який з силою заявив перед масою повстанців, що загони зі зброєю підуть до «Міжгір'я». Промова мала результат, бо через роки стало відомо, що саме ця промова спонукала Янукович у той же день втечею з України. Згодом стало відомо, що промовцем був командир 4-ї роти батальйону «Дніпро» повстанського руху Володимир Парасюк.

Початок березня 2014 р., серед повстанців точилися перемовини, що Янукович, спасаючись втечею з України, закликав Москву надати військову допомогу, але деталей, що і як саме просив втікач ніхто не відав. Лише згодом самі ж москалі в ООН оприлюднили лист Януковича до Путіна від 3 березня 2014 р. з проханням ввести війська на територію України. Ось такої московсько-більшовицької закваски були українські керівники в усі роки незалежності Русі-України.

Одержавши незалежність український народ же робив свою справу у ці складні, каламутні часи, позбавляючись коріння, що жило москалів в Україні. Пройдуть роки і десятиліття, а про боротьбу українців за свободу майбутні покоління мають знати з подробиць, що формуватимуть загальне уявлення про трагізм і велич битви за позбавлення пут багатовікової колонізації і повернення до Європи. Після Визвольної війни 1648-1657 рр., Української революції 1917-1921 рр., Українського повстання 1942-1952 рр., Помаранчевої революції 2004-2005 рр. Революція гідності 2013-2014 рр. стала визначальним етапом захисту державності, здобуття незалежності та виходу з багатовікової колонізації древньої держави Русі-України і її народу.

Після багатовікових битв слід пам'ятати, українців, як і європейців, москалі обдурювали завжди і в усьому, особливо щодо історії, зокрема: хто розпочав другу світову війно?; як розповсюджувала Московія свою диктатуру в Європі?» які застосовували методи гібридної війни? та інше. Готуючись до війни і розповсюдження більшовицької ідеології в Європі 19 серпня 1939 р. на Політбюро комуністичної партії Сталін чітко окреслив

напрями⁸⁸: перше, «если мы примем от Германии предложение составить пакт о ненападении с ней, то она, бесспорно, нападет на Польшу и война станет неотвратимой. Опыт последних 20 лет показал, что в мирные времена невозможно поддерживать коммунистическое движение в Европе в силе, достаточной, чтобы партия большевиков смогла захватить власть. Диктатура партии станет возможной только в условиях большой войны»; друге, «не сложно предвидеть, те важные преимущества, которые мы получим, действуя таким образом. Польша будет уничтожена еще до того, как Англия и Франция смогут прийти ей на помощь. В таком случае Германия уступит нам часть Польши»; третє, «наше задание состоит в помощи Германии вести войну как можно дольше, что-бы не дать Англии и Франции победить Германию», держава буде знесилена і «в таком истощенном состоянии, что начать войну против СССР сможет, как минимум, лет через 10..., Германия будет слишком занята в других местах, чтобы на нас напасть; четверте, «это в интересах СССР, родины трудящихся, чтобы между рейхом и капиталистическим англо-французским блоком вспыхнула война».

Саме ці настанови московського диктатора стали причиною катастроф в Європі і світі: 23 серпня 1939 р. підписано пакт Молотова-Ріббентропа і секретний протокол до нього, що дало можливість Гітлеру розпочати Другу світову війну і, обманувши Сталіна, напасти на СРСР. Не забуваймо про сутність московського більшовизму, який не переводиться.

2.6. Народ і його влада в епоху битви за незалежність

Нещастя нові та колишні

Над краєм висять як прокляття.

М. Луків

Історія України і світу приділяє увагу соціальному стану суспільства, що формувався багато століть, особливо значні зміни відбувались за часів польської і московської колонізації Соціальна структура Лівобережної України 1795 р. становила: шляхта –1,6%;

⁸⁸ Бульвар Гордона, июль, 2020, №29 (материал Л. Кравчука)

духовенство – 0,7%; міщани – 4,0%; козаки – 40,0%; селяни – 53,7%⁸⁹. Коли Україна одержала незалежність (1991 р.), то державними справами, культурою і господарством прийшлося займатися населенню, яке вийшло із свого минулого. Особливо значні зміни відбувались за часів польської і московської колонізації. – Що стало основою тієї влади, яка після 1991 р. прийшла управляти незалежною Україною?. Її представники всі виховані на ідеології Московії, яка проти України, а тому вони самотійно нічого не змогли вдіяти і не прислуховувались до розумних порад, адже «правило ... гласит: государю, который сам не обладает мудростью, бесполезно давать благие советы»⁹⁰. Ні один із президентів незалежної України нікого не слухав, самотійно щось вдіяти був не здатний, вони самі один проти іншого розповідали, так проходили роки їхнього управління державою.

Магнати. Наприкінці XVI – початку XVII ст. магнати на всій території України були переважно українці, особливо на Волині, Брацлавщині, Київщині, які володіли землею з населенням і мали змогу відстоювати свої права перед колонізаторами, литовцями, поляками чи москалями. Під дією привілеїв, звань і маєтків особисто поволі магнати втрачали свою силу і відповідальність, навіть поривали з Церквою. Згодом усі магнати, незалежно від походження, являли собою польський чи московський елемент, прийняли польську, а згодом московську культуру. За часів польської колонізації вся територія України вкривалась польськими латифундіями, резиденціями магнатів, великопанськими дворами, дворами адміністраторів, агентів, шляхти, різних службовців, латифундії залюднювались селянами, здебільшого завезених з Польщі.

З настанням московської колонізації та гетьманщини народжувалась нова знать, яку включали до московських дворян. Тисячі дрібних українських урядників і заможних козаків претендували на статус дворянина. З дворянським титулом

⁸⁹ Полонська-Василенко Наталія. Історія України. У двох томах. К., «Либідь», 1992, -С.455-465

⁹⁰ Историческое наследие. Николо Макиавелли. М., 2009, -С.82

появились земельні маєтки, які дарувались українськими гетьманами з дозволу московських царів. Уже 1735 р. понад 35% продуктивних земель гетьманщини перейшли у приватну власність шляхти, тобто дворян, а тому менше як 1% населення володіли більше як 50% землі. Українські гетьмани і вища знать, особливо військова, землі одержували від московських царів, а гетьмани давали землі дрібним і середнім старшинам та іншій шляхті. В Московській імперії існували українські і московські магнати, великими латифундіями володіли відомі українські гетьмани: Мазепа – 19654, Скоропадський – 18882, Апостол – 9103 маєтків. Старшини та інша шляхта володіли меншими латифундіями.

Посилювався суспільний антагонізм між старшинами і черню, який використовувався царською владою в імперських цілях, коли царі підтримували народні маси проти старшини. Представники української знаті з практичних міркувань були лояльними до московських колонізаторів, а особливо коли Катерина II у 1785 р. українську знать зрівняла з московським дворянством у «Хартії дворянських вольностей». Завдяки добрій освіті і розуму, адміністративному досвіду представники української знаті отримували різні привілеї та високі посади в Московській імперії, що сприяло майже повній відмові вищого українського прошарку, інтелігенції від національної культури, мови, історії. Як результат – українська нація збіднювалась.

Коли ж до влади прийшли більшовики, то магнати та дворянство фізично ліквідовано, а залишились переважно московські і змосковщені українські партійні та репресивні органи, які забрали все матеріальне і культурне українське багатство, перетворюючи його на московське. Українська інтелігенція та її еліта продовжувала служити не Русі-Україні, а Московії.

Шляхта. Українська шляхта, являє собою соціальний стан, який обслуговує магнатів, мала невеличкі земельні наділи, державні службовці, інші, які наприкінці ХУІ ст. були уже переважно спольщені, за невеликим винятком. Було багато дрібної української шляхти, це українські роди, якщо не спольщилися, то були відсунені від усього, що приносило прибутки і мало якийсь

вплив. Всі вони збідніли настільки, що мало хто з них мав змогу виїхати до війська своїм конем, більшість йшли пішки, дехто з шаблею, інші тільки з києм. На відміну від спольщеної шляхти, збідніла українська шляхта не могла здобувати освіту, а тому була разом з народними масами, що допомагало у ХІІІ,ХУІІІ ст. і пізніше зберігати українську національність. Саме така українська дрібна шляхта народжувала видатних діячів українського визвольного руху: Сагайдачного, Плотенецького, Балабана, Винницьких, Копистенських, а також багато духовних діячів. Особливістю було Поділля, де було мало своєї шляхти, а коли потрапила під польське ярмо, то магнатсько-польська верства значно збільшилась. Польський уряд роздавав ліпші землі полякам, а гірші українцям, коли ж ці землі покращувались, то їх відбирали і передавали також полякам.

Коли настала московська колонізація, то українська шляхта, якої також було не так багато, все таки переходила на московську культуру. Батько відомого поета С. Руданського, піп Василь, зневажаючи селян-кріпаків, говорив синові «Если захочеш написать письмо, то пиши или почтительно, не помалороссийскому, або лучше ничего не пиши». Таких дрібних шляхтичів було не багато, але були.

Саме із цієї шляхти формувалась сучасна українська еліта. Тепер так звана еліта обдурює народ, їй потрібні тільки гроші, тобто в Україні еліти не стало, як і мови. Один із президентів України перетворив свою резиденцію – Межигір'я біля Києва у пам'ятку небаченої корупції на найвищому рівні державної влади в перші десятиліття (2010-2014 рр.) незалежності України. Усі українські битви програвались саме із-за відсутності національної еліти, яка була б єдиною у вирішенні національних проблем – вихід з рабства. Відсутність єдності у так званої еліти, проглядається в роки незалежності: ні один з президентів країни за 30 років незалежності не проявив своєї національної ідентичності, вирішуючи волю народу.

Духовенство. Духовенство, що було помітним елементом в руському житті, поділялось на біле і чорне духовенство. Біле

духовенство жило разом з селянами, глибше проникало в потреби селян, впливало на їхнє життя, що було охороною національних традицій і національної свідомості. Чорне духовенство було зв'язане переважно з шляхтою, серед нього були представники вищої аристократичної і культурної еліти. Зокрема, митрополит Київський, Петро Могила, був воєводичем молдавським і магнатом Київщини, а таке свідчить, що чимало шляхти було серед видатних церковних діячів у ті складні часи. Православне духовенство шукало собі опертя серед прихожан, щоб не допустити окатоличенню місцевого населення.

Міщанство. На Правобережжі українське міщанство переживало важкі часи, коли німецькі колоністи витісняли українців, поляки в містах майже не селилися, вони жили в селах, а тому за польської колонізації такі міста як Київ, Вінниця, Бориспіль були заселені українцями.

Коли настала московська колонізація, то міщани зазнавали дискримінації, навіть козацькі старшини брали міста і містечка у свою власність. Козаки і московські військові торгували в містах, але не платили ніякого місцевого мита, а тому кількість міст зменшувалась, а в тих, що залишались, було мало населення. У ті часи розвивались лише такі міста, які поблизу Московії – Київ, Стародуб, Ніжин, Глухів, Кролевець, Батурин, Чернігів, Переяслав.. В часи, коли прийшли до влади в Московії більшовики, то міста збільшувалися, москалі, на відміну від поляків, поселялись переважно в містах. Місцеве українське міщанство, як і дрібне панство у побуті своєму наслідувало польську шляхту.

Козацтво. З часів зародження козацтво ставало окремим суспільним станом, авторитетною силою, що брала активну участь в житті Русі-України. В процесі формування стану козацтва в ньому позначилося дві групи, які в історії відомі як реєстрові і нереєстрові козаки.

До першої групи включались заможні люди, що володіли землею, дворами, мали зв'язки з міщанами і шляхтою, які старалися поліпшити своє становище через договір з колонізаційною владою. Такі козаки називались реєстровими, їх колонізатори

використовували у власних цілях, але побоювались, а тому кількість реєстрових козаків було не багато і їх чисельність постійно мінялась: 1624 р. – 6000, 1630 р. – 8000, 1635 р. – 7000, 1637 р. – 3000, 1638 р. – 6000.

До другої групи відносяться люди, що були: незаможними; неосідлі люди; безземельні селяни; ремісники, які шукали кращого заробітку; люди, що вороже ставилися до шляхти і поляків. Таких козаків називали нереєстровими, вони самостійно урядували, мали своїх провідників і приймали участь у битвах і проти Туреччини, і проти Московщини, і проти Константинополя. Саме нереєстрові козаки, яких не визнавала польська влада, організували Запорізьку Січ.

Під час Полтавської битви (1709 р.) Петро I зруйнував Січ, знищено Старий і Новий Кодак. Існувало козацтво на теренах Русі-України впродовж 1583-1711 рр., і після цього, коли землі, де були розташовані козаки перейшли під владу Туреччини, козаки до 1735 р. також були підвладні цій країні. Козаки намагались повернутись під владу Московії і вони засіли в Базавлуці, але Москва вимагала, щоб козаки прислали в Лубни делегацію і 1735 р. підписали умови: «1) Все вины и измены запорожских козаков против России предать полному забвению; 2) Жить запорожцам в местах, где разорено в 1709 г. их жилище; 3) Пользоваться им промыслами ..от российских кордонов беспрепятственно; 4) Иметь им чиновников по настоящему положению; 5) Сохранить верность к престолу российскому и быть стражами границ государства российского; 6) Быть им в зависимости от главнокомандующего генерала, в Малой России определенного; 7) Получать им за службу ежегодно 20 000 рублей на все войско»⁹¹. Добре жилося козакам, особливо старшині, наприклад Петро Калнишевський, останній кошовий Січі, мав 14 тис. голів худоби.

Визнавши московську колонізацію, козаки збудували Нову Січ неподалік Старої Січі. Проте у Січі були постійні конфлікти: запорізька старшина конфліктувала з неімущою голотою, старшини нерідко спасались втечею на територію Московії; одночасно Січ

⁹¹ Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. К., «Наукова думка», 1991, у трьох томах, Т. 3, -С.;49-450

вперто обороняла колонізацію степів Чорноморського узбережжя, що не подобалось Московії. Коли закінчилась війна Московії з татарами (1768-1774 рр.), то зразу 4 червня 1774 р. Катерина II зруйнувала Січ, а кошовий П. Калнишевський і старшини, які сповідували промосковську колонізацію, назавжди були вислані на Соловки. Землі козаків забрали московські дворяни і німецькі та сербські колоністи. Частина українських козаків перебралась на Кубань, де вони були відомі впродовж 1864-1921 рр., як Кубанські козаки.

Історія підтверджує, що і реєстрові, і нерєєстрові козаки були на службі у колонізаторів, поляків чи москалів, в них не було чіткого напрямку боротьби за відновлення древньої держави Русь. Однак, з діяльності козацтва все таки проглядалось, що в їхніх глибинах формувалась основна ідея для захисту вітчизни, своєї землі, дітей і батьків, що бачимо у словах І. Котляревського в «Енеїді»:

Любов к отчизні де героїть
Там сила вража не устоїть,
Там грудь сильніша од гармат,
Там жизнь – алтин, а смерть – копійка,
Там лицар – всякий парубійка,
Козак там чортові не брат.

Проте це тільки ідея, ще задовго до Переяславської угоди, коли польський уряд не включав покозаченої людності до реєстрових козаків, то козаки шукали місце козакування і емігрували до Московії, де їм надавали притулок. Скажімо гетьман Яцько Остряниця у 1638 р. з полком козаків і їхніми родинами, біля 1000 осіб, перейшов границю і московський уряд дозволив їм поселитися на московській землі. Гетьман Остряниця організував козацьке військо, але воно уже підпорядковувалось московським воєводам. Таких козацьких прикладів безліч.

Селянство. В часи польської колонізації селяни втрачали свої права: на землі, зменшено розмір землі, якою міг володіти селянин; права на самоуправління і свободу; ліквідувався виборний лад; віче заборонялося; скасовувались селянські копні суди; селяни

навіть втрачали право закладати в лісах пасіки, ловити звіря і рибу, рубати дерева в лісах; ліквідовані селянські млини; селянські господарства обкладені великими податками на все майно; самі ж селяни зобов'язані працювати на панщині два дні на тиждень, не враховуючи додаткових різноманітних робіт. Проти такої експлуатації селяни боролися: протестували в судах як колишні власники земель, млинів і корчми і іншого; селяни нищили панське добро, ліси і озера. Від нестримної експлуатації селяни найчастіше втікали на Запоріжжя і слободи. У ХУІІ ст. українська колонізація залюднювала Слобожанщину, Курськ, Путивль, Сіверськ та інші місцини.

Починаючи з 1657 р. становище селян постійно погіршувалось. Адже навіть у грамотах Б.Хмельницького, надісланих до царя московського, вимагались привілеї старшинам, суддям і іншій шляхті, але нічого не просилось для селян і міщан. Москалі запровадили панщину, яка зобов'язувала селян три дні на тиждень, згодом 4-5 днів працювати на пана, крім того, ще й виконувати інші роботи: забезпечувати військо провізією, ремонтувати дороги і мости, інше. Селяни могли спасатись втечею до іншого пана, але з 1769 р. уже треба було мати письмовий дозвіл пана, щоб кудись переїхати, але селяни втікали і, знову як при Польщі, здебільшого на Січ. В усій Україні спалахували кріпацькі заколоти, у пам'яті народній дотепер живе герой Устим Кармалюк, який у 1914-1835 рр. очолив повстанський рух в Літинському, Летичівському і Проскурівському повітах Поділля, який далі поширився на Київщину і Бесарабію..

Щоб покласти край заколотам, Катерина ІІ у 1783 р. ввела кріпацтво, яке продовжувалось з різними змінами до 1991 рр., адже навіть за більшовиків селяни не мали права відлучатись з села без письмового дозволу сільської ради, яку очолювали більшовики. Кріпацтво було нечуваним у знущанням з селянина, яке він ніс від народження до смерті, що було ганьбою і зневірою над гідністю людини, що знайшло відображення у поезії С. Руданського:

Спи, дитя моє, ти – життя моє!

Тільки щастя і доля!

Будеш цілий вік, як той чорний віл,
У ярмі і неволі..
І що божий день будеш досвіта
До роботи ставати;
Свою силюнку ні собі, ні мні,
А панам виробляти.

Наведена структура соціального стану України недостатньо враховувалась, особливо потреби селянства, які приймали значну участь у Визвольній війні, що приносило значні втрати для боротьби за незалежність і свободу країни. Вище наведене переконливо засвідчує, що русини-українці не є тільки нащадки «козацького роду», бо козацтво зародилось і зникло, а народ в цілому продовжує свій рід, а тому в гімні України краще написати «І покажем, що ми браття вільного народу». В цілому тут існує ряд проблем, які зводяться до наступного.

Перше. На підставі усіх епох боротьби за свободу і величезних поразок існує висновок, що винен в усьому не народ, який знаходився віками в рабстві, а інтелігенція усіх відтінків і напрямків (отамани, старшини, полковники, генерали, міністри і всякого роду політики, вчені і митці), ідеологічно чи матеріально зламана москалями: одні, для одержання власних привілеїв та заздрощів до іншого, самовпевнено обіцяють народу свободу і багатство, але нічого не виконують; інші, досягаючи висот у державі, ні на йоту не поступаються своєю вигодою перед державою і народом.

Друге. Серед москалів проповідується, як складова гібридної війни, ідеологія, що для будівництва української держави немає підстав і сили: замало людей науки і культурної інтелігенції; одними українськими силами неможливо створити будь-що серйозне; культурний клас українців не чисельний, що є бідою українців; є чимало українців, які люблять Україну, але самі ці люди російської культури, а тому вони, турбуючись про українську культуру, духовну чи матеріальну, не полишаючи російську; необхідно, щоб українці працювали над створенням власної культури; кожен москаль чи перероджений у москаля українець

вважає безглуздим і шкідливим для України відірватись від Московії, особливо в культурі. Вище наведені характеристики мають під собою підґрунтя, яке полягає у тому, що усі покоління 750 років до 1991 р. виховувались на чужинських взірцях, які в умовах звільнення від окупантів продовжують віддавати свої здібності чужому напрямку, чужій культурі та ідеології, навіть якщо знаходяться видатні діячі, то вони все таки збагачують національну культуру частиною чужинської.

– Як попередні століття колонізації вплинули соціальну структуру населення Русі-України?. В цілому український народ усіх вище названих прошарків, – магнати, шляхта, духовенство, міщанство, козацтво і селянство, – формувався у сторону московщини: в переважній більшості випадків, коли створювалась сім'я з українців і москалів, то діти записувались – росіяни. Хоча така частина українського народу не є етнічно російським, але в майбутньому російськомовні напівукраїнці мають визначитись зі своїм етнічним майбутнім особисто. Якраз значна частина тих виборців, які у 2019 р. віддавали свій голос за проросійську партію Бойка і Рабіновича «За життя», відносяться до напівукраїнців, вони ще не визначились зі своїм етнічним станом – москалі вони чи українці.

Українське селянство було під потужним впливом московських законів. Основною формою селянської організації, яку визнавали інвентарні правила (1839 р.) було селянське кріпацьке господарство⁹² яке називалось й господарством, і родиною, і двором, і тяглом, і півтяглом. За господарів були ті кріпаки, яким дідичі (пани-Б.П.) дали хату з господарськими будівлями і ґрунт для вирощування сільськогосподарських культур⁹³. Кріпацькі родини в грамоті поділяли на чотири категорії: **тяглові** (ті, що мають не тільки садибу і землю, а головне робочу худобу (волів, коней) для обробітку землі; **піші** (ті, що мають садибу і землю, але

⁹² Положення о люстраціи государственных имуществъ в западныхъ губернияхъ, 1839. Полное собрание законовъ, ст. 13036.

⁹³ Див. Інвентар маєтку Гетьмановки Балтського повіту на Поділлі №477 в Києві. Центр. Архіви Давніх Актів.

не мають робочої худоби); **городники** (володіли тільки садибою і огородами); **безземельні** (бобилі, голота, батраки, безробітні) – нічого не мають і працюють у селян або у дворовій челяді. Селяни, які відносились до перших двох категорій користувались як присадибними, так і польовими наділами землі: тягловий наділ був 10 десятин; піший 5 десятин; городники володіли лише присадибними ділянками (десь біля десятини); бобилі і батраки взагалі не мали ніякої землі. Коли в Московії до влади прийшли більшовики, то селяни всі стали городниками, що володіли виключно садибою і городом, але працювали в колгоспі на московську державу.

В цілому український народ ділився на дві групи: було «малоросійське дворянство» так звана привільйована шляхта, які через духовну і матеріальну селекцію стали служити колонізаторам; решта – українські кріпаки, які все сильніше відчували гніт московського колонізатора. З кріпаків, які були розподілені на чотири групи, дотепер формується українське суспільство, бо інші з давнини ополячені і проросійські українці.

Ми не можемо думати, що український народ так безпричинно перебував багато століть (7,5 ст.) у рабстві інших народів, а коли доля приводила його до боротьби за свободу, то її чомусь програвав. За це видатні вчені і письменники піддавали критиці українців, що народ здебільшого спав, а коли просипався і побачив труднощі, то знову засипав на століття, про це свідчить історія у викладених попередніх матеріалах. Подібний стан впливав в цілому і на народ, і на інтелігенцію, і на владу. Внутрішнє становище в Україні серед українського народу є основною завадою на шляху до свободи і зміцнення економік, а тому українці змушені найперше працювати над своїм внутрішнім об'єднанням і в духовності, і в підтримці своєї держави та історії, і в праці.

Кожна людина і народ в цілому – продукт свого часу, з нього походять державні і політичні особистості, що проявляють у своїй діяльності те, чим нагородив їх народ. В інші часи вони ніякої цінності, позитивної чи негативної, не представлятимуть. Поет, драматург, народний артист України Юрій Рибчинський писав

вірші українцям і в СРСР, і в незалежній Україні, їх співали, веселились, а тепер він заявив, що в Україні не якісне населення, як внизу так і зверху, тобто керівництво країною таке ж як і народ. На запитання про три головні проблеми України поет відповів наступне «—Первая проблема – качество населения. ...Качество населения в Украине после 1991 года, особенно после Л. Д. Кучмы, катастрофически падает, идет вымывание ...Это высшее образование, это академики, айтишники. Здоровье нации – это тоже качество населения. Если сравнить 1991 год и сегодня, то у нас некачественное население. С кем строить страну?»⁹⁴.

Парламент – це представники народу, а депутати, що засідають у ньому є народними і те, що вони там вирішують, іноді це можна назвати – витворяють на вимогу Московії, приписується українському народу. Московія постійно веде гібридну війну проти України з єдиною метою, щоб вона повернулась до федерації у складі східної сусіди. Подібне відбувається з 1657 р. до часів, відбулося засідання Верховної Ради України (26.XI,2018), щоб вперше в історії прийняти хоча б якийсь юридичний закон щодо реального захисту від нападника і внутрішньої п'ятої колони, зокрема Закон України «Про введення воєнного стану». Однак, серед депутатів раптово проявилися ті хвороби народу, які прищепились до нього впродовж століть: розпорошення думок між депутатами; нечувана ненависть між ними, внесений закон так і не був прийнятий. Дивина, в ці дні відбуваються засідання Радбезу ООН, парламенту Євросоюзу, у Штабквартирі НАТО в Брюсселі, де засуджується агресія Московії в Азовському морі, а українські парламентарі, обрані українським народом, не мають одностайності проти агресора. Це не що інше як хвороба народу, що вийшов із вікового рабства. його обранців на усіх щаблях державного управління і бізнесу.

За перші десятиліття незалежності влада в Україні формувалась під контролем Кремля, який мав в Україні широку систему кадрових спеціалістів, що вирішували волю Московії. За роки незалежності, принаймні впродовж 30 років (1991-2020 рр.)

⁹⁴ Бульвар Гордона, январь, 2019, №4, -С.3

навіть в Москві визнавали, що влада в Україні суцільно контролювалась в Кремлі. Авторіві прийшлося працювати в службі Прем'єр міністра України В. Пустовойтенка, якого у 1999 р., коли Кучму обрали на другий термін президентства, звільнили, що стало для багатьох несподіванкою, бо уряд працював ефективно. Виявляється, що В. Пустовойтенко не сподобався деяким очільникам Кремля, які допомагали перемогти Кучмі, що не мав надії на другий термін, замінивши його Деркачем, який очолював СБУ і контролювався його «сірим кардиналом» Вадимом Рабіновичем.

Промайнуло уже 20 років (1999-2019 рр.), а В. Рабінович від Кремля орудує в Україні, як депутат Верховної Ради та ще й очолює, разом з Бойком і Медведчуком, промосковську партію «За життя». І дійсно, В. Пустовойтенка Верховна Рада звільнила з посади, але призначила не очільника СБУ, а іншого. Про тодішні події навколо Кучми московські газети писали, що все вирішували не Рабіновичі і Чубайси, а президент Московії Б. Єльцин: «не должно вызвать сомнений то, что как, мол, скажет царь-батюшка, так оно и будет. ...кстати, подразумевалось, что и всех предыдущих украинских премьеров «назначали» в Кремле», а кого призначати президентом України чи главою уряду, чи навіть обласних адміністрацій, залежало від основного «выгодно ли это России и может ли такой ход событий связать ее с Украиной более прочными нитями?»⁹⁵.

Перевіримо, – чи правду повідомив поет про свій народ, що виділяє зі свого середовища державників у незалежній країні? Відомо, що у перші 30 років незалежності на всіх рівнях державного управління була система при якій найважливішою характеристикою для особи, що бажає рухатись службовою драбиною була не розумова її здібність, а пряма підтримка існуючої влади чи лояльність до неї, а найперше відданість конкретному керівникові. Більше того, майже у більшості випадків, оцінювалось позитивне відношення претендентів до владних структур та народних депутатів позитивне відношення до Московії та її

⁹⁵ Независимая газета. 11 декабря 1999 (Москва); Киевские ведомости, 14 декабря 1999 г. (Киев)

політики, хоча про це не говорили і не писали. Особливо це стосується інтелігенції, як якісної основи суспільства..

Інтелігенція перестала самостійно мислити, очікуючи, як в минулому, підказки колонізаторів. Уже стає аксіомою, що українці практично не ворогують з іншими народами і націями, доброзичливі до них, це можна почути від багатьох народів, але жорстокість українців між собою, з метою вислужитися перед інквізиторами, то вона не має меж і про це добре знали ті, хто віками тримав українців у ярмі. У цьому багато спільного існує між Грузією і Україною. Коли у 1905 р. грузинська церква виборювала свою автокефалію, намагаючись відірватися від московської церкви, якою була захоплена, то один московський політик написав грузинам «зачем вам автокефалия, вы сожрете один другого». Ой, як боялися українські політики, які виборювали і одержали 2018 р. Томос (Грамоту) про автокефалію української церкви, що мовляв українці будуть битись з українцями, а московські пропагандисти і їхні прислужники в Україні повсюди проповідували, що розпочнеться громадянська війна, агітуючи за її початок.

Після прийняття християнства Володимиром Великим (988 р.) промайнуло 1030 років, а складнощі продовжуються. Під час святкування у липні 2018 р. 1030 – річчя хрещення Русі – України нарешті Патріарх Варфоломій надіслав послання, яке зачитав Єпископ Едмонтонський Української православної церкви в Канаді Іларіон, в якому йдеться⁹⁶ «Новокрещений народ увійшов під духовне керівництво, нестримну турботу і церковний покров церкви Константинополя через створення митрополії Київської і всієї Русі, яка стала шістдесятою митрополією Вселенського Патріархату». Крім того, у посланні наголошено «Визнаючи високу відповідальність першопрестольної Константинопольської Церкви, яка ніколи не мирилася з неканонічними ситуаціями, які потрясли природний розвиток православної церкви у відповідальні часи, вона взяла на себе ініціативу відновити єдність православних віруючих України з кінцевою метою дарувати українській церкві автокефалію». Це і є те, що очікувала українська спільнота

⁹⁶ Літературна Україна. №27, 2 серпня 2018.

впродовж багатьох століть, бо духовна єдність сприяє національній єдності, якої у нас замало, із-за чого нас принижували і в духовній, і в матеріальній сферах.

Найбільшим протиріччям «один проти одного» піддавались українські інтелектуали, які співали оди і царям, і генеральним секретарям, бо простий народ не прислуговувався, він просто тягнув плуга у ярмі. Причини такого явища уже відомі, але про них тут не йдеться, а лише про складні реалії нашого життя. Майже вся інтелігенція, особливо політична і творча, особливо наукова, літературна та історична, майже нічого не вдіяли за три десятиліття битви за незалежність, щоб її зміцнити. Тому, в незалежній Україні існуюча інтелігенція не спроможна змінитися, вона зруйнована генетично і духовно, а тому має народитися інтелігенція, яка приведе нову українську еліту, схожу на часи древньої держави Русь. Причина такого стану єдина – Московія, особливо в часи більшовиків, брутально втручалась в усі сфери українського культурно-мистецького життя, вибудовуючи московську форму цінностей. Для інтелігенції, яка була основою імперських цінностей застосовувались привілеї – розкішні квартири, премії, ордени, великі тиражі книг, зарубіжні поїздки, інше.

Жорстокі були умови для праці митцям, що переросла у московську систему, про це прикладів безліч. За часів П. Шелеста до його команди був запрошений в ЦК партії України, хіміка, академіка Федора Даниловича Гончаренка, який у 1968-1972 рр. працював на посаді секретаря ЦК з ідеології. Як тільки Шелеста відправили до Москви у заточення, то В. Щербицький зразу ж написав 31 жовтня 1972 р. (№1/10) в адрес Ф. Овчаренка «В некоторых вопросах, особенно в осуществлении национальной политики партии, занимает нечеткие позиции... не давался решительный отпор проявлениям украинского буржуазного национализма и сионизма. ...с творческой и научной интеллигенцией допускал заигрывание и даже брал под защиту некоторых литераторов и ученых, допустивших серьезные идейные срывы». Стільки, скільки писали різноманітні писаки про письменників і вчених, ні про кого стільки не писали, а головне, що

вони писали здебільшого одні на інших і за це одержували привілеї від більшовиків.

Говорячи про українських інтелектуалів варто згадати хоча б трохи історії, лише один день, коли інквізитор ХХ століття Сталін на Політбюро в присутності своїх сатрапів влаштував Голгофу Олександрові Довженку за його лишень рукопис поеми «Україна в огні», яку викрали кегебісти. Саме рису прислужництва українців в інквізиції мав на увазі Сталін, коли Берія запитав у нього, чому він помилував О.Довженка, подавши йому руку після вчиненої розправи, і той відповів: «Не трогай его, – сказав Сталін. – Он сам умрет. Ему такое устроят в Киеве, что мертвый не позавидует».

На Політбюро були присутні відомі українські інтелектуали – Корнійчук, Бажан, М. Рильський та інші, але вони мовчали, пристосувались, втрачаючи свою батьківщину, забували українську націю і співали хвалу інквізиції, щоб залишитись в історії. За словами самого Довженка лише Рильський вів себе з гідність старої інтелігенції. Звичайно, у них великого вибору не було, але в українській історії є чимало інших неприємних прикладів, яких можна було б уникати, особливо тепер, коли інквізицію ми самі створюємо. Треба визнати, що майже всі письменники і поети радянської доби, яким дозволяли вижити, були духовно залежні, зламані, а хто не корився, того більшовики знищували.

Не дивлячись на те, що Сталін і його оточення знищували українську інтелігенцію, здійснили геноцид 1932-1933 рр., проводили цілеспрямовані репресії у 1937-1938 рр., разом з Гітлером розпочали другу світову війну, розшматувавши Польщу навпіл, деякі письменники і поети вимушені писати оди Сталіну. Є усі підстави стверджувати, що деякі письменники чи поети внутрішньо так не думали, але вимушені писати неправду, щоб повідомити про ті чи інші важливі події для народу, бо іншого не надрукують, зокрема, в день закінчення війни⁹⁷; М. Рильський писав,

⁹⁷ Радянська Україна. №91, середа, 9 травня 1945 р. -С.1, 4

Він – серце і душа народів,
Що у Країні Рад живуть.
Бо Сталіна безмежний геній
До перемоги нас привів;
такі ж вихваляння написав і В. Сосюра,
Це Сталін наш, це воїни червоні
Завоювали щастя для усіх.

В ту жахливу годину багато письменників і поетів, митців у різних сферах попластились життям, згадаймо Григора Тютюнника, того ж Володимира Сосюру, або згнивали в концтаборах за те, що на них писали доноси «друзі», які прожили безтурботно своє земне життя і навіть залишались так званими відомими поетами чи письменниками в ХХІ століття. Це приклад невдячний і небезпечний для української нації, який породжує думку про можливість подібного в наступні періоди, коли виживає і залишається в історії той, хто пристосувався до інквізиторів чи ворогів українського народу. Зараз можна поіменно назвати таких поетів чи письменників, які не тільки в недалекому минулому, але й уже в незалежній Україні прислужувались комуністам, регіоналам, представникам п'ятої колони та іншим недоброзичливцям, одержуючи найвищі нагороди країни, формуючи інтелектуальне негативне виховання наступним поколінням.

На Україну напали війною москалі і варто поглянути як ведуть себе письменники Московії і письменники України: чимало відомих російських письменників висловили підтримку Путіна щодо захоплення Криму та війни на Сході України, висловлюють зневагу до української влади і української нації; відомий комік М. Задорнов у своїх виступах єхидно висміює українців, придумавши прізвисько «єврохохли», забувши своє не менш принизливе «монголокацапи», а ми мовчимо, дехто навіть мов жалюгідний раб мовить, – ну і що ж?!

В Україні ж не чути, щоб хоча б один відомий український письменник чи група письменників на телебаченні або у пресі висловила жорстку оцінку росіянам і Путіну за розв'язання війни

між двома сусідніми народами. Так, є невеличкі матеріали в Літературній Україні, можливо й ще інде, але вони так затуманені, що ніяк не доходять до москалів, а ті, що трохи з перцем, одержують від декого суворий погляд та ізуйтську критику від анонімів. Коли йшла боротьба проти Гітлера, то на передовій побували О.П. Довженко, І.С. Козловський, М.П. Бажан, В.С. Костенко, П.Г.Тичина, М.Т. Рильський, Ю.Я. Яновський, О.В. Лепешинська, М.І. Литвиненко-Вольгемут, І.С. Паторжинський. Коли ж точиться боротьба проти агресії Путіна, то було б добре, щоб і теперішні письменники та поети побували на Сході і розповіли за словами О.Довженка, як люди «зуміли відділити правду від неправди, не повірити фальшивкам окупантів (москалів – Б.П.) і підлій брехні наших дурників».

На жаль подібного у нас тепер не спостерігається, можливо дещо і є, але про нього не пишуть і не показують. Не письменник, а банкір, герой України В. Матвієнко з сумом розповідає «...скільки у нас істориків, письменників, поетів. Однак, цей величезний культурний та ідеологічний арсенал майже не представлений у публічному просторі, щоб по зубах давати московській пропаганді»⁹⁸. Як актуальні тепер слова М. Рильського, сказані в середині минулого століття про інтелігенцію «...збіднені серця ...є таки серед нас, їх більше, ніж можна б подумати». Скажімо, в тоталітарний період під постійним наглядом М. Рильський, П. Тичина, М. Бажан та інші усе робили, щоб вижити і творити заради України, над ними постійно висів меч за непокору більшовикам. В умовах незалежності і демократії чимало теперішніх письменників й поетів з Януковичем–президентом втікачем підписали творчий контракт, а тому їх «творчість піде за водою», як писав П. Тичина. Ніхто з теперішніх поетів і письменників не йде на передову, щоб закликати до боротьби проти агресора, навпаки, є підстави стверджувати, що дехто тихо очікує москалів. Це перше!

Друге – це те, що українська територія оточена з усіх сторін різними народами, через її територію споконвіків рухаються війська різних країн і вздовж, і поперек, як наприклад татари

⁹⁸ Літературна Україна №29-30 7 серпня 2019

рухались до країн Європи і назад, віками, після 1240 року, українці не мали держави, вони були підлеглими рабами почергово татар, турків, литовців, поляків, москалів і це продовжувалось століттями, народжувались і зникали чимало (26) поколінь в рабстві, вони якісно, духовно і генетично, змінювались. Мабуть ні однієї країни світу народи так генетично не забруднені, як українці, що тепер проявляється, коли є свобода подорожувати та вибирати місце роботи і проживання. Свою батьківщину українці залишають, вони хочуть, щоб був наглядач - чужинець.

Більшість українців генетично не є українцями, а тому вони не люблять Україну, вони за неї не борються, бо гени багатьох українців викликають до своїх прапрародичів. Немає сумніву, що теперішній рух українців на заробітки до Польщі є результатом не скрути в Україні, а генетичний поклик тих їхніх далеких родичів, які господарювали більше двох століть на нашій території і залишили свої гени. Як тільки втихне війна, то гени будуть кликати багатьох українців до Московії. Як тільки будуть встановлені доброзичливі стосунки з Туреччиною, туди будуть рухатися українці з півдня України, бо саме там турецькі яничари залишили своїх генетичних нащадків. Литва також довго господарювала, але литовців було надзвичайно мало і вони шанували українську культуру, традиції і не залишали своїх генетичних наслідків.

На жаль, крім матеріальних цінностей, за століття рабства втрачено й найцінніше – духовність, адже царизм і більшовизм вишкрібли усе українське з українців. Не даремно В.І. Вернадський таким чином характеризував українську націю: «Дожив до 80-ти лет ...я вижу, что украинская струя в общественной жизни не является основной»⁹⁹. Тепер у роки битви за свобод і незалежність у духовно збіднілого українського народу чужорідні жадібні егоїстичні олігархи прибирають у власність матеріальні ресурси і кошти. Скаламучена духовність українців і її причина: старшини, отамани, дворяни й гетьмани за привілеї приймали сторону колонізаторів; простий народ перебував у рабстві, а тому хоча в сім'ях нерідко з дитинства навчали одних слухати, інших не

⁹⁹ Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. К., 2011, Т.1, книга 1, -С.547

слухати колонізаторів, але треба було робити те, що пан наказував, який завжди сповідував вимоги колонізатора.

Саме із-за подібної основи формування народу і влади Русі-України, як колоніальної держави, коли Україна одержала незалежність, то у багатьох країнах українців, як представників окремої держави, не сприймали, їм не довіряли, такому становищу українців дуже допомагала Московія. Про Україну ніхто нічого не відав, навіть такі країни як США та деякі європейські країни побоювались, що атомна зброя залишається у невідомих людей, тобто українців. В цілому Україна сприймалась світом, як країна, яка є небезпечною у володінні атомною зброєю. Саме тому, західні і, особливо московські, спецслужби працювали над тим, щоб заставити Україну відмовитися від атомної зброї, що і сталося, бо в уряді України було більше проросійських представників ніж українських, які й подали ідею відмови від такої зброї. Більше як за чверть століття (2020 р..) українці так і не збудували належної держави, яку б сприймали у світі і про це ще у свій час писав Євген Маланюк «І ми, і поляки – хорі на бездержавність, лише різниця, у них форма національного існування – «пан», у нас – «хам»¹⁰⁰.

Тепер, у незалежній Україні, усі її президенти та уряди, разом з народом, який їх обирає, мають разом відповісти на багатовікове запитання, – чи достойні українці своєї землі? Історія стверджує одностайність, – достойні!. Була велика держава Русь, в часи колонізації українці розпочали відновлювати древню державу: відбулася Визвольна війна 1648-1657 рр.; сталася Українська революція 1917-1921 рр.; полихало Українське повстання 1942-1952 рр.; 1991 р. Україна і її народ одержали незалежність, але справи державності буксують. Все суспільство роз'єднане, влада сама собі, народ розгублений, втікає за кордон, серед народу нечувана агресія, мов би кожен хоче вбити іншого. Про наш народ і причини наших складностей знаходимо відповідь у роздумах Г. Сковороди «щодо наявності в кожній людині двох природ – зовнішньої, позірної, залежної від соціального статусу та багатства,

¹⁰⁰ Літературна Україна. 24 травня 2018, №20.

і внутрішньої, справжньої»¹⁰¹. Зовнішня природа у кожного українця формувалась віками (750 років), у кожного був колоніальний статус і бідність, а якщо у кого з'являлось багатство, то він уже служив колонізаторам, без відданості пришельцям українцев знову стає рабом і бідним. Внутрішня природа кожного українця висока, державницька і сильна за духовністю, але вона приспана і спить, що в минулому було темою багатьох українських письменників, тепер про це не пишуть, мовчать, прикро.

За роки незалежності ні оди із президентів і урядів не ставив питання про повне розмежування від Московії до якої вона потрапила після 1657 р. внаслідок обману московського царя про міф Переяславської угоди, коли загинув Б. Хмельницький і Визвольна війна була програна. Всі дії президентів, урядів і парламенту свідчать, що переважна більшість керівників років незалежності так і не позбулися міфу, що українці малороси і зобов'язані мирно жити з великоросами, тобто москалями. Пробудження нашого народу після 1991 р., за моїми дослідженнями, відбудеться через три-чотири покоління. Неодмінно відбудеться, бо в глибинах нашої природи є потужне коріння «У нас є гордість, є гідність, що виховувалася віками. Справді, погляньте на нашу історію, на наші книги. Кіммерійці ... Скіфи ... Анти ... Поляни... Ні, ми не бидло, не раби без роду й племені, ми – прадавня могутня слов'янська гілка»¹⁰².

Треба мати на увазі, що конкретне втілення в практику російського державного керівництва про повернення України в московську колонію, досить вдало координується не тільки в Московії, але й через систему впливу с середині України та Європі. Саме у цьому контексті у 1994 р. Москва підтримала Кучму на президентських виборах і підписала з ним низькі ціни на поставку газу за обіцянку дати широкий доступ москалям до морських берегів Криму. Низьку ціну москалі нав'язали і В. Ющенку за допомогою тодішнього глави Уряду Ю. Тимошенко, що тягнулося до 2018 р., а міжнародні організації, зі своєї сторони, постійно

¹⁰¹ 100 найвідоміших українців. ТОВ. «Компанія ОСМА», 2015, -С.169

¹⁰² Так! Наша Помаранчева. Укладач Карпо Вернидуб (В. Буркат), Київ, 2005, -С.41

вимагали встановити для споживачів ринкову ціну, що важко здійснити для населення. Проте ці висуванці в Україні постійно при владі, а тому реальне становище московської координації замовчується.

Крім державників Московії, свою роботу виконують працівники культури, науки і освіти, продовжуючи хворіти імперськими амбіціями, великодержавною політикою щодо українського народу. Подібне проявляється постійно, коли в розмовах з представниками української культури вихлюпуються, можливо і мимоволі, з опущеними очима додолу, «А Крим ми вам не отдадим». а це свідчення, що думки сидять в глибоко в душах усіх москалів.

У 1995 р. в Криму Кучма був як гість, а Путін як господар на українській землі. Тобто, тодішній президент України показував, хто господар в Криму, але не він. Згодом духовна рука Росії була уже покладена на Херсонес, про що писала проросійська преса в 2001 р. коли у липні – серпні 2001 р. на кримському півострові на фоні святкування 10-ї річниці Незалежності України відбувалося дійство встановлення хреста на соборі Святого Володимира, коли виступ голови Севастопольської держадміністрації тонує у вигуках “Росія, Путин, Москва” у присутності Президента України Л. Кучми і Президента Росії В. Путина¹⁰³.

Подібний стан не випадковий, бо Кучма знав, що на Крим уже покладена законодавча і військова рука Московії, москалі планомірно контролюють, щоб була не втрачена така колонія як Україна. Зразу ж після проголошення незалежності у 1991 р. Верховна Рада Московської Федерації, порушуючи українсько-російську угоду від 19 листопада 1990 р., прийняла 21 травня 1992 р. постанову «О правовой оценке решений высших органов власти РСФСР по изменению статуса Крыма, принятых в 1954 году»; у 1993 р. (9 липня) прийнято нову постанову про іншу частину Криму «О статусе города Севастополя», стверджуючи, що це місто має російський федеральний статус.

¹⁰³ Газ. Український народний рух, 4 вересня 2001, с. 6

Звернення президента Л. Кравчука до Ради Безпеки ООН і її рішення 20 липня 1993 р. не зашкодили москалям у реалізації їхніх намірів щодо Криму і Севастополя. Завчасно у Криму з'явилась Республіканська партія і її так званий лідер Ю. Мешков. Тому, Харківська угода, підписану президентом – втікачем, яку у тому ж 2010 р. затвердила Верховна Рада України щодо продовження на багато років перебування у Севастополі московського військового флоту було продовження уже давно вирішеної справи. Тепер на промосковському телеканалі тодішній спікер парламенту В. Литвин, прикидаючись незнанням історії, пояснює, що потрібні були гроші, а крім того, тодішній голова комітету О. Білорус ще й гарно підготував позитивне рішення для його прийняття.

Якщо детально вивчити діяльність усіх попередніх Президентів України, керівників Урядів, звичайно міністрів і до них причетних, то за всі роки незалежності вони тільки збагачувались, перерозподіляли кошти з бюджету для власних потреб, для держави і народу нічого. Більше того, вони ще й продавали інтереси Української держави і народу. Всі попередні керівники держави не знали як і що будувати в країні, що одержала незалежність, вони не вміли, мабуть і не бажали боротися зі схемами корупції, які створювались на початку років незалежності, особливо розвинутих в часи Януковича, Азарова, Пшонки, Арбузова і багатьох інших. Якраз політична корупція сприяла втраті Криму та частини Донбасу так як Московія все робила, щоб завчасно і юридично, і практично, і військово підготуватись до таких дій, втягуючи українських керівників держави у корупційні схеми.

Перш за все, домовляючись з українським керівництвом, за певні корупційні поступки, Московія насаджувала в Україні своїх керівників військових і розвідувальних відомств, що дозволило Кремлю знищити збройні сили України. Москалі, за допомогою своїх міжнародних прихильників, особливо в Європі, не допустили потужних світових інвесторів до Криму, зокрема, для добування Україною нафти та газу у Чорному морі, щоб потужні країни світу не стримували Московію у протистоянні з Україною.

Зразу ж після одержання Україною незалежності Москва організувала скупку земель у Криму, здебільшого берегову лінію та стратегічні об'єкти на березі Чорного моря, що призвело до втрати Україною власного контролю на всій береговій лінії Криму. Адже коли у перші роки незалежності (1992 р.) кораблі України і Московії в Криму ділились навпіл (50 на 50), то невдовзі Москва добилась в українській владі іншого співвідношення, коли відповідно до угоди від 28 травня 1997 р. про статус та умови перебування Чорноморського флоту Москви на території України співвідношення уже змінилось на користь Москви (81,7%) і Україна (18,3%). Весь флот та ще й на додаток військова і стратегічна інфраструктура передано на основі корупційних схем, мов би в обмін за погашення боргів за газ, які стали прибутком державних керівників. Коли подібне творилось, то керівником держави був один Президент (Л. Кучма), але все це було закріплено при іншому Президенту України (В. Янукович), коли відповідно до Харківської угоди 2010 р. перебування московського Чорноморського флоту в Криму, що був уже не український, а московський, продовжено до 2047 року. Отже, Москва координувала дії всіма гілками української влади часів незалежності, маніпулюючи як маріонетками кожним президентом і главою уряду, міністрами та народними депутатами.

Україна незалежна держава, а ось Москва тепер, після анексії Криму, збудувала Керченський міст. Усе це заздалегідь підготовлено у правовому руслі з дозволу української влади так як у договорі між Україною і Московією від 24 грудня 2003 р., що співпраця у використанні Азовського моря і Керченського проливу регулюються не міжнародною конвенцією ООН від 1982 р., як прийнято для всіх країн світу, а двосторонніми угодами між Україною і Московією, де передбачено «Военные корабли и другие государственные суда третьих государств, эксплуатируемые в не коммерческих целях, могут заходить в Азовское море и проходить через Керченский пролив, если они направляются с визитом или деловым заходом в порт одной из сторон по ее

приглашению или разрешению, согласованному с другой стороной»¹⁰⁴.

І коли у 2018 р. Москва арештувала українських моряків, які в Азовському морі направлялись до українських портів, то винити треба не московську владу, а судити тих українських урядовців, які підписували договір з Москвою про ігнорування міжнародних правил, зокрема конвенції 1936 р. про статус чорноморських проливів і конвенції ООН 1982 р. щодо морського права. Саме із-за того, що прийдеться українським посадовцям відповідати, а також зобов'язання перед Москвою теперішній урядовців, повернення до вимог цих конвенцій українська влада не проявляє ініціативи, що викликає здивування і нерозуміння держав Європи і світу. Подібних угод, які нав'язані Москвою українським корумпованим урядовцям не перерахувати, що тримає Україну і її народ у колонізаційній пастці Московії.

Вся історія діяльності вищих, середніх і низових владних структур часів незалежності України, на превеликий жаль, свідчить, що чиновники всіх рангів використовували владу як для її утримання так і власного збагачення, ігноруючи інтереси народу, районів, областей і держави в цілому. Народ України боровся і бореться, але як в минулому так і тепер, його боротьбу використовували і використовують у власних інтересах: у минулому – колонізатори (особливо поляки і москалі; тепер (XX-XXI ст.) в роки незалежності – національні владні корупціонери (злодії).

Ось гіркий приклад. Корупційні схеми Москви і продажні українські керівники сприяли тому, що москалі цікавились не тільки Кримом, адже московський історик і політичний аналітик В. Соловей повідомив, що «...в январе-феврале 2014 года ряд руководителей Харьковской области и Харькова получили 500 миллионов долларов первого транша за то, чтобы сдать Харьковскую область Российской Федерации. ...Добкин, Кернес, Фукс ...Димент ...получили деньги от людей Суркова. ...территория, которая летом 2014 года стала называться в

¹⁰⁴ Бульвар Гордона. Январь, 2019, №1, -С.15

российском дискурсе «Новороссией», должна была вся, быть включена в состав Российской Федерации. – Значит, Запорожская, Днепропетровская, Харьковская, Донецкая, Луганская, Херсонская, Николаевская, Одесская области»¹⁰⁵. Отож, продається все і українська незалежність, і територія, і духовність.

У нас, українців, після кожної битви за здобуття свободи уже в роки незалежності (Помаранчева революція 2004-2005 рр.; Революція гідності 2014-2015 рр.) до влади приходять не чесні ні в політиці, ні в економіці особистості, вони крадуть, показуючи приклад всім, а хто не може, то гине чи спасається втечею за кордон. Ті, хто десятиліттями перебував енні відомі українські борці за свободу В. Чорновіл і Л. Лук'яненко. Вони зазнавали за ґратами у Московії (В.Чорновіл, Л. Лук'яненко, брати Горені, багато інших) до влади так і не були допущені, народ проти цього чомусь не повстав.

За роки колонізації в українців генетично проросла індивідуальність, відсутня єдність задля досягнення цілей. Довго перебували в російському заточ фізичної і моральної кривди, уболівали за український народ, його культуру, національні традиції, надіялися на славне майбутнє і народ їм вірив. Прийшла незалежність за що вони без оглядки віддавали всі сили, молодість і духовні втрати, але народ і держава уже вимагали практичної підтримки на політичному і державному рівні. І тут спрацювала українська ментальність, а саме неприязнь та незгода, риси яких постійно проявлялись між князями, гетьманами, керівниками Української народної республіки та вождями Організації Українських Націоналістів.

Після 1991 р., коли відбувались вибори першого Президента України, то ні один із трьох претендентів національно-демократичних сил не поступився один перед другим, щоб протистояти комуністові Л.Кравчуку. Як розповідає поет Д. Павличко «Левку, В'ячеславе, послухайте мене, нехай хтось із вас поступиться, ми повинні об'єднатися»¹⁰⁶, ще був третій –

¹⁰⁵ Бульвар Гордона, октябрь, 2020, №41

¹⁰⁶ Бульвар Гордона, октябрь, 2019, №40

академік Юхновський. Відомі українці не прислухалися до мольби також відомого українця «Іншому дорогу дайте!», тобто хтось із трьох хай залишиться, але кожен заявляв «я іду в президенти». Кожен, як і в минулому, тягнувся до булави, забувши, що вона вимагає ще й голови. Про помилку, яку допустили ці відомі занадто амбітні українські особистості, можна побачити на прикладі результатів голосування на одній із виборчих дільниць Києва, де голоси виборців розподілились так: Кравчук – 46%, Чорновіл – 36%, Лук'яненко – 12%, Юхновський – 6%.

Отже, три впертих демократи набрали більше голосів ніж не «демократ», а тому один із них міг би стати Президентом України. Амбіційна неузгодженість окремих українських особистостей призвела до того, що національно-демократичні сили країни ослабли і до цього часу не можуть відновити силу колишнього свого впливу на політику в країні так як в незалежній Україні утримувалась комуністична ідеологія, ніхто не знав і не знає дотепер що і як будувати. – Чи не тягнеться таке протистояння з сивої давнини?, –адже, на жаль, боротьба серед українців проявлялась ще в епоху русів, коли сини князів Русі боролись за своє місце у володінні Руссю. Син Володимира хрестителя Святополк казав «Коли переб'ю всіх братів своїх, буду один володіти Руською землею»¹⁰⁷.

Мабуть українські провідники часів незалежності не знали чи не прислухались до видатних українців, які потреби свого народу і держави ставили вище своїх особистих інтересів. У свій час корифея української сцени Марію Костянтинівну Заньковецьку (Адасовську) з села Заньки Ніжинського повіту на Чернігівщині запрошували на російську імператорську сцену, але вона, як пише С. Петлюра, відповіла в сльозах перед її прихильниками, перебуваючи у Петербурзі «Наша Украина слишком бедна, чтобы ее можно было покинуть. Я слишком люблю ее, мою Украину, и ее театр, чтобы принят ваше предложение»¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Повість врем'яних літ. К., «Радянський письменник», 1990, -С.218

¹⁰⁸ Петлюра Симон. Статті. К., «Дніпро», 1993, -С.36

Усіх представників національно-демократичних сил України, які вийшли з обіймів московсько-більшовицьких колонізаторів, переміг українець, який допомагав москалям виховувати українців у своєму дусі. На установчому з'їзді Народного Руху був присутній секретар ЦК КПУ з ідеології Леонід Кравчук, біля нього тулилися представники української інтелігенції М. Жулинський, Д. Павличко, інші. За десять днів до цього зібрання Л. Кравчук, виступаючи на радіо і телебаченні, різко критикував громадсько-політичну організацію. На з'їзді ж хитренько промовив слова на тему – ні вашим, ні нашим, він не відходив від положень і гасел більшовицької національної політики, що й задовольнило делегатів, які супроводжували більшовицького ідеолога оплесками. Одночасно, знову за вказівкою Л. Кравчука, комсомольські і партійні газети, радіо і телебачення критикували Народний Рух, як організацію, здатною вести за собою народ, маючи намір стати альтернативою КПРС. Так комуністи й залишались управляти мов би незалежною Україною впродовж більше чверті століття, а національно-демократичні сили продовжували бути роз'єднаними.

Ті, хто дійсно намагався боротися за вільну Україну не все розуміли, бо виховані з дитинства на ідеології «старшого і молодшого брата», а тому вони або не те чи так робили, або їх московське оточення використовувало в інтересах Московії. Учасник двох революцій часів незалежності, якого промосковські керівники держави посадили в тюрму, міністр внутрішніх справ і генеральний прокурор України розповідає «Да, нас частично использовали – я вынужден это признать. Я использованным был, потому что тогда еще глобальных процессов не понимал, а те, кто понимали, к сожалению, на тот момент как самостоятельное государство Украину не рассматривали»¹⁰⁹. Ось під керівництвом промосковських керівників держави українці намагались і намагаються відстоювати незалежність, щоб розпочати відновлювати древню державу Русь-Україну. Такої дивини немає ні в одній країні світу.

¹⁰⁹ Бульвар Гордона., март, 2019, №10, -С.15

У пресі простежується, що дехто, то одному, то іншому Президенту України приписує, що вони чимало здійснили для України, для народу. Наприклад, в одному з інтерв'ю Д. Гордон сказав колишньому керівникові країни В. Ющенку, що після нього Україна стала зовсім іншою, не пояснивши якою, але заперечень не було. Дехто приписує позитивні якості Л. Кучмі, не говорячи уже про Л. Кравчука. Можемо тільки уявити, як би уїдливіше зміг би сказати поет про сучасних провідників.

Як дбають про себе і про народ та державу перші особи країни, що виховані на ідеології більшовиків, а дехто й сам був проповідником цієї ідеології, можемо переконатися на багатьох прикладах. В березневий день 2008 р., коли суд виніс вирок убивцям журналіста Гонгадзе, телебачення показувало прийом відомого єврея в Україні Яна Табачника з не менш відомим євреєм Йосипом Кобзоном, де з аріями і випивкою виступав Леонід Кучма, який достеменно знає замовника цього вбивства. У той-таки день, на тому ж зібранні співали два Леоніди, два экс-президенти – Кучма і Кравчук, які найзаможнішу в соціальному й економічному розвитку країну, в колишньому Союзі з Росією, перетворили на руїну. Руїна не менша, ніж за часів гетьманства П. Дорошенка, коли Україну розривали на дві, а то й більше частин за булаву. В Україні після президентства двох Леонідів 90% людей – бідняки, багато голодних, більше українців помирає, ніж народжується, країна стає додатком розвинутих країн, народ рятується втечею за кордон, а ці ще хмільні від президентства, колишні керманічі насолоджуються життям за накрадені гроші, співають і веселять євреїв на втіху росіянам. Мабуть ні поет Т. Шевченко, ні полковник І. Богун не стерпіли б такої наруги над своїм народом.

Одначе, глибокий аналіз їхньої діяльності і роботи як особистостей свідчить, що ні один з них не проявив тих якостей, які необхідні були б для часів битви за свободу і незалежність. Треба відмітити – усе, що досягнуто, є заслугою виключно українського народу, який також ще не зумів здійснити кардинальних змін так як знаходиться під дією чинників минулого рабства. На жаль наші керівники держави генетично ще не усвідомили, що Московія, яка

володіла Україною 3,5 століття ніколи не підтримає того провідника українського народу, політика якого іде всупереч імперським амбіціям колишнього невеличкого Московського царства, яке у 1654р. захопило Україну. Історія засвідчує, москалі, аби їхня держава залишалась імперією, широко застосовують не тільки військові захоплення територій, але й вбивства провідників народу. З давнини в усьому світі москалі застосовують вбивства політичних, державних і громадських українських діячів, які свої дії спрямовують на вихід з московського рабства.

В роки Визвольної війни (1648-1657 рр.), коли гетьман Б. Хмельницький, переконавшись у хижості москалів, не сприйняв умов вироблених у Москві, то його хтось отруїв, а останки гетьмана зникли назавжди, щоб замести сліди. В часи Української революції (1917-1921 рр.), коли українці боролись за втечу з московського рабства, а прихильники федералізму не забезпечили такої свободи, то лише три провідники – С. Петлюра, Є. Коновалець, і М. Міхновський боролися за незалежність, за що москалі їх вбили, федералістів (Грушевського, Винниченка і Скоропадського) не вбивали, залишивши їх у відносному спокої.

В епоху четвертого етапу боротьби за незалежність (1991-2018 рр.) мабуть єдиним провідником, якого винесла на поверхню Помаранчева революція, був В. Ющенко, його не бажала Москва, всі інші президенти (Кравчук, Кучма, Янукович, Порошенко) особисто не відчували погроз з Москви, бо вони проти імперії ніяк не виступали. Відомо достеменно, що саме Кучма привів Януковича у верхні ешелони влади, що є його основною провиною перед державою і народом, звичайно, діяла Москва, а він чи не знав, чи, як в минулому партійний керівник, а вони всі були агентами (КГБ), виконував «прохання».

Про повну залежність України і її народу від колонізаторів свідчить хоча б такий факт. Впродовж московської колонізації українських провідників, які були категорично проти «федерації» вбивали, таких вбивств за всю історію безліч: Б. Хмельницького – в Чигирині на Черкащині (1657р.); С. Петлюра – у Франції (1926 р.); Євгена Коновальця – в Роттердамі (1938р.); С. Бандеру в Німеччині

(1952 р.); Черновола – у Києві (1999 р); Литвиненка – у Великобританії (2010 р.); Скрипаля – у Великобританії (2018 р.). Вбили москалі чимало й інших видатних діячів того часу, що боролись за незалежність України: Ю. Тютюнника, Л. Ребета, Р. Шухевича. Українських провідників за свободу москалі масово вбивали і вбивають, але держава мовчить, притих і світ мов би нічого не відбувалось. Коли ж москалі отруїли в Англії українців Литвиненка і Скрипаля, які відмовились служити Московії, то ні англійський уряд, ні світ не мовчав. Тільки у березні 2018р. більше 27 країн вислали зі своїх країн московських послів і працівників посольств, у тому числі США 66, Україна 13, Англія 23, на Московії були накладені великі санкції економічного і політичного характеру.

На планеті поширюється інформація, що в процесі виборів президента США у 2016р. нечуваний вплив на дестабілізацію ситуації в країні здійснила Московія (Росія). Про масштаби такого впливу стало відомо пізніше, але якщо москалі можуть впливати на суспільну думку народу найпотужнішої держави та ще й віддаленої, а крім того, ніколи не зв'язаної ні політично, ні економічно, ні військовими справами, то що можемо говорити про Україну, яка століттями була складовою Московської імперії, де все дотепер пронизано нитками з Кремля. Лише те, що за часів президента – втікача (2014р.) усі ключові пости міністерств і відомств займали або москалі, або українські зрадники, що дозволило повністю зруйнувати армію, підписати у Харкові договір про передачу портів на Чорному морі москалям, що забезпечило їм без битви захопити Крим. Московські «радники» оточували всіх Президентів України, займали ключові пости, виконували завдання своїх господарів з Кремля, а перші особи України, знаючи про це, мовчали.

Ось як згадує поет і державний діяч Д. Павличко про такі реальні ситуації¹¹⁰: москалі запропонували Польщі збудувати на їхній території газопровід в обхід України і послу, тобто Д. Павличку, прийшлося багато затратити сил, щоб переконати

¹¹⁰ Літературна Україна. 15 лютого 2018, № 3,

поляків такого не робити, але коли до Варшави прибув тодішній Прем'єр України В. Ющенко і посол розповів йому про перемогу, почув слова «Ми в Києві думаємо, що ви, пане посол, надмірно розгарячилися. Президент Кучма вважає, що Україна повинна приєднатися до планів Росії, увійти в спілку й будувати газопровід разом із росіянами. Це нам вигідно». Прийшлося і його переконувати, але хто Прем'єра і Президента країни так навчає вдалося довідатися, коли невдовзі до Польщі прибув сам Л. Кучма, а з ним його радник з політичних питань Анатолій Орел – російський, грушник, який при зустрічі з послом промовив «Ви занадто працюєте для поєднання України з Польщею. Польща не має нічого. Бідна. Належить Україні зближуватися з Росією. Там є все!». Посол Д. Павличко йому відповів «Ви активно працюєте біля Кучми, але проти України» і Анатолій Орел зізнався послові, що «тепер він – український патріот, а грушником був замолоду». Посол Д. Павличко пише, що «Леонід Кучма знав про це. Все знав, але терпів біля себе негідника. Квасневський кілька разів казав мені (Павличку – Б.П.), що хтось є біля вашого Президента, який натискає на нього, щоб «розірвав дружні взаємини з Польщею» і багато чого стало зрозумілим.

Боляче тепер сповідується перед народом відомий український поет і державний діяч, колишній посол в Польщі Д. Павличко «я збагнув, що прагне керувати не Кучма, а його московський радник. Я сказав про це Кучмі, а він промовчав. Російськими служниками біля Кучми були Анатолій Зленко і його приятель Анатолій Орел. ... 27 жовтня 2000 р. я сповідався сам собі у своєму щоденнику: «Хто є головним ворогом України і сидить біля Президента? Анатолій Орел! Це моя особиста трагедія і провина. Це ж я прийняв його, будучи Головою Комісії закордонних справ України у Верховній Раді. Це ж я погодився з тим, щоб Кравчук призначив його послом України в Італії. Я не знав, що цей російський шпигун, грушник жив у Римі 17 літ за часів СРСР, що він мав там свою мережу. ... Тепер цей сеньйор керує зовнішньою політикою України. Його завдання – відстріляти дипломатів наших, які працюють в антиросійському дусі. Він

організував звільнення Тарасюка, він призначив безвільного Зленка, він зробив так, щоб російський вектор зовнішньої політики запрацював сильніше, як європейський».

Мабуть мислячі українці впевнені, що та катастрофа з реформами, корупцією і протистояння боротьбі з нею та багато іншого в часи президента П. Порошенка є не що інше як діяльність багатьох «Орлів», але про них мовчать, бо не даремно П. Порошенко, очолюючи міністерство закордонних справ і міністерство економіки країни, здебільшого перебував у Прем'єра Азарова, звичайно й Президента, які були представниками Кремля в Україні. За часів незалежності в Україні квітує політична і кримінальна мафія, не бачена у світі корупція, яку можна перемогти тільки при наявності політичної волі першої особи в країні, тобто президента, але дотепер кожен із них, як бачимо на прикладі перших осіб країни, оточений московськими «консультантами», що позбавляє їх самостійно приймати рішення. Не даремно Л. Кравчук зізнався, що рішеннями президентів України управляли Медведчук, Табачник та інші московські підставні особи.

Усе вище наведене є елементами гібридної війни, яка включає пропагандистську війну, проводиться державними службовцями, депутатами та й місцевим населенням з московськими генами. Ось приклад, Москва заборонила президентові-втікачу Януковичу підписувати 2013р. угоду з Євросоюзом, що призвело до Євромайдану, тепер Москва веде війну проти України (2013-2018 рр.), щоб Україна не стала членом НАТО і повернулась до складу Московії. І в цьому Московії допомагають своєю пропагандистською роботою місцеві проросійські агітатори, зокрема народний депутат України Євгеній Мураєв, досить вправний пропагандист, «яроственный друг» України, на телеканалі 112 постійно (2018р.) ні слова не кажучи про Московію, люто критикує США. Москаль, називаючи Україну своєю країною, люто її критикує за наміри вступу до НАТО, особливо за встановлення все тісніших зв'язків з США. А скільки таких московських пропагандистів, підступних воїнів гібридної війни Московії проти

України, не тільки в українському парламенті, але й у Кабінеті Міністрів, адміністрації президента України, міністерствах і відомствах, облдержадміністраціях усіх областей та міст України.

Та й самі перші особи країни, починаючи з 1991р., генетично не позбавлені залежності від ідеї федералізму в складі Московської імперії. Ось про що розповідає колишній народний депутат України, герой України, генерал-лейтенант Григорій Омельченко¹¹¹: валютні рахунки і офшорні компанії Павла Лазаренко, Юлії Тимошенко і Олександра Волкова за кордоном, розшукав саме Г. Омельченко; відповідаючи на запитання, – чи багато осіб, серед вищого керівництва України, завербовані КДБ СРСР і ФСБ Росії, то прозвучала відповідь Омельченка, – у першому і другому скликанні Верховної Ради України агентів КДБ були десятки, тепер залишились агенти і політичні, і розвідувальні; відповідаючи на запитання про конкретних осіб, то Омельченко назвав «в студенческие годы Александр Турчинов был завербован...», «возможно, Юлия Тимошенко завербована. В июле 1995 г. в Москве ее с мужем задержали – в аэропорту, с контрабандой 100 тыс. долларов США. Она в то время взятки там в Министерстве обороны давала ... осенью 2004 года Служба внешней разведки документы получила, где расписывалось, как России в своей игре Тимошенко задействовать ...справка, в ФСБ на имя Путина подготовленная, о том, как украинской политике Юлию Тимошенко использовать, полный текст был опубликован»; щоб підтвердити як використовують завербованих, то Омельченко наводить приклад, що коли розпочиналась війна у 2013-2014 рр. і про це повідомляли, то із Блоку Юлії Тимошенко «Батьківщина» кричали «Какая война? Мы братские народы...». Такі вигуки прийшлося чути й мені, коли я у 2017 р., в розпал агресії Московії проти України, подав до газети Літературна Україна матеріал «Міф Переяславської ради», тодішній головний редактор Станіслав Бондаренко, прочитавши документ, закричав, – ти що «хочеш посварити два братніх народи?».

¹¹¹ Бульвар Гордона. Декабрь 2017, №49, -С.2-3

Це тільки про окремих, перших осіб держави, а також їхніх проповідників, розповідають знавці їхніх таємних сторін життя, а таких в Україні, яка 350 літ перебувала у федерації Московії, безліч на усіх рівнях державного і господарського управління. Я, як автор цього дослідження, знайомий особисто і з Тимошенко, яка захищала кандидатську дисертацію на кафедрі, де я працював та на спеціалізованій вченій раді, членом якої я був, а також з Турчиновим, який захищав на тій же спеціалізованій вченій раді докторську дисертацію на тему тіньової економіки про яку у перші роки незалежності нашої країни ще не всі знали. – Що можна сказати про цих державних діячів?, – при спілкуванні в науковій і управлінській діяльності нічого особливого не помічалось: В. Турчинов виважений, високого рівня інтелектуал, вчений, письменник і як показала державна діяльність, відстоює інтереси України; про Ю. Тимошенко нічого подібного сказати не можу, а те що народ бачить на практиці щодо її діяльності, річ вперта, єдине, коли я працював у Кабінеті Міністрів України, за часів Прем'єра Лазаренка, то усіх спеціалістів цікавило, як все таки навідується Ю. Тимошенко до свого куратора, що ніхто її не помічав, хоча була вона у свого земляка з Дніпра частенько.

Враховуючи важкі реалії українцям належить ще навчитись дуже уважно придивлятись до політиків, бо вони, як генетично передається з давнини, люблять силу, владу, привілеї і гроші, застосовуючи все це на власному народові, який їх допускає до влади. Особливо придивлятись в умовах сучасної гібридної війни Московії проти України, коли застосовуються підступні прийоми битви, бо вся Україна, її влада, виробництво і духовність заселені московськими агентами. На запитання кореспондента в Є.К. Марчука «...скільки агентів Росии в украинской власти находится ..» він відповів «...не знаю, будет ли Бойко «Слава Украине!» – говорить или нет, но агенты Росии сегодня, безусловно, 100 процентов имеются. ...то, что они есть, по поведению, к сожалению, заметно»¹¹².

¹¹² Бульвар Гордона, август, 2019, №33.

Усі керівники держави, особливо президенти – це генетично колишня шляхта, яка звикли користуватися привілеями і званнями, вона шляхта була спольщена, а пізніше промосковська, за привілеї слугувала виключно полякам і москалям. Коли стала можливість цими привілеями користуватись самостійно, в незалежній державі, то вони це робили масштабно з охотою, до речі всі, без винятку, що ставить Україну на край прірви і повернення до Московії в рабство.

Погляньмо тільки на окремі епізоди всіх президентів. Як колись князі так і тепер Президенти незалежної України продали не тільки українське первородство, але й матеріальні цінності. До незалежності Україна мала 19 портів, що становило 38% всієї Московської імперії, тепер залишилось 12 портів, але там пустота. Тепер Україна не має ні одного судна – зникло Чорноморське морське пароплавство (ЧМП), Дунайське і Маріупільське пароплавств, не стало Укррічфлоту. Постійно звинувачують, що саме Кравчук причетний до розпродажі – зникнення ЧМП через свого керівника ЧМП Кудюкіна, який пояснив пресі¹¹³, що коли його призначали керівником ЧМП у 1992 р. (Прем'єр Фокін В.П.), кількість суден становив 202 одиниці, а коли звільняли у 1995 р., то існувало 274 судна. Саме Кравчук займався збільшенням флоту, а хтось розповсюджує звинувачення про продажу ним суден. За 1995-2000 рр., а це період президентство Л. Кучми, ЧМП зникло, а це 274 судна, сім компаній, де працювало біля 37 тис. працівників, тільки у 2000 р. одноразово продано 145 суден на Кіпр. Хто і як таку катастрофу здійснив правоохоронним органам відомо, але ніхто не хоче про це розповідати, мабуть важко.

Загальна картина нашої держави і її виконавчих структур не змінилася з часів Котляревського, що бачимо з наступного. Справи держави і народу вирішуються мов би про них писав ще І. Котляревський у знаменитій «Енеїді», коли на управлінській і бізнесовій ниві держави з'явилися невідомі державники «що людям льготи не давали і ставили їх за скотів», а також чиновники і судді різних рівнів «які по правді не судили та тільки грошики лупили і одбирали хабарі» та спритненькі купчики, «що на аршинець на

¹¹³ Бульвар Гордона, июль, 2019, №30

підборний поганий продавали крам». Немає сумніву, що І. Котляревський в «Енеїді»¹¹⁴ показав таких неборак в усіх сферах життя українців.

Хвастун і дурень од природи,
Що не робив, то все не в лад.
Судді, підсудки, писарі,
Які по правді не судили
Та тільки грошики лупили
І одбирали хабарі.

У народу подібне викликає незадоволення, що призводить до виступів і про це застерігали древні філософи «государю надлежит быть в дружбе с народом, иначе в трудное время он будет свержен»¹¹⁵. На превеликий жаль усі президенти впродовж 1991-2019 рр., їхні уряди і народні депутати, без винятку, поводили себе так, мов би вони послані в цю багатостраждальну країну з космосу і вони відповідно поводитись: народ сам собі виживав, а президенти і уряди, оточивши себе кумами, сватами і бізнесменами, наживалися. В європейських демократичних країнах усі українські президенти, більшість глав урядів і депутатів одержали б великі строки ув'язнення: Кравчук – за продажу кораблів і знищення Чорноморського флоту та іншого; Кучма – за розвал села і створення агрохолдингів, які всю продукцію сировиною вивозять за кордон, наплодив олігархів та інше; Ющенко – за допомогу прийти до влади Януковичу, багато іншого; Янукович – відповідно до рішення суду і повного розкрадання державного золотовалютного запасу; Порошенка – за особисте і сімейне збагачення, ставши олігархом, збереження коштів в офшорах, ігноруючи потреби народу

У такому становищі основних причин дві: перша, серед українського народу, після 750 – річного рабства, ще не знайшлося достатньо інтелектуальної еліти, щоб справитися з нечуваними складнощами в усіх сферах життєдіяльності, у незначній частини прогресивних українців, що боролись за незалежність, сили уже не

¹¹⁴Котляревський І.П. Повне зібрання творів. «Наукова думка». –К. –1969, –С.97

¹¹⁵ Николо Макиавелли. Историческое наследие. Москва, ЭКСМО, 2009, –С.36

ті, коли прийшла незалежність; друге, Московія, пам'ятаючи гасло «без України, немає Росії», робить усе можливе і неможливе, щоб утримати Україну у своєму ярмі, нав'язавши українським провідникам таке поняття як «федерація» у складі Московії. Звернувшись до знавця більшості представників урядових структур Д. Гордона, довідуємось, що «Не секрет, что очень многие руководители Украины – особенно в первые годы независимости – агентами КГБ СССР и ФСБ Российской федерации были, а некоторые ими даже сейчас являются. Это наша беда, это наш камень, который все время ко дну нас тянет»¹¹⁶. Подібне дозволяє москалям маніпулювати українською владою, президентами та іншими посадовцями, всією державою.

Кравчук Л.М. Перебуваючи завідувачем відділу обкому більшовицької партії його направили навчатися до Москви і там, як довіреній особі більшовицького гатунку, дозволили працювати в архіві бібліотеки ім. Леніна. – Що в архівах писалось?, – визначалась премія, хто більше розстріляє українців¹¹⁷.

Після вивчення архівів, а там переважно було про українців, Л. Кравчук так це сприйняв, що невдовзі йому доручили бути основним пропагандистом сталінсько-ленінської ідеології всієї більшовицької партії в Україні. І що здатен здійснити керівник більшовицької ідеології, ставши президентом України, коли за його ж словами в усі роки і всіх президентів до П. Порошенка, тобто впродовж майже 27 років «Сужбу Безпеки України (СБУ) і Міністерство оборони України очолювали етнічні москалі, громадяни Московії», а вони ж мали спеціальні завдання, щоб повернути Україну назад до московського ярма.

Отже, як не кажи, але коли генетично людина вихована в душі рабської покірливості іншій людині чи державі, в даному випадку Московській імперії, то ніякі посади, навіть президентські, не заставляють думати за інших, навіть за свій народ. Ну скажімо, чи не генетичною хворобою можна пояснити, коли колишній секретар з

¹¹⁶ Бульвар Гордона., февраль, 2019, №9, -С.14
¹¹⁷. 24 серпня 2019 р. на 112 каналі телебачення

ідеології комуністів-більшовиків та экс-президент незалежної України Кравчук заявляє, що «Защита Украины может быть эффективной только в системе НАТО. Членство в НАТО – жизненная необходимость для сохранения и развития украинской нации, над которой всегда висел и висит российский дамоклов мечь»¹¹⁸, а коли треба було підписати документ про асоціацію з Євросоюзом, що впритул наближало Україну до НАТО, той же Кравчук разом з таким же экс-президентом Кучмою, також генетично вихованого більшовицькою ідеологією, нічого не вдіяли, а можливість існувала, щоб заставити Януковича, який інтелектуально значно нижчий від обох колишніх президентів, їхати до Вільнюса і підписувати уже готову угоду входження в європейські структури.

Якщо запитати – чи був здібний духовно перший президент країни Л. Кравчук, скажімо сприяти створенню Єдиної Православної Автокефальної Церкви України?, – то однозначно можна сказати, що ні. Адже головний ідеолог більшовицької партії Л. Кравчук був призначений головним борцем з греко-католицькою церквою в Україні і у 1982 р. у багатьох областях країни він особисто керував обстеженням церков, виявляв осіб причетних до греко-католицької церкви, які мабуть несли більшовицькі покарання, що у майбутньому буде в'яснено. Про подібні справи історія запитає усіх президентів й керівників урядів перших 27 років незалежності і будуть одержані досить цікаві відповіді.

Кучма Л.Д. В країні існує шалена корупція, яка звичайно підтримується Московією, де вона не менша, але найбільше розпочала розвиватись за часів президентства колишнього секретаря парткому крупного державного підприємства СРСР Л. Кучми. – Чому так сталося?, – тому, що за словами першого президента Л. Кравчука за часів Кучми діяв «Лібералізм, він думав, що все буде робити ринок, було дозволено всім все робити. Мабуть так і ліквідували крупні господарства в селах і вони загинули. Хитренькі за безцінь, за ваучери, скупили багатства України і стали олігархами».

¹¹⁸ Бульвар Гордона., декабрь, 2017, №52, -С.5

Саме за часів Кучми розпочала діяти корупція, яка не дає спокою українцям у XXI ст., вона набувала катастрофічних масштабів, коли усе продавалось і купувалось, корупція стала основним засобом досягнення успіхів у державних справах, у бізнесі, в науці, освіті, в усіх сферах життєдіяльності. В подальшому наступні президенти і уряди тільки підтримували і зміцнювали корупцію, мов би її не існує, аж до того часу, коли світові організації і європейські країни та США не зобов'язали демонтувати корупційну систему.

До цього часу ще ніхто не дослідив, хто і задля чого Л. Кучму майже насильно, адже він впирався, московська агентура застала очолити уряд, звичайно заради інтересів Москви, Не був Кучма готовий до такої посади, мабуть його привели москалі і точно, щоб повалити Л. Кравчука, який проявив себе націоналістом. На заводі, де Кучма працював секретарем парторганізації, він виконував виключно вказівки партії більшовиків, а тому не даремно, ставши главою України, просив «Скажіть яку країну вам повинен побудувати і я побудую!».

Відсутність власного непрофесіоналізму Кучма доповнив непрофесіоналізмом всього уряду і «Вже тоді член прем'єрської команди В. Горбулін розчарувався в професіоналізмі й компетентності, особливо – в здатності членів уряду відстоювати національні інтереси»¹¹⁹. Нічого не поліпшилось і за часів президентства Кучми, відсутність професіоналізму призвело до розвалу села, розширився погляд у сторону Москви. Проблема захоплення Криму розпочалася за часів правління Кучми, навколо якого займали основні державні пости агенти і прихильники Москви – Леонід Деркач, на посаді глави СБУ; Павло Лазаренко, на посаді Прем'єр-міністра; Петро Саблук, на посаді віце-прем'єра, що відав сільським господарством, розваливши перлину України – село; Олександр Кузьмук на посаді міністра оборони; Дмитро Табачник на посаді глави Адміністрації президента; Віктор Медведчук в якості кума Путіна.

¹¹⁹ Літературна Україна. № 23-24, 22 червня 2019.

Саме вони створювали обстановку при якій впродовж двох десятиліть Московія зміцнювала свої позиції у Севастополі і на всьому Кримському півострові. А все це промосковські агенти і куми подавали Кучмі під кутом зору, мовби, не входити в конфронтацію з Московією, дозволяючи Москві вести агітацію і пропаганду в Криму, що невдовзі принесло ганебні результати – анексія Криму, війна проти України. Якщо поглянути, що витворює В. Медведчук уже у травні – червні 2019 р., коли президентом став Зеленський, відкрито веде переговори з Московією, закликаючи українців повернутися до московської колонії, то можемо зробити висновок, що основна причина неможливості відстояти незалежність за майже три десятиліття, це перебування у владі після 1991 р. більшість таких як Медведчук. Повернення, без обміну, українців, як це сталося наприкінці червня 2019 р. чотирьох українців, засуджених московськими судами на 10-15 років, на «прохання» Медведчука, це є плата йому за промосковську агітацію на двох своїх каналах, а також факти проведення гібридної війни через агітацію та пропаганду. Дії Медведчука та йому подібних на всіх рівнях державного і громадського управління застерігає українців від можливого повторення програшу незалежності як це сталося у попередніх битвах.

Ті, хто був поруч Л. Кучми визнають, що у нього три основні провини перед українським народом і державою: перша і основна, приведення до владних структур злодія Януковича, що дорого обійшлося і державі, і народу; друга, розвал сільськогосподарських підприємств і створення на їхніх розвалинах крупних і середніх агрохолдингів, що знищило українські села, а крім того більшість промислових підприємств за безцінь захопили москалі і тепер стримують розвиток України; третя, диктаторська форма правління, вважаючи, що він секретар парткому і директор крупного промислового підприємства, що сприяло вбивству Г. Гонгадзе. Саме ці провини Кучми призвело до акції «Україна без Кучми». Після Кучми й інші президенти створювали складнощі розбудови української держави на шляху до свободи, інші президенти і уряди

робили багато, можливо свідомого і несвідомого, що призводить до хаосу в країні.

Відомо, що після того як москалі отямались, що Україна у 1991 р. одержала незалежність, то стали робити все, щоб повернути її назад в орбіту московської імперії і таких намірів дотепер робиться безліч, починалось все при Л. Кучмі: перше, плівки майора Мельниченка проти Кучми, коли він намірився вести Україну до Європи; друге, фальсифікація виборів Президента України у 2004 р.. коли змагались Ющенко і Янукович. Треба визнати, що Л. Кучма здався, Україна так і залишилась в політичній та економічній орбіті Московії: припинився рух України в ЄС; до влади Кучма допустив московського посланця – Януковича. Інакше й не могло бути, адже в адміністрації Президента працювала ціла команда колишніх агентів (КГБ СРСР), які змушували Л. Кучму віддати наказ знищити журналіста Г. Гонгадзе, а після цього оприлюднити плівки Мельниченка.

Ющенко В.А. Не бажали москалі Ющенка, вони зробили все, щоб він передав владу промосковському Януковичу. Про інтелектуальний рівень Ющенка свідчить його присутність на засіданні в Кабінеті Міністрів на нараді у Звягільського, коли він виконував обов'язки Прем'єр-міністра України. Тоді в його кабінеті обговорювали питання про рівень інфляції на останні пів року: представники Держплану (Мінекономіки), Мінфіну, Національного банку, Національної академії наук. Національний банк представляв його тодішній керівник В. Ющенко і його заступник, Держплан України представляв заступник голови Попов і автор цієї праці. Обговорення продовжувалось більше двох з половиною годин і за цей час Ющенко не проронив ні слова, всі питання вирішував його заступник. Склалося враження, воно справедливе, що Ющенко не знає ні банківської системи, ні економіки, ні фінансів.

Отруєний і ледве дійшов до тьми президент України Ющенко так і не спромігся офіційно заявити про замовників, все завершилось тільки киванням «То, что у меня произошло со здоровьем (а понятно, с кем связывают историю моего отравления),

мое состояние ...другая стратегия», що не подобається Москві. І дотепер (2018 р.) отруєний екс-президент України з любов'ю згадує зустрічі з Путіним, що мовляв відчував себе в Москві бажаним гостем, забуваючи, що Путін і його команда готувала Ющенка, щоб він після себе президентський стілець передав Януковичу, якого вела Москва до керівництва з певною метою – повернути Україну до Московії.

Ось чому Ющенко був бажаним гостем у Москві, там усе стратегічно передбачено, коли при кожній зустрічі, а їх було 7-8, Путін «был очень тактичным . . . Я никогда не слышал от него слово «нет», . . .», а коли Ющенко нагадав Путіну «у вас находится батурицкий архив Ивана Степановича Мазепы – подарите его Украине. . . Может этот архив выставить в музее Батурина. Молчок. А потом «Надо подумать»¹²⁰. Путін дуже чемно поводився з небажаним президентом України, коли стосувалось другорядних, наприклад газових, господарських проблем, а коли мова зайшла про основи Московської імперії, які стосуються насильно відібраної в українського народу історії, мови, культури, освіти й науки, то миттєво – «молчок», тобто «нет!».

Коли в часи Помаранчевої революції точилась боротьба між Ющенком і Януковичем, то Ющенка мов би отруїли, хоча, коли він був ще Прем'єр-міністром, то мав дуже дружні стосунки з Москвою. Коли Ющенко був Прем'єром і реформував у Москві газові системи, то познайомився з президентом Росії Путіним і мав з ним добрі відносини, а коли Ющенко одержав перемогу і став Президентом України, що не входило в плани Москви, то добрий Путін, мов би помилково, тричі поздоровляв з перемогою Януковича, а не Ющенка. Ті великі газові реформи Ющенка і Тимошенка з москалями відгукнулися уже в 2018 р. рішенням (01.03.2018) Стокгольмського арбітражу про повернення Україні 2,5 млрд. дол. США та відповідь Московії про повний розрив газових відносин з Україною.

Якщо вести мову про Ющенка, то мов би він за Україну, але негативу у нього не менше ніж у Януковича, якого він привів до

¹²⁰ Бульвар Гордона, февраль 2018, №9.

влади. Ось що розповідає А. Гриценко, який був у штабі, коли Ющенко обирали Президентом¹²¹: перше, за день до здачі документів на Президентські вибори в Ющенко не було програми, яку за ніч в штабі написав А. Гриценко і народу подали відомий документ «10 шагов навстречу людям»; друге, «В Ющенко я увидел элемент безответственности, безалаберности»; третє, коли став Президентом, то за програму забув і «в сторону свернул, его газовые истории интересовать начали. ...Газовые .. и не только – земельные и остальные»; четверте, головна його провина у тому, що він сприяв приходу до влади Януковича. Нарешті, перший президент дав таку ж оцінку Ющенку «Абстрактний працівник, не бачив головних завдань держави, проповідник різноманітних речей, яких сам не розумів»¹²².

Янукович В.Ф. Не хто інший, а Московія і їхній основний «засланець» Янукович, підписали Харківську угоду про перебування чорноморського флоту в Севастополі та відмовились від вступу України до ЄС та НАТО. Більше того, к 1997 р. Л. Кучма підписав Хартію про особливе партнерство між НАТО і Україною, в якій було закріплено стратегічний курс України на членство в Альянсі. Ніде у той час відкрито не виступив проти рішень Януковича відмовитися від стратегічного напрямку, що підписав сам Кучма. Мабуть москалі все таки переконали за допомогою неприхованих попереджень і погроз, щоб керівники України віднесли до майбутнього держави мов би до іграшки. – Чого тоді варті слова і гасла Кравчука та Кучми про Україну та її народ?, – коли три президенти країни відмовились захистити життєву необхідність збереження і розвитку української нації. Мабуть дуже кволо щось розповідав і переконував Ющенко, можливо для годиться, бо сили були не рівні.

Президент – втікач і державний зрадник, хоча з низьким інтелектом, але за допомогою і під наглядом московських спецслужб, викликав попередніх президентів України, у підвалі своєї резиденції їх напудрив і причисав, повідомивши мов би про

¹²¹ Бульвар Гордона, февраль, 2019, №9

¹²² Розмова на 112 каналі 24 серпня 2019.

вихід в ефір, а це було не що інше, як фіксація участі усіх перших осіб держави у відмові підписувати уже готові документи для підписання у Вільнюсі про асоціацію з Євросоюзом. Мовляв будете критикувати, оприлюднимо зустріч в Міжгір'ї за сім днів перед підписанням документів у Вільнюсі, а тому ніде, ні один экс-президент ще не розповів про те, що вони говорили про відмову їхати на Вільнюський саміт. У кого може виникнути сумнів, що экс-президент Л. Кучма більше думав про Москву, а не про Україну, то хай прочитають наступне. Коли розпочалась акція «Україна без Кучми», де ключову роль відігравав Ю. Луценко, то Пінчук привіз з Москви Дмитрія Кисельова на ICTV для дискредитації критиків Кучми, щоб його захистити, а тепер Кисильов, пропагандист високого класу, захистивши Кучму, щоденно виливає бруд на Україну.

Президентам, які збирались у Міжгір'ї 2013 р. пудрилися, причісувались і «виходили в ефір», мов би благословляючи Євромайдан і війну Московії проти України, історія і нащадки не простять, адже кожен із них знав, що ними керує Москва для власної вигоди, що і надалі тримати українців у ярмі. Народи Європи і світу мають врахувати, що країна якою керують московські агенти не може розвиватись. Відомий журналіст і противник Московії Д. Гордон розповідав колишньому керівнику українського уряду «Янукович и Азаров – агенты КГБ, ... у меня есть доказательства. ... некоторые руководители Украины после Майдана были прямыми агентами Кремля»¹²³.

Порошенко П.О. Історія ще мабуть доведе, що міністру економіки в уряді Азарова П. Порошенку, мабуть, також москалі допомагали зайняти посаду глави держави, бо вони в Україні ще сильні. Проте, надії на П. Порошенка у них не виправдались, він зайняв проукраїнську позицію. За роки президентства П. Порошенко відходив від погляду на Московію і спрямовував Україну до європейських країн. Здійснено чимало добрих справ: міцніла знищена армія; почала відроджуватися духовність – одержано Томос (Грамоту) про повернення автокефалії Українській

¹²³ Бульвар Гордона, октябрь, 2019, №43

Православній Церкві; прокладалась дорога до Європи, зруйнована його попередником, досягнувши безвізового режиму для поїздки українців до Європи.

Як і більшість українців, П. Порошенко долав складні перепони виходу колоніальної залежності. Коли переміг Ющенко, то все робилось для того, щоб Прем'єром призначили не Тимошенко, а Порошенка, тоді не вдалося, бо Тимошенко була відома і йшла поруч Ющенка у Помаранчевій революції, вона відіграла більшу роль в революції ніж Ющенко.

Ще буде багато спогадів про діяльність П. Порошенка особливо його стосунки з Путіним, Азаровим, Медведчуком, Муравйовим, Бойком, Рабіновичем та багатьма іншими агентами Московії. Чомусь тільки П. Порошенко дозволяв Медведчуку все: бути представником від України у Мінську; постійно їздити до Москви для зустрічі з керівництвом Московії; купувати антиукраїнські телеканали; багато іншого; бувати на вечері у Порошенка в Козині. Саме ця компанія, що підпорядкована Московії допомогла Порошенку стати президентом у 2014 р. «известный Венский сговор, когда Кличко в пользу Порошенко сняли ...в 2016-м об этом узнали, когда Фирташ под присягой показания на суде в Вене дал»¹²⁴.

Перший президент Л. Кравчук сказав про П. Порошенка, що «Хотів стати дуже багатим, кар'єрист, нікого не бажав слухати» і це правда. За чотири місяці до президентських виборів автор цієї праці зустрічався з тоді ще міністром економіки П. Порошенком, у якого також довідався, що у нього на першому місці багатство сімейне.

Зеленський В.О. Коли В. Зеленський став президентом і поглянув, що залишили йому попередники, виховані в епоху більшовиків, то заявив відкрито і однозначно «Когда-нибудь мы закончим эту войну и состоится откровенный разговор: с именами современных политиков ...у меня есть информация, с фамилиями, кто что делает, кто от кого получает деньги, кто какие акценты расставляет, какие меседжи посылает, какие сюжеты показывает

¹²⁴ Бульвар Гордона, сентябрь, 2019, №37.

на телевидении,, что публикует в газетах, что в целом происходит ради того, чтобы парни просто не повернулись. Вся информация есть. И все будут за это отвечать»¹²⁵. Промайнуло 29 років незалежності, країну очолювало безліч президентів і урядів, які постійно перебували за кордоном, особливо в Московії, а коли президентом обрали В. Зеленського і він поїхав за кордон, то, повернувшись, заявив «для многих Украина сегодня – это открытие».

Народ і його прогресивна сила справедливо мають запитати, що робили президенти, глави урядів і міністри впродовж 28 років незалежності?. З цього приводу В. Зеленський має пам'ятати слова «Если государь пришел к власти с помощью народа, он должен стараться удержать его дружбу, что не трудно, ибо народ требует только, чтобы его не угнетали. ...иначе в трудное время он будет свергнут»¹²⁶.

Верховна Рада України. Про якість влади в Україні перших років незалежності можна простежити на підставі В. Литвина: народний депутат; голосував за Закон України 16 січня 2013 р., який призвів до революційних подій; глава адміністрації Президента Л. Кучми; за твердженням генерала Омельченка (інтерв'ю Д. Гордону) Литвин був підбурювачем вбивства Гергія Гонгадзе; спікер Парламенту часів Януковича; перебуваючи спікером Парламенту Литвин сприяв ратифікації Харківської угоди, підписану Януковичем з Московією про здачу Криму; як спікер Парламенту передав свої повноваження А. Мартинюку, який насильно прийняв так званий язиковий Закон України Ківалова – Колісниченка. Все вище перелічене наносило і продовжує наносити величезну шкоду українському народу, а Литвин продовжує бути депутатом.

Президент Кравчук постійно твердить, що Україна розхрістана, звичайно й українці. Розумних державників немає, а хіба є розумні ті, що їх обирають, продаючи свій голос за кілограм гречки чи 200 гривень. Всі і урядовці, і ті, хто їх обирає на посади є

¹²⁵ Оpubлiковано в ТСН. Текст в Бульвар Гордона. Септeбрь, 2019, №37.

¹²⁶ Историческое наследие. Николо Макиавелли. М., 2009, -С. 36

нащадками своїх дідів і батьків генетично зіпсутих багатовіковою колонізацією, особливо радянською пропагандою і репресіями, впливу яких ще довго українці будуть позбуватися. Впродовж часів багато століть колонізації знамениті українські роди зникали, одних знищували інших притягували на свій бік колонізатори різними привілеями, особливо зменшились знані роди українців в часи більшовицької окупації, коли залишилась порода не дуже високого рівня, представники якого займали усі ланки суспільного життя, бо інших не було. Залишились такі, що перетворюють українців у «розхристаних», про них писав ще Котляревський в Енеїді:

Ти знаєш – дурень не бере:
У нас хоть трохи хто тямущий,
Уміє жить по правді суцїй,
То той, хоть з батька, то здере.

Більшість таких у Верховні Рада України, що являє собою «зборище» людей, яких найняли можновладці – олігархи. Видають їм зарплати і різні грошові премії, а вони за це голосують за прийняття законів, які вигідні олігархам. Депутатів, які виконують волю народу одиниці, але вони нічого не вирішують. Сучасники мабуть з тривогою задумуються, – кого ми обирали і хто нами керував, хто судив і справляв закони, хто багатів за рахунок держави і корупції впродовж чверті століття? Чи не про таких панів, які потрапили у пекло, писав ще І. Котляревський в Енеїді¹²⁷:

Панів за те там мордовали
І жарили зо всіх боків,
Що людям льготи не давали
І ставили їх за скотів.
Багатим та скупим вливали
Розтопленеє срібло в рот,
А брехунів там заставляли
Лизать горячих сковород.

Фіксація в ефірі напудрених і причісаних екс-президентів України необхідна для Москви як доказ обґрунтованого захоплення

¹²⁷ Котляревський І.П. Повне зібрання творів. «Наукова думка». –К. –1969, -С.96

України цілком, підготовка якого розпочалося з перших днів одержання країною незалежності від Московії 1991 р., що можемо побачити на конкретних прикладах. Промосковські журналісти твердять, що Крим буде повернутий Україні, коли будуть названі винуватці здачі цієї української території Московії, а промосковські політики уже намагаються твердити, що провина лежить на тимчасовому керівництві Україною, коли злодій – президент спасався втечею від гніву народного.

Взагалі треба відзначити, що будь-яке протистояння Московії було неможливим в часи, коли парламентом керували люди виховані на московській імперській ідеології, якими були В. Литвин і О. Мороз. – Чи могли українські депутати прийняти рішення парламенту про реалізацію незалежності України?, – ні, адже спікер Литвин думав зовсім про інше і це він висловив О. Бацман¹²⁸ «По моему глубокому убеждению, нужно не кричать везде, что завтра Украина будет в НАТО, ...нужно исходить из того, что Украина ...должна оставаться внеблоковым и нейтральным государством», щоб мовляв дати можливість москалям думати «мы достигли того, что границы между Украиной и Россией не будет границей с НАТО».

Про те, що Литвин причетний до усіх тих прикрих помилок, які прийнялись при його участі, свідчить той факт, що він дотепер (2019 р.) вважає, що Революція гідності (Євромайдан) була розпочата не народом і не проти дій тодішньої влади, яка відмовилася повернути Україну до Європи, а мовляв тими представниками, що були на Майдані «чтобы на крови вбежать во власть»¹²⁹. Тобто, ні Янукович, ні Московія, ні Литвин, ні Азаров не сприяли протесту народу, що може говорити тільки людина, яка не знає історії, хоча має багато дипломів, намагаючись захистити себе та своїх прибічників у справі продовження уярмлення українців.

Промосковський український спікер парламенту проповідував, коли влада відмовилась підписати угоду про

¹²⁸ Бульвар Гордона, ноябрь 2018, №48

¹²⁹ Там же

Євроінтеграцію, а народ був категорично проти, що було б краще не влаштовувати Революцію Гідності, яку В. Литвин назвав як «негативний сценарий для України», а «дать оценку правительству, ...подготовить решение и спросить у правительства, почему это произошло»¹³⁰. – Хто це мав зробити?, – керівник уряду Азаров, що не бажав підписувати документ, чи Литвин, який пропонував про щось домовлятися з урядом, чи народ, який вийшов на Майдан.

Народу користі не приносив, лише шкодив, а ось собі і своїй родині багато чого здійснив. Якщо колись історики вивчать як В. Литвин став академіком, то ще більше здивуються, бо це така у людини доля. Молодший брат Петро Литвин став генералом, звичайно за допомогою свого брата, який у серпні 2014 р. під Іловайськом командував військами сектору «Д», покинув своїх підлеглих, як результат українські війська опинились в оточенні¹³¹. Мабуть був добряче наказаний, бо у млині носив мішки, щоб годувати сім'ю. Інший брат Микола Литвин також був прилаштований корисно, він більше десяти років очолював пограничну службу, мабуть також щось вдіяв, бо брат Володимир скаржить на когось, що «они сделали все, чтобы разбомбить, разгромить семью. Тем более делали это люди, которые ели с рук, которых я продвигал»¹³².

Мабуть розгнівався В. Литвин на Україну, народ і новітню владу, бо тепер, скажімо весь грудень 2018 р. на телеканалі 112, як істинний промосковський запроданець, кидає «розумні» звинувачення владі, яка веде Україну в НАТО та ЄС, бореться проти воєнної агресії Московії. Народ мабуть зрозумів користь, що приносили Литвини для незалежної держави.

Як і в минулому свої привілеї відстоював гетьман Самойлович і його родич Гедеон у 1686 р. продали Українську Церкву Москві і в цілому Україну так і тепер (2010) український Президент-втікач Янукович і спікер Литвин продали Москві Севастополь, що

¹³⁰ Там же

¹³¹ Бульвар Гордона, ноябрь, 2018, №48

¹³² Там же

дозволило москалям привласнити Крим і розпочати війну проти України. Як дивовижно схожі протиукраїнські дії власників привілеїв в Україні впродовж століть. – Чому українська аристократія в усі віки міцно тримається одержаних від чужинців привілеїв, шкодячи своєму народу? – ще ніхто не вивчив і не висловив своєї думки, а треба, бо це катастрофа для народу і держави.

Про главу адміністрації Президента Л. Кучми і спікера Парламенту України В. Литвина мабуть ще не все сказано. – Хто намагався спонукати Кучму промовити слова на знищення журналіста? – «на традиционном обеде, на котором ...присутствовали президент (Кучма), спикер парламента (Плющ), премьер (Ющенко), глава СНБО Марчук и глава Администрации и там постоянно вопросы звучали: «Так что насчет Гонгадзе?», а Кучма отмалчивался : «Да подожди!» ...– Эта беседа показала, что его вывести на нужный ответ хотят, вопрос: «Так что с Гонгадзе мы делать будем?» раза четыре звучал»¹³³. Існує плівка про той обід, відомо хто був присутній на обіді і хто задавав ці жорстокі питання, але мовчать усі, посилаючись на Мельниченка, який в Московії і Пукача, що в тюрмі, які знають, але мовчать.

Невже треба бути таким дурнем, щоб не зрозуміти, що той хто задавав ці питання, він же й віддавав наказ про вбивство журналіста, а це відомо Кучмі, Марчуку, Ющенку, тодішньому главі Адміністрації і чути на плівці, але мовчать. Мабуть другорядні виконавці спецоперації ФСБ, – Дагаєв, Фере, Кравченко, ліквідовані, а прізвище керівника, що знаходився в оточені президента замовчується. Саме головне, чомусь представники державних органів не називають прізвище глави Адміністрації президента Кучми, який був присутнім на тому обіді. В цілому треба сказати, що на тридцятому році незалежності навіть силові структури бояться прямо і відкрито називати агентів спецслужб ФСБ, які наповнювали Адміністрацію президента і всі вищі органи держави. Адже документально зафіксовано, хто наполегливо пропонував Л. Кучмі взяти до центральних органів

¹³³ Бульвар Гордона, март, 2019, №10, -С.4

влади злодія з Донецька Януковича і хто настирливо вимагав команди від Кучми «Що робити з Гонгадзе?», заганяючи Кучму у куток.

Про те, що всі негативи в Україні супроводжував і допомагав Москві голова уряду М. Азаров, який намагається провину щодо війни Московії, анексії Криму тероризму на Донбасі перекласти на українців. Все це чітко простежується в розмові Д. Гордона з Азаровим¹³⁴: запитання – «Вы были противником ассоциации Украины с ЕС. Почему? И нужны ли Украине ЕС и НАТО?», «одним из главных требований Евромайдана была ваша отставка», «кто, на ваш взгляд, начал Майдан?», «Почему вы так долго не покидали пост?», «вы признаете, что в аннексии Крыма и развязывании войны на Донбассе виновата в первую очередь Россия?», «Донбасс сегодня – пустой орех, ..все новые заводы вывезены в Россию. Как бы поступили с Донбассом вы?»; відповіді – «Нам нужно было найти общий язык с Россией и с Европейским союзом. ...это согласование не получилось. Украине не надо быть членом НАТО.», «гнойник на Майдане, который мешал работать, были аналогичные гнойники на Западной Украине», «это Турчинов, ... это Пашинский, ...это Парубий. И организаторы Майдана, исполнители Майдана должны сесть на скмью подсудимых», «потому, что люди действовали бандеровскими методами: семьям угрожали, детям, ходили по квартирам», «Давайте мы разберемся, в чем сами виноваты, прежде чем обвинять кого-то», «нужно убрать радикалов, националистов, убрать тех идиотов, которые требуют запретить русский язык .. Вернуться к той многонациональной политике примирения, которую мы проводили». Занадто довго займав керівні посади Азаров, перебуваючи під постійним контролем Московії, він руйнував Україну, називаючи її своєю країною.

Представники влади шкодили Україні, коли були при владі і вільно продовжують творити безлад, підтримуючи Московію, позбувшись влади, вони безпечніше себе почувають ніж ті українці,

¹³⁴ Бульвар Гордона. декабрь, 2019, №50

які захищають свою країну на фронті, в літературі, пресі, науці і мистецтві, в духовній сфері.

Разом з Л. Кравчуком підписував документи у Біловезькій пуці керівник уряду В. Фокін., здавалося б перший керівник уряду незалежної України ввійде в історію, як незаперечний прихильник повного відокремлення України від Московії і повернення древньої країни Русь до Європи. Дії і рекомендації цього першого керівника уряду в складні періоди битви за незалежність свідчить, що він випадково потрапив як в уряд незалежної України та ще й випадково став учасником підписання документів про руйнування дорогого йому СРСР.

Сталося так, що В. Фокін в статті «Quo vadis Україна»¹³⁵ самостійно дав управлінську оцінку собі і всім керівникам влади України за 27 років незалежності¹³⁶. Відмітивши, що коли Україна стала суверенною, незалежною і демократичною правовою державою, то вона одержала реальні можливості доказати світовій спільноті, що українці здатні жити своїм розумом і без колонізаторів. Проте, впродовж 27 років незалежності справи погіршувались і щось вдіяти неможливо, а головне, зробив висновок колишній Прем'єр-міністр «Сейчас этот шанс бесповоротно утерян». Відповідаючи на запитання «Чому?», дав однозначну і треба сказати справедливу відповідь «не нашлось национального героя, лидера, способного сплотить вокруг себя патриотов-единомышленников, компетентных, образованных, морально чистых сподвижников, для которых интересы отечества были бы выше личных и клановых, а тот, кто за такого себя выдавал, на поверку оказывался Лжедмитрием».

Немає сумніву, що такі негативні характеристики, якими В. Фокін наділив керівників держави за роки незалежності, повністю належать і йому, бо чи бажав Перший Прем'єр-міністр незалежної України щось добре здійснити, коли він вважає, що ніякої московської жорстокої колонізації не існувало «Украина была самодостаточна, свободна от каких бы то ни было долговых

¹³⁵ Куда идет Украина?

¹³⁶ Бульвар Гордона. февраль, 2019, №7, -С. 4-7,14

обязательств ...Ничья воля не нависала над субъектами государственной власти, ...мы были амбициозны, близки к реализации извечной национальной идеи – «быть на своей земле господарем». Дійсно, ще ні один керівник держави такого рангу не наважувався стверджувати, що Московія впродовж століть колонізації давала будь-яку свободу українцям. Де тут патріотизм, коли недавній керівник України розповідає українцям і світовій громаді казочку, що «сопредельное государство», мов би давало обіцянку «сотрудничать и дружить с нами», уже впродовж п'яти років (2014-2019 рр.) це «сопредельное государство» веде проти України війну, в якій загинуло більше 12 тисяч українців.

Про яку компетентність державного керівника можемо думати, коли прем'єр – Фокін критикує наступного прем'єра – Яценюка за повідомлення, що після втечі Януковича і початок війни Московії проти України «казна пуста, осталось всего 108 тыс. гривен, валютного резерва нет, долговые обязательства режима Януковича не признаем», зробивши висновок «Конечно, он бессовестно лгал». Звичайно, тут захист інтересів Москви, бо всім відомо, що Янукович все вкрав, особливо валютні резерви. Мабуть не даремно Л. Кравчуку «в оба уха вдували «Фокіна треба міняти, він не наш!» В этом они не ошибались, мне действительно не по пути». І дійсно, Московія більше 350 рр. колонізує Україну, а Фокін, перераховуючи колонізаторів на теренах Русі-України «Норвежское королевство или татаро-монгольский Улус, Великое княжество Литовское или Речь Посполитая.», про Московське царство, що стало «Великоросією», після загарбання древньої держави, ні слова. Виникає запитання, – чому?

Виявляється, що, на думку колишнього керівника українського уряду, теперішній уряд не туди Україну спрямовує, особливо не подобаються йому напрями «с ключевыми, программными словами: «Армія, Мова, Віра», которые в сознании трансформируются как: «Война, Принуждение, Раскол». Пишучи про «Армію» проповідник навіть не згадує, три міністри оборони, прислані з Москви, які не зруйнували, а ліквідували українську армію, а тепер він застерігає «На что надеяться? ...не надо

лукавить: страны ЕС и США поддерживают Украину. только пока она воюет с Российской Федерацией ...едва наступит мир – интерес к Украине пропадет». Цей «патріот» твердить, що Україна воює з Московією, а не навпаки, Московія жорстоко напала на Україну. Він рекомендує українському урядові, мовляв, сідайте за стіл переговорів «с властями самоназваных донбассовских республик» і повертайтеся знову в ярмо Московії.

Розмовляючи про «Мову» В. Фокін критикує чиновників високого рангу і «местечковых клакерш», які вимагають розмовляти з ними державною мовою, так як, на його переконання, українці ще мають полюбити свою мову «Чтобы овладеть языком, его надо полюбить, любви из-под палки не бывает». Захисник мови сусідньої держави, яка впродовж трьох з половиною століть твердила «Украинского языка нет, не было и быть не может», дуже незадоволений депутатами, які «однажды согнавшие с трибуны Королевскую за попытку говорить по-русски!».

Не подобається ї третя складова напрямку битви за вихід України з ярма Московії – «Віра». Колишній урядовець високого рангу стверджує, що «сомнительная законность Томоса о предоставлении Украинской церкви автономии ...может вызвать конфликты с серьезными последствиями». Головна ж причина, на думку Фокіна, полягає в тому, що «Прихожан Московского патриархата в разы больше, чем прихожан украинской церкви». Захиснику московського патріархату консультанти підсунули вкрай помилкові твердження викрадення у 1686 р. Московським царством української церкви, давши йому можливість стверджувати, що, мовляв, тепер «Оказывая грубое давление на сознание верующих, вынуждая их оставить привычный приход и клир, власти теряют не только голоса избирателей, но и авторитет свой в глазах мировой общественности».

Отож, керівник першого уряду незалежної України проповідує: армія українцям не потрібна, сідайте з москалями і домовляйтесь, щоб дальше бути у них рабами; мову українську не проповідуйте, бо до неї треба звикнути; викрадену духовність не повертайте, бо московська церква більша в Україні. Більше того,

урядовому українському проповіднику московської ідеології, не подобається, звертаючись до прогресивних українців: «Куда идешь, пане Вятрович, пытаюсь до основания стереть историческую память великого народа, вынашивая идею превращения украинцев в манкуртов, людей без роду и племени, без прошлого и будущего?»; «Куда идешь, пане Ніщук, насаждая бескультурье, тормозя развитие национальных талантов, проводя политику примитивизма, отгораживаясь от мировых культурных ценностей, пропагандируя изоляционизм?»; «Куда идешь, пані Супрун, с фанатичным упорством проводя бесчеловечную медицинскую реформу?».

Не слід доказувати, що людина, яка все життя працювала на шахті нічого не відає, як краще будувати охорону здоров'я, але шахтар Фокін критикує Міністра охорони здоров'я тільки через те, що «Супрун держит Гройсмана на должности, так как с точки зрения американских друзей Украины, пани Ульяна гораздо более ценный работник, усердно выполняющий особо деликатные поручения, для чего и была отправлена в нашу страну в самый ответственный период Майдана». Всякому стає зрозумілим, хто просунув свого представника від шахтаря до Прем'єр-міністра в самий відповідальний період битви українців за незалежність. Слава Богу, що йому не дали розвернутися, а тому він пояснює «я самостоятельно принял решение уйти на пенсию. ...с этого дня экспонента развития Украины как независимого государства переходит в область отрицательных значений», мабуть через те, що Москва втратила свого представника в Україні.

Особисто В. Фокін визначив яким має бути керівник держави, а тим більше в роки виходу з колонізації, «Чтобы достичь цели, он должен уметь стратегически мыслить, уметь реально оценить последствия, иметь надежных, деловых и умных сподвижников». В часи, коли працювали окремі керівниками, про які згадує В. Фокін, авторові цієї праці також прийшлося з ними працювати, зокрема: Товстановський і Коломієць – заступники міністра сільського господарства; Фокін, Мінченко, Попов, Антонов, П'ятаченко – Держплан України. ...а тому маю право заявити, що зовсім не правий Фокін, коли твердить, що «В составе Кабинета не было ни

одного случайного или назначенного по политическим мотивам человека ...Все без исключения были специалистами высшего разряда, профессионалами до мезга костей». – Чи справедливо писати, що тут не було «политических мотивов»? Коли Товстановський – був головою облвиконкому, Коломієць і Попов – секретарі обкомів партії, Фокін – керівник вугільного відомства в Луганській області.

Коли ж врахувати, що на високі посади в партійних органах призначали виключно вихідців із бідних родин, батраків чи безхатченків, то справедливим є те, що до керівництва незалежною Україною прийшли люди, як ось Фокін, який про себе написав «Мне, выросшему в злиднях безбатченку, судьбой было предназначено стать последним председателем Совета Министров УССР и первым премьер-министром Украины независимой». Наука і світова практика не має прикладів, щоб людина, яка народилась і була вихована в злиднях, вивела цілий народ до багатства. Саме Московія, яку захищає Фокін і ганьбить українську владу незалежної країни, зробила так, що всі українці впродовж 350 років народжувались і жили в злиднях, їхні нащадки в генах несли свій негативний вантаж дорогою московської колонізації, а тому маємо таких керівників, яким прийшлося управляти Україною з перших днів її незалежності, бо інших у нас немає.

Як автор цієї праці стверджую, що всі керівники міністерств і крупних відомств (міністри і заступники) назначались з партійних або радянських органів, керівників заводів та шахт. Прикладів, щоб спеціаліст з вищою освітою в тому чи іншому відомстві мав зростання від простого працівника до міністра, якщо він не пройшов партійних чи радянських щаблів влади, не було. У той же час, всі партійні і радянські керівники, які прийшли управляти галузями економіки, не вміли писати, щось висловлювали без пропозицій, вони лише були здатні читати, підписувати довідки і листи, приглядаючись найперше, щоб все відповідало «лінії партії». Були й розумні керівники, але дуже рідко і вони не мали права відстоювати своїх думок.

Працюючи в Держплані України В. Фокін добре знає, що соціально-економічний аналіз, а на його основі річний та перспективний план, висновки і пропозиції вищим органам влади, листи і пояснення складних питань розвитку держави готували прості, старші і головні інженери та економісти, а також начальники структурних підрозділів середньої ланки міністерств і відомств. Автор, як один із таких працівників Держплану України, ще до 1991 р. підготував і науково обґрунтував, як проповідує В. Фокін «програму переходу от планово-директивної економіки к рыночной»¹³⁷, але ні один керівник міністерств і відомств, Держплану України, крім творчого В. А. Масола, цього не зрозуміли, не використали, мабуть, і не прочитали. Це стосується, на жаль, як тих керівників, що керували Україною в перші роки її незалежності, так і в посліуючі роки, бо переважна більшість з керівників, «выросших в злыднях», були ще й ідеологічно випестувані московською більшовицькою ідеологією.

Нарешті, В. Фокін, характеризуючи якість українських державників, відмітив, що не знайшлося керівників «для которых интересы отечества были бы выше личных». Дійсно, він досить влучно це відмітив, бо коли я працював в Держплані України, то знаю і про це вели розмову в усьому держплані, що Вітольд Павлович неймовірно швидко зростав за посадами від заступника галузевого відділу до голови Держплану, що без підтримки Москви такого не бувало. Як спеціаліст у вугільній галузі, а особливо в плановому органі, був надзвичайно низького рівня, бо коли завалив роботу одного із вугільних трестів і його запитували у Міністерстві Союзу про причини, то, як тихо переказували, втрачав свідомість.

Однак, коли В. Фокіна із посади начальника відділу призначали заступником керівника Держплану, то В.А. Масол, у вихідний день (неділя), викликав начальника відділу кадрів (Мельника) і доручив терміново готувати документи, бо вимагає Москва і українські партійні органи (В. Щербицький). Мабуть В. Фокін догадується, або знає, що в Держплані України він

¹³⁷ Панасюк Б.Я. Формування напрямів розвитку економіки в ринкових умовах. //Економіка України. -1992. - №3; Панасюк Б.Я Прогнозування та регулювання розвитку економіки. «Поліграфкнига», К., 1998.

виконував роль наглядча, як представника колишнього (КГБ СРСР), щоб Україна виконувала поставку москалям харчів та іншого, а тому з колишніми працівниками Держплану України він не спілкується. Чому? У нього була і залишилась назавжди єдина думка, що Україна має залишатись у складі Московії.

Таких як В. Фокін, що керували з перших днів і продовжують керувати українською мов би незалежною державою, поглядаючи на Москву, безліч. Колишній заступник голови Верховної Ради України українець Мартинюк Адам Іванович. Йому влаштувала майже допит А. Бацман і ось що виявила¹³⁸: він був і залишився більшовиком; як тягнув так і продовжує тягнути Україну в ярмо Московії; як і москалі виступає проти США, проти вступу України до ЄС і в НАТО; всеціло підтримує свого друга і однодумця В. Литвина; закони Верховної Ради, які спрямовували Україну до Московії приймав з порушеннями усіх правил їх прийняття.

Ось наприклад, як приймався закон «Ківалова–Колесниченка», який призвів до страшених подій в Україні: початок війни Московії проти України; втрата Криму; анексія частини Донбасу; пожвавлення антидержавних дій московських засланців, які під різноманітними прикриттями перешкоджають українському народу здобути свободу. Розпочалось засідання Верховної Ради України, головує не В. Литвин, а його заступник А. Мартинюк, в залі менше депутатів ніж 226. За попередньою домовленістю тодішній президент Янукович викликає до себе В. Литвина, а коли він залишив сесійну залу, то А. Мартинюк зразу ж поставив на голосування закон про мови, який і був прийнятий, коли один депутат голосував за двох – трьох. Впродовж чотирьох років (2012-2016 рр.) Конституційний суд розглядав цей закон і відмінив його, але основна причина, що він прийнятий з порушенням правил.

Про таких українських керівників як А. Мартинюк можемо довідатись із розмови з ним О. Бацман: на запитання «Вы, как никто другой, должны знать сколько миллионов своих граждан убила Коммунистическая партия ...Вам самому не противно с

¹³⁸ Бульвар Гордона, серпень, 2018, №32

такими людьми находиться в одном русле и продолжать их дело?» була відповідь «Абсолютно нет. Это было сделано сознательно, и если бы я сегодня начинал свой путь, то сделал бы то же самое»; на запитання «...это касается вас напрямую. Вы же не будете отрицать миллионы расстрелов, миллионы жертв репрессий, миллионы в лагерях, Голодомор–геноцид украинского народа, миллионы, брошенные на войну..?» почувалась відповідь «Это все не соответствует действительности»; на твердження журналіста «Пришла Россия, начала войну с Украиной, отобрала Крым» одержано відповідь «Да?! Подождите. Крым отобрала Россия? Или Крым сам ушел из-за недалекой политики нашей власти?»; на запитання «...вы хотите закрыть глаза на Путина и говорить, что только наши политики виноваты?» почувалась відповідь – «Абсолютно. Народ Крыма проголосовал сознательно за то, чтобы пойти туда ...»; на запитання «Как вы можете говорить о гражданской войне на Донбасе?» одержано відповідь – пояснення «Вы понимаете, что такое гражданская война? Это когда на территории Украины украинцы воюют с украинцами»; на запитання «...в 2010 году вы, как и вся фракция коммунистов, проголосовали за ратификацию Харьковских соглашений. Тех соглашений, которые через четыре года позволили России сделать с Крымом то, что она сделала, – аннексировать часть Донбаса. ...Вы ощущаете свою вину за то, что тогда сделали?» прозвучала однозначна відповідь «Не ощущаю»; на запитання «Вы были в украинской политике практически от начала независимости. Много насилия видели в политике?» одержано відповідь «Вне всякого сомнения. ... вспомним те трагические события, которые были в 2013-2014 годах. Это было настоящее насилие». Так розпочиналась незалежність, так боролись за свободу, усім цим керували московські більшовики, а їм допомагали українські «мартинюки», які вільно продовжують утримувати українців у ярмі московщини. Подібне буде продовжуватись ще довго, а що робити з такими українськими колоборантами, має вирішувати народ, вони не виправляться, більшовицька хвороба у них в генах і, як

стверджують лікарі, «вилікувати можна від усього, тільки не від московського дурману».

Не краще поводяться й інші відомі депутати, навіть керівники парламенту. Більшість українців уже переконались, що вступ нашої держави до Євросоюзу і НАТО – єдиний шлях Русі-України відстояти незалежність, одержати свободу, зберегти свою національність і європейську державність, щоб до нас звертались «в Україні», а не як звертаються москалі «на Україні». А ось відомий соціаліст О. Мороз, який двічі перебував на посаді спікера Українського парламенту, здається приймав Закони України, що вигідні Москві, кардинально іншої думки. На офіційній зустрічі з американською стороною 1994 р. спікер Українського Парламенту О. Мороз заявив «Вы совершаете стратегическую ошибку, пытаетесь расширить НАТО на восток. Не надо этого делать», уже будучи на узбіччі влади, пишучи вірші, він у 2018 р., дивлячись, що Україна реально готується до вступу в НАТО і Євросоюз, ще більш настирно повчає владу і народ «не нужно забывать, что когда мы слышим призывы о вступлении в НАТО... этим особенно отличается наш президент, а он прекрасно знает, что нам там не быть ни в ближайшей, ни в отдаленной перспективе. Не надо об этом говорить. Эту тему, особенно теперь, нужно закрыть»¹³⁹.

Перебуваючи спікером Верховної Ради часів президентства Л. Кучми О. Мороз приймав участь у прийнятті законів щодо розвитку галузей економіки країни.. Саме при Кучмі створили умови для руйнування крупних господарства (колишніх колгоспів) в яких налічувалось 4-5 тис. га землі, в них дотримувались якісних сівозмін, значна увага приділялась вирощуванню цукрових буряків, розвивалось тваринництво, вироблялось органічне добриво для живлення рослин. Ці господарства після законів 1999 р. зникли, тільки розумні господарі їх зберегли на протидію владі, а на їх місці з'явилися крупні агрохолдинги, які налічують від 100 до 700 тис. га землі, де немає сівозмін і тваринництва, вирощуються зернові і бобові із застосуванням хімічних добрив, про цукрові вони й забули.

¹³⁹ Бульвар Гордона. сентябрь, 2018, №37

Ніде чомусь не розповідається, що О.Мороз до того як пішов у політику працював у Київському обласному управлінні сільського господарства, сам інженер сільськогосподарської техніки, а ставши одним із керівників держави довів сільське господарство до плачевного стану. Ніколи О. Мороз не дбав ні про сільське господарство, ні про Україну, бо коли намагався стати спікером парламенту, то його підтримували тільки промосковські регіонали, за що саме йому спецслужби московської ФСБ доручили оприлюднити плівки майора Мельниченка про розмови Кучми.

Тепер Олександр Мороз на телеканалах скаржиться, що мовляв, – до чого ми докотились?, – цукор купуємо у Білорусі, а харчі споживаємо з рослин, вирощених на хімічних добривах. Такий державний діяч ніяк не визнає своєї провини, лише пояснює, що він досягнув високої посади своєю працею, бо з роботи приходив додому о півночі, хоча батьки його були простими селянами – батько столяр, а мати мала однокласну освіту і працювала в колгоспі. Таких же простих батьків мав і тодішній Президент Л. Кучма. Читачам не важко зрозуміти, буряки чому українські керівники держави часів перших десятиліть незалежності України не були спроможні вирішувати державні проблеми у складні часи так як їх вирішував гетьман П. Скоропадський в період Української революції (1917-1921 рр.), нащадок знаменитих українських родів, відомих з часів Б. Хмельницького, коли відбувалась Визвольна війна (1648-1657 рр.).

Єдине спасіння для Русі-України: практично показати повну абсурдність таких тверджень; захистити українську мову, культуру та історію. Чимало уже сталося: здобувши у 1991 р. незалежність, український народ проголосив, що є така нація – українська, а тому єдиного народу з москалями бути не може. Наступне, 15 грудня 2018 р. в Україні створено Незалежну Автокефальну Помісну Православну Церкву України, що засвідчило неможливість єдиної релігії сумісно з Московією. Таким чином, якщо є древня держава Русь-Україна та українська нація, якщо українська нація має незалежну автокефальну церкву, то ніяк не може бути «єдиного царя». Звичайно, північна сусіда буде й надалі згадувати про

столітню колонізацію Русі-України, а тому наступним має стати вступ до НАТО та Європейського Союзу, що принесе очікувану свободу для багатостраждального українського народу.

А що можемо сказати про Віктора Медведчука? Погляди Медведчука і московської влади співпадають «Медведчук – это троянский конь Путина в Украине. ...об агенте КГБ «Соколовском», он же Медведчук. Забыли ...? США закрыли въезд Медведчуку еще в начале 2000-х ...Америка это помнит, а в Украине все забывается»¹⁴⁰. Він кум Путіна, він, володіючи засобами масової інформації в Україні, відкрито агітує за повернення до ярма Московії. Влада ж, а це президенти, доручає йому ключову роль у виконанні Мінських домовленостей, він організував партію «Вибір народу», яка хоче привести до влади промосковських керівників держави. – Чим це пояснити? – Тільки тим, що і ті, хто при владі виховані на московській ідеології, вона в їхніх генах і вони нічого не можуть вдіяти з собою.

Подібного в історії держав важко підшукати, коли з 2014 р. точиться війна, москалі захоплюють українські землі, на фронтах гинуть тисячі українців, а «продажна хахлашня» за Павличком, обіймає українські державні посади, обирається в депутати для прийняття протиукраїнських законів, вільно проживає в Україні, агітує за Московію, відкрито допомагає ворогові вести знавця як Юрій Швець, що навчався в інституті КДБ СРСР, розвідник, а тепер уже 25 років аналітик бізнес – розвідки в США, який дав таке гібридну війну проти свого народу на користь ворожої держави. Коли у жовтні 2018 р. Верховна Рада України проголосувала передати на розгляд відповідних органів антиукраїнський телеканал Медведчука, то на ньому щоденно транслювали інтерв'ю О. Мороза, де він розповідав про ідеї, які просякнуті поверненням до Московії.

Вище наведені факти поведінки окремих представників української інтелігенції, які потрапили до влади, свідчать, що еліта інтелігенції надзвичайно низького рівня. З усього вище наведеного можемо стверджувати, що неймовірні складнощі в розбудові

¹⁴⁰ Бульвар Гордона, декабрь, 2018, №50, -С.15

української незалежної держави та її європейської інтеграції пояснюються низьким патріотичним і професійним рівнем політичної та управлінської еліти.

Щоб автора не звинуватили, що мовляв українці звикли хаяти своїх, то пошлюсь на думку інших дослідників, які дають таке визначення «В Украине национально ориентированной элиты вообще нет, есть банда барыг и мародеров, для которых власть – это самый быстрый способ обогащения»¹⁴¹. Подібний висновок можемо підтвердити тим, що починаючи з часів так званої Переяславської легенди (1654р.), закінчуючи 1991 р., українська військова старшина і заможна шляхта, щоб не служила Московській колонізації, виховувалась в умовах привілеїв зі сторони царизму та більшовизму.

Тепер їхні нащадки генетично ще не спроможні позбутися хвороби привілеїв, яких в незалежній державі ніхто не надає, а тому вони, дорвавшись до влади, одержують привілеї за допомогою махінацій і крадіжок у свого ж народу та держави. Подібними діями така еліта з однієї сторони руйнує економіку країни, послаблює її оборону, а з іншої – допомагає агресивній сусіді у її намаганні повернути Україну в колоніальне рабство. Характеристика нашого суспільства і його влади відповідають тим принципам московської інтелігенції, яка століттями жорстоко виховувала українців. Таких стан нашого суспільства, особливо його інтелігенції, слід враховувати у відносинах з Московією на перспективу.

Московська інтелігенція, як і весь народ, завжди намагається відновити, навіть розширити володіння імперії. Особисто великий митець Росії Ілля Сергійович Глазунов у своїй книзі «Россия распятая»¹⁴² пише, що йому розповідала його рідна тітка «в 20-е годы ей из окна жуткая открывалась картина. ...каждое утро она видела огромную процессию: шли священники, профессора, даже гимназисты. Всех их загружали на баржу, которую выводили на Неву и где-то там или посреди Финского залива открывали люки.

¹⁴¹ Бульвар Гордона, декабрь, 2018, №50, -С. 15

¹⁴² Бульвар Гордона, декабрь, 2017, №52

Никто не хотел на них даже пули тратить или высылать, как потом раскулаченных». Пізніше німці так тих же росіян разом з євреями супроводжували до крематоріїв, мабуть мали приклад, або оточували міста під час війни, де росіяни суцільно вимирали від голоду «Отец и все мои родные, жившие с нами в одной квартире, умерли на моих глазах в январе – феврале 1942 года». Після війни у світі поширювались слова Сталіна, про які в СРСР ніхто не згадував, «Англия вложила в победу время, Америка – деньги, а Россия – кровь».

Про це написано чимало, але митець І. Глазунов, особисто переносив незгоди більшовиків знайшов причину і людину, яка ставила за мету суцільне знищення росіян, а з ними й інші народи, яких вони силою до себе приєднали, особливо українців, що були основою міцності Московської імперії. Ось що дослідив І. Глазунов «в окружении Шамиля, согласно произведению Казбеги, был молодой страстный человек, который поставил своей целью уничтожить всех русских, пришедших на Кавказ, и вообще русских – его звали Коба, и Сталин этот псевдоним взял, называть так его могли только Молотов и Ворошилов». Не випадково Сталін знищував більшість російських воєначальників, але залишив Жукова, мабуть із-за того, що він у своїх битвах найбільше знищував росіян, навіть «культ маршала Жукова тоже есть, ведь если на одного немца 10 русских не приходилось, он сражения не начинал». Мабуть не випадково Коба не підписав Женевську конвенцію про захист військовополонених, щоб росіян знищували не тільки в бою, але й у полоні, німці не захищали росіян, як військовополонених інших народів.

Для того, щоб знищувати росіян і одночасно інші народи імперії Сталін використовував людей жорстокої нації – євреїв, адже, як повідомив єврей Михайло Веллер «самые мерзкие люди, которых я в жизни встречал, противные, лживые, жадные, непереносимые, ...евреями были. ...все эти Эйнштейны, которые черт знает что делали, все эти Корчаки, которые со своими детьми в обнимку в газовые камеры отправлялись ... тоже евреи: более

высокая энергетика-большой разброс!»¹⁴³. Мабуть саме тому за часів Сталіна лєвова частина посад в усіх державних органах, особливо репресивних займали євреї, під усіма розстрільними списками були прізвища євреїв і в цьому можна переконатись в архівах: із 478 вищих керівників СРСР 404 (85%) були євреї¹⁴⁴. В Україні було ще гірше, в 1930-1939 рр. «Штат енкеведистів в Україні більш як на 90% складався з євреїв. Це були люди переважно з незакінченою початковою освітою або самоуки, що зумовлювало особливу жорстокість і українофобську нетерпимість»¹⁴⁵.

Складно дослідникам протиставляти дії євреїв та москалів у більшовицькій Московській імперії діям гітлерівців, що захопили значну частину імперії. Документи засвідчують, що німці знищували євреїв під час нацистсько-більшовицької війни 1939-1945 рр. саме за створення ними більшовицького терору в Україні і Московії і про це давали прикази німецькі командири, зокрема, Манштейн «Солдат должен понимать необходимость жестокого наказания еврейства – носителя самого духа большевистского террора. Это также необходимо для того, чтобы пресечь в зародыше все попытки восстаний, которые в большинстве случаев организованы евреями».

Жорстокі і немилосердними видавались прикази гітлерівськими командирами щодо євреїв країн Європи, у тому числі й Україні¹⁴⁶, але історія засвідчує реальні факти: переворот у Петербурзі 1917 р. здійснювали москалі не під керівництвом Леніна, а єврея Троцького; в часи спланованих репресій 1937-1938 рр. та геноциду (голодомору) 1932-1933 рр. в Україні під кожним документом про розстріл, заточення чи висилку до Сибіру українців стояв підпис єврея поряд з підписом москаля. Для історичної правди треба визнати, що коли звинувачувати німців у вбивстві євреїв, поряд мають бути москалі, які в усьому були

¹⁴³ Бульвар Гордона, февраль, 2018, №9.

¹⁴⁴ «Национальный состав руководства СССР в 1930-1939 гг.» на основі праці Дикого А. «Евреи в России и СССР», Нью-Йорк, 1967.

¹⁴⁵ Шестопад Матвій. Євреї на Україні. (Історична довідка). К., 2003, -С.179

¹⁴⁶ «Бульвар Гордона», сентябрь 2018, №39, -С.4-5, 13-15.,

ініціаторами: перевороти; концтабори; отруєння; війни – без війн москалі не можуть жити; репресії; голодомори; захоплення сусідніх територій.

Отже, здавалося б що росіяни, а тим більше їхня еліта до якої відноситься І. Глазунов, мали б задуматися над долею своєї імперії, відмовитися від утримання в рабстві загарбані народи, бо за це треба розплачуватися. Той же І. Глазунов заявив «если по моему Киеву, земля которого всегда называлась русской, будут маршировать солдаты вермахта или НАТО (что для меня одно и то же!), я не могу не видеть в этом проявления великой ненависти к России – такой же, как у многих идиотов в созданных Сталиным автономных республиках и областях. «Берите суверенитета столько, сколько можете проглотить!»- сказал Ельцин: он, Шушкевичи, ваш этот на «к» ..(Кравчук Л.М. – Д.Г.) преступление совершили – три этих негодяя великую державу развалили, а теперь все только и думают, кто под Америкой будет, а кто под Евросоюзом. Какая же это самостоятельность? Нет самостоятельности!»¹⁴⁷.

Отож, ні Сталін, ні розвал штучно створеної Московської імперії, ні одного москаля нічому не навчили, а тому москалі поголовно підтримують війну проти України, щоб зберегти імперію, їхня мистецька еліта, за винятком одиниць, підтримала війну Путіна проти України, загарбання Криму і вимагають повернення древню Русь-Україну не в Європу, а в Московію. До такої ситуації дуже справедливі слова секретаря з ідеології комуністичної партії Радянського Союзу, першого Президента України, який підписував документ про розвал СРСР Л. Кравчука, якому можна вірити «Изменить Россию невозможно. С ней нужно научиться жить ...Строить новый мир, мир добросовестного, ответственного сотрудничества с участием России невозможно. К такому сценарию Россия не готова»¹⁴⁸

– Чи могла Україна зміцнити свою незалежність, здобути волю і повернутись до Європи, де була древня держава Русь при

¹⁴⁷ «Бульвар Гордона», декабрь, 2017, №52, -С.11

¹⁴⁸ Бульвар Гордона, декабрь 207, №52

подібних керівниках держави впродовж більше третини століття? Об'єктивно – ні, бо вони, як і керівники Української революції (1917-1921 рр.), за винятком декількох, зокрема С. Петлюри та Є. Коновальця, генетично дотримувались думки і діяли відповідно, що Україна має бути у складі Московії. Немає сумніву, що саме із-за таких керівників Українська революція 1917-1921 рр. потерпіла поразку. Сучасна ж битва за незалежність і свободу знаходиться у важкому становищі також тому, що країною керували і продовжують керувати прихильники Московії. Саме на такі політичні дії в середині незалежної України орієнтується московське керівництво, проголошуючи, що «немає окремих націй – росіяни, білоруси, українці», а є «один народ, одна релігія, один князь».

2.7. «Україна стискається немов шагренева шкіра», інтерв'ю у Ю.М. Мушкетика¹⁴⁹

У Кончі-Озерній, неподалік столичної гамірної траси, живе і працює знаний письменник – Герой України Юрій Михайлович Мушкетик. У березні цього року йому виповнилося 82, але творчої наснаги ветерану не позичати. Його повісті, романи, літературні нариси, публіцистика несуть у собі потужний заряд позитивної енергії, допомагаючи читачеві твердіше стояти на землі. У 2011 році, після «бурхливого» святкування 20-ї річниці незалежності України, Юрій Мушкетик розповів академіку Броніславу Панасюкку про «свою» і «нашу» Україну, поділився думками з приводу окремих персонажів і подій, які по-різному визначали обличчя нашої країни.

¹⁴⁹ Дзеркало тижня .10-16 вересня 2011, № 32

– **Юрію Михайловичу, у ваших останніх творах – спроба дати пояснення нинішньому стану речей в Україні...**

– Якщо говорити про мій духовний стан, то він стиснений, пригнічений тим, що нині відбувається: в Україні зменшується Україна – вона стискається немов шагренева шкіра! Ясна річ, думаю, стараюся – принаймні в душі та своїй публіцистиці – боротися з бідами, які вкотре спіткали наш народ. Працюю скільки можу, адже вік уже немалий – 82 роки. Торік видав роман «Останній гетьман» про Кирила Розумовського, мого земляка з-під Козельця. Цього року в журналі «Київ» надруковано повість «Ніч без світання» про Юрася Хмельниченка – рук не складаю, намагаюся працювати...

– **Іноді чую, що, мовляв, за двадцять років незалежності ми нічого путнього так і не здобули... І виникає запитання: де основна причина цього – в минулому чи сьогодні? Цікаво дізнатися про ваше ставлення до певних подій та осіб... Приміром, що принесла Україні Переяславська угода?**

– Питання занадто широке. На нього не так просто дати відповідь. Та для загального розуміння скажу – це була прикра помилка Хмельницького. Але її спричинила складна тодішня ситуація. Адже після кількох битв з поляками війська були виснажені, про перемогу не йшлося, і Б.Хмельницький не знав, як діяти далі. Він вірив, що росіяни, люди близькі українцям за релігією і духом, Україні допоможуть, Українська держава залишиться незалежною, самостійною, і, довірившись своїм відчуттям, підписав Переяславську угоду.

Тепер ми знаємо, що тексту Переяславської угоди вже не існує: Москва знищила його. Наші вчені намагаються відновити якісь частини угоди, пункти і фрагменти за Березневими статтями та іншими матеріалами.

До Хмельницького в мене подвійне ставлення. З одного боку – пієтет до сильної особистості, великого українця, звитяжного борця. З іншого - і в тяжкій ситуації можна було б вибрати зваженіше рішення: і турки пропонували протекцію без усяких

анексій і виплат, і з шведами можна було домовитися. Сьогодні нам легко казати, що було б краще! А Хмельницькому було вкрай складно зорієнтуватися... І він вибрав Москву...

Я за своє життя переконався – тільки те правдиве, що сказав Шевченко. Важко зрозуміти, звідкіль така правда в нього бралася, адже він не мав великих історичних матеріалів: їх про Україну або знищили, або переробили під іншу країну. Але Шевченко розумів історичні факти та їхні наслідки так глибоко, що його думки про все те донині найсправедливіші. Він оцінював Хмельницького як визначного воїна, звитяжця, називав славним, але... не дуже.

– А тепер – ніби місток між епохами і «гетьманами», відразу до першого президента України Кравчука...

– З перших років незалежності і до сьогодні в нас справжнього українського президента так і не було! Що стосується Кравчука, то він, як кажуть російською, «бойкий» чоловік, недурний. Але попередня система, якій він вірно служив, наклала на нього відбиток, і ми іноді не помічаємо, думаючи, ніби вискочили з тих колишніх штанів, що так і залишаємося в них, здебільшого назавжди. Так і Кравчук...

– А президент Кучма?

– Якщо відповідати на запитання, хто більше національно налаштований до України – Кравчук чи Кучма, то, звісно, Кравчук. Завжди слід пам'ятати і думати – чи здобули б ми незалежність 1991 року, якби на місці Л. Кравчука в Біловезькій Пущі був хтось інший

– Далі Ющенко - все-таки загадковий чи більше випадковий глава держави?

– Він патріот. Це допомогло йому зробити чимало справ у культурно-національній царині. Не так давно я був у Батуринському палаці, добротню реконструйований, що й казати. Разом з тим Ющенко – слабовольна людина. Він не зробив того, чого від нього очікував народ, привівши його до влади на хвилях помаранчевого піднесення.

– Ну і, звісно, нинішній президент Віктор Янукович... Як вважаєте, з ним – у Європу чи назад – у Росію?

– Мої думки про Януковича, який тільки розпочав свою діяльність, багатопланові. Його кардинальні реформи дадуть свої результати в майбутньому. І тоді можна буде все оцінити. Країна зараз у надзвичайно тяжкому стані. А тому я, як і весь народ, очікую: куди українців поведуть? Чи чекати позитивних змін у ставленні влади до української культури, мови, історії; зниження смертності, за рівнем якої наша країна посідає перші місця; зростання економіки; збільшення числа дитячих садочків; зниження вартості виховання дитини в сім'ї, адже ціни на взуття, одяг і харчі виламуються не тільки з соціально-економічних норм, а й моральних; приборкання інфляції, яка набирає загрозливого стану; формування в державі умов, які б не спонукали молодь залишати назавжди свою батьківщину; чи перестане меншати в Україні українського люду, чисельність якого скорочується зі швидкістю танення снігу під весняним сонцем?..

Якщо цього не станеться – можуть збутися пророчі Шевченкові слова, які влада мусить пам'ятати:

*Погибнеш, зникнеш Україно,
Не стане й сліду на землі...*

А тим часом на телебаченні знущаються з Т.Шевченка та його творчості. І виникає тривожне запитання – невже знову готують українців у московські пахолки? Невже наші провідники писатимуть, як колись гетьмани: «Вашої царської величності раб і підніжка»?

– У чому, на вашу думку, причина того, що за 20 незалежних років нашому народові так мало вдалося зробити, відстояти?

– Причин багато. Для їх висвітлення треба писати не статтю, а книжку. Всі причини можна поділити на зовнішні й внутрішні. Зовнішні – потужні: адже більше половини нашої промисловості в руках російських магнатів. Зокрема енергетика, яка має бути у власності держави хоча б у перехідний до ринкової економіки період. Ці фактори тиску сильні, але не вирішальні, і не треба посылатися тільки на них.

Визначальну роль у формуванні нашого народу відіграють внутрішні причини. На самому початку не відсікли всього більшовицького. Не зробили люстрації. І до влади прийшли ті самі сили, що були при ній і раніше. Не створили своєї еліти. А те, що насмілюються називати в нас елітою, – це згряя, в якій дуже багато людей тупих, які не бажають українському народу світлої долі. Ну і ще скажу – багато в нашій скруті від самого нашого народу. А найперша причина в тому, що так і не стали справжнім великим народом. У нас, як казав Іван Франко, дуже багато відступників, і відступництва не соромляться. Щоб стати великим народом, його треба виховати. Націю треба виховувати. У патріотизмі, любові до всього, що стосується її сутності, – держави, мови, культури, звичаїв, історії, території, народу.

Ми ж прийшли на світову арену, коли в Європі вже були держави і нації. Після багатовікового рабства ми й досі не стали ні народом, ні нацією, ні державою! Нас вбиває вождизм, отаманство. То один, то другий, то третій простягає руку до булави, забуваючи, що до неї ще треба мати й голову.

Коли пишу, то бачу: бували періоди, коли не менш як п'ять претендентів хотіли заволодіти булавою, і кожен вважав себе вродженим гетьманом. Проте ніхто нічого не хотів покласти до підніжжя держави, аби служити її народу вірою і правдою. У нас, як ніде у світі, – близько 200 партій, більшість з яких нікчемні – тільки для виборів.

– А чи варто, на вашу думку, шукати шляхи виходу з такого становища? Наприклад, Шевченко колись закликав до боротьби, Гоголь висміював...

– Треба прислухатися до Шевченка – «борітеся, поборете!». Розумію, що різкі злами не несуть нічого доброго. Революції ідуть виключно в один кінець, а це означає – з чого вони починаються, тим і закінчуються. Але, з іншого боку, що робити народу, коли не стає терпцю?

– Як українці мають сприймати своїх інтелектуалів, якщо, наприклад, Шевченко категорично засуджував гетьмана Б. Хмельницького, ви в повісті «Ніч без світання» показали,

що гетьман достеменно знав про свою халепу з угодою в Переяславі, але нічого не вдіяв, щоб щось виправити, навіть маючи можливість, бо дав слово цареві, а поет Б.Олійник, пише з тугою: «Де ж ти, Хмелю, де ж ти забарився» – можливо, щоб повернути назад до Росії.. Кому вірити?

– Не протиставляйте мене Борису Олійнику, бо ми з ним багато років разом працювали. Водночас хочу підкреслити: я в усьому йду за Шевченком... І не зовсім згоден, що Шевченко тільки засуджував Хмельницького. Він відзначав у ньому великого звитяжця, хоча бачив чимало помилок.

Що ж до поетичних слів Бориса Олійника, то... Знаю його дуже давно. Він видатний поет, таких мало. Має своєрідне мислення, яке перебуває у сув'язі з мисленням народу. Глибоко знає свій народ, і його поезія розвивалася справді як народна.

– Яку ви бачите перспективу для України, коли очільники кишенькових партій товпляться за булавою?

– Попри те що мене іноді охоплює розпач, все-таки маю віру. Вона і в Шевченка була. Він вірив, що оживуть степи й озера, що буде син і буде мати, що буде правда на землі. Народ наш пройшов такі важкі гони, пережив такі катаклізми, але в основі своїй залишається міцним. Так, його гнули й били, а він таки утримався. Вірю, що наш народ знайде сили, знайде нових провідників: народяться люди, які поведуть Україну новими шляхами. Яким буде цей шлях? Мабуть, європейським. Бо треба йти до Європи, там демократія більше сформована. У багатьох країнах вона справедлива.

Мене дуже засмучує, що не бачу світлих поривів у нинішньої молоді... Зокрема маю на увазі літературну молодь. Хоча це вже й не молодь, а п'ятдесятилітні люди, багато з яких жонглюють словом і не мають болю за Україну. Навіть цураються самого слова «Україна». А от на тусовки іноземного походження йдуть охоче. Я більше надіюся на наймолодших письменників, у яких пробивається почуття любові до України, і несправедливість вони бачать з погляду народу.

Народ повинен знати інтелектуалів. Вони є, хоча нині дехто з них розгублений. Та все одно на них варто надіятися. Недавно вийшли нові книжки Івана Дзюби. Дуже глибокі, аналітичні. Проаналізовано сучасний стан. Вказано хибні шляхи, всілякі завали й перекопи...

– **Ви самі писали в епоху комуністичної ідеології. Чи все тодішнє треба відкинути й шукати іншу ідеологію, скажімо «капіталістичну» чи ще якусь? Іншого ми так і не спромogliся сформуувати?**

– Сучасний стан справ наводить на думку, що треба шукати нову ідеологію – оперту на традиції народу. А щодо комуністичної ідеології, то в ній було немало добрих думок, які часто збігаються з християнським ученням: рівність, добро, братерство... Але сталося так, що замість християнських добродійників на арену вийшли більшовицькі постулати – репресії, розкуркулювання, переселення, голодомори, знищення еліти, господарників тощо.

Гадаю, що в майбутньому знайдуться люди з лобами значно більшими, ніж у Карла Маркса і Леніна, і зроблять вони справжню повну ревізію всього більшовицького шляху і зможуть сказати, як і чому так пішло, і як можна було зробити інакше.

– **Чого б ви побажали українській владі саме сьогодні?**

– І нинішній владі, і майбутній треба схаменутися і замислитися над тим, що вона робить і що повинна робити... Влада не бачить, як розходяться її слова з ділом.

2.8. Невиліковний шрам

Тихі українські села на берегах ріки Південного Бугу. Береги ріки, до якої течуть води з притоки Савранки, поєднують Вінниччину, Одещину, Кропивниччину і Миколаївщину. На берегах тихої Савранки, що несе води територією Одещини, з давнини живуть і працюють трудолюбиві люди одеської Савранщини, предки яких обробляли землю, охороняли свій спокій, створювали і продовжували власний рід. Історично так склалося, що з давнини у цьому благодатному природному куточку землі

ніколи не було тихо, все гірке, що створювали колонізатори, жителі краю переносили особисто.

Народи савранщини зазнавали неймовірних утисків, поневіряючись під владою сусідніх народів і держав ще з XIУ століття. В XIУ ст. вони були під владою Литви, а після Люблінської унії 1569 р. у 16-17 століттях перебували під владу польських магнатів Конецпольських, у XVIII ст. ними володіли польські магнати Любомирські. Уже за Андрусівським перемир'ям 1667 р. територія савранщини разом з іншими територіями була включена до складу польської корони.

Коли ж Польща була захоплена москалями і у 1793 р. знову була поділена, то савранщина перейшла під владу Московії. Як за литовського так і польського панування часів магнатів Конецпольських та Любомирських, в царській Московії і в новому Радянському Союзі рід людський поділявся на людей *comme il faut*¹⁵⁰ і на *comme il ne faut pas*¹⁵¹. Змінилася й сутність становища українців, адже якщо при попередніх колонізаторах люди цього краю були рабами, то коли колонізатором стала Московія, раби стали кріпаками, що посилювало не тільки фізичну, але й духовну залежність. У подібному становищі з давнини перебувало все українське населення, що проживало на землях українського правобережжя.

Спочатку лютували турки і татари, забирали дітей до свого війська, а молодих жінок запліднювали, щоб народжували дітей з краплинами крові іншої раси, чоловіків поголовно знищували. Тут з'явилися яничари, що вели жорстокі битви з власним народом, де проживали їхні батьки і діди. Коли прийшли поляки, то неймовірно експлуатували селян для задоволення свого гонору, принижували їх, називаючи «бидлом», обкладали важкими податками.

Настало пекло, коли прийшли москалі, які використали наймитів, бідняків, городників, бобилів у битві проти господарів і національно налаштованих українців, назвавши це громадянською війною. З цим не мирились українці і повставали, але єдності

¹⁵⁰ вихований. гречний

¹⁵¹ не вихований

майже не існувало гуляли загони отаманів, у кожного з яких було власне розуміння мети битви, які вони програвали більшовикам. Більшовики перемогли і в цьому родючому, красивому краї настали голодні роки, навколо кожного села шастали радянські загороджувальні загони, щоб не випускати людей з села, вони ж не дозволяли завозити продукти в село, де пухли люди від голоду і вмирили.

Туго приходилося народові, бо як тільки потрапляли під руку тієї чи іншої сусідньої держави, то нова влада зразу ж запроваджувала свої порядки і закони, а від цього потерпали стародавні традиції, культура давніх предків, багато руйнувалося історичних пам'яток, зникала реальна історія народу, особливо пригнічувалася духовність, вона калічилася в самій генетичній основі. У людей уже не було сил боротися, століттями руйнувалася воля, а тому треба було вирішувати: або виживати; або пропадати; іншого виходу не було. Ніхто з колонізаторів не турбувалися про цей красивий і багатий край працелюбивого народу. Окрім литовців, кожен колонізатор тільки намагався побільше взяти, але нічого не дати, У кожному куточку величезної, колишньої потужної європейської країни Русь, крупинками та оптом забирали і вивозили чи знищували все: від збіжжя і живності до людей та національної історії.

Сім'я Кузьменків, робота і достаток

Коли їхати трасою з Одеси до Києва, то перед переїздом через Південний Буг зліва розкинулось мальовниче село Дубинове, а далі Вільшанка, Саврань... В давнину береги Південного Бугу, як і більшості українських річок, були вкриті густими лісами, де переважали дуб, клен, граб, великі масиви вкривалися кущами терену. Мабуть назва села Дубинове походить від розташування перших поселенців у дубовому лісі. З давнини у цих краях мешкали розумні і роботящі люди, вміли захищатися від звірів і ворогів, хто не лінувався, то був заможним,. Незалежно від соціального стану русини були дружніми, вважали своїм обов'язком допомагати одне одному.

Одначе, людська цивілізація невпинно рухалась вперед до невідомого, а разом з ним приходили біди і катастрофи для народів, націй і окремих людей. Настало двадцяте століття, складне і жорстоке для людства, особливо на європейському континенті. Свята неділя теплої літньої днини початку ХХ століття, перед заходом сонця біля добротної хати господаря Зарудного на великій колоді під вишнею сиділо четверо молодих селян – Прокіп, Харитін, Ганна і Ярина. У кожного з них своя доля, що визначає дорогу, яка з дитинства веде і пристосовує поодинці до свого місця у суспільстві, яке надзвичайно вимогливо, іноді жорстоко, ставить перепони кожному.

Парубки, Прокіп і Харитін, були бідними молодими селянами, які налаштувалися одружитися і господарювати, а тому придивлялися до дівчат, звичайно свого рівня вжитку, як тоді водилося, але працьовитих. Прокіп ще й до того був сиротою, його батьки померли ще коли йому тільки виповнилось п'ять років. З дитинства допомагав заможним селянам пасти худобу, був наймитом, виконував інші посильні роботи. Харитін також із сім'ї бідних селян, які самі перебували у наймах і його прилаштували на фільварку пасти свиней у багатія німця.

Дівчата, Ганна і Ярина, відрізнялись між собою як зовнішнім видом так і становищем в сільській громаді. Ганна була сиротою, вона з дитинства наймалася виконувати хатні роботи у заможних селян – доглядала їхніх дітей, вміло поралася в хатніх справах. Вона була чорнява, вище середнього зросту, лице смугляве, очі уважно придивлялися до всього оточуючого і свідчили про допитливість, навіть підозру, лоб широкий, ніс прямий і трохи м'ясистий, губи свідчать про тверду і непохитну волю. Ярина була дочкою заможного селянина, але вона помітно накульгувала на одну ногу, була роботяща, батьки привчали її до роботи, особливо дбати про сімейний достаток. Вона була середнього росту, каштанове волосся туго заплетене в товсту косу, очі сіруваті і добрі, лоб середньої ширини, губи були трохи пухлими і свідчили про доброту.

З недавня ці четверо молодят часто збираються вкупі, все більше відокремлюються від шумливих сільських гульбищ, що свідчило про їхнє рішення закінчувати парубкування і дівування та створювати сім'ї. Збираючись так молодята уже думали не про поцілунки, а про життя буття, але короткі літні ночі не дають часу закінчити думки і прийняти рішення. Була короткою і ця ніч, Ганна і Прокіп залишили своїх товаришів, побажали їх щастя і пішли до своїх домівок.

– Що ж нам робити?, – спитав Прокіп своєї Ганни, – дивлячись їй в очі. – Ти живеш в родичів і я живу в родичів, які бідні, немає у нас батьків, щоб щось нам допомогли, а тому я не можу дати якоїсь поради, – сказала вона, – опустивши очі, вдивляючись на свої і Прокопові босі ноги.

– Треба шукати якийсь вихід, бо уже скоро весна, а там роботи скрізь багато, кажуть, що будуть давати землю, яку забрали у польських багатіїв, – мов би продовжував її думку парубок. Про весілля мов би й не говорили, але воно стало присутнім у розгортанні подій поєднання молодят.

– Я тільки можу сказати, що нам не треба такого весілля, яке затівають заможні люди, – сказала Ганна, – тільки треба, щоб зібралися родичі та дехто із твоїх та моїх сусідів, повечеряли, що бог пошле та й на цьому все весілля.

– Це твоя правда, – погодився хлопець, – іншого не придумаєш.

– Ти підеш попросиш своїх родичів, щоб щось допомогли для вечері, а я своїх, – сказала Ганна і молодята стали розходитися.

Родичі і сусіди обох молодят допомогли харчами та деякими атрибутами, щоб справити весілля. Через місяць в селі з'явилась нова молода сім'я двох сиріт, Прокіп привів Ганну до себе, де він жив у своїх родичів. У молодят не було нічого, окрім сили і бажання працювати. Ганна допомагала у господарстві, харчувалися разом з усією сім'єю родичів, як прийнято в українських сім'ях, з перших днів заміжжя вона також ходила на заробітки до заможних людей у яких була робота. Невдовзі гуртом родичі і сусіди толокою допомогли збудувати молодим невеличку оселю з однією

кімнатою, створивши сприятливі умови для самостійного розвитку молоді сім'ї.

Прокіп десь пропадав також на роботах, але турбота у нього була досить важлива, він все більше прислухався до розмов про виділення наділів для безземельних селян. – Без землі ми ніколи не виберемося із наймів, – постійно твердив він своїй судженій ще коли вони придивлятися одне до іншого. Ганна ще тоді побачила, що хлопець тямущий, а такий не буде довго гнути спину на чужих, щось придумає для заможного життя і вона уже від нього не відставала, хоча він був бідною сиротиною, як і вона. Її дехто із родичів застерігав, що мовляв із двох бідних сиріт не можна створити одну багату чи заможну сім'ю, але Ганна була іншої думки, вона бачила свою зірку яскравою тільки з Прокопом.

Взимку справила весілля і друга пара молодят, які проводили короткі літні ночі у затінку на колоді. Для Ярини і Харитона справили весілля як в людей, з великим напливом гостей, проводами і зустрічами молодих, викупом молоді, приданим від батьків молоді так як сім'я виділялась як від одних так і інших батьків. По весні в центрі села молодим розпочали зводити нову хату, клуню і облаштовувати садибу. Всі турботи з облаштуванням молоді сім'ї взяли на себе батьки молоді, але виконавчу роботу і додаткову допомогу здійснював її рідний брат Яким. Харитін був із бідної сім'ї, яка не мала можливості щось допомогти ні у будівництві, ні у приданому для спільного життя. Тут було весілля з розрахунку об'єднати бідного з заможною, щоб бідняк Харитін трохи вийшов із злиднів, а Ярина, яка мала деякі вади із здоров'ям, мала змогу вийти заміж, народжувати дітей, жити як інші жінки.

Пішли важкі часи роботи і життя. Не дивлячись на трохи відмінне походження і початкову підтримку жили обидві пари молодят дружно, працювали і до цього привчали своїх дітей. Якось склалось так, що дві молоді сім'ї розвивались паралельно, народжувались діти, формувався достаток. У Прокопа і Ганни народилося двоє синів і дочка, у Харитона і Ярини вищі сили дали два сини і дві дочки. Прокіп і Харитін, хоча і були бідними, але старалися здобути хоча б якусь освіту, їм це вдалося. Невдовзі вони

вважалися в селі грамотними, тобто вміли писати, читати і розраховувати.

В Московській імперії повалено царизм і владу захопили так звані більшовики, які принесли багато лиха, кинувши весь край Побужжя спочатку у несамовитий вир гібридної війни, а далі в голодні роки і репресії, з наступною приманкою НЕПу перед колективізацією. Не хто інший, а московські більшовики задіяли немилосердну другу світову війну. У багатих та заможних надій не було ніяких, вони втікали або їх знищували, бідняки надіялися на кращу долю одержати землю і стати заможними, інші знайти добру роботу, а ще інші виглядали легкого життя, які лінувалися працювати як раніше так і тепер. Всі ці роки народ був схожий на мурашок із суцільно зруйнованого мурашника, якась відцентрова сила розкидала людей, заставляла втікати, добровільно і під конвоєм залишати батьківські місця, повстали всі проти всіх, кров лилась рікою. Історія людства мало знала таких страхіть, яких принесли більшовики на береги Південного Бугу, як і всієї України.

В період НЕПУ обом молодим сім'ям дали землю і кожен став працювати на своїй землі. Прокіп і Ганна на п'ятеро осіб одержали землю, що вимагало докладати значних зусиль, щоб її обробляти, але молоді надіялися на власні сили. Грамотний і розумний Прокіп взяв у держави кредит для купівлі реманенту, щоб було чим обробляти земельку. В сім'ї працював батько, мати та троє дітей, вони разом встигали обробляти не тільки землю свого господарства, але й надалі наймались обробляти землю односельцям. Добра і важка праця на землі дала свої позитивні результати не тільки для розширення господарства, але й допомогла через рік повернути одержаний кредит. Як завелось з давнини позичені гроші муляли свідомість порядних сільських господарів.

Незвично, хоча і важко, було працювати на власній землі для тих, хто любить роботу селянина. Голота цього не розуміла, такі селяни, одержавши землю, не встигали її обробляти, здебільшого із-за своїх споконвічних лінощів, у них просто не було бажання важко працювати. Нерідко Ганна згадувала, що бувало вони

зберуть у сільських лінивців урожай, привезуть їм у двір, а господарі лежать в холодочку обговорюють сільські новини, плітки, особливо політику. Через декілька днів було видно, що вони навіть не потурбувалися обмолотити привезені снопи, щоб сховати зерно від негоди. Нерідко снопи так і лежать на подвір'ї, аж доки не зігниють, але жалю за власним добром у таких нероб не проглядалось.

Сільські господарі важко працювали особисто і ще й на збирання наймали місцевих женців. Це також не проста робота, бо до кожного треба було йти і просити, торгуватися за платню, догоджати, щоб не відмовився, бо відомо, що коли ледащо, то ліниве вкрай, може підвести. Бувало в самий пік збирання врожаю зернових треба встигнути його зібрати за декілька днів, а тому приходилося просити женців, які не були зайняті на якихось роботах, здебільшого це були ті, кого називали бідними. Якщо запрошували біля десяти жінок, або косарів чоловіків, то ввечері до кожного треба було сходити попросити, домовитися за оплату і надіятися, що вранці вони вийдуть на роботу.

Одержавши згоду від запрошених, що вийдуть працювати, цілу ніч господарка і господар з допомогою дітей готують харчі на сніданок, обід і вечерю. На обід в полі та на вечерю дома треба було більшості женцям і всім косарям давати ще й чвертку горілки. Нерідко вранці виявлялося, що не всі прийшли, вони як правило про це не повідомляли, а на них же розрахована робота, підготовлено їжу на цілий день. Це дуже важко відбивається на господарях, які запрошували на роботу, вірніше на оплачувану толоку, але їх підвели, загинули харчі, своєчасно не зібрано врожай.

Саме такі селяни і називались бідними, але це не бідні, а ледащо, що із-за лінощів допускали гниття врожаю, загибель худоби, такі селяни просто не хотіли працювати і подібне було непоодиноким. Ці селяни називались бідними, а тому село ділилося навпіл – багаті і бідні. Бідні, якщо вони були, то це ледарі, які лінувалися працювати, багаті ті, що важко працювали. У багатих була каторжна праця так званих середняків і заможних на

невеличких клаптиках землі, яких згодом більшовики при підтримці місцевих лінивців «розкуркулювали». Так формувались споконвіків сільські бідняки і заможні селяни, одні щосили працювали, а інші в холодочку лежали.

Ситуація, що історично склалася в Україні із-за перебування її в колонізації, між лежибоками і працювитами, сприймалася спокійно, терпляче, лише іноді відбувалися пояснюючі перепалки. – Миколо, чи не соромно тобі, що твій невеличкий городик заростає кропивою, а ти пасеш худобу у Панька, який і без тебе міг би впоратись? – як-то запитав Прокіп у сусіда. – А що ж тут дивного? – він дає їсти, навіть платить гроші і можна дещо прикупити, а на городі треба працювати і довго очікувати доки виростуть харчі. Дружина Прокопа, яка чула таку розмову пояснила своєму чоловікові, – чи ти не знаєш, що його діди і прадіди були козаками, а вони не працювали, тільки воювали, пили горілку і спали. Козаків використовували поляки, платили їм гроші, їх називали «реєстровими» і вони служили чужинцям вірою і правдою. Мабуть таке передається від минулого до сучасного. – Звідкіль ти таке знаєш? – запитав Прокіп у дружини. – Коли я на фільварку служила нянькою у Юзефа, то чула такі розмови, а він начитаний, постійно їздить у Польщу, – відповіла Ганна.

В працювитах Прокопа і Ганни з'явився достаток, замість старої невеличкої хатини, зведеної колись толокою родичами і сусідами, збудували собі добротне житло. Мали власних коней, реманент, обробляли шість десятин землі, трохи брали у лінивців в оренду, ще й родичам допомагали. Нерідко приходилось допомагали в польових роботах ще й місцевим селянам, які також одержали землю, здебільшого до трьох десятин, але лінувались її обробляти. Як-то за обідом Прокіп і Харитін у розмові про платню за допомогу декому обробляти землю, бо задарма виконувати роботи за когось не тільки соромно, але й грішно, вияснили причини лінощів у деяких селян. Прокіп, який походив із бідної сім'ї, переконував свого товариша, що це передається, бо як йому розповідав його дід, якому передавав ще його дід, що їх привчали до роботи на чужому полі не так завзято відноситися, як на своєму.

Свого поля не було, а на чужому вироблялась схильність ухилятися від якісної роботи і так передавалось від дідів дотепер. – Мабуть це правда, – погодився співбесідник, важко здихнувши.

В господі Прокопа і Ганни підросли діти, яких треба було уже віддавати заміж та женити, а тому господар готувався належним чином. Кожному із трьох дітей Прокіп виростив по дві корови, пару коней, а головне збудував добротні оселі. Діти любили працювати і сільські хлопці та дівчата до них придивлялись, бо бачили що і роботящі та ще й придане буде добряче. Сімейство Харитона і Ярини також було заможним, дітей привчали до роботи, було і придане, але відчувалось, що від рис наймитів в минулому, сімейство Харитона ще повністю не очистилося, господар був на сторожі до нової московської влади, яка встановила панування над українськими кріпаками.

На одеській Савранщині після трудового літа та важкої осені народ відпочиває, готується зустрічати новий рік. Важко знайти країну, де народ, самотійно, без режисури, спираючись на давні традиції, коли свята вечерея і приготування до неї становить ціле дійство. Воно схоже на величезний театр всього християнського світу, де кожна родина, а в ній кожна людина виконує ту чи іншу акторську роль на свій манер, але всі дії підпорядковані вищій ідеї різдвяних свят і згуртовані воєдино святим духом. Ні один режисер театру у світі не зумів би об'єднати фізично, а тим більше духовно подібне величезне театральне дійство.

Настає святий вечір, до господи зайшов Прокіп, внісши з собою прохолоду морозяного повітря. Він уже попорався у подвір'ї, подивився чи все знаходиться на своєму місці, за традицією у новорічні дні нічого не повинно знаходитись в інших людей, а перебувати в господі. Перед святою вечерею господар виконав важливий обов'язок – дав їсти всій худобі, підстелив свіжої підстилки. Попоравши в господарстві господар направляєтся до хати, де його очікують члени сімейства і кожен з них має свою роль у дійстві.

У великій світлиці зібралася вся родина жінка і троє дітей, його основні помічники у нелегкій селянській праці – дочка і двоє

синів. На покуті високий солом'яний дідух, як символ достатку і щасливої долі. Мати разом з дочкою пораються у кухні за приготуванням дванадцяти страв. Ганна подала Прокопові велику череп'яну миску в яку накидала потроху із усіх дванадцяти страв, які приготовлені для вечері сім'ї. Господар взяв в ліву руку миску, а в праву гарапник. Вийшов на подвір'я і його зразу зустрів вірний пес «Карло», він був міцний і здоровий, добре охороняв господу, супроводжував господаря в полі, але в його присутності і без його дозволу ні до кого не проявляв ніякої агресивності. Прокіп вгостив вірного друга м'ясом з своєї руки і сказав йому, щоб він і надалі служив сім'ї вірою і правдою.

Після цього господар, тримаючи у лівій руці полумисок з вечерею, а в правій гарапник голосно промовив: – Морозе, морозе приходи до нас на вечерю, а якщо не прийдеш, то не йди у поля на нашу пашницю, – вдаряючи гарапником, який розсікаючи повітря, створює різкий тріск. Далі він промовив: – Чорні бурі приходьте до нас на вечерю, а якщо не прийдете, то не приходьте на поля і на нашу оселю влітку, – і знову вдарив гарапником в повітрі, розносячи навколо різкий звук.

Далі господар з мискою попрямував тихою ходою до приміщення, де розміщались вся живність, а її було чимало. За вечерею він збирається об'явити що кому належить, бо працювали на достаток та збільшення живності кожен із членів сім'ї. У велику цеберку хазяїн насипав концентрований корм і туди висипав з великої миски харчі з дванадцяти пісних страв, розмішав і роздав всім тваринам, приговорюючи кожній з них, щоб вони росли і були здоровими. В приміщенні було затишно, тепло, панував спокій живності. Далі, вийшовши в сад, він підходив до кожного дерева, перев'язував солом'яним перевеслом і приговорював, щоб родило, а коли ні, то зрубає. Господар здійснював і інші символічні дії, щоб зустріти Різдво Христове, як передвісник нового року.

Закривши стайню з тваринами, Прокіп попрямував до господи. Ввійшовши в сіни закрив за собою двері на всі заставки і ввійшов до кімнат. Уже після цього ніхто не мав права виходити на вулицю до півночі. Повернення господаря означало початком

вечері із дванадцятьма пісними стравами. Господар, як водилося в сім'ї, прочитав молитву і вся родина приступила до святої вечері. Крім пісних страв вгощалися медовим напоєм, інших алкогольних чи подібних йому напоїв у сім'ї, як і у багатьох українських сім'ях того часу, ще не практикувалось.

Коли сім'я відвідала усі страви, за столом вирішуються найважливіші справи родини на майбутнє. Промовляв господар: – Ви маєте уже збудовані оселі, я прийняв рішення виділити кожному із вас по дві корови, пару коней, можливо перепаде якийсь реманент, – сказав з гордістю батько свої дітям. Підвівши для кожного фундамент життя і праці, на сам кінець Прокіп повідомив своїм дітям, що уже пора думати про заміжжя, одруження, про самотійне життя. За столом сиділо п'ятеро сільських трударів з загрубілими руками, засмаглими обличчями, спокійними і повільними рухами, як у патріархальній сім'ї. Кожен із дорослих дітей вставав, дякував батькові і матері.

Мати мовчала, її основна роль стежити, щоб все було подано на стіл і своєчасно прибрано, вона не встрявала в розмови, але відчувалось, що її дух цементує ауру всієї сім'ї, до неї кожен постійно звертається якщо не з подякою, то з запитанням, добрим поглядом і лагідною посмішкою. Мати і дочка прибирали зі столу, на якому залишилась лише миска з кутею та чистими ложками для мертвих душ. Після закінчення вечері наставав новий відлік часу, що символізував початок нового року, який готував багато сюрпризів і змін в усіх родинах, кожна із яких мирно закінчувала святу вечерю. На вулиці уже почулися пісні колядок, сини зібралися і десь швидко зникли, приєднавшись до гурту сільської молоді. В селі тихого куточку Південного Бузу вирували веселощі і колядки.

Зразу ж після нового року першим одружився старший син Михайло, його дружиною стала Ірина Дементіївна Погонєць. Гостей зібралось чимало, на їхнє весілля закололи кабана і вгодованого бика. Батьки молоді були середняками, вони мали дві корови, пару коней, турло овець, вигодовували свиней і щорічно різали два кабани. Мати Ірини Катерина була швачкою, а також

великою майстринею у справі ткання килимів, що давало зиск, цього мистецтва навчала свою дочку. Батьки Михайла були більш заможними, які крім оселі ще й виділили дві корови, пару коней. Житловий будинок, який дістався новій сім'ї, був великий і красивий, виділявся на все село. Звичайно, за тодішніми нормативами молода сім'я зразу ж була зарахована до середняків. Мов би і пояснити важко, але це викликало неабияку загрозу і сім'ї, і кожному належному до неї, і їхній праці, і майбутньому всього роду.

Розкуркулення

Прийшла вістка про колективізацію і ті, хто нажив невеличкі статки своєю працею ніяк не хотіли йти в колгосп, віддавати невідомо кому своє власне добро, нажите важкою працею. – Відомо, чому невідомо?, – сказав кремезний селянин. – Тим, хто одержали землю і не знають, що з нею робити, адже коли ми важко працювали на своїй землі, то вони сиділи в холодочку.

Не так довго точилися тільки розмови, раптово настав страшний для заможних селян 1929 рік – рік початку реальної колективізації. Таке державне дійство проявило глибинну сутність багатовікової колонізації Русі-України, коли українців з покоління в покоління привчали не господарювати, а батракувати. Всі бідняки і ті хто одержав землю, але не знав що з нею робити, і ті хто її не мав і не хотів мати, зразу ж записалися до колгоспу. Віддавали все своє майно та худобу, землю та збіжжя деякі заможні, в яких батрацький дух перемагав дух господаря, який ще був кволий і не встиг зміцніти.

На початку важкого року в Михайла та Ірини очікується сімейне поповнення. З дня на день Ірина з тривогою думала про своє дитя, яке скоро появиться на цей страшний світ, коли все нестабільне, йдуть різні чутки і пересуди. Невдовзі породілля спокійно народила дівчинку і постало питання про її ім'я, думала мати і думав молодий батько про свою первістку. Придумали – «Женя», щоб не пахло старовиною і не було схожим на сучасну моду революційної і військової тематики, але батюшка, який хрестив дівчинку вагався, що мовляв пропоноване батьками ім'я

якесь подвійне – чоловіче і жіноче, яке важко впливатиме на долю дорослої людини. Молоді батьки, під впливом старших, остерігались імен прабатьківських часів, щоб не звинуватили поклонінням старовині проти якої йшла шалена боротьба, але й не хотіли чути таких імен як «Революція», «Октябрина», «Ударниця», «Сталіна» і інші викрутаси. Прийшлося нести якийсь подарунок батюшці, який все таки згодився на побажання батьків і дівчинку охрестили під іменем «Женя». Купали Женю в дерев'яних неньках, що їй подобалося найбільше, навіть коли вона підросла, бо це була основна сільська ванна для купання дітей.

Різна доля спіткала не тільки народжене немовля з чоловічо-жіночим ім'ям, але й всіх односельців, які розпочинали спинатися на ноги після батракування, бідності і рабства. Від батьків невістки одержав велике придане і добротну оселю й Харитін. Думки стосовно колективного господарювання у нього з його дружиною Яриною кардинально розбігалися. В перший місяць заклику до колективізації Харитін, як колишній бідняк і свинопас, налаштувався все віддати, а ось Ярина, як дочка заможних селян, пручалась, але сили були не рівні. Не довго думаючи, Харитін як-то запряг коней у воза, кинув у нього плуг, борони, інший реманент і під крики та плач своєї дружини поїхав на садибу, де організовували колгосп. Додому повернувся таким же бідняком як був декілька років тому назад, в руках тримав тільки батога, нікому було вручити в колективному збіговиську. Собі залишив таки мініатюрну дерев'яну ручну віялку для очистки зерна, заніс її до комори, накрив лахміттям, мов би вкрав і заспокоївся, решту нажитого віддав для колективного використання.

Не так легко було віддавати нажите для користування лінивцям Прокопові, бо він разом з дружиною розпочинав все з нуля і досягав достатку своєю працею. Прокіп важко розставався з нажитим, заплативши своїм життям за нього, натомість Харитін легше, бо початкові пожитки були не його, а дружини, та й нажив він не багато, легко все віддав і залишився живим. Хоча за невеличкі статки та деякий супротив його все таки піддавали арешту, згадували йому, що не здав невеличкої дерев'яної ручної

віялки, але він вислизнув, майже втікши працювати до сусіднього радгоспу. Найголовніше, що у нього було менше заздрісників, бо він був біднішим і частенько випивав з голодранцями, а це уже ближче до бідноти та голоти, яка була місцевим виконавцем політики влади більшовиків.

Прокіп вважав себе і дружину бідняками в минулому, ще й сиротами, які своєю працею, без наймитів, нажили статки. Проте, до Прокопа дійшли слухи від добрих людей, що його назначили розкуркулювати, а тому радили виїхати з села, можливо десь перебути смутні часи, як багато людей, той же Харитін, подібне практикували.

– Ніякий я не куркуль, у мене не працювали наймити і батраки, а тільки діти і дружина, – сказав Прокіп своїм добрим порадицям. – Ще я хочу сказати, що я сам як батрак, – продовжував Прокіп, – працював на своєму полі і на полі тих, хто мене назначає куркулем. – Мабуть у мене, – звернувся Прокіп до громади, як і в більшості селян, – з діда-прадіда проявився хист і потяг до сільського промислу добування харчів. – Я сирота, своїх батьків і дідів я не знаю, – каже він, – але їхні навички мабуть мені передалися, а як, того я не знаю.

Прокопа таки розкуркулювали, арештували і вислали на Соловки, там його і розстріляли разом з іншими такими ж «куркулями». В день, коли Прокопа забирали, для його проводів зібралось половина села, під час проводів дехто й плакав, бо допомагав всім хто вкрай цього потребував, він був добрим і мав можливість проявляти свою доброту. Не такого похилого віку чоловік був Прокіп, але не витримав і сказав вголос «Не плачте, таке хазяйнування довго не утримається». Немає сумніву, що саме ці слова, залишені для селян, які прийшли проводити на заслання заможного і вмілого господаря, стали дороговказом для господарника Прокопа на Соловки. Все таки збувся пророчий прогноз розумного українця, бо протрималось бездарне господарювання рівно 60 літ.

Громада, що прийшла проводити Прокопа, уже здавалась йому чужою, далекою, він більше дивився на воза, який повезе його

в Савранськ, а далі підуть дні етапу, а куди, того ніхто не відає. Конвоїри показали, що треба рушати, Прокіп сів на воза і в голос висловив думку, яка його мабуть буравила останні дні: – Довго так господарювання не утримується, – сказав голосно і назавжди повернув голову в далину, куди розпочинався його перший скорбний етап. Коли тачанка з «розкуркуленим» Прокопом повернула за поворот, люди стали поволі розходитися, кожен задумувався над своєю долею, своїм майбутнім і своїх близьких.

Дорогою на Соловки, звідки повернення не буває, у Прокопа в голові роїлося багато думок. На більшість із них він так і не зумів відповісти, в них було щось надприродним і таємничим, що навіть страшило. Він ніяк не зміг втямити, що виконавши свою обіцянку «земля селянам» влада більшовиків, надавши землю бідним і незаможним селянам, мов би висіяли зерна, що довго лежали без діла у засіках. Більшість зерен, що не мали, або були позбавлені елітного коріння і практичних сил, не проросли у конкретних справах, залишаючись євнухами серед селянства. Євнухи мають свою філософію, вона жорстока до собі подібних, вони стали придатними для виконання задумів більшовиків, які ні їм, ні іншим не відомі. Ті ж, зерна, що зберегли свою елітність і стійкість проросли, даючи сходи у прибутках, збільшенні робочої і продуктивної худоби, добротних виробничих і житлових будівлях, нарешті зміцненні духовних сил. І тут несподівано все повернулось назад і перекрутилось у своїй реальності, всі зерна і рослини, що дали добрий урожай, чомусь стали корчувати і знищувати, використовуючи для цієї чорної справи силу і філософську заздрість євнухів.

– Невже треба було дати мені землю, зробити заможним, а після цього зразу ж знищити весь рід, все надбання, – гірко думав Прокіп. – Краще було б залишатись наймитом, – мислив «розкуркулений» недавній бідняк, – тепер жив би серед дітей, бідно, але був би живий. – Хто знає, що буде далі, – лунало в голові в'язня, – чує моє серце, що звідси уже не виберусь. – Хтось, природа чи людина, з українцями грається, – зробив він гіркий висновок, – то кидає в бідність, то робить заможним і на кінець

знищує, розпорошує весь рід. Суцільне знищення української нації, геноцид.

Пішли важкі дні заточення на Соловках і у кожного, хто не створив зла, роїлись думки надій. – Ось завтра свято революційних подій, – може відпустять додому, – подумав в'язень. Саме в цю хвилину пролунала команда чергового всього бараку. – По черзі кожному виходити без речових мішків, шикуватися і в похід, – лунав твердий невмолимий голос. У надвечір'ї в напрямку лісу рушила перша колона, через годину – друга, третя. В даліні чулися глухі масовані постріли, колони назад не повертались, величезний барак обезлюднів, стало тихо, відбулося жертвне приношення людських життів якійсь річниці листопадового перевороту.

Людське життя як і осіннє листя падало, падало. Працьовитої людини з України не стало, а на малій батьківщині його родина потерпала нечувані поневіряння. Діти та онуки спасалися втечею, гинули з голоду, їх вбивали. Влада, комсомольці і добровольці намагалися виловити дітей та онуків, біля села і навколо будинків, де вони могли жити у чужих людей, організовували засідки, щоб піймати куркульських дітей.

На ранок біля перенаселених бараків чулася музика революційних маршів, підневільні шикувалися в колони, лунала команда «направо» і колони в'язнів проходила повз трибуни табору, де стояло керівництво репресивних органів концтабору. З трибуни лунали заклики до вихваляння недавнього перевороту, здравиці в честь вождя всіх народів, а колони, порівнюючись з трибуною, вигукували «ура-а-а». Йшло розмірене табірне життя, хоча всі уже знали, що один із бараків спустів, його мешканці відійшли у вічність. – Так людина перетворюється у тварину, людське суспільство у тваринне царство, – подумав в'язень, недавній професор вузу українського краю.

Руйнація родини.

Після арешту і висилки Прокопа розпочалось руйнування всієї родини. Спочатку забрали повністю все господарство: землю, реманент, коней, свиней і птицю. Дружину Прокопа Ганну через Одесу відправили на Схід України – в Старобільськ. В роботящій

сім'ї було троє дітей – два сини Михайло та Петро і дочка Анна, вони залишились без батьків. Кожен із них відчував, як їх гнітить потаємне горе їхніх висланих батьків у невідомі краї, треба було покладатися на власні сили, йшли лічені часи, коли їхнє становище ставатиме нестерпним. Для трьох ще молодих людей, недавно заможних сімей, потягнулись важкі дні: спасалися втечею від влади, комсомольців і добровольців, які намагалися їх виловити; приходилось жити у чужих людей; від голоду померла єдина дочка і трагічно загинув один син в голодовку.

Михайло уже був одружений, у нього народилась дочка, якої він майже не бачив, спасаючись від влади, як син так званого куркуля. Для Жені зникли розваги і дитяча дружба, настали сумні вечори та довгі холодні ночі, не стало простих дитячих «безхитрісних» задовольень так приємних серцю кожної дитини. Раптово прийшло усвідомлення власної безпорадності і безпомічності, була присутня постійна уразливість дитячої душі. Забрали не тільки житло самого Прокопа, а й великий і красивий будинок, який він збудував для сина Михайла і його дружини Ірини, все добро, що в ньому було також віддали для колективного користування, а якщо точніше, то розікрали. Деякі цінні речі Ірина таємно передала чужим людям, щоб родичів не підставляти. Коли пізніше вона звернулася до тих же своїх односельців, щоб хоч щось повернули, то почули колючі слова «Іди геть, куркулька!».

В житловому будинку сім'ї Михайла розташувалась сільська рада, але його п'яні чергові запалили, будівля зруйнувалась, звичайно, ніхто не зізнався. Тому викликали Ірину, бо Михайло уже втік, свої ж односельці допитували і били, щоб зізналась, що це вона спалила будинок. Пізніше його відремонтували і віддали біднякам, тобто тим, ледацюгам, які ніколи нічого не хотіли робити. Пройшли роки і коли Ірина поїхала у своє село та побачила колишню свою хату, то її не впізнала, вона зовсім не була схожою на квітуче житло, яке вона запам'ятала.

Катастрофічний розвал всієї родини змусив чоловіка Ірини Михайла спастись втечею до Одеси, там він купив паспорт і влаштувався працювати. Ірини залишилась в селі одна з малою

Женею. Зразу після втечі Михайла її щоденно викликали до сільської ради і допитували, вимагаючи, щоб вона розповіла про місце знаходження її чоловіка. Як то серед ночі роздягнену і з дитиною на руках Ірину потягли до сільради і зачинили їх в брудну комору. Ніхто не зважав, що там немає вікна, що там брудно, що в Ірини на руках в одній тільки пелюшці маленька Женя, їй ніде навіть сісти.

Зранку до сільради уже прибув спеціальний представник, щоб допитати Ірину і вивідати про перебування її чоловіка. Молода мати на той час була бойовою і завжди першою розпочинала нападати, а коли захищалась, то у неї було чимало таких ядовитих слів від яких протилежній стороні ставало не дуже комфортно. У її лексиконі часто і для різних випадків зустрічалося слово «гадюка», «гади» і інші нікчемні прозвиська. Відчувши, що її так принизили, стала протестувати, гримаючи кулаками в двері, викрикуючи різноманітні лайливі слова, які досить були дієвими, коли їх чути з жіночих вуст. Не відставала від мами і маленька Женя, яка з пелюшок була надзвичайно крикливою, а тому було чути її несамовите верещання із-за відсутності світла та незвичної обстановки, яку діти відчувають не розумом, а почуттям живої істоти. Почувши такий лемент жінки та її маленької дитини, закритих в комірчині, районний представник зрозумів, що нічого дізнатися не вдасться, а тому прийняв рішення не зв'язуватися, навіть артистично вибачився, допомігши їм дійти додому.

– Вам не державні справи вирішувати, а свиней пасти, – сказав представник влади з району, дивлячись на актив сільських комуністів і комсомольців, повернувшись із супроводження матір з немовлям.

– Я уже пас свиней, а тепер управляю, – сказав місцевий активіст. – Воно й видно, – погодився районний представник.

– Хто Вас навчав, щоб на допитування приводити до сільської ради підозрювану з немовлям, воно ж не знає законів і лементує у присутності влади, – сердито сказав представник з району.

Коли районний представник супроводжував Ірину з немовлям на руках, то вона до нього придивлялась і помітила багато цікавого.

Це був приблизно тридцяти п'ятирічний сухопарий дилда з досить підозрілою репутацією минулого. На його обличчі виділявся круглий, схожий на круглу конторську печатку, ніс, навислий лоб з бровами мов стріха старенької селянської хатини, з підозрілими бігаючими оченятами, на голові красувався чуб з вогненно-рудим волоссям. Його одяг був простим, але від нього повівало комісарською погрозою: чоботи, штани-галіфе, шкіряна тужурка, в руках тримав шкіряного картуза. Намагався толерантно розмовляти, але з нього так і вихлюпувалась корява зухвалість, яка обставлялась постійним нагадуванням, що він все робить заради партії, робітничого класу і колгоспного селянства.

Саме це підкреслювало його рабська догідливість владі і повне відмежування від конкретних людей, їхнього горя і життя, їхніх повсякденних потреб. Для надання своїй особі важного вигляду він говорив грубуватим голосом, а його облудна посмішка викликала таке почуття огиди, що кожен, хто з ним стикався, як оце Ірина з дитиною, віддав би перевагу його злобній похмурості. Практика підтверджено, що в основному всі беззаконня творили місцеві жителі.

Женя уже виросла з пелюшок і була уже дев'ятимісячною дівчинкою, вона жваво бігала, знала деякі слова. Проте молоду жінку з дитям місцева влада не полишала і раз по раз викликала, а вірніше приходили і забирали, на допит. Як то бабуся Катя налила в мисочку ріденької молочної каші, поставила на стільчик, щоб нагодувати Женю. В цей час до хати прийшли двоє комсомольців, щоб забрати Ірину до сільради для допиту про місце перебування її чоловіка. Зчинилась якась невизначена метушня, дорослі зрозуміли, що активісти не залишать їх у спокої і страх передавався від дорослих до всього живого. Дитина, відчувши страх, який охопив дорослих не знала що вдіяти для спасіння від небезпеки, як це інстинктивно роблять всі живі організми при настанні небезпеки, і здійснила здавалося б нелогічну дію. Вона інстинктивно взяла і накрила свою голову мисочкою з гарячою кашею, яка облила не тільки голову та обличчя, але гаряча рідина потрапила на дитячі грудки під сорочечкою.

Від опіку дитина несамовито закричала і мати кинулась до неї, витерла обличчя та волосся і швиденько винесла на подвір'я, забувши замінити сорочечку, під якою залишилась гаряча молочна каша і продовжувала нестерпно пекти дитину, яка не втихала плакати. Прихід представників місцевої влади, щоб забрати на допит, вивів з рівноваги матір, яка не додумалась швиденько ще в кімнаті все зняти з дитини. Стривожену Ірину активісти потягли до сільради, дитина трохи втихла, але коли бабуся, вговтавшись, зняла з дитини ще вологу сорочечку, то з жахом побачила, що всі грудки дитини покриті пухирцями, які навіть уже тріснули.

Ліків ніяких, дитина уже перестала плакати, у неї не було сил для цього, мати на допиті. Цілий рік Женя лежала тільки на спині, її життя межувало зі смертю, величезну рану нічим не можна було вилікувати, надіялися на силу молодого організму, на вищі сили і уже були готові до найгіршого, яке на ті часи не так страшно дорослі зустрічали. Вижила Женя, але на все життя залишилась нетлінна згадка – невиліковний шрам на тілі. Для молодої дівчини відмітка на грудях сама страшна ситуація, яка є привабливою точкою для молодих чоловіків, які найбільше туди заглядають. Чи будеш пояснювати кожному, що сталося і поява того шраму.

Вижила за рахунок молодого організму, здавалося, що роки дикого невігластва пройшли і встановились поверхові відносно тихі часи. Не так давно Женя була щаслива, бігала, веселилась, легко пурхала сільськими вулицями, між приземистими житловими будинками селян, яким її мама допомагала у виконанні тих чи інших робіт, серед простої селянської обстановки. Тепер в колишньому їхньому домі стояв холод і морок, він став ніби чужим, його обходили селяни, які спішили на колгоспні поля, до колгоспної худоби, кожного сковувала якась безнадія і безвихідь, але про це між собою не говорили.

На роботу в місцевому колгоспі Ірину не приймали, як куркульську невістку, вона з дитиною постійно жила у своїх батьків. Щоб щось заробити для харчування їй приходилося щоденно ходити за п'ятнадцять кілометрів на роботу в радгосп. Доручали копати землю лопатою і за це давали один бурячок, який

вона в пазусі приносила для дитини. Українська нація наближалась до голодомору.

Настали голодні роки й в селі Дубинов, у 1932 р. була не врожайність, а що вродило, то забрали і селяни голодували. Найбільше діставалось сімействі Прокопа, якого вислали, усіх членів його сім'ї переслідували, влаштовували на них облави і вони спасались втечею. Це стало основною причиною, що багато членів сім'ї не пережили той голодний 1933 рік: з голоду померла сестра Михайла, а його брата місцеві голодні вбили і з'їли, знаючи, що за куркульського сина їм нічого не загрожує. Більшовики встановили суцільний контроль за харчовими продуктами, щоб не вивозити і не ввозити харчів, навколо кожного села були виставлені дозори, не дозволялось залишати село й селянам, особливо придивлялись, щоб «куркульські діти» не втекли. – І хто був у дозорі? – може запитати читач, – то можна відповісти із власного досвіду тих, хто потерпав лихо і вижив, що оті ж бідні ледарі.

Помер також у 1933р. дідусь Жені по лінії мами Погонєць Дементій Петрович, але не від голоду. Хоча у сім'ї та родичів висланого Прокопа все забрали, але сімейство не пухло з голоду так як Дементій Погонєць працював конюхом і дещо мав змогу привести додому. Раптом у нього пропала пара коней, його ж звинуватили в крадіжці, мов би він продав коней циганам. Звинувачення в крадіжці для нього і його сім'ї – найтяжчий злочин. Тому, як згадують родичі і селяни, він дуже плакав і клявся, що коней не крав, невпинно повторював – «Я не злодій!». Від такого горя він і помер, але згодом виявилося, що коней таки циганам продали, але це зробили голова і секретар сільської ради, місцеві активісти.

Знищувались найбільш роботящі і добрі люди, які дбали не тільки про себе, але й оточуючих, звичайно й державу. Рід Прокопа був дружнім, найбільше прислуховувались до порад дядька мами Жені Грицика Каленя Денисовича. Мимо його ока не проходило нічого, в роду не було ні п'яниць, ні бешкетників, а сам порадник був «доброї душі людина». Як то у 1933р., проходячи мимо двору сільської вдови, він побачив пустоту на подвір'ї. Зайшов в хату,

побачив, що діти голодні і перебувають у критичному стані, повернувся додому, приніс їй трохи грошей і порадив «Маріє, купи корову і спасай дітей». Минув рік чи два, всі вижили, Марія принесла гроші добродієві, він гроші у неї не взяв. Лише порадив: «Ти купи дітям взуття та інше». Це лише один випадок із багатьох вчинків представника цієї родини, а дізнались про це на похоронах добродія, якого селяни називали «святим».

Своїм допитливим молодим розумом Женя помічала, що дорослі були заглиблені у свої потаємні думки на які шукали і не знаходили відповіді. – Хто допустив таку несправедливість?, – роїлись думки в головах кожного і на які не було відповіді, – чому колишніх бідних і сиріт, які краще стали працювати, висилали у північні краї Московії, забираючи у них все нажите своєю працею. Подібне межує з дикістю і не вкладалося в здоровий глузд, йшло в розріз з людською гідністю та нормальними людськими відносинами.

Женя спостерігала, що коли її молода мати часто подивлялася на вулицю, то як то зізналась, що їй нерідко здавалося, що там стоять ватагою ті селяни. Ті, кому її батьки і батьки її чоловіка давали роботу, навіть самі виконували для них роботу, допомагали збирати урожай і привозили до їхнього двору, коли вони скучали від нудьги, кому допомагали і хлібом, навіть ті, хто допомагав батькам її чоловіка, які тоді були сиротами, справили їм весілля, хоча і бідненьке. Вони щось вимагали від неї, але що саме вона так і не може збагнути.

Женя, відчуваючи разом з мамою тривогу, в тиші і від погляду сторонніх очей, плакала, когось просила, щоб знову у їхній рід повернувся спокій і колишнє безтурботне щастя, хоча воно і досягалось важкою працею. В тих тимчасових притулках, коли вдавалося відпочивати Женя схиляла голову на подушку чи щось схоже на неї, і в сльозах засипала, але серед ночі просипалась налякана привидами голосів, почутими нею крізь сон, десь за тином. Тепер для неї з мамою буденність оставалась проміжною станцією між темно-світлим минулим, від якого вони були

позбавлені державним переворотом і колективізацією на селі, і грядущим, якого ще не знає ніхто.

Ось в такому вирі проходило дитинство, воно було неймовірно складним і важким. Стикаючись з труднощами життя з пелюшок та шкільної парти, в дітей, які стають дорослими, викорінюється і зникає довіра до людей, які її оточують, до своєї нації і держави, вони втрачають природну обдарованість та духовну простоту, даровану їм Вищими Силами. Дочка працьовитих і заможних батьків Ірина уже зі своєю дочкою Женею в рідному краї опинились на краю прірви, в рідному селі вони відчували себе чужими.

Прощай мала батьківщина

На мосту через Південний Буг маленька тендітна, як соломинка, дівчинка пленталась за безмовною своєю матір'ю, несла важку швейну машинку «Singer», все навкруги було чужим її природі і віку. Була сім'я, був добротний житловий будинок, було що їсти і раптом не стало хати, харчів, навіть немає де переночувати, все зникло як вранішній туман. Назустріч поверталися до їхнього села знайомі селяни, але чомусь відчувалось, що вони чужаки.

Ставало зрозумілим, що треба залишати свою малу батьківщину, бо місцеві активісти не дадуть в ній жити дітям розкуркуленого колишнього бідняка і сироту. Місцева влада старалася все перевиконувати, щоб бува не запідозрили у приховуванні якихось недоліків і самих не вислали також на Соловки. Як-то розпочиналась розмова з одним місцевим селянином, який чудом не був «розкуркулений» і тепер працює їздовим в колгоспі на власних конях, які самотійно здав до колгоспу разом з возом і реманентом для обробітку землі. Проте він, озираючись, щось буркнув на невинні запитання і розпрощався. В розбурханій людській масі людських особистостей, де все сприймалось з підозрою, залежно від конкретної людини і її дій відбувалися розмови про наболіле, щоб горе трохи вихлюпнулось на поверхню.

Невеличкому бойовому загоні, якому уже ні з ким було воювати у відкритому бою, наказали охороняти міст через Південний Буг, як перерва і відпочинок для майбутніх жорстоких битв за перемогу світової революції більшовиків. Під час Української революції він воював у загоні одного з отаманів Подільського краю, який поперемінно переходив то до білих, до гетьманщини, до Директорії, нарешті до червоних, з якими контактує дотепер. Отаман загинув, а невеличкий загін, що вцілів, якимось пристосувався до червоних, очікує свого часу. Довгими вечорами і тихими ночами командир загону, який невідомо як уцілів від чистки більшовиків, хоча відчував, що не надовго. Він мав військову освіту, яка допомагала йому в бойових баталіях, його судини наповнює кров військової еліти минулих часів, здатен мислити, а тому, коли з'явилась хвилина відпочину від битв він все думав і думав.

Як то, побачивши самотню, ще молоду жінку з дитиною, він покликав її, щоб довідатись куди вона прямує через міст. Жінка була балакуча і від неї довідався, що вона з дитиною із сім'ї розкуркулених, про це вона мала довідку, паспортів у селян на ті часи не існувало. Жінка розповіла, що скоро вони з цих рідних батьківських країв відправляться в Донецькі степи, а йдуть вони в село за річкою, виконувати різноманітну швейну роботу для селян, щоб щось заробити для харчів і переночувати. Командир тут же розпорядився нагодувати обох мандрівниць.

– Цікава сімейка, – промайнула думка у голові командира, – і йому закортіло довідатись у них про їхні політичні переконання, які його допікали. – Жінка розповіла, що вона і її дитина уже зазнали лиха і величезної кривди, коли влада відняла у них все, навіть найдорожче – батька і матір, у дочки – дідуся і бабусю, всім членам сімейства причепили ярлик «вороги народу». Дивина і вдача, – з нею можна дещо поговорити про те, що і його турбує, – зробив висновок командир загону.

– Які у тебе тепер політичні переконання? – спитав напругу збентежену жінку. – Ніяких переконань у мене немає, – відповіла Ірина. – Це природно, – промовив вояка, але про таке нікому не

кажи, навіть близьким не признавайся за всяку ціну, – порадив якимось лагідним голосом військовий. – А що ти збираєшся робити на новому місці, адже в тих промислових краях, крім колективізації, буде здійснена ще й індустріалізація в промисловості, ліквідується неписьменність і народ буде здобувати освіту, прийде нова культура, – запитав командир загону, трохи притихлим голосом.

– Ви мені розповідаєте про якісь високі матерії, але те, що сталося з моїм бідним, але працюючим родом, то мені залишається тільки те, що я ні в кого і ні в що не вірю, відповіла різкувато бідова Ірина. І тут військовий зрозумів, що він може висловити й свої думки, які постійно роїлись у нього в голові. Вони не давали йому спокою найбільше тепер, коли стихли бої Української революції, яку більшовики називали громадянською війною, коли москалі виловили непокірні невеликі уцілілі загони і одиноких бійців, які ніяк не сприймали нових порядків ні на селі, ні в місті.

– Багато людей ні в що не вірять, як колись не вірили ні білим, ні червоним так і теперішній владі, – ні до кого не звертаючись, роздумував вголос, але тихо, військовий. – Нерідко можна чути, що люди вірять у теперішній суспільний лад, але як би державою не керувала згряя конокрадів, зломників банківських сейфів, малоосвічених людей з кримінальним минулим, які завели народ у безвихідь масової різні, а тепер невідомо що діється, – продовжував військовий командир. – Хай мені хтось відповідь чи існує ще якийсь народ у світі, вожді якого були б такими його ворогами, як тут на цій благодатній землі? – уже різко запитав він сам себе, дивлячись на міст через річку. Відчувалось, що не в загонах отаманів, яких було безліч, не маючи цілі і єдності, мав би воювати цей військовий, а в єдиному українському війську і воно перемогло б, а так поразка революції....

– Як листя із дерева, від сильного вітру воно летить у вир, так славний наш рід розлетівся по світу від теперішніх експериментів, – сказала Ірина і на її очах показалися сльози, підтвердивши погодження з думкою співбесідника. – Батько далеко на півночі, уже й загинув, мати на сході бідує серед чужих людей з клеймом

«виселенка», а ми тут тиняємося, щоб заробити на хліб і ночівлю, – продовжуючи розповідь, Ірина руками витирала сльози.

– Некритичний розум українців, із-за багато століть перебували в колонізації сусідній держав, досить швидко навчився сприймати і вживати революційно-патріотичні штампи, занадто бездумно оперує такими уїдливими слівцями як «вороги народу», – сказав військовий. – Модне словосполучення широко вживається, від якого мороз холодить душу, розбиваються людські судьби, зникають цілі родини, – уже якимось філософськи підтримала думку співбесідника Ірини.

– Дивлюсь, – продовжував військовий, – серед певних верств населення, особливо місцевих висуванців, панує фанатизм у боротьбі за новітні, ще далеко незрозумілі, ідеали, навіть тим, хто їх придумав, хоча насильно пропагує. В такому разі, щоб бути фанатиком, кожному треба мати абсолютну, беззастережну впевненість, що правда на твоєму боці. – Ні один фанатик, що бездумно розтרוщує все старе, про таке навіть не думає, – закінчив свої розмірковування співбесідник. І це виключно тому, що фанатизм ставить духовність людини в такий стан, що вона не може змінити свої погляди не тільки тепер, але й в майбутньому, навіть при кардинальних структурних і духовних змінах свого життя, сили, яка б вивела її з стану фанатизму, немає. Військовий піймав себе на думці, що його тривожить не стільки те, що буде з ним, скільки те, що може статися з цією жінкою та дівчинкою, яка на своїх худеньких плечах несе швейну машинку «Singer», щоб заробити на хліб і тимчасове пристанище. Знову на нього нахлинув рій думок до конкретної людини, її долі і майбуття.

– Що сталося б з ними, якби сюди не прийшли червоні загони Котовського? – Мабуть вони жили б безтурботно і своєю працею? – А що сталося б з ними, – запитав сам себе у думці військовий, – як би ти не прийшов в ці дубові гаї зі своїм отаманом? – Що було з ними і як вони жили перед тим, як ти прийшов на ці береги? – запитав себе військовий. Ні, так думати не слід. Ти за них не несеш ніякої відповідальності, а тільки за те, щоб всі селяни добре відносились до сучасної політики, не наносили шкоди

колективному майну, як це тепер ми оберігаємо міст через річку. – Ти не давав такого наказу, щоб наглядати за цими людьми, – полегшено подумав командир. – Але чи повинна командир вояків виконувати шкідливий наказ, знаючи, що він принесе зло?, – заперечувала інша думка, що вертілася в голові.

– Хоч би цей наказ давав сам вождь, що представляє не тільки армію, а й партію? – подумав він. Так, його треба виконувати, бо лише на ділі можна довести, що він неможливий, але це буде доводитися ще досить довго і не при нас закінчиться. Що було б, якби кожен, хто дістав наказ, заявляв, що його шкідливо виконувати? До чого ми прийшли б, якби замість того, щоб виконувати наказ, щоразу казали б тільки: «Його шкідливо виконувати?». Мабуть ця жінка з дитиною або її батьки переконані, що все, що розпочалося кінець кінцем неможливо завершити.

Він уже надивився на тих, для кого наказ був «шкідливим», військовий уже багато разів був свідком, що сталося з тими, хто заперечував можливість колективізації на селі чи індустріалізації в місті. Усі бачили, що ринули без зупину до колективної праці більшість колишніх бідняків і ледарів, які більше любили нудьгувати ніж працювати. – Ні, я все таки виконуватиму накази, – змушував себе військовий, – а коли я полюблю тутешніх селян, які повинні допомагати мені, навіть проти своєї волі, то тим гірше для кожного з нас і тут нічого не вдієш.

Така вже наша робота, щоб від усіх накликати на себе нещастя й небезпеку за тих, кому співчуваєш і надаєш хоча б якусь допомогу. – Але для чого?, – в ім'я, щоб з рештою дати роботу, або краще сказати заставити хоча б колективно працювати лінивих нудьгуючих селян. – Нудьга, як стверджують філософи, – згадав він десь прочитане, – це серйозна справа, із-за неї коїться половина всіх гріхів людства. Нудьгують і багаті, у яких уже немає ніякої цілі, нудьгують і бідні, які звикли зі своїм безтурботним становищем, як в одних так і в інших задача, щоб прожити день, а там буде видно.

– Нудьгуючі селяни, – продовжував свої роздуми, – це небезпечна сила, для них зупинився час, в них концентрується

гріховна воля, яка, вирвавшись на поверхню, приносить лихо. Можна сказати зрештою, що ліквідація нудьги дозволить покласти край будь-якій небезпеці зі сторони татарських чи турецьких ханів, польських магнатів та німецьких латифундистів, лише тоді кожному буде краще жити у цьому краї. Це була істина, хоча б як плакатно вона не звучала. Завжди це було причиною страшного голодування і під час битв в роки Української революції, хоча, з усього проглядається, тепер настає ще гірше становище.

– Я пройшов українські революційні роки в отаманських загонах, бачив багато смертей у битвах, – подумав він про себе – але найбільше мене вражало, коли дивився на голодних на дорогах, під тинами, яких обходили інші люди, що також спішили у пошуках харчів чи в інших справах. – Завжди мені чомусь пригадалися віршовані слова одного із літературних героїв часів царської Московії, – продовжував свої розуми, – висловлені ним на французькій мові «*Au banquet de la vie, invortune convive*». ¹⁵²

Кожен, хто хоче зрозуміти, то побачить, що діється на цій благодатній місцевості, можливо й усвідомить результати особистих діянь. Якщо ідея, яку пропонує партія, зазнає поразки, то тут не буде місця для тих, хто вірить у неї. Мабуть саме тому більшовики швидко позбавляють цього місця тих, хто не вірить в сумну ідею. Ті, хто вірить в неї, нав'язуючи її повсюди, підкорили себе комуністичній дисципліні. Вони не дотримуються принципу, що кожна людина сама по собі й не може втручатися в життя іншої людини. – Ну, а як же організувати життя всього суспільства?, – подумав військовий. Щоб відповісти на таке запитання на практиці, мабуть вони взяли за правило, що мовляв, невтручання у життя кожного нічого не виграєш, слід колективно, а як результат одержали таку вакханалію в суспільстві.

Скрізь можна побачити, що колишні нудьгуючі безробітні селяни, ставши комуністами, комсомольцями чи хоча б їхніми прихильниками показували найкращу дисципліну й найтверезіше ставлення до ідеї як внутрішньої так і всесвітньої революції. Бездумно виконуючи накази, вони багато натворили бід у своїй же

¹⁵² «На жизненном пиру несчастный сотрапезник...» (фр.)

місцевості, для своїх же селян, навіть сусідів і родичів. Це правда, яка ще довго буде аналізуватися, вивчатися і робитися висновки, що не так просто, бо є і будуть прихильники як до однієї сторони, так і до іншої.

– Я думаю, що про цю правду можуть розповісти тільки митці, літератори і філософи, – сказав військовий. – Кмітлива і бідова селянка із-за своєї наївності зауважила, – мабуть саме тому комуністи так воюють з ними.

Ця розмова була для нього важким випробуванням на міцність його, хоча і не суцільного, фанатизму у виконанні всяких доручень нової влади. Виникла думка, що мабуть не за те билися отамани в роки Української революції, яка потерпіла поразку. Хоча розмова не похитнула його рішучості, але він зрозумів, що ідеологія, за яку йому приходится боротися і відстоювати, не така вже й міцна і мабуть правда не перейде на його бік. – А ще він закарбував у пам'яті, – подумавши потайки, – що не хоче геройської і мученицької смерті, як співається в новітніх піснях, за ідеологію конокрадів.

Від розмови з простою селянкою та ще й, почувши її раптовий висновок, військовий трохи зашарівся і сказав їй, що треба уже йти у своєму напрямку. Мати з тендітною дочкою продовжили переправу через міст Південного Бугу.

– Ніхто не відає як складеться її життя, – подумав добре знайомий місцевий селянин, що йшов назустріч. – Невже ці поневіряння, голод і зневага так і будуть тримати її в полоні все життя?, – подумав він, знаючи цю працьовиту сім'ю. – А що вдієш, чим допоможеш, вони уже за межами закону, одним словом розкуркулені, – розчулено подумав їм у слід. Кожному, хто зустрічав їх, дуже скупно вірилось, що ця маленька тендітна селянська дівчинка залишиться чистим, свіжим, невинним живим творінням серед всіх страхіть, що насунулися на ці краї, як кара господня.

Йшли роки, двоє осиротілих – мати і дочка з клеймом «розкуркулені» тинялися під тинами без житла, тепла і харчів, заробляючи на життя і нічний притулок разовими заробітками.

Чоловік Ірини Михайло, коли його батька забрали на Соловки і там вбили, а матір вислали у Старобільськ, втік від більшовицької влади і оселився в Одесі. Дружина просила його повернутися до свого села Дубинове, але, знаючи що його там очікує від односельців і влади, він не повернувся. Згодом Михайло перебрався до Старобільська і поселився біля своєї матері, висланої примусово туди владою. Тепер Ірина сама разом з донькою Євгенією, поїхала до чоловіка і своєї мами.

В Старобільськ на Луганщині прибувало безліч виселенців з центральних і західних областей України, сюди прибула і Ганна Сидорівна Кузьменко, чоловіка якої вислали на Соловки і вона уже ніколи його не бачила. Із трьох дітей залишився тільки один син Михайло, який втік від влади. Ганна з єдиним сином очікували свою рідню у Старобільську, бо місця для них на своїй малій батьківщині не знайшлося. – Доля у мене така, – часто думала Ганна, – як була сиротою так і нею залишилась, як була бідною так і залишилась бідною та голодною.

Десь у 1934 р. Ірина з дочкою прибули до Старобільська, Ганная уже збудувала невеличку хатинку, де одержали пристанище її діти й онука. В Старобільську також був страшенний голод і дуже багато людей вимерли цілими сім'ями, залишились їхні напіврозваленими хатини порожніми і нікому не потрібними, одну із них бабуся приладнала для своїх дітей. Михайло, що уже був біля мами, призвали в армію, він відслужив і в 1935 р., демобілізувавшись, повернувся до Старобільська. Вся сім'я жила дуже бідно, але важка праця дала свої результати і уже в 1938-1940 рр. трохи вибралися зі скрути, стало набагато краще. Представникам цього роду належала любов до праці, для кожного не було такої роботи, яку б хтось не зміг виконати. Діди і батьки були і столярами, і орачами, і сівачами, і шевцями, і будівельниками. Доброю швачкою була Ірина, шила на машинці «Зінгер», яку їй придбали ще до заміжжя.

Михайло закінчив технікум радянської торгівлі і працював завідувачем крупного торговельного магазину, а його дружина була домогосподаркою. Як і раніше в селі Дубинове, сім'я мала корову,

вигодовували кабана, тримали й іншу живність, не переводились гроші на які купували промислові і продовольчі товари, хоча до війни у них був величезний дефіцит. Михайло користувався повагою серед жителів Старобільська, його, як і його батька Прокопа в селі Дубинове, вважали за найкращого господаря.

Перед війною 1941-1945 рр. у Михайла була язва шлунку, крім того не забував вбивство більшовиками свого батька та знищення і висилка членів сім'ї, але на другий же день війни він записався на фронт, промовляючи – «Батьківщина в небезпеці». Під час війни його сім'я далеко від свого села на Луганщині бідували, але не так як інші, бо дружина Михайла Ірина була велика трудівниця, утримувала корову, вигодовувала порося і чимало птиці. На огороді, який виділяли за містом, висівали переважно кукурудзу, зерна якої на ручних жорнах мололи і одержували борошно та крупу, заради цього мама з дочкою виживали. З війни Михайло повернувся у 1946 р., але в 1949 р. він помер, проживши тільки 36 років. Коротке життя представника працездатної сім'ї, знищеної більшовиками, трудівника і великого патріота своєї батьківщини є переконливим прикладом високої плати українців за те, що вони українці і вміють працювати.

В часи голодомору на Луганщині загинув кожен другий житель, але пізніше про це ніхто не згадував, забули під ідеологічним і фізичним тиском, жах перед владою та її репресивними органами, робив свою справу. – Як досягалось, щоб народ забув про жорстокість влади більшовиків? На Схід висилали тих кого репресували, а місцеві вмирали від голоду, а тому свідків немає ні на Заході ні на Сході. Це були смутні часи на всій території України, де щодоби гинуло двадцять п'ять тисяч людей, що межує з самими страхітливими часами людської цивілізації.

Особливе рішення дозволяло, звичайно примусово, залишити село нащадкам розкуркуленого Прокопа. Мама Ірина і її дочка Женя вийшли за село, щоб пішки добратися до станції, залишаючи своє вимираюче село. За околицею Женя повернулася і подивилася на свою малу батьківщину, над нею кружляли ворони, не чулося ні співу півнів, ні гавкання собак, навіть багатьох бур'янів уже не

стало на околиці, вариво з яких не давало ситості людині, а робило їх опухлими і безсилимими.

Женя уже підросла, але вона не знала про страхіття, які пережив весь її роботящий рід, лише бачила, що матір постійно гнітить якась горе, ставала помітною її зростаюча розгубленість, дівчина ловила в її погляді і словах ознаки якоїсь незбореної біди. З часу, коли вона стала усвідомлювати події, що творилися навкруги, їй все більше було помітно, її тривога підтверджується, вона з дитячою проникливістю зрозуміла, що ніхто із оточення їхньої біди і митарствам не допоможе, що ставало причиною відсутності безтурботності дитинства. Все це лягало важким каменем на груди дитини, що важко перенести навіть дорослому, який більше вміє якось себе захистити в думках, підбадьорити та відволікти від важких роздумів. Важко було нести важку моральну поклажу дитині, коли вона не знає як позбавитися від неї, а лише бачила підтвердження в реальних діях своїх митарств, які тільки збільшували цей тягар, наповнюючи думки тривогою.

Мати якось не помічала тривоги дитини, бо їй закривали очі події, які вирували навкруги і стосувалися безпосередньо їхньої участі в цих подіях. В рідкі часи, коли не було безпосередньої загрози мати бачила перед собою усмішку дочки, чула її проникливий голос і навіть веселий сміх. В ці безвихідні важкі часи мати відчувала ще більшу, ніж раніше, ласку дочки і її любов, які глибоко западали їй в душу і які будуть нерозлучно супроводжувати на її скорбному шляху не на чужинській, але не батьківській землі, що очікували їх з дочкою. В тих далеких краях проживає мама Ірини і бабця Жені.

Місцева влада жорстокими методами все більше і більше заставляла їх вирушати в дорогу, але неймовірними зусиллями Ірини з дочкою ще декілька років залишались на батьківській землі. Було важко з малою дитиною на руках, але Ірини трималася без будь-якої підтримки, бо розкуркулені, хоч і колишні бідняки, були позбавлені навіть співчуття не тільки односельців, але й сусідів, місцева влада забороняла подібну людяність. Скорбний шлях на східні землі України дитяча душа відчувала краще від старших, які

були заклопотані повсякденними справами виживання, думати їм було ніколи. Їх очікував Старобельськ, де уже в злиднях жила вислана бабця Жені і мама її мами.

Ірина пригадала коротку, обірвану на півслові розмова з військовим, яка її одночасно схвилювала і збентежила, бесіда їй навіть приснилась у ту ніч, а після цього довго, довго не полишала її свідомого осмислення. Вона її згадувала у розмовах з оточенням на новому і незвичному місці проживання з незнайомими і знайомими, а особливо з дорослою дочкою, коли Женя здобула вищу освіту і стала комуністкою. Проживаючи роки, після знищення батьків, серед своїх односельців з зачерствілими душами, які з осторогою відносились до неї з клеймом «розкуркулена», вона не зустрічала ніякого співчуття зі сторони навіть колишніх таких же бідних, якими були в недалекому минулому її батьки і батьки її Михайла. Це заставило її думати над словами та рекомендаціями доброї і благородної душі, яка чудом збереглася в цьому розбурханому морі людських пристрастей, перетворивши світ у неприглядний притулок, де панує хаос зруйнованих людських почуттів, де відсутнє добро, а панує зло. В Ірини не було кому висловити подяку окрім неба, що серед багатостраждального населення на берегах Південного Бугу зберігаються храми таких душ не складених руками людини і прикриті вони переважно не шкіряним чи хутряним покровом, а лахміттям.

Людина влаштована так, що погане забувається швидко, а добро залишається, крім того були заборони і контроль за думкою, висловлюванням. Малолітні діти, які з батьками були вислані до Східних областей, виховувалися піонерськими і комсомольськими організаціями у дусі Павки Морозова, вони мимоволі ставали українськими яничарами. Це була потужна машина виховання з дитинства справі усунення людини від свого етнічного коріння і на жаль подібне здебільшого вдавалося. Ось чому навіть ті діти чий батьки, діди і прадіди загинули від голоду чи були знищені в концтаборах переставали згодом вірити про колишні жахи людоїдства із-за голоду і тужили за колишнім комуністичними порядками та їхнім носієм Московською імперією. Яка причина

такого становища у нашій Україні, яка одержала незалежність, а народу важко з нею впоратись.

Чому виникають заздрощі серед українців?

Заможні родини, які із бідняків стали заможними, на берегах Південного Бугу були знищені, а вцілілі нащадки спасалися втечею. В цьому страшенному геноциді, хоча й не основну, але дієву роль відіграла заздрість. Молоді місцеві активісти чиї батьки так і залишились бідними, маючи землю, заражені заздрістю, вказали саме на Прокопа, що його треба розкуркулити та вислати. Серед сільських бідняків, які або не мали землі, або її не обробляли, або обробляли через пень-колоду, все частіше лунали стверджуючі гасла «тепер ми будемо при владі!».

– Заздрість їх заїла! – сказала селянка, оглядаючись на оточуючих її інших, що зібралися біля кооперації, очікуючи привезення якихось харчів.

– Заздрість зі сторони тих же сусідів та далеких родичів, що мовляв був бідний, як і ми, а тепер багатий, мовляв, це не справедливо, – підтримав її, посміхаючись, похилого віку селянин із середняків. – Скоро до всіх нас дійде черга, треба або тікати, або спішити в колгосп, – продовжував він. – Тільки вороги могли вчинити таку наругу над господарями своєї землі, – сказала селянка.

– Це були вороги, а людина без них не живе, вони її постійний супутник, – промовила вона тихо, дивлячись на старого.

– Так, мати ворогів древня звичка людини, вона з ними вживається, це її сильна потреба, а коли їх немає, то вона їх знаходить, – трохи подумавши, продовжив старий, дивлячись в землю, на траву.

– Розумні політики навіть провокують, щоб вони з'явилися, ці воріженьки, як вони ласкаво називаються у нашому гімні.

– А тоді хто ж це? – запитала селянка. – Заздрісники, вони наносять шкоди людству неймовірно більше, ніж усі зовнішні вороги разом взяті, – відповів старий і у нього похмурніло обличчя. – Навіть біблія радить приховувати свої наміри від заздрісників, –

якось неохоче відповів старий, – труд кожного і усі успішні вчинки викликають заздрість одного до іншого, попереджає святе письмо.

– Виходить, що заздрісників не треба шукати, вони є повсюдно, – сказала селянка, – ними стають близькі родичі і ті, з ким навчався, якщо хтось із рідних чи рівних в навчанні їх випередить, подібне коїться на всіх ділянках людського життя.

– Я прожив життя і бачив, – промовив старий, – що не вороги подібно діють, а оточуючі у повсякденному житті близькі люди, оповиті туманом заздрощів. Коли зустрічається нещастя, то завжди знайдеш там своєчасно заздрісника і він, мов би, бажаючи тобі допомоги, підставляє ногу, щоб ближній посковзнувся і навіть впав. Заздрісник, це людина лукава, яка ходить тихо і зігнуто, а в середині в неї бурлить підступність.

– Феномен полягає ще й в тому, що нудьгуючі бідняки не заздрили партійним лідерам, хто харчувався і одягався із спеціальних партійних складі, а таким же біднякам, але які своєю працею досягли невеличкого достатку, якщо його можна так назвати.

– В художній літературі так і пишеться, – сказав старий, – заздрощі на достатки середніх і багатства стають причиною революцій, бунтів, розгулу розбійних ватаг. – Заздрощі ж на собі подібних, – продовжував він, – породжують ненависть, зраду, доноси, наклепи, ворожнечу серед всього народу.

Саме ті, у кого не було свого блага, вони нудьгували, сидячи дома, а коли випала нагода ринули у місцевий так званий актив виконання жорстоких актів, ставали комсомольцями, комуністами, співчуваючими, допомагаючи знахабнілій владі забирати всі харчі не тільки у заможних, але й у бідних селян, прирікаючи їх на голодну смерть. В основі появи немилосердних місцевих активістів є ті ж таки бідні селяни. Невеличка частина селян бідні від природи, але значна частина від лінощів, які сидячи у холодочку, переповнювались заздрощами до роботящих селян, своїх же сусідів чи родичів. Щоб наситити енергією свою заздрість, яка переповнювала вінця їхнього низького інтелекту, вони робили

таких як самі ще біднішими, порівнюючи їх з колишніми заможними, які стали бідними.

Людина, позбавлена гідності, з заздрістю дивиться на гідність в інших, в нашому прикладі працездатність і достаток в колишніх бідняків, адже людська душа живиться від енергії зовнішнього оточуючого середовища, а тому вона може насититися або власним благом, або чужим нещастям. Тобто нема в мене достатку як у цього «куркуля», то хай і у нього не буде та ще й станеться гірше, бо його висилають, а я залишаюсь.

– Щось тут не зовсім в'яжеться, складно зрозуміти, – задумливо висловила думку селянка.

– Заздрісниками стають лінивці і нероби, сусіди і деякі родичі, співробітники, шкільні та студентські товариші, – продовжував старий середняк.

– Виходить, що всі?, – дивлячись уважно у вічі старому, – запитала селянка. – Ні, далеко не всі, – відповів старий, – хоча таких надзвичайно мало.

У тих, хто постійно працює, творить і має хоча б деякий успіх, відсутня основа для заздрощів, вони зайняті своїми справами, – сказав на кінець старий.

– Чи не здається вам, що в нас занадто багато заздрісників?, – запитала насмішкуватим тоном селянка. – Ні, не здається, а тому можу твердо сказати, що забагато, – відповів старий. – І тут є пояснення, яке, на мою думку, дає ключ до розуміння цього українського зла.

– Формула досить відома і проста, – сказав старий, чим більше працюючих і успішних, тим менше заздрісників і навпаки.

– Виходить, що кожен невдаха, ледар і нероба, злодій і хапуга є якщо не реальним, то потенційним заздрісником? – запитала селянка.

– Немає сумніву, – сказав старий, – якби не було ледарів, безталанних та невдах, яких народжувала віками українська історична дійсність, то не було б тих несамовитих загороджувальних ватаг навколо сіл, в яких вимирали голодні

люди, щоб ніхто до них не входив і не виходив, щоб вишукувати і забирати харчі до останньої зернини.

Заздрісники стають люди, які зазнали багато лиха тому біда для інших вони вважають відплатою за власні нещастя. Лихих годин в українських селян було чимало, або краще сказати вони у них були постійними. Чого тільки коштує іноземне рабство, що відбувалося століттями, а недавня революція, яка породила громадянську війну, в якій йшли брат проти брата, син проти батька, декілька голодних років, коли люди поїдали людей, дали трохи земельки і знову з'явилися бідні і заможні. А тепер тим заможним, мов кістка в горло, колективізація, то хай буде погано і тим, хто хоч трохи зіп'явся на ноги.

– Тепер я зрозумів вроджену помилку людини – це її переконання, що вона народжена для щастя, – сказав чоловік з опущеною головою, не повертаючи її до своєї опонентки. – Якась незбагненна сутність українського характеру, – дивлячись під ноги, відповіла вона, – коли цей бідолаха Прокіп був сиротою і бідним, то йому допомагали всі хто чим міг, сусіди та родичі влаштували весілля, допомогли збудувати якесь житло. Тепер, коли він, із-за підтримки громади вибився із злиднів, збудував краще житло і уже допомагав іншим, то багатьох давила заздрість, на нього і його родину дивилися косо, а коли випала нагода, то назвали куркулем.

– Та ж доброзичлива громада, з різним почуттям споглядала, як влада закувала колишнього сироту і бідняка та й повезла у світ за очі, – промовив один із учасників скорбних виражань, що підійшов до гурту, де сперечались старий і селянка.

– Ось як би він так і залишився бідняком, то можливо стояв би тут і дивився на когось іншого, а можливо сам став би активістом, – закінчив своє розмірковування цей чоловік.

– В чому сутність заздрощів нашого суспільства? – спитав селянин, що підійшов.

– Я тобі відповім на свій мужицький розум, – сказав інший селянин, що стояв одноосібно і з сумом слухав розмову. Заздрість, продовжував він, з давнини гуляє на світових просторах, вона народилася разом з людиною, а можливо і раніше. Заздрість

безпощадний і руйнуючий феномен, сила якого руйнує фізичне і духовне тіло людини, знищує мистецькі цінності, приносить нудьгу і застій суспільства, на його озброєні гасло, яке закликає до самознищення «у мене такого немає, хай і у нього не буде!». Так сталося з Прокопом, якого ми проводили: він був сиротою і бідняком, рівний серед бідноти, а коли у нього проявився хист господаря і він став заможним, виникла нерівність, яка породила заздрість, доноси і маємо ганебний результат.

Вся справа в тому, що в ідеальній природі, а її складовою в суспільстві характерною ознакою є нерівність. Природа наділила кожную людину відмінною розумовою здібністю, фізичною силою, мистецькими нахилами та уподобаннями, є генії і в них помічники для виконання їхніх ідей, є сівачі і збирачі врожаю, землекопи і будівельники, є політики і полководці, а у них прості солдати для здійснення атак і штурмів. Між генієм і простим селянином є чисельна градація вищих і нижчих природних можливостей. Якщо всупереч природі сказати, що ви всі рівні, то кожен все таки нерівний наперекір своїм можливостям буде хапатися за все, що попадеться під руку, а інші намагатимуться пручатися. Саме в такій ситуації виникає заздрість, особливо в тих, хто знаходиться на самому нижчому щаблі природної можливості.

– Чому саме в Україні квітує заздрість? – спитав селянин мов би себе, щоб відповісти іншим. – Всім нам добре відомо, що наш край, перебував під володінням Польщі, як і більша частина України, – продовжував він. Тоді всіх українців тримали у становищі рабів, вирівняних у своїх розумових і фізичних можливостях. Одначе, серед наших співвітчизників були не тільки вирівняні мов би прості робітники, були й такі в яких природа заклала риси геніїв, митців, політиків і полководців на яких діяла, градація зниження природних можливостей. Впродовж століть треба було виживати і інтелектуальні риси серед мов би простої сірої маси, при настанні певних умов, проявлялися в господарюванні, мистецтві, культурі, що і викликало заздрість з боку тих, кого природа не наділила рисами високого інтелекту.

– Тепер, – тихим голосом продовжував він, – знову об’явили рівність, але у спотвореному вигляді, бо на державну арену виводяться мов би робітники і селяни, але не в цьому біда, а в тому, що саме їхній бідний і неімущий прошарок, наділений низьким інтелектом. – Саме такі бідні ледарі, щоб заможні не перечили і не мішали займати командні пости на всіх рівнях влади, як і в усі віки, використовують різні ганебні засоби: доноси, підкупи, вбивства, виселення, розграбування майна у заможних.

Дуже багато шкоди наносять місцеві активісти – самодури, а їхня роль мінімальна і її мають виконати, як артисти в театрі, так як не виконаєш ти, то виконають інші. Навіть не режисер тут відіграє визначальну роль, бо він доводить кількісний план до кожного села скільки доставити «ворогів народу», скільки «розкуркулених», які села оточувати, щоб не змогли вивозити і завозити харчі. Уже кого конкретно, яку особу назначати «ворогом народу» чи «розкуркуленим», як саме оточувати села безпосередньо на місці здійснюють місцеві активісти, місцева влада, тобто помічники режисера.

В самий пік голодомору 1933 року один із сільських активістів села Дубинове на Савранщині спеціально їздив до відомого на Одещині голови колгоспу ім. Будьонного Посмітного за досвідом. Він привіз від відомого керівника колгоспу його доповідь на першому з’їзді колгоспників і прочитав її всім активістам свого рідного села. Активісти довідались, що у своїй доповіді у Москві перед вищим керівництвом імперії Посмітний сказав наступне: «колгосп організовано в 1924 р. і мав 30 господарств, а в 1930 р. до нього влилося ще 20. Серед них виявився один “грамотний”. Він вів розмови, що треба брати кредити, але не для колективного господарства, а на свої індивідуальні потреби. Тут ми спочатку не врозуміли, чого він хоче? Цю грамотну людину потрібно було півтора місяця пізнавати – “що вона така за людина”? Виявилось, що це людина – Крейстюк із Кам’янець – Подільська, який був п’ять років священиком. Сини його, тут же, на Херсонщині, ввійшли в комсомол. І ось наших два комуністи і п’ять комсомольців добралися до класового ворога, який хотів розколоти

колгосп. Цього колишнього священика в 1930 р. ми віддали під суд і вислали за межі України. Товариш Каганович сказав у своїй доповіді: повернення до старого немає. Після того, як ми вислали колишнього священика в 1930 р., план хлібозакупок було перевиконано: нашому колгоспу на 800 га було доведено план в 3 тис. центнерів, ми виконали 3,2 тис. центнерів, а в 1931 р. було дано план в 3,2 тис. центнерів, а виконано 3,3 тис. центнерів. Ми вже підготували озиму оранку на весь посів, приготували 100,6% посадкового матеріалу, очистили його, вже організували бригади».

Вище керівництво імперії занадто піднесено ставилося до розповіді Посмітного, а тому схвалювало все те, що здійснювалося на місцях раніше, тепер і в майбутньому з тими, хто брав кредити, купував сільськогосподарський реманент і розпочинав самостійно господарювати. Місцевий активіст, після прочитання доповіді, сказав, що в нашому селі Дубинове були подібні «грамотні», але тепер вони на Соловках, а куркульські діти там, де їм дозволено жити, щоб нам не перешкоджали створювати колективне господарювання і заможне життя.

Звичайно, для видимого ока режисери вимагають, щоб і «вороги народу» і «розкуркулені» були тільки менш схожими, заради престижу того, хто стоїть вище над ними, але кількість заточених у таборах повинна дотримуватись свято. Активістам поставлена умова, якщо немає «ворогів» чи «розкуркулених» самі ними ставайте, а кількість забезпечуйте. – Виходить, що тут закладені досить мудрий механізм перекладання відповідальності за страхіття на селі на тих же місцевих жителів, які до свого фанатичного перевиконання додають ще й прагматизм, якщо не пошлеш когось, то сам станеш «ворогом народу» або «розкуркуленим».

Чи можливо було зрозуміти філософію мислення коли задля майбутнього, якого ніхто не знає, вбивають реальне сучасне, знищують людей, їхню історію та культуру, руйнують храми і духовність. Люди, що прийшли до влади недорозвинутої північної країни розбійними методами невпевнені у власній правоті, їх оточують ілюзії, із-за цього вони терплять від безвиході, а тому,

щоб спастися від кошмарів завдають собі, своєму оточенню і всьому народові дійсні безмежні муки

Головним у цьому театральному шаленому дійстві є партійний митець, який написав п'єсу, заклав у неї якусь невідому людству ідею, яку мають дотримуватися режисери і місцеві виконавці – активісти. Не хто інший, а політичний митець заклав ідею в основі якої лежить відомий постулат, що голод і любов правлять світом. Саме він спонукав деякі народи провадити жорстоку революцію в окремо взятій країні, а коли подібне вдалося, направляв народ до світової революції, звичайно, щоб правити світом.

Важливим аргументом у реалізації такої ідеї і досягнення конкретної цілі був голод, головним виконавцем були місцеві активісти, які відіграють в історії України особливу роль. Не дивлячись на те, що українці, особливо селяни, пережили величезне горе за роки геноциду в голодні роки, за роки більшовизму ніхто не чув, щоб хтось ганьбив радянську владу, а лише говорили, що все лихе для людей здійснювали місцеві жителі. Особливість місцевих активістів в українському суспільстві, особливо в селах в тому, що вони завжди прислужували тим, хто колонізував українську землю.

За роки колективізації місцеві активісти допомагали більшовикам знищувати працелюбних своїх же односельців і їх майже всіх вбили чи вислали. Коли ж прийшли німці і окупували Україну, то у тому ж селі Дубинове з першого дня окупації «добрі» люди подали список всіх недавніх активістів, комуністів, комсомольців, або взагалі неугодних комусь людей і розпочалися розстріли. Якщо врахувати, що працелюбних селян більшовики знищили, – то хто ж міг скаржитись на активістів? Не інакше як ті ж лівинці – активісти, що творили засідки на «куркульських дітей». Єдине, що однозначно можна сказати, так це те, що негативні риси, які проявляють українці між собою – це результат 750-річного перебування українського народу в колонізації сусідів.

Здобуття освіти і вихід на дорогу життя

В 1948 р. Євгенія закінчила середню школу і поступила навчатися до Харківського університету на фізико-математичний

факультет, але навчатися там їй не довелося із-за смерті батька. Натомість навчалася і закінчила місцевий Старобільський учительський інститут, де проживала вона з мамою. Дівчаток, які закінчили Старобільський учительський інститут районного масштабу на Луганщині, посилали на педагогічну роботу на Захід. Західними областями тоді називались не тільки Львівська, Волинська, Івано-Франківська, але й Тернопільська, Вінницька та Хмельницька області. Одні дівчатка, після закінчення учительського інституту, потрапили на Львівщину і Волинь, а інші, як Кузьменко Євгенія – на Вінниччину. Ті, хто потрапив на самий Захід, де діяла Українська повстанська армія, зазнали лиха, дехто навіть загинув.

Вінниця стояла в розвалинах, скрізь снували похмурі люди, у них все було похмуре, зовнішній сутулий вигляд, обличчя, навіть хода. Кругом жебраки і безліч поранених солдат, які ще не знайшли свого притулку в суспільстві, заради якого ходили в атаки, віддавали життя, одержували поранення. В обласній освітянській організації Женя одержала направлення в Уланівський район на півночі області. В цій місцевості у неї немає знайомих чи родичів, все чуже і тільки нагадує, що десь далеко в низ за течією Південного Бугу на березі цієї мальовничої річки розташоване її рідне село Дубинове, де вона народилась, але майже не жила.

До автобуса на Уланів ще був час і Женя пішла на річку. Там вона посиділа, помила ноги до колін, зробила паперовий кораблик і пустила його вниз за течією, можливо допливе до місць її дитинства. Випускницю учительського інституту з Луганщини Женю, якій виповнилось у 1952 р. двадцять два роки, в Уланівському районі направили спочатку у віддалене село Вишеньку, а пізніше її перевели у не менш глухе село Лозну.

Дочекавшись старенького автобуса, поволі, розбитою ґрунтовою дорогою вона вирушила до першого місця своєї роботи. Проїхавши десь біля вісімдесяти кілометрів показався Уланів, невелике, забите і брудне село, в якому розташувався райцентр. Уже наступив вечір, в райвно зачинені двері, а тому треба було влаштуватися в примітивному готелі і дочекатися ранку. Вранці

працівник освітньої організації прийняв і попросив документи. – А-а-а, ти закінчила учительський інститут у Старобільську, що на Луганщині? – поїдеш в семирічну школу, де вкрай необхідні математики.

– Будеш працювати у Вишенецькій семирічній школі, зараз підпишу направлення, – сказав працівник і зник з кімнати. Через хвилину він показався у дверях і покликав за собою до заврайвно. – Доброго дня, – привітався приємно господар кабінету, – ми знали, що ви прибудете і попросили, щоб зі школи прислали за вами транспорт, тобто підводу, вона скоро з'явиться.

Заврайвно показався високого рівня інтелектуал в цьому забитому районному центрі, розпитав, як добиралась, розповів про складнощі на дорогах, про складні умови в школах, поцікавився про шахтарський край Луганщини. Старобільськ, де ви живете і закінчили школу та учительський інститут – це аграрний район і ви будете навчати дітей аграріїв. Попрацюєте в семирічці, а далі треба навчатися, щоб здобути вищу педагогічну освіту і будемо бачити, попереду є час. Так і сталося, пізніше, працюючи учителем, заочно закінчила математичний факультет Вінницького педагогічного інституту.

– Вам нададуть в селі місце для проживання, – сказав заврайвно і, прощаючись, побажав успіхів і наполегливості у педагогічній роботі.

Коли вийшли у коридор, бо приймальні там не було, там уже очікував шкільний їздовий і ми без затримки вирушили далі на північ до далекої, забутої людьми і богом Вишеньки. У природі розпочалася друга половина серпня, скоро в школу, Женя очікувала перші хвилини появи перед учнями, перші години самостійної роботи, коли на тебе дивитимуться десятки дитячих очей. Вона ще не знала, що бути постійно перед допитливими і довірливими очима селянських дітей не така уже й легка справа.

З Вишеньки, де працювала два роки, почала вивчати людей і їхній побут. Жителі у цьому селі були на той час надзвичайно бідними, що штовхало їх на крадіжки в колгоспі і суцільне п'янство. Перевіряючи навчання своїх учнів, зайшла в одну сім'ю.

Біля столу сидять чоловіки, їх більшість, а також жінки, накурено так, що в кімнаті темно, на столі картопля в лушпайках, цибуля і декілька великих бутлів із буряковою самогонкою. Кому приходилось коштувати цю рідину з Вінниччини, той знає, який сморід від неї несеться, але місцеві люди звикли.

На канікули з Вишеньки Женя вперше поїхала на свою малу батьківщину в село Дубинове, в якому не була з дитинства, щоб довідатись про життя родичів. Гостила неділю, але побачила красоту краю, заможне життя людей у порівнянні з Вишенькою і Лозною, побачила уже дорослими очами красень Південний Буг. Коли повернулась, згадувала вона, то побачила протилежну картину у селах, де працювала. Повсюди суцільна бідність, убогість, розчарованість і невизначеність, нерідко можна побачити якусь дикість. Невдовзі Женя перейшла працювати в Лозну, де була середня школа. За нею приїхала шкільна підвода, забрала збіжжя, перше місце праці молода вчителька залишила назавжди.

Підвода, яка везла вчительку і її не хитре збіжжя з Вишеньки, прямувала напряду польовими дорогами, що у три рази скорочувало шлях. Під'їжджаючи до Лозни зі сторони Великого Острожка і Вишеньки, перед її очима показалися камінні пагорби без дерев, каміння виступали на поверхню вулиці, якою прийшлося їхати, трясучись на підводі. Навкруги ні заборів, ні воріт, хатки маленькі, обкладені соломою, дикими травами і картоплинням, подвір'я перед хатами зарослі бур'яном, біля багатьох хат майже відсутні дерева. Суцільні камінні пагорби, каміння виступає аж на поверхню, величезна територія, забудована хатками, непридатна для фруктових дерев. В інших місцях, де низина, або відсутність на поверхні каміння можна побачити фруктові садки, вишневі гаї, різні фруктові і декоративні дерева.

Проїхали центром села, направляючись до шкільного подвір'я, знову піднялися на гранітне каміння, де на поверхню виступають кам'яні глиби, воза заносить з сторони в сторону. Після зустрічі з керівництвом школи молоду вчительку відправили влаштовуватись на квартиру. Знову кам'яна гора, камінні глиби, від яких візок кидає з сторони в сторону. Підвода під'їхала до господарів, де

Женю влаштували квартируватись у сім'ї поляків Струтинських. Біля хат навкруги фруктових дерев ніяких, де-не-де якісь кущі і поодинокі низенькі дикі дерева, назва яких нікому не відома. Вдалині, на таких же кам'янистих пагорбах виднілась молода дубова посадка.

– Саме в цьому глухому і бідному селі, – згадувала молода вчителька, обстановка заставила мене прискіпливо придивлятися до людей та їхнього побуту. Тут я вперше зустрілась з національним питанням українців. В селі багато поляків, окремі кладовища, розташовані поряд. я жила на квартирі у поляків і помітила цікаві речі. Як же вони ненавидять українців, звичайно не всі, але більшість: їхні дівчата – панянки; їхні хлопці – пани; у них – «голуба кістка»; українські дівчата і хлопці – «пся крєв» і бидло. Не випадково українські і польські сім'ї в кожному селі, українські і польські села ворогували між собою.

Господар Ясько працював секретарем партійної організації і одночасно колгоспним завгоспом, де він днював і ночував.

В Лозні, як і у Вишенці, я постійно бачила, що ні господар Ясько, де я проживала, спокійний і добрий чоловік, працював секретарем партійної організації колгоспу і завгоспом, ні його дружина не висловлювались проти українців негативними словами. Одначе, у сусідах жила стара полячка Людвічка, яка щоденно приходила до Струтинських і розповідала не тільки байки, але й реальні справи, підкреслюючи які ловкі і розумні ляхи і які тупі і дурні мужлани, як називала вона українських селян, своїх односельців. Досить дивним здавалось, що ніяких заперечень від секретаря парторганізації на ці проповіді щодо вихваляння ляхів і виливання бруду на односельців не було.

– Важко мені було таке чути, – розповідала своїй подрузі. Як то поїхала на зимові канікули до свого села Дубинове, де також чимало поляків, і пожалілась своїм тіткам на таке відношення до мене. Виявилось, що в українців були вироблені методи захисту від чужинців і не тільки силові, але й з хитрощами. Родичі мені порадили: ти скажи, що у тебе мати полька. Коли я повернулась до Лозни і ненароком сказала, що у мене мати полька, то життя моє у моїй же

батьківщині покращилось. Я стала найкрасивішою, – «ти ж наша, у тебе «голуба кістка», – пояснювали нерідко мені господарі і сусіди – поляки. Стало зрозумілим, що за століття колонізації українцям прийшлося навчитися жити серед чужинців у своїй батьківщині.

Більшість селянських хаток були однотипними для проживання: одна кімната, в якій розташовано безліч засобів для життя; в лівому кутку піч біля якої лежанка; далі піл, тобто вистелені міцні дошки, у вигляді широкого дерев'яного ліжка, встелені дошки не матрацом, а соломою, переважно житньою і застеленою грубим рядном; кругом не зайнятих стін, переважно біля вікон, лавки; на покуті стіл; між полом і столом вмощували скриню; справа біля вхідних дверей мисник на якому зберігається чистий посуд і житній хліб, який пекли раз на тиждень, здебільшого в суботу.

Женя влаштувала своє житло, господиня полька запросила вечеряти і згодом молода учителька залишившись наодинці думала про нове місце роботи, новий колектив, сільських жителів. Як і у Вишенці так і тут вона знаходила житло у поляків, знаючи їхнє зневажливе ставлення до українців, але в українців не було належного житла, скрізь одна кімната, а сплять всі на величезному дерев'яному ліжку, який називається піл. Тут вчителька одержала окрему кімнату і переночувала перший день у новому селі. Вранці прийшла технічка і передала, що директор очікує учительку з документами. Швиденько вправшись, причепурившись, Женя пішла до школи.

Біля школи було тихо, чисто прибрано, пахло свіжістю, до початку навчального року залишалось біля десяти днів. Постукала до кабінету директора, почувла дозвіл заходити, перед її очима у невеличкому кабінеті стояв середнього зросту чоловік, лагідно посміхався, але на його обличчі зберігалась незворушність, яка межувала з суворістю і вимогливістю, що характеризувало хоча і твердий, але аналітичний і тверезий характер.

– Як влаштувались і чи задоволені нашим вибором для вас житла, – запитав Петренко Микола Васильович. – З житловими умовами у нас важко, я також живу на квартирі, умов ніяких, –

сказав директор, – але у нас ще все попереду, будемо будувати житло, шкільні приміщення, учнів багато і в класах тіснота. Женя подала директорові складені в папочку документи: диплом про закінчення учительського інституту, особовий листок, підготовлену наперед заяву про прийняття на нову роботу і автобіографію. Директор уважно передивлявся документи, побачив, що нова учителька його ровесниця, вона тільки на сім літ молодша нього, не одружена, як і він. Коли прочитав автобіографію, що вчителька походить з куркульської сім'ї, підняв брови і його обличчя набуло ще більш задумливих рис.

– А ви вивчали цей прошарок сільського населення в інституті? – запитав директор. – Ні, – відповіла учителька, – але це щось не добре, бо з ними влада боролася і це я добре знаю.

– Я також прийшов у цю школу після студентської лавки, вивчав історію, викладаю цей предмет в нашій школі і знаю чимало про соціальний зріз нашого суспільства, але мабуть не все, – задумливо промовив молодий директор, дивлячись на молодшу свою співрозмовницю.

– Я дещо пригадую, – сказав директор, – стараючись завжди внести якусь ясність із свого предмету, який викладав у школі. Куркульство виникло ще за кріпосництва. Куркулями тоді вважалися підприємці в сільському господарстві, які одержували прибуток, експлуатуючи найману робочу силу; власники землі, сільськогосподарських знарядь виробництва, торговельно-промислових підприємств на селі, заможні орендарі, сільські скупники, лихварі. Куркульство було ліквідовано після селянської реформи 1861 року.

– Де взялося куркульство після жовтневої революції? – дивлячись на учительку математики, запитав директор. – Чи могли за десять – дванадцять років після революції, з урахуванням ще й декілька років громадянської війни, з'явитися нові куркулі, яких треба було розкуркулювати і висилати, – запитав директор в учительки. – Звичайно, ми студенти не все могли вивчити, але в принципі тут щось не те, – подумав директор, – куркульське походження учительки все-таки викликає сумнів.

В школі є учителі з куркульським корінням, їх щоправда не висилали, а тут уже з'явилися вислані з місць проживання, а тому треба глибше про цей феномен довідатися. Йому пригадалась історія з автобіографії учительки початкових класів Анни Савівни з заможної родини, але тільки те, що батько помер, а мати з малими дітьми не була вислана на північ, але добротний будинок все таки забрали для громадських потреб.

– Розкажіть коротко про себе і свою сім'ю, – попросив директор учительку, яка має намір працювати в його школі. Такого повороту першого дня у школі Женя не очікувала, але зібралась з силами і почала розповідати.

Мій дідусь Кузьменко Прокіп Єфремович і бабуся Ганна Сидорівна були сиротами, сусіди і родичі справили їм весілля, у них народилось троє дітей, два сини і дочка. Прийшла революція, наступив НЕП, виділили землю на п'ять осіб, дідусь взяв реманент для обробітку землі у кредит і уже через рік його повернув. Троє дітей уже були підросли і п'ятеро здорових працівників господарювали на власній землі і встигали допомагати односельцям, які із-за лінощів не встигали впоратися у власному господарстві. Сім'я Кузьменків збудувала добру оселю для батьків і окремо для дітей, яким треба було створювати власні сім'ї.

Уже в 1929 році їхній син Михайло одружився на моїй мамі, але в тому ж році мого дідуся назначили до розкуркулювання і вислали на Соловки, де його невдовзі і розстріляли. Бабусю вислали до Старобільська, а решта заможної сім'ї Кузьменків стала поневірятись і гинути: мій батько втік до Одеси і там працював підпільно, ми з мамою заробляли на харчі в людей, аж поки нас не заставили виїхати також до бабусі, батькового брата заманили, вбили і з'їли голодні люди, а сестра померла з голоду. – Досить, – сказав похмуро директор, – і порадив йти до кабінету завуча з документами. – Не забудьте, – порадив директор, – завтра вранці усі учителі виїждять до Уланова на щорічну учительську конференцію і вам треба там бути.

Після розмови з молоденькою учителькою Петренко ввечері довго не зміг готуватися до завтрашньої щорічної педагогічної

наради учителів. Він історик, хоча і недавній студент, але людина, яка пройшла війну, замислюється над деякими тонкощами людського життя. Бачив війну у партизанському загоні, але виявляється, що здавалося б мирне життя в минулому не менш складне ніж під час війни. Назначали для розкуркулення, виселяли, розстрілювали не німці, не вороги, а свої ж селяни, своя влада. Щось тут не те. Він пригадав, що висилка людей з батьківських місць в інші місця, до іншого людського середовища має потужний вплив на зміну духовного стану кожної людини, змінює її психіку, погляди на власну культуру і традиції дідів і прадідів.

– Людина зазнає потужного духовного зламу, – подумав історик, – мабуть не даремно японці зі своїм тонким підходом до всього, коли їхній співвітчизник хоча б ненадовго залишає свою країну, то він для них чужак, його не визнають навіть рідні і близькі родичі, він для них відірваний шматок. Мабуть, на цьому ґрунтується суцільне переселення українців під клеймом «націоналіст», «куркуль», «бандерівець» має глибинне філософське тлумачення для утримання в покорі цілої української нації, а разом з нею всієї московської імперії.

– Нам не розповідають, а ми не задумуємося над головним у цій філософії, – подумав про себе історик, – що за великим рахунком Московія знаходиться у більшій залежності від України, ніж Україна від імперії. – Мені, як молодому директору, як комуністу – інтернаціоналісту, – спохватився Петренко, – навіть згадувати про таке гріх, бо так можна далеко зайти. – Скажімо, на Соловки чи Колиму, – жартома подумав про себе, – зрадів, що може про себе подумати без погляду і слуху зі сторони. Але думки його уже не покидали, міцно тримаючи у своїх лещатах.

В голові все вертяться слова про куркулів і розкуркулених. В українських селах були заможні селяни, які мали пару коней, бджоли, клаптики землі, але в цілому батракували, споконвічно працювали на польських і німецьких землевласників, поміщики були здебільшого московські і рідко українські, але вони жили в містах і вирішували справи через управителів. Таких власників було не більше одного на село, або на декілька сіл. А ось коли після

захоплення влади більшовиками, в період НЕПу роздали землю селянам, виконуючи революційне гасло «земля селянам», дозволили господарювати, то розпочалось незрозуміле.

Хто не лінувався і добре працював, то досягав заможного, як тоді вважалось, життя. Маючись якийсь достаток, не кожен хотів ділитися з неробами, хто навіть власну землю лінувався обробляти, а державі потрібно було ще й для розвитку промисловості. Придумали зігнати і бідних, і заможних працювати колективно, а відтак з них краще забирати стільки скільки потрібно. Нероби й лівивці з вискоком побігли до колгоспів, їм нічого було втрачати, а ось хто працював і мав якийсь достаток, то трохи упирався, не розумів для чого їм комуна. У влади часу не було, а тому кожного, хто пручався нарекли «куркуль» і висилали на Соловки та Колиму, а крім того підганяли непослушних ще й голодом, а це вірний погонич.

Сільська школа більшовицьких років

Школа, власне будинок, після Вишеньки, здалася молодій вчительці не поганою. А найбільше сподобався їй порядок у школі, запроваджений молодим керівником педагогічного колективу. Директор школи, Микола Васильович Петренко був розумною і порядною людиною, та ще й гарний сам собою. Через роки тодішня молода вчителька розповідала. – Я його боялась, як вогню, завжди намагалась обійти мимо як найдалше. При ньому я боялась і дихнути, бо хто ж я була проти нього – недавня студентка вузу районного масштабу. Та, не дивлячись на це, я від нього багато чого навчилася, запозичила для майбутньої роботи.

В школі була залізна дисципліна, що відбивалося і на навчанні, і на позакласній роботі. Мабуть якість педагогічного колективу при жорсткій дисципліні і давала результати навчання учнів, яких навчала Євгенія Кузьменко, що закінчила педінститут районного рівня у Старобільську, Грицик Панас, який взагалі не мав вищої освіти, а лише тримав залізну дисципліну та інші, проявилась, коли їхні вихованці пішли життєвою дорогою. Із 60 учнів двох випускних десятих класів 1954 р. до вузів у перший рік

поступило тільки 5 учнів, серед них чотири бронзові медалісти, сини і дочки вчителів, лише один без медалі – автор цього видання.

Порядок і залізна дисципліна в Лознянській середній школі досягалися методами адміністрування, а не вихованням та любові до школи, учителів і предметів, що вивчалися. Головним адміністратором, який задавав тон у виховній роботі, був завідувач учбовою частиною Грицик Панас Юхимович. Видно було, що завуч, який так і не здобув належної вищої освіти, постійно намагався піднятися перед учнями, показуючи свою зверхність. У нього не було належної педагогічної освіти, він навчався малювати, мав не поганий хист, навчався в педагогічних училищах та інститутах, але нічого так і не закінчив, але навчав селянських дітей. Він любив виступати в ролі наставника, але прозоро можна було побачити, що коли він провадив словесне покарання учня, то робив це більше для власного самоствердження, навіть задоволення, ніж для користі того кого карав.

Викликавши за якусь провину учня, він тикав йому своїм закрученим і засмаленим куривом вказівним пальцем в лоба чи груди, вигукуючи цілу торбину вишуканих московських лайливих слів, іноді цілі фрази: «стерве-е-е-ц», «мерза-а-а-вещ», «негодя-я-я-й», «шельме-е-е-ц». Вимовляв він ці слова з натиском на їхні окремі частини, щоб пройняти душу небораки. Було видно, що таке дійство йому подобалось, але воно ображало учня і принижувало його гідність, а крім того було невимовно огидним для молодих учителів, які чули подібне хамство старшого учителя.

Його покарання полягало в приниженні, що викликало в учня, який стояв перед педагогом, сором, страх і ненависть, що і відкладалось десь в глибині його молоді неформованої душі. В результаті черствіли душі учнів і молодих учителів, що давало про себе знати на їхній життєвій ниві. Не даремно за це учні крадькома називали його «довгоносіком», тобто шкідником, мимоволі характеризуючи його шкідливу роль у вихованні дітей. Молоді учителі, які прийшли прямо зі студентської лави, не помічаючи, навіть невеличкими рисами ставали схожими на свого старшого вихователя.

Завідувач учбовою частиною Грицик Панас Юхимович одночасно був винахідливим, неперевершеним вигадником у сфері виховання дітей, вивчення шкільних предметів, особливо біології. Особливо він використовував надумані наукові витівки Трохима Лисенка, а тому в районі і навіть області вірили в реальні справи педагога. Учителі і учні часто згадували подію, коли з ентузіазмом готувалися до навчальної акції проведення семінару біологів шкіл району на базі Лознянської середньої школи.

Учасникам семінару пояснювали, що всі шкільні ділянки були «засіяні доброякісним насінням та у агротехнічні строки і т. д.» і здійснювали цю роботу тодішні так звані юннати – юні натуралісти. Учасники любувалися розповідями, особливо підкреслювалась тодішня панівна думка, що береться все від природи, що тільки бажають учні. Коли гості роз'їхалися і наступного дня всі таблички були зняті, а виставлені атрибути розтягнуті, то виявилось, що ділянки були пустими, нічого там не сіялось і не висаджувалось, а це свідчило, що шкільний біолог вмів пускати пилюку в очі. Подібне навчання сильно впливало на учнів. Велися спостереження за тваринами, але знову ж таки здебільшого для форми, без розуміння суті справи. Учні старались, але їхня праця чомусь виявлялась марною. Гурток юннатів проходило багато учнів, але ні один із них не став біологом, або працював у цій сфері.

Школа жила не тільки навчанням учнів, вчителі влаштовували особисті життєві справи. В селах, як і в містах, у той післявоєнний період, не було хлопців для молоденьких дівчаток, які уже здобули освіту і мали потребу та змогу створювати сім'ї. Не було хлопців і серед учителів, все дівчата, деякі прибулі учительки виходили заміж за місцевих хлопців. Вчителька Зіна Миколаївна вийшла заміж за місцевого хлопця, батьки якого так і не поступили до колгоспу за радянської влади. Інша вчителька із Вінницького педінституту невеличкого росту Галя вийшла заміж за працівника на різних роботах Степана Біжука. А ось Марія Будяк, красива і вродлива вчителька так і не піддалася вмовлянням місцевого

вмільця та високого інтелектуала Петра Мацюка стати його дружиною.

Потреба створити сім'ю не оминала й молоду вчительку Женю, яка більше з усіх приятелювала з учителькою Поліною, але вона вийшла заміж за офіцера, місцевого жителя, який за невелику відпустку познайомився і зразу ж одружився та й поїхали молодята у далеку військову частину. Залишилась незаміжня Марина, яка була особливого складу, її важко було зрозуміти, але вибору не було і Жені приходилося товаришувати з нею. Вони удвох все більше і більше прихилилися до хлопців-учителів, хоча великого вибору й не було тільки директор школи Микола Петренко і учитель російської мови Федір Іванович Непоменко. Невдовзі Федір обрав собі місцеву ученицю школи красиву Марію і одружився з нею.

В селі, далекому від центрів культури, де відсутнє не тільки стаціонарне кіно, але й електричне світло та радіо, сільська інтелігенція як молода так і середнього віку змушені якимось задовольняти свої потреби у культурі. Це відбувалось через спілкування під час не тільки шкільних культурних заходів, але й проведення спільних святкування державних свят, днів народження і інших спілкувань в домашніх умовах. Молоді і красиві учительки викликали цікавість не тільки у молодих учителів, але й сімейних чоловіків. Вчительки Женя і Марина дружили між собою, нерідко влаштовували посиденьки, на які запрошували навіть учнів, звичайно хлопців, які були на п'ять-шість років молодшими від своїх вчительок. Молоді вродливі учительки стали заворожувати директора школи, який був занадто поважний і придивлявся до свого оточення, хоча і в нього великого вибору не було.

Лознянська еліта, а це переважно учителі середньої школи, частенько збиралася гуртом, щоб провести вільний час, адже в селі на той час у другій половині ХХ століття не було ні світла, ні радіо, ні кіно, тобто темрява. Влітку улюбленим місцем був ліс і коли Женя побачила лісові дерева, то зраділа, бо такі ж дерева – дуб, граб, клен і кущі терену, як у її колись близькому і рідному селі Дубинове. Потрапила у близьке природне оточення, тільки тутешне

село якесь зачухане, все на кам'яних горбах і замало фруктових садів, а люди бідні та ще й особливі, перемішані з поляками, як і в її рідному селі. Крім лісу нерідко вчителі збиралися у святкові дні гуртом у декілька чоловік для відпочинку і знайомств.

Постійним учасником різних святкувань в домашніх умовах був учитель української мови Роман, у якого була дружина та двоє дітей. Це був середнього віку місцевий житель польського походження, мав артистичну вдачу, його дотепність в компаніях завжди викликала жвавість зібрання. Стало помітно, що Роман проявляв інтерес до молодих учительок Поліни, Марини і Жені. З таких компаній він приходив до сім'ї під великими градусами алкоголю, що стало викликати образу у його дружини Анни, учительки українського походження з Житомирщини.

Як то Анна викликала Женю на відверту розмову про застілля і участь у них її чоловіка Романа, який став зловживати алкоголем. Женя була значно молодша від співбесідниці, а тому їй стало страшно і вона не знала як себе вести. – Чи не маєте ви молоді дівчата іншого проведення часу окрім постійних випивок разом з одруженими чоловіками? – різко сказала Анна, дивлячись на Женю. – Тим більше тобі треба остерігатись таких гульок, – сказала Анна, дивлячись у вічі Жені, – я чула, що у тебе складне життя, що ти з розкуркуленої сім'ї та ще й висланців. Женя відчула, як її горло стискає жалість до себе і вона тільки жалібно, як ягнятко, подивилась на свою суддю, вона не знала, у кого просити захисту.

– Як швидко про неї усе знають, – подумала Женя, – їй здавалось, що у її Старобільську ніхто не знав про її родинні страждання. – Ти не нервуй про те, що я тобі сказала, – заспокоїла її Анна, – є у нашій школі ще крім тебе такі ж розкуркулені. – У мене не краща доля, – сказала Анна, – а тому я тобі не дорікаю, а співчуваю, як сама собі, я лише хочу, щоб ти і мене розуміла, коли я тобі сказала про застілля. – Мене не долюблює польська родина мого чоловіка, – сказала Анна, – а тому вони навіть з радістю сприймають, щоб досадити мені тим, коли мій чоловік відлучається на вечірки з молодими учителями.

– У мене не краще життя і родинна доля, – сказала Анна, – довівши Женю до спантеличеного стану. – Народилася я 1914 р. в селі Мотовилівка Любарського району Житомирської області в заможній сім'ї, – сказала Анна.

– В той тяжкий для українців час, доля не дуже була доброзичливою не тільки до мого роду, але і до мене, – продовжувала учителька, – вона не змінилася і в подальшому, навіть коли залишила свою малу батьківщину, знайшла порядного чоловіка і народила двоє дітей.

– Немало труднощів переживала вся моя родинна, яка вважалась заможною в Любарському районі на Житомирщині, – сказала Анна. В 1919 р. мій батько переховував хворого на тиф червоноармійця, заразився і помер, мати залишилась з трьома малолітніми дітьми. – В подальшому сім'ю зруйнували, – засмучено розповідала Анна, – розкуркулили, конфіскували хату і все майно, моя мама з нами поневірялась серед чужих людей. Мали вислати до Сибіру, але мабуть, врятувало те, що мама залишилась з малолітніми дітьми. Обидві співрозмовниці не стримували сліз, вони зрозуміли, що у них одна і та ж доля, як у багатьох українських селян.

– Навчання і початок трудової діяльності, – продовжувала Анна, – припадали на голодні роки в українській державі. Все життя зі страхом приходиться згадувати про голодомор 1933 р., але за все моє життя, – сказала Анна, – про це не можна було відкрито говорити, як і тепер, окрім самих близьких, хоча і не все те, що було найстрашніше, треба мовчати. – Багато таємниць, жахливих реальностей жителі кожного села забрали з собою в інші світи, – закінчила Анна.

– Спасибі за співчуття і що ви є, що я не самотня, – Женя поцілувала свою співрозмовницю і швидко пішла вгору камінними глибами до свого найнятого житла. Вони більше про свої біди ніколи не говорили, але знали, що вони не самотні у своїй біді, а на застіллях, яких уникнути не так легко вдавалось та й не було потреби, Роман помітив якісь зміни відносин молодих дівчаток, що заставляло його все менше і менше навідуватися до цих випивок.

Женя продовжувала бути жвавою, молодий організм вимагав якихось розваг, але в глухому селі й кіно не було, вона скучала, немає добрих молодих компаній, гарних хлопців. Коли збиралися на якісь свята чи дні народження учительська компанія, то Женя, щоб загасити свою тугу, нерідко забагато випивала самогону, бо іншої випивки не було, а коли поверталась додому, то на вузьких сільських вуличках та ще й розташованих на горбочках, траплялися різні пригоди.

Був випадок, коли вона після якогось застілля в учителя фізкультури, самотньо прямуючи додому, загубила одну свою туфлю. Прийшла на квартиру і розповіла присутнім двом своїм учням, один син господині, де вона проживала та його однокласник Толя, який її й очікував, вони часто залишались наодинці. Вчителька попросила своїх учнів розшукати туфлю і коли учні в темряві втрату знайшли і принесли, то вчителька уже лежала на ліжку добряче п'яною, а тому Толя пішов додому, а хатній учень ще біля неї крутився. Вчителька не спала, вона дозволила сісти біля неї на ліжку і гладити її тіло. Учень підняв нічну сорочку і побачив її плоский живіт, він йому показався таким тендітним і тонким, що захотілось охопити його двома долонями, щоб сходилися пальці обох рук. Хоча було зрозумілим, що вчителька дозволяє все своє тіло учневі, але чомусь інтимні місця менше його приваблювали.

Вона все дозволяла, учень, побачивши трусики, все більше і більше захотів побачити те, що вони прикривали, особливо волосся та їхній колір, яке проросло на цій частині тіла, яке найбільше, мов магнітом, природно притягувало протилежну стать. На диво учня не охоплювала пристрасть протилежної статі, йому було цікаво побачити все, що належало учительці і чого не кожному учневі випадало побачити, а тим більше доторкнутися. Алкоголь загальмував захист від оточення і вона дивилася на учня очима невисловленого не стільки болю скільки поклику і бажання, яким природа наділила кожную живу істоту. Вчителька дозволяла все своєму учневі, здавалося, що вона не була б проти того, щоб учень ще більше дозволив собі, але цього не сталося, а тому десь в глибині своїх помислів вчителька, як самка, не була доброї думки

про учня, як самця, але це так і залишилось в недоступній глибині навіть для самої учительки після зникнення хмелю вранці.

Вчителька дозволяла учневі багато чого, але не відкривала своїх грудей, чомусь не хотіла показати їх, оберігаючи як щось надзвичайно цінне. – Що там таке, – запитав він з цікавістю, – е-е-е, то справи давно минулих літ, це моє дитинство. На цьому всі пояснення припинялися, шрам, що там проглядався вона завжди оберігала. Самка бажала самця, але учень навіть в помислах не наважувався про це подумати, адже це учителька, а сільські діти були залякані всіма, особливо завучем. Звичайно вона також побоювалась, бо була старшою та учителькою і мабуть уже терпіла деякі складнощі не дуже коректного поводження з учнями. В селі ходили слухи, що у Вишеньці, де була семирічка, у неї був роман з одним із учнів, який, після семирічки, перейшов навчатися до нашої середньої школи.

Вчителі формують сім'ї

Не будучи одруженим, директор школи Петренко вів спартанський образ життя, як тоді вимагали партійні органи та їхня ідеологія. Не пив, не курив, не відвідував компанії учителів, що влаштовувались на свята та іменини, суворо дотримувався правила не показувати відкрито своєї прихильності до протилежного полу не тільки на службі, але й на усамітненні. Селяни нерідко його називали «Опоков», який у післявоєнні роки приїздив з району в село для виконання завдань з хлібозаготівлі, але підкреслено ухилявся спілкуватися з будь – ким із селян, навіть керівництвом села.

Однак, директор школи був таким тільки на перший погляд, а в дійсності в нього проявлялися нормальні не тільки людські якості, але й як молодого хлопця – холостяка, який все таки придивлявся до молодих вчительок, як потенційних претенденток стати його дружиною. Серед них була й Женя, миловидна, толерантна і розумна математичка, з відкритим і допитливим поглядом карих очей, високою зачіскою, стрункою і тонкою талією, статечною ходою, обличчя з задумливими хмарами, наділене не стільки тонкими рисами скільки рисами жіноцтва, трохи припухлі

губи і ніс. Коли вона посміхається, то хмаринки миттєво зникають і з усього обличчя випромінюється сяйво, яке свідчить про внутрішню сутність дівчини. Проте, невдовзі світла посмішка зникає і на обличчя знову повертається хмаринка, як дань життєвих тривог.

Подібне подобалось Миколі Петренку, мабуть, такою була і його внутрішня сутність, яка творила добро, але життя накладало відбиток на духовність, що і проявлялось на його здавалося б суворому обличчі. Тихо, толерантно, але наполегливо Микола придивлявся до Жені, цікавився її викладацькою роботою, допомагав, хоча і не підкреслював такої уваги відкрито, жалкував, що не було можливості залучити її до художньої самодіяльності, вона тут не могла себе показати, де він проявляв чималий свій талант. Женя цього майже не помічала, вона не знала тонкощів, які застосовував Микола, її керівник, якого вона вважала занадто розумним, порядним і гарним собою. Життя виховало Женю з дитинства в дусі меншовартості, вона вважала себе нічтожеством проти нього, як вогню його боялась, завжди намагалась обминати його подальше, бо при ньому боялась навіть дихнути. Крадькома вона багато брала прикладів з нього як поводитися з людьми, з учнями, з оточуючими.

На Марину, учительку фізики, Микола не звертав уваги, бо біля нього уже була Марина, жінка похилого віку, яка готовила йому харчування, прибирала і виконувала інші домашні роботи. В той же час учителька Марина наполегливо добивалась уваги директора школи, вона все прикладала до цього. Навіть коли в районі показували картину «Доля Марини», то ця учителька свій клас водила пішки за сім кілометрів до райцентру переглянути фільм, щоб звернути увагу не стільки учнів на свою долю, скільки свого керівника Миколу. Була веселунка, увагу привертав її задерикуватий сміх, на обличчі постійно виступав рум'янець, особливо коли сміялась, а посмішка була частою гостею у неї.

Микола купив мотоцикл, щоб їздити до району, ну, і звичайно, щоб підтвердити свої якості мужчини. Як то він вперше звернувся до Жені, коли вона зайшла до директора в кабінет і в ньому більше

не було нікого. – Чи хочете покататися зі мною на мотоциклі? – запитав раптово учительку директор, назвавши її офіційно по імені і по батькові, – випробувати мій новий мотоцикл. У Жені почервоніло все лице, бо такого вона не могла собі й уявити, а тут таке запрошення. – Подивимось поля, де пташки, квіти, пшениця золота, – промовив, якимось ніяковіючи, господар кабінету, стоячи проти учительки математики.

– Хочу, дуже цікаво, я ще ніколи не їздила на мотоциклі, – відповіла учителька. – Тоді домовляємось, – сказав посміхаючись директор, – коли у вас закінчатся уроки, то ви зразу ж відправляйтесь додому і я за вами заїду. Директор знав коли в Жені закінчиться останній урок, а тому, коли вона прийшла до хати, де квартирувалась, то Микола на своєму мотоциклі уже її очікував. Вона ще не вірила, що можливо директор говорив, можливо це були якісь його перевірки педагогічні, але коли побачила біля дому Миколу з машиною, то зрозуміла, що він не жартував.

– Я зараз, тільки віднесу зошити, – сказала Женя і майже побігла до хати. Через хвилину вона вибігла у якійсь легенькій куртці і з косинкою в руці. Вона не думала, що скажуть сусіди, які уже все бачать, господарі, які помітили її хвилювання. – Мені трохи страшно вата на такій машині, сказала Женя, – вмощуючись з – заду Миколи. Він уже нічого не сказав, вправно завів двигун і вони плавно рушили на прогулянку. Женя була в захопленні, вона і гадки не мала, що все це входило в план вивчення щодо підбору своєї дружини. Вона зізналась справедливо, що їй страшно, а тому як тільки мотоцикл рушив, то вона двома руками обхопила Миколу, забувши, що це її грізний директор і міцно трималась, в ці хвилини їй ніщо не хвилювало, лише щоб машина на двох колесах не перекинулась.

Міцні обійми Жені Микола відчув і йому було приємно, що так все гарно відбулося, бо він довго не наважився б пірнути у такі обійми вродливої дівчини. Перед вибоїною Микола різко загальмував і Женю притисло до Миколи, таких вибоїн ставало все більше і більше, Миколі хотілось гальмувати і гальмувати, щоб

відчувати міцні обійми дівчини і постійне притискання її тіла. Прямували вони за сім кілометрів до районного центру Уланова.

Спочатку приїхали до районного ресторану і там пообідали, далі поїхали в сусідні села, де ні його, ні її ніхто не знав, просто вони були цікавими мандрівниками, бо тоді мотоцикли, як і легкові автомобілі були рідкісними засобами руху і тільки вони, а не пасажери, викликали непідробну цікавість. В полях серед пшениць, трав і квітів вони зупинялись, вели розмови про викладацьку роботу, про історію, яку викладав директор, та про математику, яку викладала учителька, про учнів та педагогів своєї школи. Чулися тільки позитивні, але стримані думки, розмова велася загальна, хоча кожен думав про своє.

– Як сталося так, що директор мене взяв на мотоцикл? – думала Женья і нічого не могла придумати. – Як мені їй сказати, де і коли, що я до неї залицяюсь, що вона мені подобається? – думав Микола, як простий селянський хлопець. Кожен із них не міг чогось путнього придумати, не наважувались сказати тут і зразу ж у чистому полі, бо щось підказувало. що треба мати якусь витримку. Вони сідали на свого залізного коня, їхали далі і так до вечора, аж доки перед заходом сонця приїхали до свого села. Так повторялось ще декілька разів, але Микола так і не вирішив, що робити і на це з'явилося чимало причин, як тільки він став їздити з Женею на побачення.

Обставини вимагали прискорити прийняття рішення. Миколу викликали до райцентру і запропонували посаду заврайоно, але дали зрозуміти, що уже пора створювати сім'ю. У цій справі настав цейтнот, чоловікові уже за тридцять, було велике бажання вирватися з глухого села ближче до цивілізації, кар'єра також цікавила історика, а на перепутті відсутність сім'ї. Микола заздалегідь готувався до такого періоду, у нього була Женья, але виявилось, що не все так просто. До нього стали надходити інтригуючі плітки, одна дивніша іншої, особливо про Женю. Скрізь стали відбуватися дивні речі навіть серед учителів, вони були відкритими і скритими.

Як то Женья стояла з Мариною на шкільному подвір'ї, коли неподалік проходив Микола.

– Віддай його мені, – пролунав тихий, але твердий голос, який мов кувалдою вдарив в голову. – Марина мов схаменулась від несподіваних своїх слів, блимала повіками, – з мольбою дивилась своїми сірими очима у чорні очі Жені. Не промовивши більше ні єдиного слова, учительки розійшлися в різні сторони. Женя тільки тепер зрозуміла причини прогулянок на мотоциклі, на які її запрошував Микола, його постійна поява біля неї, якась приємна увага, але після цієї розмови вона зрозуміла, що все це втрачено навіки.

Женя й не здогадувалась, що навколо неї розгортаються великі людські жорстокі пристрасті. Найперше вона не знала, що Микола уже готувався ось уже чимало часу запропонувати їй свою руку і серце. Навіть у важкому сні не відчувала, що на неї вихлюпують великі ковші бруду, щоб не допустити такого серйозного директора до учительки легкої поведінки. Йшла жорстока боротьба самок за самця. Микола не витримав цькування, людського поголосу проти нього і проти Жені, а час був невмолимий. У нього виходу не було, або залишатися на посаді директора в глухому забитому селі, або одружитися і він запропонував свою руку Марині.

В селі говорили зразу ж на другий день, що Петренко, тільки так його величали селяни, сказав Марині, що мовляв у мене є одна Марина, то будьте і другою. – Не хочу бути другою, а тільки першою, – відповіла йому учителька фізики. Микола не знав Марини, не старався звернути на себе її увагу, не запрошував покататися на мотоциклі, але він її забрав до райцентру, а Марина, яка господарювала у Миколи так і залишилась сама у чужому селі, яке невдовзі залишила, шукаючи іншого господаря і пристанища на старості років. Така ж доля спіткала і Женю, вона також невдовзі залишила школу, забите і забуте село і повернулась знову на Луганщину, куди її з родиною ще в дитинстві вислали з рідних місць.

Луганщина і Колима

Після того як виїхала з Лозни, Женя створила сім'ю, у неї народилось двоє дочок, яких треба було виховувати. Впродовж

більше 20 років працювала завучем школи-інтернату у Свердловському районі та Сєверодонецькій середній школі №10. Як і в усіх юдей за радянських часів всього було обмаль, все треба було доставати, а учительської платні не доставало для навчання двох дочок, які закінчили школу і подалися до інститутів. З хлопцями було б якось легше, а дівчатка потребують, то того, то іншого, особливо взуття та одягу, а коштів не вистачає, як не крутись. Прийшлося відправлятися добровільно на Колиму, де чотири роки працювала в одній із шкіл в селищі Карамкен, що відповідає назві «Чорна долина» Магаданської області. За радянських часів люди добровільно їхали в Магадан на Колиму з єдиною метою, щоб побільше заробити грошей.

Коліма – край московської імперії, де в той час коротали своє підневільне життя всі ті, хто не підкорявся її законам або не відповідав її загарбницькій політиці в усі епохи як царизму так і комунізму. Споконвічно на Колімі корінними жителями були чукчі, пізніше стали приїздити люди за «легкою» наживою – добувати золото. За царату туди відправляли непокірних українських гетьманів, козаків і їхніх отаманів, московських противників царського режиму, як то декабристів і багато іншого вільнодумного народу. Непомірно величезну імперію треба було тримати в залізних кліщах і колімський край виконував надзвичайно важливу роль в репресивній системі. З настанням радянських часів, коли настали нечувані репресії, а розпочалися вони зразу ж після 1917 року, в той край висилали всіх репресованих, а масово це відбувалося у 1937-1938 рр. та 1945-1946 роках.

Природа мов би створила цей край для перевірки людської жорстокості і витривалості. Коліма край людської і природної суровості, тріскучі сорока-сімдесяти градусні морози, через півметра розпочинається вічна мерзлота, сніг, літо напрочуд коротке, адже там «червень не літо, серпень уже не літо». Людина зразу ж розпочинає втручатися в природу, щоб до неї не вміло пристосуватися. Як і в центрі країни так і на Колімі природа людиною забруднюється, навколо селищ уже немає нічого живого,

знищується корм для оленів – ягіль, який відновлюється через років тридцять, але при умові, що навкруги немає людини.

Вивчивши цей край, вчителька подумала: – Я пройшла велику педагогічну практичну школу, – і чому б не поспробувати своїх сил в тих суворих краях, заробити трохи грошей для своїх дочок, адже де б я не працювала була у повазі, мені ніщо не страшне. Коли прибула, то побачила, що школа як школа, учні як учні, але все треба було вивчати, придивлятися, пристосовуватися, щоб чого доброго не потрапити у непередбачувані ситуації, які тут підстерігають новачків на кожному кроці. Тут жорстока не тільки природа, але й люди.

– Не дуже хочеться зустріти бандерівців, – побоювалась Женья, – що відбували тут заслання на двадцять п'ять років, а коли закінчився підневільний строк, то вони і їхні родини, якщо такі були з ними, так і залишалися у цьому краї, до якого вони звикли, їх ніде і ніхто не очікував. Одначе, життя є життя і уникнути зустрічі з такими ж людьми, яких заставили сюди прибути силою, з тими, що приїхали сюди мов би добровільно, як вчителька Женья, але виявляється, що не добровільно, їх застала нужда, щоб годувати дітей, продовжувати свій рід.

У колимському селищі Карамкен, що означає Чорна долина проживало багато колишніх бандерівців, засуджених на чверть століття, але були й інші, що відбували такий же строк. Як то в учительській, після останнього уроку, Женья залишилась один на один з іншою спокійною і лагідною учителькою іноземної мови.

– А чому після закінчення строку заслання, – спитала Женья похилої учительки, – мені здається, що ніхто мов би вільних людей не повертався на свою батьківщину? – Вони тут продовжують жити і працювати, а тих, хто помирав своєю смертю на Колимі, як я уже бачила, – сказала Женья якось знервовано, – ховали в парадній формі армії СС, а на вершині сопки бойові друзі покійного ставили чорний прапор з свастикою. Ось така історія нашого засудженого народу.

– Тут мені все зрозуміло, – підвела підсумок Женья, – хто поїхав туди звідкіль його сюди вислали, то там їм зробили те, що

вони робили зі своїми співвітчизниками. – Ні це не так, – відповіла співрозмовниця, – я знаю про це добре, бо я та мій чоловік якраз і є ті, яких засудили на чверть століття, відбули тут цей строк, але не повернулися на батьківщину, продовжуємо тут жити, працювати, аж до кінця скільки нам відведено.

– Нас там ніхто із місцевих селян, наших земляків, не вбивав би, а ось влада життя не дала б, особливо місцева, – сказала учителька. – Мій чоловік був молодим, ми тільки одружилися, а тут розпочалася війна, – продовжувала учителька, – його зразу ж послали десь на Волзі на курси льотчиків. Навчався не більше місяця і зразу ж посадили за штурвал винищувача, але при першому вильоті його підбили, він на парашуті приземлився і потрапив у полон. – Через декілька місяців молодих хлопець, комсомолец повернувся з полону, долаючи багато труднощів, – сказала учителька, – але замість зайняття молодим воїном місця в строю боротьби проти ворога, який приніс йому багато горя, готового солдата засудили на двадцять п'ять років і заслали сюди. – У нас тут народилися діти, ми постаріли, а на батьківщині у нас нікого і нічого немає, батьки відійшли в інші світи, родичі далекі, – з гіркотою сказала учителька.

– Ну у вас інша справа, а ось бандерівці, – з жаром сказала Женя, – зовсім інше, це особлива стаття. – Розкажу вам про минуле, що зв'язане з ними, – сказала Женя.

– Випускників, переважно математиків Старобільського учительського інституту направили у Вінницьку область, як ось мене, – продовжувала Женя. – Натомість учителів московської і української мови, наш і попередній випуски, направили до Львівської та Станіславської (тепер Івано-Франківської) областей. – Звідти не всі повернулись, – з сумом продовжувала вона, – особливо випускники 1946-1948 років.

– Спаслися ті, які вийшли заміж за військових і жили в розташуванні військової частини, – розповідала Женя, – на роботу в школу їх супроводжували озброєні солдати, з роботи теж. – З деякими із них, уже покійними, я працювала в інтернаті, – продовжувала Женя свою сумну розповідь, – те, що мені вдалося

почути від них, наводить жах, коли вони починали розповідати про свою роботу в Західній Україні, то зразу ж плакали.

– Над тими нещасними учительками, яких направили, щоб навчати їхніх же дітей московської і української мов, – з тремтінням в голосі сказала вона, – бандерівці таке творили, що словами не описати: здирали шкіру, виривали нігті, вирізали груди і інше, а тоді кидали в криницю, або спалювали на кострі чи вішали. – В Старобільську працював прокурором молодий, хороший працівник і порядний сім'янин, якого в 1949 р. послали в одну із західних областей, – продовжувала розповідати принишклим голосом, – але коли він виходив із вагона, то його буквально нанизали на вила. – Із-за цього його дружина захворіла і невдовзі померла, а двоє малих дітей залишились сиротами, – закінчила Женя.

– Так, я тут добровільно приїхала з висланим сюди моїм чоловіком і не жалкую про це, але думаю, що у нас щось скрізь не так, особливо в українців, – сказала учителька іноземної мови. – Вас і ваших товаришок – учительок, шановна Євгенія Михайлівна, – звернулася учителька до Жені, – готували до праці в західних областях, щоб нав'язати населенню тих земель московську мову. – А що ж робити тому населенню, коли воно не бажає вивчати мову колонізаторів, скажімо польську чи московську та привчати до неї своїх дітей?, – запитала учителька іноземної мови. Мирно цього не вдається досягти, бо пришлють сюди, де ми з вами перебуваємо, – продовжувала вона, – прийшлося силою, бо іншого виходу немає.

– Вас швиденько навчили московської мови в інституті районного рівня для проповідування московської ідеології на Заході України. Мого чоловіка швиденько підготували воювати силою зброї проти завойовників – німці, вас же силою московської мови, але проти свого ж українського народу, – лагідно сказала учителька іноземної мови. – Німці взяли в полон мого чоловіка, а бандерівці, а це досить сміливі і толерантні воїни УПА за українську державність, брали в полон учительок, які швидко були підготовлені і направлені для підкорення українського народу, – завершила учителька іноземної мови.

– Проти українського народу воювали не тільки німці чи інші народи, але й воюють з давнини поляки і москалі, – сказала учителька. – А чи відомо вам, Женя, на чиїх кістках будувалися траси якими тепер тут на Колимі ми ходимо і їздимо? – запитала учителька. – Вам бажано було б знати, що раніше основним видом транспорту були упряжки оленів і собак, а уже за радянських часів збудували автомобільні траси – Сеймчанську і Аткінську, – сказала якось не ввічливо вчителька. – А як, хто і чим вони будувалися, то це кошмар.

– Очевидці свідчать, що ці траси побудовані на людських кістках, на трасі репресовані працювали, на ній же помирали, там же їх і ховали разом з киркою, – сказала вона. Жили засуджені у спецтаборах, бараки, де вони жили в люті морози, будувались тільки з дощок, лише були обнесені непрохідною колючою проволокою, а на кожному кутку вишки. Стоять ті вишки і тепер, без жаху на них дивитися важко будь якій людині, навіть комуністам. – Там відбували заслання на двадцять п'ять років не тільки бандерівці, але й так звані куркулі та репресована інтелігенція, а тепер живуть ті, хто приїхав в цей край на заробітки, – завершила місцева учителька.

В школі переважна більшість дітей місцевих жителів, які не знають теплих і красивих країв їхніх батьків, навіть дідів. Батьки і діди учнів, що навчаються в школі, за десятиліття прилаштувалися до складних природних і житлових умов, свої далекі і давні землі, звичні з дитинства умови природи, побуту і всього іншого, вони уже забувають. – Мабуть так історично склалося, що на Колимі переважна більшість населення – українці?, – запитала вчителька математики.. – Думаю, що так склалось не історично, зауважила співбесідниця, – а це така політика Московської імперії до Руси – України задля утримання українців в покорі, які люблять свободу, як було у давнину.

Колишніх корінних жителів чукчів все менше і менше, їхня молодь шукає місця в центрі Московії, а тут поселяються люди, які спочатку зобов'язані були примусово жити в цих краях стільки, що звикають і вони уже стають мовби корінними жителями цієї

незвичайної місцини. Людина, як і тварина, звикає до будь-яких умов і для цього потребується небагато, тільки час. Українці переносили в цей холодний і незвичний край свій побут, господарські технології і звичаї. Зразу ж після приїзду вони розпочинали відгодовувати свиней, будували теплиці, в яких вирощували огірки, помідори, перець, капусту, багато іншого.

– Мій чоловік Василь, – намагалась продовжувати розмову співбесідниця, – спеціаліст у сільськогосподарському виробництві, він тут всіх консультує, допомагає чим може. – Ми маємо дві теплиці, – сказала співбесідниця, – забезпечуємо себе і передаємо в школу на сніданки дітям, за що чоловік має багато подяк від школи і партійного керівництва селища.

Женя, яка народилась в селі і працювала довгий час в українських селах, зразу ж після приїзду на Колиму придивлялась до умов сільськогосподарського виробництва. Розмовляючи в школі одна приємна учителька, такого більш як середнього віку стала розповідати про приватне добування сільськогосподарських продуктів, бо в магазинах не завжди є те, що треба і не накупишся всього.

– Я уже пересвідчилась в цьому і навіть довідалась про деякі технології вирощування продукції, – сказала Женя співбесідниці, – тепер знаю, що є і огороди, але для цього приносять з тайги гумус, вистеляють його на 20-30 сантиметрів і висаджують картоплю, моркву, буряки і за місяць все виростає, але не таке, як на Вінниччині, картопля якась водяниста.

– Нам тут добре, – сказала учителька, – відвикли від своїх країв, нам там не буде так як тут, там нас потроху забули, діти наші роз'їхалися і ми живемо тепер тут удвох. – Мабуть це найкращий вихід, адже повернення на колишні батьківські місця чи навіть спогади про них, руйнують багато стереотипів, – продовжила думку Женя. Коли я побувала у своєму батьківському селі, то зустрілася з дивовижним явищем минулих років, яке мене переслідувало б, якби я туди повернулась.

– Яюсь тїтка Хрїстїя сказала менї, – показуючи у вікно, в сторону хати сусїда, – он, бачиш, сидить на призьбі в теплих валянках у таку спеку, колишній гонитель твого дїда.

– Він тепер такий добрий та лагідний, забув свої доноси, зраду і підступність, – продовжувала характеризувати його тїтка, – навіть задрість за довгі роки його не з'їла, як іржа залїзо, міцнючий падлюка. Сам живе, баби уже давно немає, вона його не виносила, соромляться діти та онуки, а тому рїдко з'являються, знаючи про шкочу, що творив їхній батько та дїд.

– Піду до нього, може щось скаже про минуле, – запитливо подивилась на тїтку Женя, – можливо хоч вибачення попросить у нащадків тих, кого він зраджував, на кого зводив наклеп? – Як хочеш, він цього не розуміє, – відповіла тїтка. – Добрий день дїду, як здоров'я, що нового, – запитала з посмішкою Женя, підїшовши до старого сусїда. – Збираюсь до твого дїда, бо уже затримався на цьому світі, – промовив старий. – Чому так сумно, ви прожили багато років, чимало знаєте, були передовиком у колгоспі, маєте ордени, медалі і, мабуть, шану у влади, – якимись не своїм голосом затараторила Женя.

На всі ці слова дїд нічого не відповів, а лише подивився на дївчину тусклими очима, в яких майже не було життя, але він відчув, що я хотїла б щось від нього почути. – Менї прийшлося дитино прожити довге життя, добряче постарїти, щоб зрозумїти, яке коротке і складне людське життя, – промовив колишній сусїд мого дїдуся, опустивши голову. Більше він на дївчину не глянув і їй стало зрозумїло, що треба його залишити на самотї з власними думками, мабуть про минуле.

– Тримається за життя старий, боїться смерті, – подумала Женя. Вона згадала висловлювання одного із філософів, що прояв вічного правосуддя в тому, що зла людина більше всього страшить смерті, а добрій людині вона не страшна. Вся злоба заклечається в нестримному бажанні жити, що б там не стало.

– Скільки пройшло часу, – подумала Женя, – а злочїство пригнїчує совість, мов би це сталося учора. Саме злобні люди,

боячись смерті, щоб вижити зраджують всіх – сусідів, родичів, товаришів, друзів.

Але це не все, бо коли я працювала в селі Лозні на Вінниччині, то довідалась про не менш прикру новину з тих далеких, голодних років. В цьому селі тільки у 1932 р. загинуло від голоду більше 850 селян з них половина дітей. Навіть в цей рік більшовики і їхні місцеві активісти забирали у кожній сім'ї будь-які харчі, всім доводили плани здачі зерна. В селі були й заможні, колишні бідняки, як мій дідусь, які своєю важкою працею створювали невеликий достаток. Всіх їх влада у 1933 р. об'явила «куркулями» і вислала на Соловки, Колиму та Сибірські простори. Всі вони, як і мій дідусь, там загинули, лише один з них Шевчуку Івану повернувся, він не працював у колгоспі, заробляв на прожиття мав сина. В селі він тримався особняком, його ж син гарно працював в колгоспі, навіть одружився з вчителькою, яка приїхала працювати в школі і я х нею дружила. Згодом дослідники голодомору-геноциду українців знайшли районну газету за грудень 1932 р., де з похвалою повідомлялось, що цей заможний селянин сам виконав доведене велике завдання здачі зерна та ще й допомагав місцевим активістам вишукувати зерно в селян, що голодували.

– Цей приклад, – промовила місцева вчителька Колими, – засвідчує, що як би хто не допомагав москалям, але коли ти українець та ще й заможний і розумний, то тебе вони знищать, їм такі мішають. – Приходьте до нас в гості, – сказала на кінець вчителька Жені, – тут немає де дітися у вихідні дні, а в бараках гамір, холодно і скучно, а у нас уже житло із двох кімнат. – Дякую, прийду, – сказала Женя, – і уважно подивилася на учительку, щось її тягнуло до цієї простої учительки, яка уже давно у цій холодній пустелі і нікуди не бажає повертатися.

Життя, зруйноване в дитинстві.

Під Вінницею у своєму родинному помісті живе побілений сивиною Микола, пройшли важкі, але щасливі часи трудового життя і де тільки не побував, – подумав старий, і в партизанах тут же на Вінниччині, на педагогічній ниві минули щасливі роки, чимало віддав сили у партійних комуністичних органах. На його

життєвому шляху зустрічались дві жінки, яких він обирав у дружини – Марина і Женя, нею стала одна. Виростив двох синів, підростають онуки, відійшла в інші світи дружина Марина, а Женядесь живе далеко на східних українських землях, куди її все життя закидала доля. Її мов тенісного м'яча з величезною силою викидали від Побужжя до Дінця, від Дінця знову на Побужжя, знову влучний удар і Женя опинилась на Дінці назавжди.

– Скільки бруду виливали на Женю і учителі, і селяни, – сказав сивий колишній директор школи на Вінниччині, де вона учителювала.

– У мене не було іншого виходу, я педагог і мене переводили на іншу педагогічну роботу і не прислухатися до старших учителів у мене не було права, а тому дружиною стала Марина, – сказав Микола.

– Я Марину зовсім не знав, думаю, що допустив велику помилку, – з сумом зізнався Микола.

– Чомусь не приймало Женю Побужжя, – мов би підсумував розмову Микола, – в дитинстві викинуло разом з батьками на східні землі, в юності, коли була можливість назавжди залишитись на рідних берегах, знову якась невідома сила її виштовхнула уже назавжди.

– Мабуть, у неї уже не було сили боротися за свою предковичну малу батьківщину, можливо й інші причини, – зауважив співрозмовник.

– Не знаю, – відповів Микола, –ще в нашій далекій молодості на учительській ниві, я не помічав, щоб вона боролась за свої права, відновлення згадок про своїх батьків і дідусів, за своє щастя, а йшла за течією.

– Марина, яка була також учителькою, вона мала значно менше шансів першості як у викладанні предмету так і у сімейних справах, але вона боролась і перемагала. – Так, вона стала моєю дружиною, народила синів і залишилась на прабатьківській землі, – сказав Микола.

– У Жені багато жіноцтва і чоловіки шматочками його розікрали, – сказав Микола, – а вона, мабуть позбавлена сильної

волі ще в дитинстві, зазнавала духовного зламу, не протистояла цьому, не боролась за своє щастя і йшла переможеною з жорстокого людського побоїща.

– А чому у нас постійно ідуть якісь чвари? – запитав у роздумах сам себе, адже ми ні з якими сусідами серйозно не воювали ніколи, переважно нас завойовували, а ми як телята, спустивши голову терпимо. Так, але між собою гриземся як криси в горнятку, на робочому і сімейному рівнях. Найбільшу істинну сутність український характер проявляє в дрібницях людських відносин і життєдіяльності, коли особистість перестає слідкувати за своїми діями. Це незлічимий шрам не тільки тіла фізичного, але й духовного та етнічного. Так сформована головна риса національного характеру українців – її розмаїтість, яка формується багатошаровістю етнічного коктейлю, що створювався чужинцями, які віками прасували українські землі.

– Виходить, – сказав сусід, сміючись, – українці якраз і є «діти різних народів», як співається в ідеологічних піснях.

– Це не ті діти «різних народів», – пояснив сусід, – які приїздили з Африки, Індії і Китаю, Куби й Парагваю на святкування в Москву, вони були однієї нації, однієї крові, це був єдиний етнос у своїй етнічній основі крові. У нас зовсім інше, в одному українцеві міститься кров татарина, турка, поляка, єврея, росіянина, а що уже австріяків і угорців, маляр та інших, то не злічити, створюючи гримучу суміш в кожному українцеві, яка і дає постійно про себе знати. Ця суміш здатна зруйнувати духовність, – продовжував він, – залишаючи на кожному духовному тілі шрам, який як і на фізичному тілі, невиліковний

– Мабуть цим і пояснюється, що чимало українців, ну зовсім не люблять, здавалося б, свого народу, своєї держави, української культури, мови, історії.

– Поклик предків має велику силу, – сказав один із співрозмовників, – можливо чий етнос в особині переважає, туди вона й хилиться.

– Це основна українська хвороба, яку може вилікувати тільки час, який уособлює Бог і його син Ісус Христос.

Поклик предків.

Коли дерево росте, воно ще молоде, то його можна зміцнити, даючи йому певні поживні речовини, виправити в напрямку росту, навіть пересадити в інше сприятливе місце. Коли ж воно виросте, зміцніє, стане дорослим, то його не виправиш в напрямі росту, його можна тільки зрізати, якщо воно мішає іншим деревам, не можливо зміцнити в якості, воно уже сформоване. Подібно і людина, в цьому вона майже нічим не різниться з деревом, твариною, рослиною, вона така ж частина природи як рослина чи тварина. Адже рослина, дерево, тварина, людина – це лише форма живої речовини з деякими особливостями, зокрема людина ширше мислить і має мову.

Подібно і Женя на схилі літ, вихована в дусі комуністичних ідеалів, з дитинства жила і виховувалась на східній частині України, де переважає московська ідеологія, яку особисто ще й проповідувала, як заступник секретаря парторганізації, декілька років перебувала на заробітках в Колимському краї, також працюючи в школі, вона одержала сильне проникнення у своє духовне тіло імперської ідеології. Тепер, коли Україна одержала незалежність, проживаючи в Сєверодонецьку, де оприлюднюється антиукраїнська ідеологія, Женя дуже підходить московським агітаторам, як українка, що вихована в дусі яничарів.

В палаці культури Сєверодонецька проходить з'їзд партії, яка програла перший тур президентських виборів, йдуть дебати про подальшу політику, щоб перемогти в наступних турах. Широкі телеекрани транслюють виступи партійних лідерів, видно, що ситуація нагрівається, промовці закликають жителів Донецького краю навіть відокремитися від української території. Посилаються громи і блискавки помаранчевим переможцям в столиці, українцям західних областей, воякам УПА, бандерівцям і тим, хто намагається вступити в НАТО і приєднатися до Європейського Союзу, хто не бажає ввести другу державну мову – російську. Не звучало, але з промов було видно, що мовляв дивіться люди добрі, всі ми розмовляємо і проголошуємо промови російською, інша не

прижилася, а ви, демократи, не хочете нашу мову визнати другою державною.

Навколо палацу культури Северодонецька натовпи людей, привезених з різних міст Донеччини, скрізь чути тільки московський говір, безліч прапорів біло-голубого кольору. З таким прапором з полудня стоїть вісімдесятилітня пенсіонерка Женя, до неї уже підходили молоді дівчата і хлопці: платню у п'ятдесят гривень заховала в кишеню; на обід принесли добрячий бутерброд і стограмову пляшечку зігрівачої рідини, яка подається в літаках. За ці вибори усі з оточуючими уже все переговорили, від негативних емоцій, що вихлюпувались в останні місяці ковшами, стомилися. Невпинно лунають уїдливі промови в палаці культури: навколо Московії, яка втрачає Україну та московської мови, яка домінувала впродовж 350 років, недоброзичливість до бандерівців і воїнів УПА, Європи і європейських державних структур. З'явилося чимало таких, що намагалися спілкуватися уже з власними думками, щось згадати, з важкими думками звернутися до минулого.

Погрозливі розмови, що передаються з телеекранів про вируючі пристрасті в середині палацу культури, біля якого великий натовп прихильників дійства, яким налаштували на роздуми й бабусю Женю, яка стоїть з неукраїнським прапором, згадати минуле. Важко стояти, але чого тільки не вдієш заради ідей партій: у недалекому минулому – комуністичній партії; в роки незалежності – партії регіонів; кожна із них відстоюють ідеологію – Україна має бути у складі Московії. Все як було в минулому, коли місцеві активісти закрили в темній кімнаті маму з малою Женею на руках і допитували: – Де твій чоловік? Присутній наглядач з району, якому, здавалося, було неприємно жорстоке дійство дивитись, сказав, що вимушений бути присутнім, але він все робить заради партії.

Її думки нестримно читали сторінки власної автобіографії, де простежувалися захоплюючі, здавалося б звичайні, людські стосунки, але через які проглядаються глобальні соціальні події та глибина людської сутності. Вируючі сучасні складні проблеми вона

намагалася оцінювати найперше на базі їхнього аналітичного змісту з погляду математики. Їй завжди було чомусь важко здійснювати соціально-політичну аналітику, особливо за період української незалежності, коли не все було зрозумілим, не відповідало канонам, яких її навчали навіть жорстокою силою і власним переконанням. А щоб перевірити свої сумніви, поряд не було з ким, адже більшість з українців розмовляють московською, виховані на імперській ідеології, знають і шанують культуру, але не свою.

– Де та далека савранщина бідного дитинства, де дідусь з бабусею, де наша красива хата, де дубові ліси навколо села Дубинове, що неподалік красеня Південного Бугу? – подумала Женья і навіть перелякалась, бо все давно забула, що таке й було, це її мала батьківщина.

– Мені дуже важко повірити, що дідусь був куркулем і його «розкуркулили», – нахлинула на неї важка, як чорна хмара, думка, яка свердлить її душу все життя. – Про те далеке краще не думати, вирішила вона, – тепер ще більше складних проблем, які випали на мою долю і треба хоча б якось з ними справитися.

Сутеніло, приносили каву та випічку, щоб зігрітися і як тільки біля десятої вечора скінчились дебати в середині палацу, Женья віднесла свій атрибут до машини, що стояла неподалік і втомлена направилась додому. Їй понад вісімдесят і стояти на холоді багато годин важко, але вірність обов'язку з дитинства ще надає сили.

Лежачи, Женья все думала і думала, але суматоха думок не приносила якихось заспокійливих відповідей, але її стомлена свідомість відключилась для спочинку. Їй здалося, що думки не переривались, а продовжували задавати питання і одержувати відповіді, причому зрозумілі. Мов би вона продовжувала стояти біля красивого будинку, навкруги нікого і до неї підійшов незнайомий чоловік, який назвався її дідусем. Женья була ще занадто малою, коли його забрали і не пам'ятає яки він з себе, а тому з дивиною придивлялась до свого предка.

– Ти хочеш довідатися хоча б про крупинку дійсної історії української багатостраждальної нації, якою є наша родина,

розкидана вітрами в усі куточки Московської імперії, як зерна насіння буйним вітром?, – запитав незнайомиць.

– Мені здається, що це буде розповідь не про окремих людей, а погляд на цілий пласт селянських поневірянь, з молоха якого нащадки, скривджених на Соловках та в ГУЛАГах, так і не здатні виповзти ось уже сімнадцять літ незалежності, – продовжував незнайомиць.

– І це, – скажу тобі відверто на кінець, – ще довго прийдеться виповзати з невільного ярма, бо в українців довгий час нівечили не стільки фізичне, як духовне тіло: обробляли ідеологічно, ламали фізично і духовно; виселяли і переселяли сім'ї і народи; морили голодом заради єдиної цілі – зламати волю і гідність кожної людини.

Женя була зачарована, а вірніше перебувала під гіпнозом незнайомця, набагато молодшого від неї, який назвав себе її дідусем. Не слухати його розповіді вона не могла, якесь світло, що випромінювалось від незнайомця тримало її в чарівному полоні, з ним їй було легко і спокійно, їй хотілося чути цікаві і зрозумілі думки та поради. Їй хотілось знати правду, довідатись що було і що буде, як себе поводити в цій маячні.

– Де шукати правди? – мов би почув думку, що її турбувала, запитав молодий чоловік, що назвався дідусем.

– Найперше треба зрозуміти сутність тодішніх подій, які майже з усіх сторін, здавалося, не відповідали здоровому глузду, – сказав лагідним голосом співбесідник.

– Таких подій безліч, продовжував він, – Ленін ввів НЕП, але коли селяни його прийняли, чимало українців у яких відродилось бажання працювати і вміння господарювати, ставати заможними, що не сподобалось більшовикам і їх фізично знищили. – Невже я наносив шкоду комусь, коли працював, став заможним, мав коней, хліб і до хліба, щоб мене вбити, а рід розвіяти по світу?

– Бачу, що тебе хвилює ще одна подія, – глянув на онуку дідусь, – що мовляв воїни повстанської армії не бажали повертатися з Колими чи Соловків після звільнення у свої краї, де їх місцеве населення підтримувало в минулому у їхній боротьбі. –

Тобі мабуть відомо, що твій батько, тобто мій син, також не бажав повертатися у своє рідне село на березі красивої річки Південний Буг, де все село колись з жалем проводило його працюючого батька, а твого дідуся, на Соловки.

– Я не повернувся до свого рідного дому, до свого роду, бо мене вбила влада за рознарядкою, а твій батько із-за того, що боявся не своїх односельців, а тієї ж влади, яка йому пригадала б і його розстріляного батька, і втечу на заробітки, і купівлю паспорта, і що він з родини куркуля.

– Тодішня влада нікому не давала спуску за володіння хоча б маленькою власністю, – продовжував він. Ти не пам'ятаєш, у мене в селі був сусід, бідняк із бідняків, але коли одержав трохи землі, вигідно одружився, збудував хату і став жити трохи заможного, то це викликало заздрість і у деяких селян і головне у влади. Господар це відчував і коли організували колгосп, то він всупереч своїй дружині, зразу весь сільськогосподарський реманент скидав на воза, відвіз в колгосп і там залишив все, додому прийшов тільки з батогом, але і його вистежували, намагалися заслати на Соловки, аж доки він не втік працювати в радгоспі.

– Мене наруга не минула, я поведився не так як бажала колонізаторська влада, – якимось без злоби, мов би не про своє страшне горе, сказав дідуся.

– Якщо тебе точить чорна думка із запитанням про відношення до воїнів української повстанської армії, – то, звичайно, схвалювати їхні жорстокості до своїх же людей, які їм ще й допомагали, не слід. Вам же живущим треба знати, що ще не відомо, хто здійснював жорстокості під виглядом воїнів УПА, – промовив глухим голосом співбесідник.

– Голосу тих, хто загинув важко вам повірити, а документів про зверх секретні операції органів безпеки проти повстанської армії, здебільшого немає, їх знищували, або записували так, що нічого не зрозумієш, – чувся той же голос. Женя здивувалась, бо їй здалося чи вона побачила, що її дідуся, як він себе назвав, мовчав, а голос було чути.

– А ось стосовно факту, що воїни УПА захищали українців від німців, поляків і москалів, – лунав той же голос, – то їхня діяльність реальна, вона заслуговує великої подяки.

– Вони тут діяли вірно, – чувся голос, але не дідусів, – що видно з нашої історії: німці завоювали їхню землю, вбивали людей і забирали їх в рабство; поляки століттям володіли українськими величезними територіями, ліквідовували християнську релігію, народ тримали в рабстві, називаючи його не інакше як бидло; тобі мабуть відомі села, де половину населення складали поляки, але головне, що українці на своїй землі терпіли від них зневагу; комуністи вислали на Соловки твого діда і вбили його там, бабусю вирвали з корінням з місця її предків і викинули на чужину; їхній син, а твій батько, врятувався втечею від влади, іншого їхнього сина з'їли голодні люди, доведені голодомором до тваринного інстинкту; твоя мама з немовлям на руках, позбавлена житла і харчів поневірялась по-під тинами.

– Невже люди, які повстали проти нелюдської наруги над собі подібними, заслуговують ганьби, як цього вимагають комуністи, ідеологія яких і стала причиною жорсткостей до твого народу? – Немає у світі прикладів, щоб зневажали героїв, які захищали гідність людини, національні інтереси, подібне робити соромно, за таке ніхто у світі не буде поважати народ, який вдається до такого, – пролунав на закінчення тихий, але виразний голос.

– Так, я з тобою погоджуюсь, що в нашій нації квітне підлабузництво і продажність та низькопоклонство, – промовив, посміхаючись дідусь, – але це результат декількох століть рабства у тих же поляків і москалів проти чого боролися наші предки в минулому, особливо вояки повстанської армії, недавно український народ повстав під час помаранчевої революції.

– Адже ні один москаль не стерпить довго, – продовжував він свої пояснення, – коли його назвуть «кацап», а українець терпить прізвисько «хохол» і все це визнається як дань, навіть привчилися самих себе бичувати «Хохли, як нас скрізь називають, більш скупі, не дуже щирі».

– Але чи скрізь і всі так називають?, – примруживши свої, як вогники, очі, дивлячись на онуку, – запитав дідусь. Наскільки мені відомо, то думка декого, що до українців в усіх куточках великої московської імперії відносяться погано – неправда. Переважна більшість українців на Соловках і Колимі, на Далекому Сході та сибірських рудниках навіть пишалися повагою до себе за те, що в каторжних умовах вміли і не лінувались вести домашнє господарство та ще й вели здоровий образ життя.

– Українська нація ще не вийшла ні з фізичного, ні з духовного рабства, а тому не знаю, для чого деякі люди завзято роздувають ворожнечу, якої серед українців ніколи не було, – продовжував дідусь. – Не десь на Колимі, а у цьому будинку культури, біля якого ти стояла на підтримку, пролунали брудні вимоги створення Південно-Східної республіки, що тхне сепаратизмом, – не зупиняючись вів далі промовець.

– Придивися дитино, – радив дідусь, – ідейними поборниками сепаратизму були люди, які думали про українців як про «хохлів» і відносяться до них так, як в минулому ставилися до українців поляки, називаючи їх «бидлом». – Це люди різних націй, – продовжував він, – але вони мов би ягоди з одного поля, які завжди дивилися вовком на українців, бажали використати їх як робочу силу на їхніх же плодючих землях.

Якщо задатися ціллю і відповіді на запитання, – чому чимало українців не люблять своєї нації, своєї батьківщини і держави, національної мови і культури?, – запитав дідусь, – то це окрема тема, яка тебе також дитино турбує. Тут треба звернутися до першоджерел історії, прочитати твір московського письменника Карамзіна «История государства российского» і стане багато що зрозумілим. Першоджерела української історії дадуть відповідь на запитання: які ми були в давнину і що з нами сталося за століття перебування в колонізації.

– Це – жах! – сказав незлобно дідусь, – в українців забрали і знищили не тільки господарів, але вкрали історію, культуру, мову, релігію, все що тільки вкрай необхідно для нації і держави, а саме головне зруйнували духовність. Внутрішньо український етнос став

крихким, він не стільки уже гнувся як ламався від будь-якої негоди, його воля стала не міцною, а тому нація ще не здатна до якісної повсякденної боротьби.

– Не шукаймо ворогів серед інших народів та сусідніх держав, – радив голос, коли вуста дідуся були закритими, – а погляньте на себе, зазирніть у свою глибинну духовність і культуру, дивіться в корінь, як вчать вас Вищі Сили. – Тобі відомо, дорога онуко?, – запитав дідусь, – що з давнини дороги багатьох видатних українців, як політиків так і господарників, пролягали: через каземати московських царів; більшовицькі сибірські рудники; через вишкіл в соловецьких і колимських московських «чудових планет»; як результат – всі були зламані, хто фізично, а хто ще й духовно.

– Їхні ж нащадки, якими являєшся ти і твоє покоління, – продовжував він, дивлячись на онуку, – це покоління втраченого дитинства. Про жертви ваших дідів і батьків, скалічене дитинство їхніх нащадків історія ще не написана, за страхітливі матеріали, які сховані у державних схронах, зараз іде жорстока боротьба.

– Українців і тепер продовжують шантажувати ті, хто сповідує повернення до колишньої московської імперії: то запровадженням московської мови, мов би хтось забороняє нею користуватися, то розподілом України на декілька окремих держав і багато іншого.

– Ти була маленькою дівчинкою, коли наш рід знищили, – але ти пізнала голод, ти знаєш, що моя дочка вмерла від голоду, мого сина з'їли люди, позбавлені голодом свідомості, – сказав співбесідник. – Не розумію, чому ти, можливо це тільки твої товариші з регіональної партії, офіційно не визнають, що в нашій країні був голод, вмирало незліченно людей, а все це робила держава більшовиків?, – запитав він на закінчення.

– Як він про все це знає?, – промайнула думка у Жені. – Мого дідуся уже давно немає, – тривожно подумала вона, – а він говорить про сучасне, мов би сидів у залі, де вчора відбувалось дійство партійного з'їзду. – Хіба я відповідаю за те, що кажуть лідери регіоналів і комуністів?, – запитала себе Женя. Від тривожних думок проснулась, в кімнаті тихо, похмурий ранок і не

видно сходу сонця. Все її тіло було вологе від енергії, яка випромінювалась під час спілкування про неймовірно складні проблеми українського народу під час сну з людиною, яка називала себе її дідусем.

Після цього у Жені пішли якісь сірі дні, невизначені думки блукали десь далеко від неї, а коли з'являлися, то вона їх відгонила якимись повсякденними другорядними турботами, у неї проявився якийсь злам, але вона його так і не зрозуміла, а чи знайшов він пристанище у її внутрішній духовній сутності, як представника української нації.

В країні відбувалось небачене духовне піднесення народної боротьби на шляху до свободи, повсюди спалахували блискавки ще не закінченої Помаранчевої революції, йшла боротьба між старим і новими паростками національного відродження. Розгорнулась важка робота другого туру президентських виборів, демократичні сили посилали в усі куточки країни наглядців за ходом голосування, пересвідчившись, що реакційні сили вдаються до небаченої фальсифікації голосування. Під особливий контроль треба було брати ті області, де реакційні сили мають велику силу за допомогою залякування, не вірної пропаганди і підтримки промосковського населення.

Колишня викладачка політичної економії у столичному університеті сама заявила в штаб демократичних сил, що готова взяти участь у нагляді за правилами голосування в самих важких місцях країни. – Валентина Іванівна, – звернувся до неї молодий хлопець, – якщо ви не заперечуєте, то вам прийдеться їхати в Ровеньки чи Северодонецьк на Луганщині. Інші добровольці від демократичних сил також одержали повідомлення про місце їхньої нелегкої праці в гущі населення східних земель країни, де верховодять регіонали.

– Ви ж виховувались на ідеях битви молодогвардійців проти німецької окупації? – із запитанням звернувся молодик до інших добровольців, що були присутніми в кімнаті. – Направлення, квитки на проїзд, гроші для харчування і проживання, адреса демократичних представників, які забезпечать житлом і визначать

місце та об'єм робіт, які належить виконувати, ми повідомимо додатково в ближчі дні, – сказав на закінчення функціонер штабу помаранчевих сил.

Через неділю Валя їхала в потягу на Луганськ, де їй належало добиратися до міста Ровеньки, місця, де загинули молодогвардійці, про яких вона писала в школі переказ. Уже забула, що писала, але було завжди страшно згадувати, що молодих хлопців і дівчаток скидали в глибокі шахти. – Чому мені випало їхати в цей критичний час для держави саме в це містечко?, – подумала Валя, дивлячись у вікно, – воно відоме всім людям мого покоління на теренах колишнього радянського союзу, на їхньому прикладі у нас виховували ненависть до завойовників.

Поїзд підходив до Луганська, де був збір учасників помаранчевої команди. В середині наступного дня Валя уже шукала потрібну адресу в Сєверодонецьку і біля вечора побувала разом з місцевою активісткою на виборчій ділянці, де через день розпочинається другий тур президентських виборів. На другий день на виборчій ділянці вона зустрілась і розговорила з учасниками на цій ділянці, які представляли сторону сил, яка програвала на виборах. В багатьох на обличчі лють до прибулих, особливо зі столиці, де реакційні сили не мала ніякої надії.

До Валі підсіла ще міцна, але уже поважного віку жіночка, розговорилися на московській мові.

– Ми, я бачу, майже одного віку, а тому я скажу, що мене звать Женя, буду тут наглядати, щоб ці помаранчеві чогось не вкоїли, – сказала місцева жителька.

– Ну, а я приїхала з столиці, звать мене Валя і буду наглядати, щоб біло-голубі чого доброго не накоїли, адже на карту поставлена доля нашого народу.

– Ми з вами росіяни і турбуємося за долю українського народу, – сказала Валя, дивлячись на Женю. – Ні, – заперечила Женя, – я не росіянка, у мене тільки прізвище московське, яким нагородив мене мій чоловік. Валя з посмішкою подивилась на співбесідницю.

– Я не знаю як Ви, але знаю негативне відношення тутешніх представників партії регіонів до української мови, української нації, воїнів УПА, яких уїдливо називають «бандерівці», взагалі не сприймають українську незалежність, – промовила Валя, уважно дивлячись на Женю. У мене своя думка з усіх цих питань, – промовила співбесідниця, відвернувши погляд в сторону. Валя зрозуміла, що її співбесідниця є представницею регіоналів і вона висловила свої думки..

– Авантюрні заклики тутешнього промосковського населення про захист, невідомо від кого, московської мови, дає тільки негативні результати, – продовжувала Валя.. – Мабуть Ви були в Києві і звернули увагу, що в столиці уже ніде на вулицях, в метро та іншому транспорті не знайдете назв чи об'яв на московській мові, невдовзі вона зникне з телебачення і радіо. Ось ціна погроз українському народові на кшталт, які линули з вашого славного Северодонецька.

– Чому людина забуває про жахи і обожнює своїх гнобителів?, – кожен може задати собі питання, – бажаючи зрозуміти ще не пізнаний людський феномен, який найбільше поширений серед українців. – Більше того, – мабуть кожному не дає спокою думка, – чому східняки, переселені із західних областей, тепер зневажають воїнство української повстанської армії, що боролось проти московських гнобителів їхніх батьків, дідів і прадідів, які висилали їх разом з дітьми на шахти і заводи, а здебільшого на Соловки і Колиму, а це в нікуди. – Де логіка?, – запиту наполовину росіянка, вас етнічних українців, – діди, батьки страждали від гнобителів, коли тепер настав час відстоювати свободу, а діти і онуки тодішніх страждальців виступають проти тих, хто йшов у нерівний бій з гнобителями, які висилали, позбавляли дитинства та малої батьківщини їх же, тепер уже літніх людей. Відповідь ще тільки дозріває.

Після 1991 р. впродовж десятиліть проявлялось безліч прикладів протистояння відстоювання незалежності України і її народу. Була Валя Іванова вихована в дусі комуністичної ідеології, але вона згодом позбулася цього, а ось Женя, учителька радянських

років, так і залишилася в колишньому одязі, застебнутому на всі гудзики. У неї завжди проявляється давніше виховання, «нет, нет да и проглянет былая, застегнутая на все пуговицы, надменная преподавательница или коммунистка». Не дивина, а українська реальність, коли на половину росіянка Валя поїхала на Луганщину контролювати, щоб українка Женя, батьки і діди якої були репресовані, вислані на Соловки, а вона сама та її батьки втекли в донецькі степи, з не українським прапором не галасувала проти демократичних перетворень в роки відстоювання свободи та незалежності української держави

Вчителька і учень – пройшли роки

Величезне задоволення мене огорнуло, коли ознайомився з роздумами, викладеними Вами в учнівському зошиті. Хочеться розповісти, – що я виніс із внутрішнього змісту Ваших роздумів? Найперше, це те, що Вас послав сам Бог, допоміг розшукати мене і передати неоціниму інформацію про буття української нації в неймовірно складні історичні часи. В останній час Вищі сили щоразу приходять мені на допомогу, коли я працюю над вивченням історії нашої обездоленої нації, яка хвора як фізично, так і духовно. Я помітив, що якимось легко до мене надходять довідкові, історичні і художні твори, які підтверджують правильність чи хибність моїх роздумів над реаліями відомої мені з дитинства сільської дійсності, історії, філософії.

Наступне диво – це внутрішня сутність Вашої інформації. Ви навіть не здогадуєтесь, як на мене дивовижно вплинуло оповідання про крупинку дійсної історії нашого багатостраждального селянства з середовища якого і я вийшов. Мені здається, що це розповідь не про маленьку дівчинку Женю, ошпарену гарячим молоком, без батька і власного дому, а пізніше учительку математики. В нашу страшну епоху ХХ століття таких дівчаток і хлопчиків було багато в усій Україні, які, задля злісної комуністичної ідеї, були заморені голодом, тинялися під чужими тинами і масово вмирили, або викидались за межі своїх малих батьківщин. У тих, які виживали в далині від своїх родинних гнізд, ламалась духовність, втрачалась етнічна основа причетності до

своєї нації, її історії і традицій, а найжахливіше, до пам'яті своїх дідів та батьків.

Не важко збагнути погляд учасника подій, якою була дівчинка Женя, на цілий пласт селянських поневірянь, з молоха якого нащадки скривджених та замучених на Соловках і в ГУЛАГах, ось уже тридцять літ ще не здатні виповзти на свободу, коли здавалося, що настали її очікувані часи. І це не кінець, ще довго прийдеться виповзати з неволі, бо в українців довгий час нівечили не стільки фізичне, як духовне тіло: обробляли ідеологічно, ламали фізично і духовно; виселяли і переселяли сім'ї та цілі народи; морили голодом заради єдиної цілі – зламати волю і гідність кожної людини задля зміцнення величезної московської імперії і її єдиного «радянського народу».

– Де шукати правди? – Ленін ввів НЕП, але коли працелюбні селяни його прийняли, то їх фізично знищили. Воїни УПА не бажали, як Ви написали, повертатися із Колими у свої краї після звільнення, де їх місцеве населення підтримувало, це історична правда. Але ж і Ваш батько не бажав повертатися в село Дубинове на Одещині, селяни якого не так давно з жалем проводило його працюючого батька, а Вашого діда, на Соловки. Ваш батько не повертався до свого рідного села так як боявся влади, від якої спасався втечею, воїни УПА також не поверталися до своїх домівок, бо боялись тієї ж влади, проти якої вони завзято воювали. Тодішня влада нікому нічого не прощала, бо кожен, хто проявляв будь-який непослух, вважався противником імперських амбіцій, а це була велика провина перед москалями і вони таких знищували.

Мій дід, якому у придане його дружині збудували хату її батьки, в якій Ви квартирувались в Лозні, також був схожий на Вашого діда: бідний наймит і пастух свиней, його дружина, моя бабуся, із середняків, трохи заможніша, після одруження одержав землю, придбав волів, реманент і працював як проклятий. Мама розповідала, що приходилося працювати на порядок більше ніж пізніше в колгоспі. У 1929 р., коли організували колгосп, то дід зразу все своє багатство, наперекір дружині, передав до колгоспу, залишив собі тільки батога, бо нікому було його віддати.

Добровільна здача майна трохи допомогла, але повної довіри від влади він не мав, бо навіть після цього за ним полювали, утримували в заперті, спасався втечею на радгосп.

Ваше запитання про моє відношення до воїнів УПА і нагородження їхніх провідників високими державними нагородами не поставило мене у складне становище. Я дав вам однозначну позитивну відповідь і про це я пишу у своїх художніх творах. Звичайно, треба сказати, що схвалювати окремі жорстокості не слід, хоча ще не відомо хто їх здійснював, адже є чимало реальних доказів, що імперські репресивні органи вміли перекладати свої злочинні дії на інших, на своїх непоступливих противників. Воїни повстанської армії просили і попереджали учителів московської мови не калічити їхніх дітей, що ж тут такого не коректного, навпаки, це висока толерантність представників великого українського народу. І хто прислуховувався і якимось педагогічно відносився до місцевих дітей, той не терпів утисків від повстанців. А як же інакше, нація захищала своє майбутнє, а крім того, треба враховувати, що воїни повстанської армії усвідомлювали свою неминучу поразку, адже було нерівне протистояння. Чи не заслуговують на повагу представники українського народу, які свідомо йшли у небуття, давали приклад для боротьби наступним поколінням, думаючи при цьому про майбутнє своєї нації, її високі ідеали.

А ось стосовно факту, що вони захищали українців від німців, поляків і комуністів, то кожен, в тому числі і Ви, переконалися на власній долі. Воїни тут діяли напрочуд вірно, що видно навіть з Вашого листа: німці завоювали нашу землю, вбивали людей і забирали їх в рабство; поляки століттям володіли українськими землями, ліквідовували християнську релігію. Про те, що поляки тримали українців в рабстві, називали їх «бидлом» Ви особисто переконалися в Лозні та Вишенці, де половина села – польське населення, терпіли від них зневагу. У свою чергу більшовики діяли набагато жорсткіше: вислали на Соловки Вашого працюючого діда і його там вбили; Вашу бабусю з корінням вирвали з місця її предків і, як непотріб, викинули на чужину; їхній син, а Ваш

батько, врятувався втечею від влади, іншого їхнього сина з'їли голодні люди, доведені голодомором до тваринного інстинкту, їхня єдина дочка померла з голоду; Ваша мама з немовлям на руках, тобто з Вашою світлістю, позбавлена житла і харчів, поневірялась по-під тинами.

Це тільки історія однієї, Вам досконало відомої, родини, а скільки їх таких обездолених, скільки засланих на Соловки і Колиму, адже там всі українці, там повсюди нові дороги встелені їхніми кістками. Невже люди, які повстали проти нелюдської наруги над собою подібними, заслуговують ганьби, як до цього вдаються теперішні комуністи та їхні прихильники? Я вважаю, що подібне робити соромно, за таке нас ніхто у світі не буде поважати, а головне, сакральне тіло тих, хто ганьбить свій рід, свій народ і свою націю, буде зневажатись у Всесвіті.

Так, я з Вами погоджуюсь, що в нашій нації квітне підлабузництво, продажність та низькопоклонство, але це результат багатьох століть рабства у тих же поляків і росіян, а що робили з українськими селянами турки і татари. Саме на півдні, на вашій милій серцю Савранщині, ще до поляків турки знищували села: чоловіків вирізували, жінок насильно запліднювали, а малих дітей забирали у війська яничарів. З давнини в українців закладався страх і низькопоклонство перед завойовниками, щоб вижити, а це із роду в рід передавало ті негативні риси, які ми тепер бачимо на власні очі і терпимо від них. – Чи не в цьому причина, що ми не любимо своєї нації і її культури, рідного роду, власної держави, втратили національну гордість, стоячи на колінах, радіючи зверхньою прихильністю інших народів і націй?.

Адже ні один москаль не стерпить довго, коли його назвуть «кацап», не говорячи про гонорових поляків, а українець терпить прізвисько «хохол» і все це ми визнаємо як дань. Ми навіть намагаємося себе переконати у вірності своєї низькості, що видно із Вашого листа: «Хохли, як нас скрізь називають, більш скупі, не дуже щирі». Така однозначна думка про свій народ не збігається не тільки із спогадами більшості народів світу, але й тих же москалів чи інших народів московської імперії. І на це є свої причини.

Перше, не варто робити такий висновок з погляду на людей, що бредуть колимським трактом, адже вони відірвані від дому, у них зламана воля, у них відібрано все, чим може володіти вільна людина, але, як всякий живий організм, існує устремління до виживання. Наш народ таким зробила його історія та важка доля.

Друге, кожна нація має свої особливості і сприймає як власну етнічну данину, адже ні один німець не каже, що вони скупі, коли, приходячи до будь-кого в гості, в тому числі і до своїх батьків, приносять власну їду і випивку, або сплячують за спожите. – Чи є подібне в українців? Ні, немає і ніколи не було. Про щирість москалів, як українців, у світі ніхто не згадує, їх вихваляють тільки самі українці, прихоплюючи з собою подарунки, коли збиралися до них в Москву чи в інші місця, коли в радянські часи йшли на поклін до білокамінної. Це ми проходили в недалекому минулому, коли все у москалів випрошували, навіть свого хліба і м'яса, яке їм надіслали, плазуючи на колінах.

Спочатку Ви пишете, що українці скупі і тут же стверджуєте протилежну думку «Щодо того, що до українців там відносяться погано – неправда». Ви стверджуєте, що «В нашій нації є низькопоклонство, підлабузництво..». У тих українців, які ще не втратили рабської неволі, можна запитати, невже це не підлабузництво, коли тебе називають зневажливим словом, – поляки «бидло», москалі «хохол» чи «український націоналіст», – а ми приймаємо це як тавро, як невинну меншовартість, навіть як похвалу. І далі, Ви навіть пишаєтесь, що «нас поважали за те, що не лінувались, вели здоровий образ життя», а про таку українську рису знають не тільки на Колімі чи в Сибірських рудниках, але й в усьому цивілізованому світі.

Царі московської імперії, яких величали «московські бояри» Радянського Союзу, гнали народи національних меншин, як говорив вождь «нацменів» у ті ж землі – кого силою, а кого нуждою, підганяючи голодом і холодом. Моя мама в колгоспі нічого не заробляла і коли я був студентом, то їздив до Казахстану на заробітки зерна, привіз додому сім центнерів пшениці. Ви також, щоб навчати у вузі своїх дітей, здається добровільно їхали на

Колиму заробляти гроші. Мов би все добре, але чому у своїй країні, де землі значно родючіші ніж на Колімі і в Казахстані, ми не можемо заробити собі на хліб і навчання? Імперські конвоїри гнали воїнів УПА на Коліму, мене та Вас нужда підганяла їхати на заробітки куска хліба, а тому всі українці були в одному човні і пливли життєвою дорогою за чужою волею. Враховуючи такий стан, я не думаю, Євгенія Михайлівна, що у Вас є хоча б крихта наміру підтримувати Колимсько-Соловківського човна московської імперії, в якому б Ваші славні дочки Галя і Тамара, пройшли б скорбний шлях їхньої мами, бабусі, прабабусі і всієї працелюбної родини Кузьменків.

Більшість українців здатні підтримати Ваше схвильоване нерозуміння: «Не знаю, для чого роздувають зараз ворожнечу?!». Але ж дуже потужно ворожнеча линула найбільше з вашого, тепер рідного міста. Саме у вашому чистому Сєверодонецьку пролунали у 2005 р. брудні рішення про створення Південно-Східної республіки, що тхне сепаратизмом. Ідейними поборниками були регіональні московські діячі Є. Кушнар'ов і Б. Колесніков, які думали про українців як про «хохлів» і відносяться до них так, як до Вас в Лозні та Вишенці поляки. Не з космічних просторів, а з вашого охайного і спортивного міста пролунали заклики мовного характеру і взагалі принизливого ставлення до українства, як до «хохлів» і «бидла».

Так, у нашій історії багато чого коїться дивовижного. Скажімо, – чому Ющенко нагородив провідника української повстанської армії Романа Шухевича вищою нагородою української держави?, – запитуєте Ви мене з недовірою до такого дійства. Я дав Вам позитивну відповідь, це наші герої.

– Натомість мені зовсім не зрозуміло, – запитую уже я у влади, – за які заслуги той же Ющенко нагородив Б. Колеснікова вищою нагородою країни? – Більше того, – нагадаю Вам ще про одного героя, – народ постійно чує в парламенті, на телебаченні і радіо повчальні промови та вірші про минуле поета – комуніста Б. Олійника, який також став героєм України. Той глава держави не знає історії країни, якою керував, а підписував те, що йому

підсувало промосковське оточення. Причини протилежного оцінювання заслуг кожного перед українським народом мають єдиний висновок, який свідчить про духовне нездужання нації і хворобливий стан керівників нашої незалежної держави, яких утримує в обіймах імперське мислення і вони віддають дань вихованню часів комуністичного минулого.

Вам же належало б знати, що командир УПА Р. Шухевич та повстанці УПА захищали український народ від німців, поляків і росіян, а тому за всіма людськими канонами заслуговує на похвалу і справедливо одержують нагороди. Що ж стосується Колесникова, то він намагався розвалити ще не сформовану державу, розкрадав національне добро і зневажав українців, а тому за всіма правовими нормами заслуговує ганьби від народу, але президент вручає йому найвищу нагороду. Заслуги ж Б. Олійника перед українським народом, – як відомо всьому народу, – уже ввійшли в історію: зрадив Горбачова за те, що той допоміг розвалити Радянський Союз і Україна одержала незалежність; він, як український парламентарій в тодішньому Союзі, голосував проти надання українському народові незалежності від московської імперії.

– Якщо задатися ціллю і відповісти на запитання, – чому чимало українців не люблять своєї нації, своєї батьківщини і держави, національної мови і культури, то це, – скажу я Вам довірливо, – окрема тема. Вона мене турбує, як кожного українця і про неї я розповідав Миколі Васильовичу Петренку, якого ви поважали та довіряли його думці. І ось я Вам навожу такий приклад.

Коли в одній із своїх праць я написав, що не аналітично викладали нам у школі історію, то Микола Васильович, тодішній Ваш директор, а мій учитель історії написав «Не є секретом, що виношувалась ідея формування «великого радянського народу» на базі невеликого московського народу, всі ж інші народи повинні були асимілюватись або зникнути. Тому програма не передбачала вивчення історії України, ... Видатні українські історики ... не були в пошані, їх вважали «буржуазними націоналістами», а їхні твори

«перекручували» в національному питанні».¹⁵³ Це говорила людина, яка пройшла шлях у партизанському загоні під час війни на Вінниччині, мав великий педагогічний досвід і чималий стаж партійного функціонера.

Щоб підтвердити вірність думки свого учителя, я дозволю собі звернутися до першоджерел історії, навести слова твору Карамзіна «История государства российского» і багато чого стане зрозумілим. Першоджерела української історії дадуть відповідь на запитання: які ми були в давнину і що з нами сталося тепер. Це-жах!

Ось декілька прикладів із історичних пасквілів письменника-історика Миколи Карамзіна: «В договоре Олега с греками в 911 году упоминается уже о великих боярах русских: сие достоинство, знак воинской славы, конечно, не варягами было введено в России, ибо оно есть древнее славянское», ... «В России, до введения христианской веры первую степень между идолами занимал Перун, бог молнии... Кумир его стоял в Киеве на холме, вне двора Владимирова...»,¹⁵⁴ «Сия часть нынешней с.-петербургской, эстляндской, новгородской и псковской губерний была названа тога Русью, по имени князей варяго-русских.», «Через два года, по кончине Синуса и Трувера (862-879 гг.), старший брат, присоединив области их к своему княжеству, основал монархию российскую».¹⁵⁵

Кожному, хто має вищу освіту, відомо, що у IX ст. ніяких згадувань не було про «боярах русских», «князей варяго-русских», «монархию российскую». Князь Олег же водив війська на Константинополь не з боярами російськими, а боярами українськими, які представляли не російську монархію, якої ще й в споміні не було, а Київську Русь, яка протягнулась з північних Естляндських до південних Чорноморських земель, з Західної Двіни на схід аж до Ярославських земель і Нижнього Новгорода. Методично втлумачували кожному поколінню українців і москалів,

¹⁵³ М. Петренко Епоха нашого покоління. Ж. Вісник аграрної науки. №7, 2006

¹⁵⁴ Кармазин Н.М. Предания веков. Изд. «Правда», М., 1988, - С. 55

¹⁵⁵ Кармазин Н.М. Предания веков. Изд. «Правда», М., 1988, - С. 66

що споконвіків ніякої Русі, а тим більше Київської, не було і не могло бути, а було Московське царство і москалі.

Отож, не шукаймо ворогів серед інших народів та сусідніх держав, а погляньмо на себе, у свою глибинну духовність і культуру, зрімо в корінь власного життя, як вчить Сковорода. Кожного із нас уже виховали такими, якими ми є і на це витрачали сили чужинські ідеологи та історики, посилювала московська імперська влада царизму і комунізму. Дороги багатьох поколінь українців пролягали через польське приниження і глузування, московські каземати ГУЛАГів, Колими і Соловків, хто менше, а хто більше, але всі були зламані, багато фізично, але найбільше духовно.

Нащадки зламаних і переламаних поколінь, частинкою яких являємося ми з вами, – це покоління втраченого не тільки дитинства, але й життя. Про жертви наших прадідів, дідів і батьків та скалічене дитинство їхніх нащадків, тобто нас з вами, історія ще не написана, за її страхітливі матеріали, які сховані у державних схронах, зараз іде жорстока боротьба. Нас і тепер продовжують шантажувати ті, хто сповідує повернення до колишньої московської імперії: то запровадженням московської мови, мов би хтось забороняє нею користуватися, то розподілом України на декілька окремих держав і приєднанням їх знову до північного сусіда та багато іншого. На теперішні діяння нащадків у здобутті свободи придивляються з небуття без вини винуваті наші батьки, діди і прадіди.

Після багатьох століть перебування рабами у поляків та москалів, українська нація духовно хвора і потребує довготривалого лікування. Не треба соромитися, що ми вимушені жити так, як не живе ні одна нація чи народ: авантюризм, незгідливість, агресивність, розбрат, взаємонищення, доносів, зрадництва, ненависті до власного коріння й роду, недовіра один до одного, невизнання влади своєї, а тільки чужої і інше. Немає сумніву, що прийде час і українці стануть сміливішими і гордовитішими, знімуть із власної долі важке каміння.

Після помаранчевого піднесення українського народу, минали буремні роки, як спроба вивільнитись від фізичного і духовного рабства. Прошло п'ятдесят п'ять років, як Женя назавжди залишила українське Поділля – батьківське село Дубинове та Вишеньку і Лозну, де розпочинала вчителювати у молоді роки. В останні роки її весь час не дає спокою розмова, в якій від свого дідуса Прокопа, почула у вісні безліч запитань, на багато з яких у Жені немає відповіді. Вона намагається, де є певні умови і відповідні співбесідники, ставити питання, щоб якось переконатися у їхній правдивості чи неправдивості. Сон він і є сон, як багатьма вважається, що проходить як туман і не здійснюється, як нереальна матеріальна сутність. Мабуть ще невідомо чи справедлива така думка.

Початок ХХІ століття, столиця України Київ, за гостинним столом сучасної модерної кухні сидять двоє похилого віку людей – колишня вчителька математики і її учень з глухого села на Поділлі.

– Скажи мені, як ти дивишся на те, що президент нагородив Шухевича найвищою нагородою країни? – це ж командир бандерівців, які вбивали наших людей, – запитала вчителька свого учня.

– Нормально, – відповів учень, щоб не вдаватися в глибину пояснення. – Вони вбивали дівчаток, з яким я навчалась в учительському інституті, які були направлені у Західні області для навчання дітей російської і української мов, – з сумом сказала вчителька.

– Так, це прикро і такому варварству немає оправдань, але є пояснення, бо воїни української повстанської армії захищали свій народ одночасно від німців, поляків і росіян, могли допускати помилки, – відповів учень. – Тому, щоб відповідь моя була конкретною, – продовжував він, дивлячись на учительку, – я підтримую і президента, і воїнів повстанської армії, які заслужили почесей, яких ми їм ще не віддали.

Після однозначної відповіді учня стосовно його ставлення до воїнів УПА, що боролись проти окупантів, вчителька кинула на учня погляд, якого не можна повторити, але не можна й забути:

неймовірна туга і біль, втрата надій і ідеалів, втрата минулого і відсутність майбутнього. Щоб продовжити розпочату мирну бесіду і спогади хоча б про минуле, її вираз обличчя вимагав пояснення висловлених думок.

– Не дивуйтесь, адже математична логіка, як вам відомо, підказує, що всякий супротив, особливо повстання, проти іноземних загарбників – справа законна і є першим обов'язком всього народу і кожного громадянина, – продовжував учень, звертаючись до учительки, для підтвердження своєї правоти. Здавалося, що відповідь і подібна гіпотеза пояснення правових основ героїчних подій українського народу, нанесла колишній учительці математики обіду і навіть образу. Вона ніяк не могла зрозуміти, що її учень, якого ще з тих далеких часів історики переконували про наявність непохитної дружби з російським народом, ставить поряд і німців, і поляків, і москалів.

З відповіді учня учителька мабуть побачила між ними прірву, яка застала її не звернути більше ніякої уваги на чималу стопку наукової, політичної і художньої літератури її учня, яку він приготував, щоб показати, прокоментувати і, нарешті, прозвітувати про свою роботу за більше як півстолітню працю. На все це вчителька уже не звертала жодної уваги, натомість промовила досить цікаві речі, які віддавали колишнім тоталітарним режимом.

– Ми з тобою по різному бачимо останні 17 років, – сказала вчителька, дивлячись у вікно, – взагалі ми з тобою в багатьох питаннях стоїмо на різних барикадах, – продовжила вона.

– Скільки можна говорити про голодомор?, – різко запитала вона, – я що підніму свого дядька, тітку чи діда?

– Треба думати про теперішні справи, – невгамовно продовжувала вона, – мов би виступаючи на партійних зборах.

– Подивись на теперішню молодь, чи хоче хтось працювати? – запитуючи гарячкувала учителька, – звідки взялися мільярдери, хто запровадив трасти, де ділися майже всі цукрові заводи на твоїй Вінниччині?

– Коли вести мову про теперішні справи, – промовив учень, – то вони творяться нащадками тих селян і міщан, що залишили

більшовики після репресій. Коли українці потерпіли поразку в Революції 1917-1921 рр. більшовики всіх українських патріотів, працюючих селян і міщан знищували голодом, засланням на Соловки, Колиму та до Сибіру або садили за ґрати, де вони гинули. В результаті після голодних 1932-1933 років в селах залишились бідняки і голота, наймити і дрібнота, яку більшовики не морили голодом, їм допомагали виживати. Саме цю масу людності більшовики колективно використовували для виконання фізичних робіт бригадним методом. Керівництво ними доручалось місцевим активістам, що допомагали творити голод, які були тими ж бідняками, але любили занадто прислужувати колонізаторам. Українці одержали незалежність і нащадки тих селян та міщан, що залишились після нищівних репресій ось уже два десятиліття управляють державою, визначають своє відношення до голодомору-геноциду, визначають відношення з Московією, що творила рабство в Україні. – Як ви оцінюєте результат їх роботи? – запитав учень, – але вчителька промовчала.

– Стосовно бандерівців, то я скажу ось що, – патетично сказала вчителька, – не треба думати, що їм погано жилося на Колимі після відбуття строку покарання. Наприклад, в райцентрі колишній засуджений бандерівець працював директором універмагу і уже в ті 80-ті роки був мільйонером, всі вони там пристосувались і їм було добре. Не поверталися на свою батьківщину ті, хто боявся своїх односельців, бо знущалися над ними. – Коли я дивлюся кінофільми про форсування Дніпра чи інші битви, то завжди плачу – продовжила колишній заступник секретаря парторганізації Лознянської середньої школи, – хіба можна зрівняти отих солдат з бандерівцями, які сиділи в схронах?

– Що ж стосується мого батька, який також не повернувся у своє село, – продовжувала його дочка, – то він нічого не боявся, але не бажав повертатися в колгосп від якого спасався втечею, а крім того, на Сході він здобув освіту, одержав добру роботу. Мій батько воював з німцями за свою батьківщину.

– Кожен українець з часом усвідомить, якщо це йому ще не вдалося, що воїни Української повстанської армії воювали за те,

щоб працюючі селяни не спасались втечею з своїх осель, щоб їх не висилили на північні простори Московії, щоб не творити штучного голодомору, а краще сказати геноциду, змушуючи українців й надалі перебувати в колонізаційному ярмі більшовиків. Ваш дід Прокіп, якого вислали на Соловки, за провиною більшовиків повністю прирівнюється до бандерівців, яких вислали на Колиму, ви їх бачили і звинувачуєте.

– Чи не вбачаєте ви рівності між вашим батьком Михайлом, який втік зі свого села до мами, яку вислали більшовики і ніяк не бажає повертатись назад, здобувши освіту і мав гарну роботу на новому місці проживання, з одним із бандерівців, а це воїн УПА, якого вислали більшовики на Колиму, де він також привчився жити, мав достаток і належну роботу, не бажав повертатись на свою малу батьківщину. Це працелюбні і розумні люди, повсюди вміли себе проявити у добрі, але вони були українцями, відстоювали інтереси своєї нації і москалі їх принижували.

– Як тут бути? – ви й свого дідуся та батька також звинувачуєте, як і бандерівців серед яких ви проживали на Колімі.

– Я залишаюсь при своїй думці, – сказала твердо вчителька, – голодовка відбувалась із-за посухи, всі біди творили місцеві жителі, бандерівці вбивали наших людей і їх не слід шанувати та ще й нагороджувати.

– Місцеві жителі українських сіл є творіння вікових років колонізації, коли розумних, працюючих та інтелектуальних людей зменшувалось, а залишались такі, що творили біду: доносили один на іншого, протистояли один одному, ніколи не було єдності, всі старались служити тому чи іншому колонізатору. Якщо з'являвся працюючий селянин, який любив свій краї і творив добро, то його, як вашого дідуся Прокопа, разом з нащадками знищували. Це українська реальність: хто гарно працював, як ваш дідусь, хто любив і захищав свою батьківщину, як воїни УПА, москалі знищували.

– Не розумію чому ти згущаєш фарби?, – запитала співбесідниця, – закидаєш мені, що ми з мамою тинялися по-під тинами, коли у нас все забрали. Ні, ми з мамою пішли до її батьків,

які мали великий будинок, а нам відвели у їхньому дворі невеличкий будиночок з двох кімнат і ми там жили.

– Досить про це, – владно сказала вона, – у мене навіть голова розболілась.

– Що твориться тепер у вашому Сєвєродонецьку, чи правда, що народ бажає якоїсь автономії, проявляючи сепаратизм, тобто відокремлення?

– Наш Сєвєродонецьк зараз на слуху, – продовжувала вона, незважаючи на головну біль, – але я не розумію, звідкіль ви взяли, що там стояло питання про сепаратизм? – Ми там були і такого не чули, – якось не впевнено сказала вона, – а коли хто сказав про автономію, – то і що? – Адже США – це 40 штатів, а в Німеччині, теж федеральний устрій, – закінчила свій історичний довідник вчителька. – За Сєвєродонецьк я дуже ображена, – підсумувала сумно вчителька, – ні від кого не чула думки, щоб Східну Україну приєднати до Росії.

– Навіщо все це робиться, кому це потрібно?, – запитала вона, здається у себе.

– Все це потрібно Москві, але, дійсно, не Східна Україна, а вся Україна, використовуючи різноманітні методи автономії та федерації, бо Петро I навчав північних людей Московського царства «Без Украины нет России».

– Дійсно, нашому народу прийшлося за багато століть чимало пережити лиха і війн, – констатувала вчителька, – нас пригнічували і татари, і турки, і поляки, і росіяни, так чому ж ми тепер добровільно премося в пащу Америки? Я колись дуже любила восени і весною ходити в ліс на дорогу, що веде до Чернятина. Там є великий валун, на якому я сиділа, гріючись на сонці. Одного разу я побачила як жаба з криком відчаю сама йшла в пащу вужа. Отака зараз у нас, коли хочемо знову до когось потрапити в рабські обійми.

– Ви, як і більшість людей Московії, чомусь не люблять США. Українці, навпаки, мабуть розуміють, що їхня Русь-Україна, на превеликий жаль, століттями перебувала у колонії сусідніх країн, а тому захисту від сусідів, допоки Україна ще не зміцніла, не

буде одержано. Європейські країни також тільки співчують, але не допомагають, а тому прихильність і тісна співпраця з такими країнами як США і Англія для українців є винятково важливою справою. З усього видно, що у вас, на жаль, така прихильність не проглядається.

– Ви зациклилися на мові, – продовжувала вона, – а у нас на Сході в селах розмовляють тільки українською, вдома ми розмовляємо на своїй рідній мові, в місті хто як і на російській, і українській. Але ж ні одного напису над офісами, магазинами, офіційними державними установами і інше немає ні на українській, ні російській мовах, а все англійська, німецька, турецька і інші мови.

– Трохи не так, за радянських часів в містах розмовляли і писали виключно московською мовою, написи над магазинами та офісами московська мова. Тепер в містах розмова українська і московська, офіційні документи майже всі українська мова, а назви вулиць, на офісах та різноманітних закладах – українська і англійська. Українці і їхня держава офіційно повертаються до європейського життя.

– Треба жити дружно з усіма сусідами, взаємовигідно торгувати, поважати один одного, але однак, це не всім подобається, у когось душа не лежить до миру і поваг – з бойовим сумом закінчила вона бесіду.

– Так, ви вважаєте, що треба жити дружно з сусідами, звичайно маєте на увазі Московію, але я уже говорив про складність відносин з таким сусідом у якого українці перебували в рабстві 350 років, бо поваги москалів до українців не було і ніколи не буде.

Після важкої розмови вчительку уже нічого не цікавило, ні однієї праці гостя не взяла навіть в руки, а далі вони якимось непомітно перейшли на розмову про якість харчів і напоїв. Через пару годин учень провів вчительку на вокзал і вона поїхала до Сєверодонецька. Чи доведеться зустрітись, чи ні, але згадування про минуле, яке залишиться на папері, можливо когось наведе на роздуми про Лозну, його людей і тих, хто там побував, а найбільше

про винятково складну і небезпечну Епоху та її риси, в якій ми жили.

– Людина піддається всім вітрам і негодам, коли немає міцного національного духовного баласту переконань, – прийшла до учня думка. – Він і не може іншим бути, – подумав учень, – адже за життя однієї людини сталося так, що її діда насильно відправили на Соловки Московії і там порішили, а у зрілому віці економічна політика застала онуку поїхати в некрраще місце – на Колиму, щоб заробити гроші на прожиття собі і навчання дітей.

– Дорога наблизить нас до щастя, – продовжували насуватися на нього не дуже веселі роздуми, – через глибокі знання людей і тверезе судження про події, в яких проходить їхнє життя, подумав учень на закінчення зустрічі з учителькою, дивлячись услід потягу, який ніс її на Луганщину, назавжди відділяючи її від своєї малої батьківщини на берегах Південного Бугу.

– Кожен з нас мабуть залишився зі своїм переконанням, – мовби виправдовував учень учительку, – адже вона з дитинства йшла життєвою дорогою, долаючи брудні калюжі і глибокі ритвини, лише зрідка раділа чистим помислам, ясному небу. На її прикладі кожен може переконатися, що коли людина потрапляє у відповідні умови проживання, наприклад колоніальні, то у неї залишаються назавжди шрами не тільки на фізичному, але й духовному тілі, здебільшого назавжди. Не важко зрозуміти, яку духовність приніс український народ у свою незалежну батьківщину, перебуваючи три з половиною століття у Московській колонізації.

2.9. Яскрава постать краю дитинства

Дорогою до свого села Лозна через село Воронівці постійно згадує відомих його жителів – фельдшера Протор'єва (селяни звали – Проторей), мельника Плотицю, інших, а також сучасного М.Н. Дороша, – педагога, історика, поета, краєзнавця. На кожного з них Вищі сили поклали певну роботу: перший готував хліб для селян у млині; другий вміло їх лікував; третій зміцнює духовність народу після рабства віків та відновлює історію свого краю.

Ознайомившись з чисельними працями М. Н. Дороша, кожен знайде основні напрями його творчості – любов до свого краю, Поділля і всієї України, рідної мови; вивчення і відновлення духовного багатства українського народу; дослідження історичної спадщини, відновлення реальної історії свого краю та України; возвеличення української мови, культури та освіти.

Своїм землякам пропоную, що коли бажаєте довідатись більше про свій край, то читайте історика і поета М. Дороша. Колишні і теперішні жителі Уланівщини, читаючи його твори, довідаються про своє село і жителів, історію, деякі звичаї. Я проживаю у далині від свого краю дитинства, але коли читаю твори М. Дороша, зокрема «Свічадо рідної землі», то згадую багато доброго і красивого про минуле, порівнюючи із сьогоденням, роблю втішні та невтішні висновки. Читаючи твори М. Дороша, у ці складні часи нової епохи, що настала з глобальною зміною клімату, і натиском вірусів, хочеться допомогти, підказати щось краще своїм землякам.

Його творчість має не тільки історичне та навчальне значення, але й практичне, особливо для сьогодення. Минає три десятиліття незалежності нашої держави, але точиться вперта битва за українську мову проти представників п'ятої колони. Крім того, в містах повсюди чується московська мова, на жаль вона використовується в багатьох сім'ях, в деяких школах учні і вчителі на уроках розмовляють українською мовою, а на перервах повсюди московська. – Чи не варто було б вчителям використати поезію М. Дороша на уроках, щоб учні з дитинства привчались любити свою мову? Переконаний, що учень, вивчивши на пам'ять вірш «Мово рідна», ніколи не зрадив би її:

Мово рідна! Ти – вода у спеку,
Без якої по життю не йти,
Рідна мово! Українська мово,
Ми з колін до тебе піднялись.

У цьому сенсі поезія М. Дороша, де проявляється глибока любов до України і рідного слова, має знайти належне місце в шкільних програмах якщо не всього Поділля, то хоча б

Хмільницького району, особливо Уланівської громади. Подібне виховання в любові до української мови може стати прикладом для всієї України, бо це надзвичайно важлива проблема, яка, за моїми дослідженнями, буде супроводжувати наш народ ще не одне десятиліття..

Відновлюючи історію свого села, свого краю автор допомагає відновити українську історію в цілому. Мені прийшлося вести мову в центральній Історичній бібліотеці Києва про існуючі дослідження мого земляка М. Дороша і одержав відповідь від працівників бібліотеки, що у них є праці цього історика, які користуються попитом. Не даремно дослідження М.Н. Дороша стали доказом того, що битва 1362 р. русько-литовських військ з татарами відбулася на берегах річки Снивода (Синя Вода) на українському Поділлі. Не хто інший, а М.Н. Дорош розшукав військові спорядження – залізні «белти», наверх рогатини, поржавілий наконечник чотирьохгранного списа, на вершню піки, уламки меча, залізні наконечники стріли. Чимало новин історик відкрив у місті Хмільнику і всьому районі.

Мабуть у нашому краї і в цілому на Поділлі важко знайти другого історичного розвідника, який написав вірші і дослідив багато елементів історії майже кожного села теперішньої Української громади. Великої уваги приділяє автор всьому Хмільницькому району, яки тепер значно розширився з багатьох проблем, особливо історичної давнини та голодомор 1932-1933 роки. У творах «Чорні покоси», «Зламани колоски» історик подає величезні смерті дітей і дорослих у кожному селі Уланівщини, характеризуючи причини – заздалегідь передбачене знищення українців москалями. Всі жителі сіль Уланівщини вдячні за дослідження вбивств їхніх предків у ті страшні роки. Такі дослідження для всіх сіл може здійснювати людина, яка дійсно любить свій край і свою Україну, про що у творі «Україно моя» поет і написав:

Україно моя, густо скроплена потом і кров'ю,
Україно моя, у сльозах і риданнях віків.
Я – краплина твоя, із синівською лину любов'ю,
На колінах стою перед пам'яттю славних дідів.

Серед оберегів у своїй творчості – Україна, мова, родина, рідна хата, вишита сорочка й рушник, величезна теплота до своєї родини і села. Своему синові поет радить однозначно у житті «Не зрадь ніколи неньку Україну», а селянам пропонується в усі віки шанувати і оберігати своє село:

Сельчани, завжди бережим, поважаймо,
Воронівці наші, як рідних батьків,
В любові, надії і вірі єднаймо,
І нині, і прісно, й навіки віків!

Подільський край, де розташоване село Воронівці, що є складовою Уланівської громади, 750 років (1240-1991 рр.) перебував в рабській колонізації ряду сусідніх країн, які, особливо Московське царство, різноманітними методами не дозволяло відомим українцям вільно почувати себе на своїй батьківщині. Всіх відомих українців, письменників, поетів, вчених, істориків і політиків, замовчували, принижували, забирали до Московії, а хто проявляв національну гордість висилали до Сибіру, заточували в табори, багатьох вбивали. Враховуючи рабське минуле, М. Дорош у творі «Не треба нам Москви»? запитує у представників п'ятої колони:

Куди нас знову кличуть навіжені,
У пазурі колишньої Москви?

Настала епоха незалежності Русі-України і на арену виходять нащадки колись принижених українців серед яких в Уланівській громаді і всього Поділля є яскрава постать – Микола Никифорович Дорош. Жителі Воронівець і всієї Уланівської громади вправі пишатися особистістю своєї громади, брати приклад з його духовного життя і творчості, а влада громади може належним чином використовувати історичні дослідження та поезію у прийнятті рішень в сучасний і майбутній періоди. Визнання і використання творчості таких особистостей як М. Дорош на всіх рівнях суспільства, є важливим фактором на тернистому шляху зміцнення духовності українського народу після багатьох століть рабства.

4. Рецензії

4.1. Відповідь рецензенту.

Легше мати кілька власних книжок,
Аніж одну власну думку.

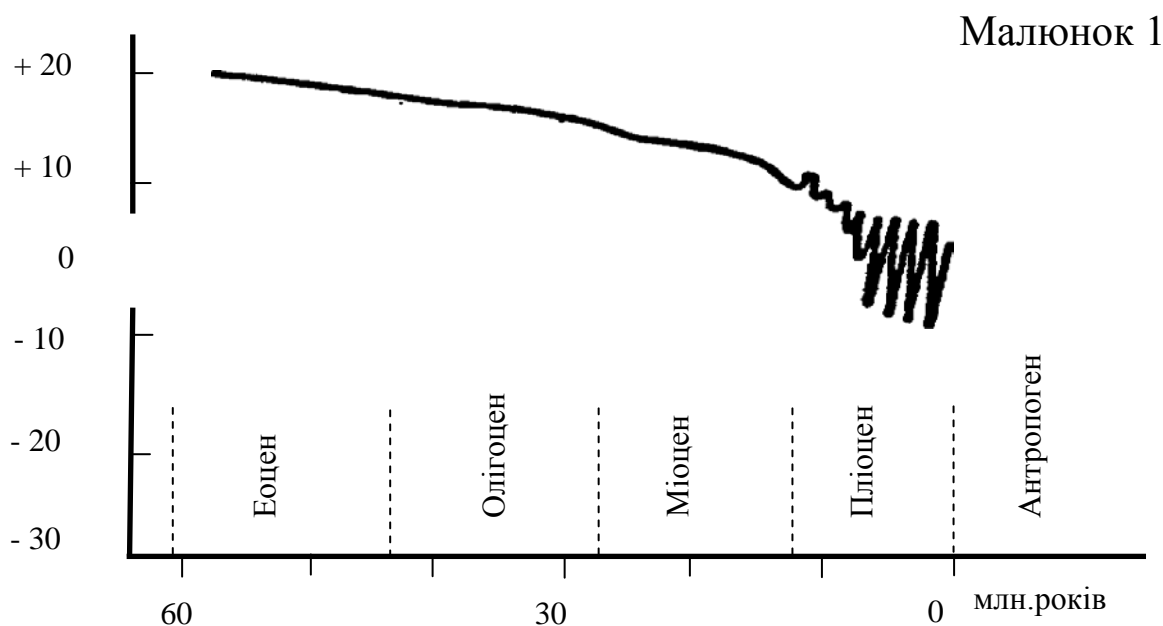
Єжи Лец

На наукову статтю «Перспективи кліматичних змін на планеті Земля», направлену академіку НАН України Я. С. Яцківу для друкування в журналі, рецензент, за його дорученням, дав наступну відповідь.

1. «Стаття академіка НААН написана зразка праць епохи Аристотеля. Тоді, мабуть, вона читалася б з цікавістю». Автор проти такого не заперечує.

2. Рецензент стверджує «Малюнки, що наведені, якісь незрозумілі. Я не бачив щоб до 2000 р. температура зменшувалась». Стверджую, що рецензент не відає про існування досліджень з цієї проблеми, які викладені у науковій літературі, зокрема:

а) для рецензента повідомляю, що дослідження з цієї проблематики провадились ще в середині ХХ ст., які викладені в науковій літературі¹⁵⁶ (малюнок 1).

Зміни середньорічної температури в Західній Європі за

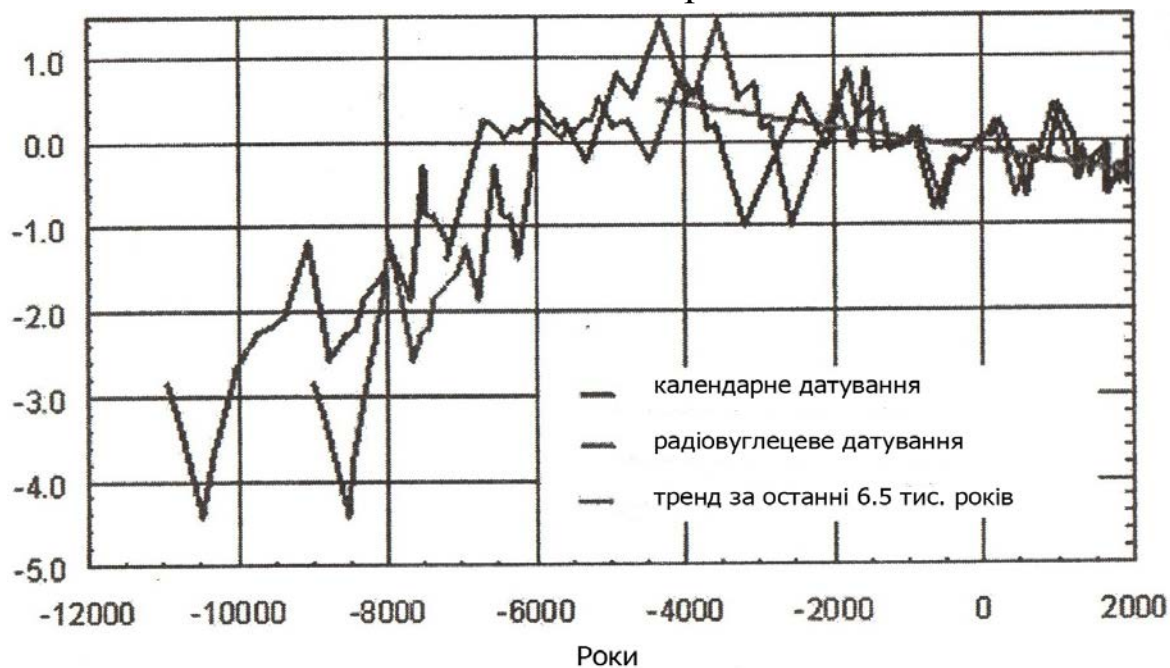
¹⁵⁶ Гаврилов В.П. Путешествие в прошлое Земли. –М.; Недра, 1976. –С 117 (За даними П. Вольдштедта).

останні 60 млн. років; горизонтальний масштаб антропогенного періоду, для зручності, збільшено у 10 разів.

б) більше того, схоже дослідження і побудовано графік (мал. №2) динаміки температур у 2010 р. проведено вченими НАН України¹⁵⁷.

Малюнок 2

Історія температури Північної півкулі в голоцені
за 12 тис. років

3. Рецензент повідомив академіку Я.С. Яцківу «Про вплив «температури» Галактики і Всесвіту на клімат Землі теж «цікава» ідея». Прикро, але рецензент, якому довіряє академік Яцків не відає, що у 2011 р. напрям у сторону зниження температури на планеті Земля підтверджено дослідженнями лауреатів Нобелівської премії з фізики 2011р., які доказують, що Всесвіт розширюється не рівномірно, як вважалося дотепер, а прискорено. Виходячи з таких тверджень Нобелівський комітет зробив висновок «якщо цей процес продовжуватиметься із все більшою швидкістю, Всесвіт завершить свій розвиток у вічних льодах»¹⁵⁸, але спочатку будуть охолоджуватись планети Сонячних систем, зокрема планети Земля.

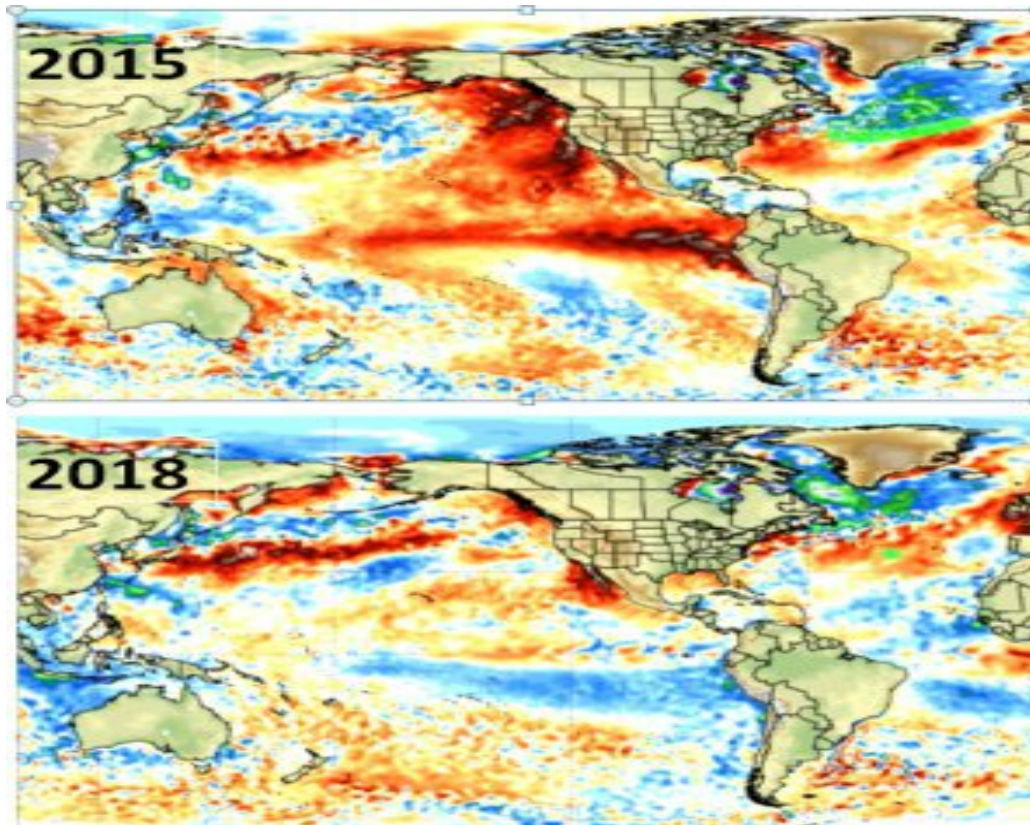
¹⁵⁷ Изменения земных систем в Восточной Европе. –К.; Фолиант, 2010. –С. 292.

¹⁵⁸ Відкриття прискореного розширення Всесвіту. Лауреати Нобелівської премії з фізики за 2011 рік.

4. Рецензент стверджує, що «Автор не дуже володіє сучасними даними та процесами в кліматичній системі Землі». З цим погодитись не можна, адже самому рецензенту не відомо про сучасні дослідження, зокрема, про наступні (додаток 3): <https://gazeta.ua/articles/world-life/poperedili-pro-rizik-mozhlivogo-globalnogo-poholodannya/849636>; попередження про ризик можливого глобального похолодання

Метеоролог зі світовим іменем Джо Бастарді на міжнародному заході, присвяченому глобальній зміні клімату WeatherBell зробив сенсаційну заяву: протягом останніх трьох років спостережень, Земля охолоджується. Крім того, за словами Бастарді в Антарктиді знову почав збільшуватись льодяний купол, зокрема в районі Південного полюсу, повідомляє Hronika.info.

Похолодання, цього разу, не залежить від збільшення вуглекислого газу в атмосфері. Науковець зазначає, що причина криється в природних температурних циклах планети. Як доказ, Бастарді привів графіки температурних змін, які у 2015-2018 рр. він особисто відслідковував. Вчений зазначає, що причина криється в природних температурних циклах планети Земля. Як доказ, Бастарді привів графіки температурних змін, які він відслідковував із 2015 по 2018 рік.

Окрім цього, багато експертів регулярно реєструють показники екстримально низької температури поруч із Гренландією та Антарктикою. Вчені висловили гіпотезу, що саме океанічні цикли визначають температурний режим планети. *Зараз кількість арктичного льоду б'є рекорди 2003 року. Якщо така тенденція продовжиться, то не виключено відновлення льоду, який розтанув за останні десять років.*

5. У результаті вище наведених тверджень «знаючого» рецензента прийнято рішення «ваша стаття не пройшла рецензування та відбору».

6. Для читачів вище наведеної моєї статті «**Перспективи кліматичних змін на планеті Земля**», повідомляю, що в ній розглядається два процеси кліматичних змін, що одночасно відбуваються:

перше, сучасні катастрофи на різних континентах нашої планети, яких раніше людство не бачило і які посилюються, а також зменшення води в ріках, озерах і криницях, є результатом змін в глибинах планети земля. Це об'єктивний природний процес і

до нього людство має вчитись пристосовуватись, але міжнародні організації цьому об'єктивному процесу майже не приділяють уваги;

друге, так зване «потепління», є наслідком парникового ефекту, що формує людина виробленими газами: руйнується озонова плівка, яка уже пропускає шкідливу для людини сонячну радіацію (12-16-19 мр/год); у повітрі навколо планети збільшується вміст вуглецю (CO₂); рослинний і тваринний світ потерпає від низьких нічних і високих денних температур. Це суб'єктивний процес, який людина зобов'язана долати, а не пристосовуватись до нього. Цьому суб'єктивному процесу міжнародні організації приділяють увагу, але чимало країн, відсторонюються від реальних дій щодо уникнення катастроф.

7. Читачі можуть зробити особисто висновок про відношення до наукових досліджень важливих проблем сучасності, але стає зрозумілим, що коли такі «рецензенти» будуть оцінювати наукові роботи, то українська наука спуститься ще нижче того низького рівня, до якого вона доведена.

академік НААН України
2018 р.

Б.Я. Панасюк

4.2. Ціна, її формування та економіка¹⁵⁹

Вразі дотримання постулату, що важлива економічна категорія ціни стосується усіх сфер життєдіяльності людини, то пропонована тематика щодо основ ціноутворення беззаперечно є важливою і потребує оцінки вчених, які володіють цією проблемою, складність якої кожен з нас відчуває щоденно. Нам уже відомо, що до рецензентів, членів редколегій вимагаються певні нормативи знання, а тому мені приходить подати деякі відомості про мої праці у цій сфері: До питання закупівельних цін на молоко в поліських колгоспах України. Збірник "Рентабельність сільськогосподарського виробництва і ціноутворення", 1968:

¹⁵⁹ Рецензія на монографію «Теоретико–методологічні та практичні основи ціноутворення» (Шпичак О.М., Боднар О. В., Шпичака О. О. К., 2017

Питання поліпшення зональних цін в Українській РСР. Збірник "Диференціація закупівельних цін і застосування інших економічних важелів колгоспів і радгоспів", 1971; кандидатська дисертація «Рентабельність виробництва молока і шляхи її підвищення», 1971р.; Закупочные цены и специализация. Ж. "Экономика сельского хозяйства", 1973, № 7. Для підтвердження власних думок і наукових висновків будуть посилення на власні праці.

Перш за все, в монографії справедливо подається не тільки розробка тематики ціноутворення, але й подаються відомості авторів, які приймали участь у дослідницькому процесі. Іноземні дослідники усім відомі, а що стосується вітчизняних, то можу підтвердити наступне. У монографії розмежовано методи ціноутворення у два періоди: перший – централізоване планове регулювання цін; другий – перехідний період до ринкової економіки. Працюючи в Міністерстві сільського господарства України і займаючись формуванням цін та забезпеченням відповідними преїскурантами усі сільськогосподарські підприємства можу підтвердити, що у перший період спеціалісти Міністерства співпрацювали з тематики ціноутворення з таким вченими в «Інституту аграрної економіки» – І.І. Лукінов, О.О. Сторожук, В.Н. Зимовець, В. Ю. Протасів, Л.В. Федорова, О.М. Шпичак. У другому періоді до них приєдналися З.П. Ніколаєва та Т.В. Ярославська, з якими мені доводилось працювати, інші вчені, можливо за деяким виключенням, особливо ті, що займалися бухгалтерським обліком, дописані до тематики ціноутворення помилково.

В монографії розглядається системний підхід щодо наукового вивчення основ ціноутворення у два найважливіші періоди держави Україна, але я зупинюсь на окремих найважливіших сторонах цієї проблеми, які, на моє переконання, є пріоритетними. Перш за все, я вважаю, що досить вдали напрямком є те, що вивчення основ ціноутворення ґрунтується на теорії фізіократів, якої дотримується

О.М. Шпичак¹⁶⁰, що відповідає науковій спадщині, А. Подолинського, В.І. Вернадського, М.Д. Руденка. Отже, в монографії автори чітко дотримуються теорії, що додана вартість створюється не працею, а це є результат природних процесів. Саме в цьому є прогрес наукової думки авторів монографії і поразка марксистів, а крім цього величезний захист аграрної сфери виробництва в цілому, сільського господарства, як складової АПК, а також конкретних товаровиробників – фермерів та одноосібних селянських господарств. У чому тут справа? В результаті енергії Сонця, нашої Сонячної системи та Всесвіту в листочках рослин відбувається фотосинтез в руль таті якого створюється додатковий продукт на планеті Земля, у кожній країні. Кожному відомо, що листочки у переважній кількості є на рослинах, крім лісів, що знаходяться у сільському господарстві. За моїми розрахунками в сільському господарстві створюється 90-95% додаткового продукту, а праця усіх сфер життєдіяльності використовується як мірило перерозподілу одержаного від природи нового продукту. У цьому процесі держава та ринок визначають куди більше і куди менше перерозподіляється додана вартість. В результаті добути абсолютна енергія, додатковий продукт, додаткова вартість в рільництві передається як відносна додана вартість в промисловість, будівництво, транспорт, культуру, оборону, науку, охорону здоров'я та інші галузі де виготовляються різноманітні речі і виконуються роботи. Історично складається так, що в сільському господарстві України, де створюється 90-95% додаткового продукту та абсолютної доданої вартості, залишається, як стверджують автори¹⁶¹, і це справедливо, до 15%, а тому сільська місцевість і селянство постійно позбавлені і матеріальних, і фінансових ресурсів. Як результат майже в усіх сільських місцевостях бракує коштів, матеріальних і трудових ресурсів для виробничого і соціального ефективного розвитку, що підтверджується занедбаним соціально-економічним станом

¹⁶⁰ Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення, (автори - Шпичака О. М., Боднар О. В., Шпичака О. О.), К. 2017,

¹⁶¹ Рецензована монографія. -С.327

українського аграрного сектору¹⁶². Основна причина, як справедливо доводять автори, це порушення диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію, що порушує еквівалентний обмін між сільським господарством і галузями, що його обслуговують¹⁶³.

Автори монографії науково доказують про важливість ефективного застосування цін як економічного регулятора через цінову трансформацію¹⁶⁴, коли: ціна використання праці робітника набуває форми заробітної плати; ціна кредиту є відсотковою ставкою банку за користування позикою; податки є ціною громадян за надання їм соціального захисту; ціна страхової послуги є ціною захисту майнових інтересів і т. д. Отже, ціна є важливим економічним регулятором усіх сфер життєдіяльності, але ефективність його застосування як була низькою у перші роки незалежності так і залишилась дотепер. В перші роки незалежності серед економічних регуляторів важливе місце відведено цінам і за моїми дослідженнями було виявлено¹⁶⁵, що у 1995 р. передбачалось посилити вплив держави на підтримку сільськогосподарського виробництва за рахунок забезпечення паритету обміну з промисловістю, але застосування виявилось невдалим і ефекту ніякого не дало, а тепер такої проблеми й не вирішують.

Науково глибоким є вивчення рівноваги попиту і пропозиції, де обґрунтовується, на підставі вчених минулого, здатність ринкової економіки досягти «загальної рівноваги». Вивчення закону рівноваги між можливостями природи і потребами людини для сільського господарства має виняткове значення, що пояснюється наступним. Розумова і фізична агресивна діяльність людини стосовно живої природи призвела до того, що на планеті Земля закон «рівновага між можливостями природи і зростаючими потребами людини» уже порушується, а це створює несприятливі умови для життєдіяльності самої людини. В сучасних умовах, руйнуючи структуру ґрунту, зменшуючи наявність гумусу в ньому

¹⁶² Панасюк Б.Я. Доповідь 26 липня 2015р. //Вісник аграрної науки № 12, 2015, -С. 70-76

¹⁶³ Рецензована монографія. -С.323

¹⁶⁴ Рецензована монографія. -С.48

¹⁶⁵ Панасюк Б. Прогнозування та регулювання розвитку економіки. Поліграфкнига, К., 1998, -С.105-106

людина позбавляє себе, як і усе людство харчів, яких уже недостатньо на планеті Земля, що призвело до збільшення голодних людей до мільярда. Сучасна площа землі, де може розвиватися рільництво, а це менше 10% земної поверхні нашої планети, за моїми розрахунками може одержати енергії для виробництва продукції, що здатна забезпечити харчами і інші потреби 7-8 млрд. людей планети¹⁶⁶. Крім того, при збільшенні населення планети, використовуючи одночасно придатну землю під будівництво, промисловість, шляхи і т. д., людство вимушено вдаватися до застосування хімії для зростання урожаїв, використання гемопродуктів та різних замінників.

Не випадково автори велику увагу приділяють необхідності економічної оцінки якості сільськогосподарської продукції, надаючи важливого значення як сировині так і готових продуктів для використання. Автори справедливо застерігають виробників, що не слід знижувати собівартість продукції за рахунок погіршення її якості, навіть подаючи відповідні формули для розрахунків ефективності¹⁶⁷. Розглядаючи кінцеву продукцію для споживання автори дуже справедливо відзначають, що «У нашій країні рівень якості продукції значною мірою залежить від моральних якостей людей»¹⁶⁸. Треба віддати належне авторам, що вони вперше таке заявили і, на мою думку, справедливо і своєчасно, бо більшість наших людей ще не позбулися 750-літнього рабського приниження, яке формувало негативні риси людини. Вихід з подібного становища може продовжуватися, за моїми дослідженнями, 3-4 покоління¹⁶⁹ і, якщо рахувати початок виходу 1991 рік, то залишилось ще приблизно 75 років. Незалежна Україна вийшла на перше місце за показником, коли смертність переважає народжуваність, а основні причини – стреси і неякісні харчі. Ось приклад, в Україні після 1991р. площі під цукровими буряками скоротилися у чотири рази, зменшено виробництво цукру, як наслідок, тепер в багатьох харчах споживаємо замінники

¹⁶⁶ Панасюк Б.Я. Клімат, економіка, людина. Вибрані твори, Т.9, «Аспект-Поліграф», Ніжин, 2015, –С. 120

¹⁶⁷ Редагована монографія. –С.309-310

¹⁶⁸ Рецензована монографія. -С.320

¹⁶⁹ Одне покоління – 25 років

солодощів, серед яких 80% синтетика, за кордон ми вивозимо зерно, а звідти різні вироби, у тому числі здебільшого неякісні молочні і м'ясні. У тісто для випічки хліба добавляються усі недоїдки та не продані зачерствілі хлібні вироби, а тому свіжі вироби через сутки - двоє покриваються цвіллю.

В монографії приділено увагу такому важливому на сьогодні питанню як формування ціни на землю сільськогосподарського призначення, де пропонується авторська методика різних варіантів визначення розміру ціни землі сільськогосподарського призначення в Україні. Важливим є те, що авторами пропонуються конкретні напрями стабілізації цінового механізму в сучасних умовах, зокрема це розробки із врегулювання економічно-організаційних неузгодженостей взаємовідносин у продовольчих ланцюгах, а особливо в умовах інфляційно-девальваційних процесів, підходи до нарощення доданої вартості всередині країни, заходи щодо вирішення економіко-організаційних проблем якості сільськогосподарської продукції та продовольства, пропозиції щодо вирішення проблем ціноутворення в контексті купівельної спроможності населення та інфляційних процесів.

З усього тексту проглядається, що праця призначена для широкого кола читачів, які знайдуть чимало відповідей на неоднозначні запитання. Тільки на основі поняття «попит і пропозиція» читач зрозуміє, що таке економіка і навіть, сутність такої спеціальності як «економіст»¹⁷⁰, бо це не статистик і не бухгалтер, а спеціаліст, який глибоко володіє всіма сферами економіки, що охоплює усю сферу виробництва, скажімо в сільському господарстві – це від селекції до збирання урожаю чи одержання тваринницької продукції, її зберігання, переробка і одержання кінцевої продукції для використання (пропозиція), а також фінансовий рівень споживачів продукції, потреба тих чи інших товарів, ціни на товари, мода і смак, ціни на конкурентні товари, товари-замінники (попит). Якщо усіма цими питаннями володіє спеціаліст, то він економіст. В монографії таке поняття детально простежується.

¹⁷⁰ Рецензована монографія. -С..5

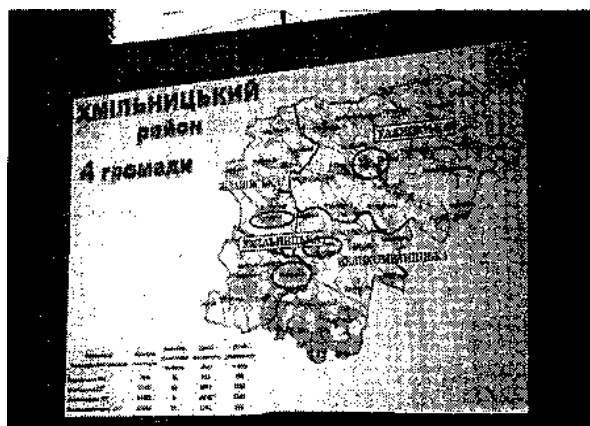
Крім значних позитивних наукових розробок, науково-історичних розвідок у монографії є ряд вузьких місць та недостатньо обґрунтованих трактувань. Не вдаючись до пояснень, в усьому тексті слід виключити термінологію «продукти харчування», замінивши на термін – харчі чи харчові продукти, можливо інше. Крім того, вважаю недоцільним було б наводити рекомендації Кейнса¹⁷¹ щодо експансіоністської фінансової політики (розширення державних витрат і зниження податків, фінансових витрат через займи у корпорацій і населення) і експансіоністську кредитно-грошову політику (розширення кількості грошей в обігу) в періоди криз. Причина у тому, що у нас уже криза, грошей в обігу занадто багато, справи ж погіршуються. Мабуть або рекомендації не вірні, або влада не вміє їх використовувати, що найбільш вірогідне.

В цілому треба відмітити, що в монографії Шпичака О.М., Боднар О.В., Шпичака О.О. «Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення» подається ряд фундаментальних розробок і тлумачень, розкрито надзвичайно важливі і актуальні проблеми сьогодення, запропоновані важливі для науки і практики методологічні положення і пропозиції.

березень 2018

4.3. Герой і академіки – за децентралізацію¹⁷²

Згідно з перспективним планом, який розробили експерти, на території

¹⁷¹ Рецензована монографія. -С.20

¹⁷² Газ. Вінниччина. 3 листопада 2018.

Хмільницького району має бути ОТГ з центром в Уланові. Це не лише економічно доречно, а й історично справедливо, адже Уланів – колишній райцентр, одне з найбільших, наймасовіших сіл України з інфраструктурою, яку варто зберегти. Втім, незважаючи на те, що розмови про необхідність утворити Уланівську ОТГ точаться і точаться, децентралізація в Уланові й околицях ніяк не зрушить з мертвої точки.

Уланівський голова Сергій Голубенко каже, що сусідні села, яким пропонувалося зібратися в єдину ОТГ, ігнорують ці заклики. А дехто з мешканців Уланова упевнений, що сама уланівська влада не докладає досить зусиль, аби реформа все-таки здійснилася.

Достукатися до свідомості противників децентралізації, переконати їх у раціональності змін намагається відомий аграрій, герой, орденоносець, мешканець Уланова Володимир Вільчинський. Підтримують його не менш відомі земляки – екс-міністр охорони здоров'я, доктор медицини, професор, член Академії наук Микола Поліщук і професор, доктор економіки, також академік Броніслав Панасюк. Нижче – їх думка, яку вони просять донести до усіх мешканців сіл, котрі вагаються в доцільності об'єднання.

Ми, вихідці з Хмільницького району, уродженці сіл Лозна і Лип'ятин, повністю підтримуємо рекомендації ініціативної групи щодо створення Уланівської об'єднаної територіальної громади, – пишуть академіки. Люди мають розуміти, що майже весь додатковий продукт держави виробляється на селі, але сьогодні перерозподіляється так, що у сільській місцевості залишається мізер.

Більше того, якщо сучасні потужні агровиробники продають зерно за кордон, то більше 80 відсотків доданої вартості, отриманої в Україні, вони «дарують» іноземним державам. А та невеличка частина (12-5 15%) створеного додаткового продукту, що залишається в Україні, належить цим великим агровиробникам. Тобто, для звичайних селян майже нічого не залишається. Це той важливий аспект, який потрібно врахувати при формуванні об'єднаних територіальних громад. Адже після децентралізації

централізованих надходжень у громад не буде. Об'єднана громада матиме свої кошти й сама ними розпоряджатиметься.

Уланів, як інші населені пункти країни, відчуває гостру нестачу будівельників, мулярів, електриків, водіїв, дорожників, інших спеціалістів. Щоб покращити становище, необхідно створити умови, які б забезпечили збільшення доданої вартості, тобто, щоб кошти залишились на місцях. Такі умови можуть бути створені лише після децентралізації.

Не менш важливим є питання медицини на селі. Новітні технології змінюють наші уявлення про первинний, вторинний і третинний рівні медичної допомоги. Вони передбачають, що для надання первинної допомоги на селі треба, щоб в амбулаторії діяв діагностичний комплекс портативного цифрового обладнання, під'єданого до Інтернету. Такий комплекс може бути у населеному пункті на 5-10 тисяч жителів. У селах довкола Уланова чисельність значно менша, а тому отримати це обладнання зможе лише об'єднана, потужна громада.

Децентралізація та утворення ОТГ – єдиний спосіб забезпечити доступність діагностики. Наприклад, портативний кардіограф, під'єднаний до смартфона, дозволяє не тільки лікарю, а й фельдшеру, медсестрі зняти електрокардіограму в селі і передати в амбулаторію, де її розшифрують. Це дасть можливість жителям невеликих сіл регулярно обстежуватися, запобігати інсультам та інфарктам. До речі, подібні технології широко використовуються в Британії, Німеччині, США. Тепер – справа за селянами, за громадою Уланова й довколишніх населених пунктів. Хочете достатньо робочих місць, кошти на розвиток, на медицину? Не зволікайте з об'єднанням.

**Микола Поліщук,
Броніслав Панасюк.**

Чи переконують аргументи, наведені фахівцями, вихідцями з Хмільницького району, мешканців сіл, котрі, перебуваючи під впливом місцевих голів і господарників, уперто не бажають

гуртуватися? Якщо чесно, то ці люди нагадують дитину, що сидить і тремтить у темній кімнаті: і в ній нічого доброго, і вийти боязко...

Інна Медведєва

4.4. «Лозна–Лозна село на Поділлі» – сповідь перед всевишнім¹⁷³.

Лозна... Село, яке завжди викликає захоплення, подив і загадковість істориків, краєзнавців і просто любителів минувшини. Тут сім пагорбів, як сім кольорів веселки, сім днів тижня. Є тут граніти, ставок та Стопа, біля якої кожний бачить, чого вартий. Одні вважають, що це напрямок, дорожня карта, а самі односельці вірять, що це стопа Пресвятої Богородиці. До речі, у книзі протоієрея Володимира Леванчука «Хмільницька земля: люди, гріхи, роки» за архівними документами згадується, що у лісі є джерело у вигляді стопи. //За Клировськими ведомостями Камянец - Подольской Епархии с 1795-1916 pp.

А ще у Лозни є історія, яка є невід'ємною частиною історії району, Поділля та України. Саме уродженець Лозни, відомий академік Української академії аграрних наук, вчений економіст, автор наукових праць Броніслав Панасюк взявся написати історію рідного села та згадати імена тих, хто проживав, творив на Лознянській землі. У передмові письменник, Лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, уродженець Калинівського району С. П. Колесник зазначив про цю книгу: «Читаючи книгу, кожен перш за все довідається: під владою скількох держав перебували предки наших селян і скільки трагедій вони зазнали після занепаду великої держави Русь із-за помилок Київських князів; що і як робили татари, коли прийшли на Поділля; довідаються про часи грізної битви чужинців за наш край, коли навіть частина Русі – Поділля одночасно було розділене навпіл між Литвою і Польщею, не кажучи уже про залежність від Московії впродовж трьох з половиною століть; переконуються, що інфіковані рабською покірністю селяни з давнини дотепер так повністю й не

¹⁷³ Газ. Життєві Обрії. 11 жовтня 2019 – Хмільницький район на Вінниччині

позбулися цього недугу за чверть століття незалежності (після 1991 р.) від інших держав».

Книга Бориса Лознянського (Панасюка) «Лузна-Лозна село на Поділлі» складається з 10 розділів. Титанічне дослідження про село розмістилось на 721 сторінці. Автор велику увагу приділяє виникненню села та народам, які проживали на території Поділля. Розділ «Село й жителі Лузни-Лозни» знайомить читачів з тим, як жили й виживали лознянці у різні століття. Перечитуючи цей розділ, кожний рядок книги, автор заставляє задуматись над правом вибору – бути вільним чи бути рабом.

Броніслав Якович з любов'ю та шаною згадує своїх односельців. Читаючи, полинаєш у той колорит ХІХ століття. «На цій вулиці, майже в центрі села, – поряд церква, сільська рада, крамниця, – стояла невеличка хатина, малесенький хлівчик і десь 20 соток городу, значна частина якого* навіть влітку, вимокала. В хатині жила сім'я бідняків: Мадай Денис і його дружина Фросина. Онуки розповідають, що баба Фросина була бойовою, бо коли місцевий селянин Октис, у якого був кривий син Максим, щось погане зробив бабиній корові, то вона його сильно побила, заставляючи вилікувати тварину, але він признався, – погане корові зробити вмю, а ось повернути їй здоров'я – ні! Шкідливого чоловіка баба побила ще більше. Це були голодні роки, і корова виручала, але її прийшлося продати. У цій бідній сім'ї був син Андрій, який одружився і привів до невеличкої бідняцької хати невістку Марію з іншої бідняцької сім'ї; В самому кінці цієї вулиці, з лівого боку, стояла інша малесенька хата, де жив також /бідняцький рід Наконечного Григорія і його дружини Явдохи у яких було четверо дітей: Григор (Григорко), Михайло (Михалко), Трохим і Марія. Хата – невеличка, город малесенький, але хлопці одружувались і приводили невісток до своїх батьків. В селі дивувались тому, як у невеличкій хатині поміщались чотири повноправних сім'ї, які згодом, неподалік батьків, збудували власні хати, жили й працювали. Єдина дочка великого сімейства Марія залишила батьківську хату і перейшла жити до батьків свого чоловіка Андрія з роду Мадаїв».

Кожна сторінка книги «Лузна-Лозна село на Поділлі» – одкровення, то біль і радість, то зустріч з дитинством, то спогади, народжені пам'яттю, то подарунок прадідам і нащадкам, а головне – це сповідь перед Всевишнім. Презентація книги Бориса Лознянського (Панасюка) «Лузна-Лозна село на Поділлі» відбудеться у сільському будинку культури 14 жовтня о 13.30.

Оксана Михалиця
краєзнавець

4.5. Лозна святкує іменини¹⁷⁴

На Покрову Пресвятої Богородиці, в день захисника України та день українського козацтва в Лозні відсвяткували День села. Під час заходу відбулася презентація книги Броніслава Панасюка (Бориса Лознянського) «Лузна-Лозна село на Поділлі».

У Лознянському будинку культури відбулася святкова програма. На свято до лознянців завітали заступник голови Вінницької обласної державної адміністрації Олександр Крученюк та голова Хмельницької районної ради Зоя Бонсевич.

Багато гостей завітали на презентацію книги нашого земляка Броніслава Панасюка (Бориса Лознянського) «Лузна-Лозна село на Поділлі». Добрі слова на адресу автора книги й схвальні відгуки про зміст видання пролунали: від заслуженого журналіста України, редактора літературно-мистецького журналу Поділля «Вінницький край» Вадима Вітковського, заслужених працівників культури України Михайла Каменюка і Сергія Гальчака, заступниці голови постійної комісії обласної ради з питань освіти, культури, сім'ї та молоді, спорту і туризму, духовності та історичної спадщини, поетеси Жанни Дмитренко, Заслуженого журналіста України Василя Паламарчука, Заслуженого вчителя України – Миколи Дороша та інших, хто читав і гідно оцінив її, і яка збагатила скарбницю літератури не лише Хмельниччини, а й Вінниччини.

Журналіст газети

¹⁷⁴ Газ. Життєві Обрії. 18 жовтня 2019 – Хмельницький район на Вінниччині

4.6. Історичний доробок академіка¹⁷⁵.

Перед тим, як почати розповідь про історичний доробок нашого славного земляка Броніслава Панасюка, хочу нагадати читачам про *одну* історичну подію. Цього року газеті «Життєві обрії» виповниться 90 років. Незважаючи на різні суспільно-політичні ситуації, фінансову нестабільність, будь-які зміни в країні, газета не припиняла свого існування. 90 років вона є провідником між минулим і сьогоденням.

Нині видання об'єктивно та виважено подає матеріали, тому що живиться потужними животворними пластами минувшини, її історичними подіями, фактами, відомими людьми. Поєднання сучасності і минувшини є дуже важливим в часи відродження Української держави. Очевидно, що колектив редакції це добре розуміє, а тому впевнено та професійно працює у цьому напрямку. Сьогодні наша газета не поступається обласним, а то і Всеукраїнським віщанням. Свідченням цьому є неодноразове визнання газети кращим районним виданням області. Матеріали журналістів "Життєвих обріїв" ставали переможцями різних конкурсів. А редактор газети Олександр Околюдько був визнаний переможцем обласного конкурсу «Людина року 2018» в номінації "Журналіст року". Все це вселяє надії на те, що газета і далі буде жити та розвиватись, а хмільничани матимуть можливість читати новини, дізнаватись про видатних людей, вивчати історію, традиції, звичаї та обряди своєї малої Батьківщини. А тепер повідаю читачам про нову цікаву, раритетну, історичну книгу.

Переді мною лежить цінне видання – книга Броніслава Панасюка «Лузна-Лозна. Село на Поділлі», яка вийшла в світ 2019 року. Її обсяг – 728 сторінок. Цю солідну працю написав наш талановитий земляк, академік, заслужений економіст України, член НСП України і просто щирий патріот свого батьківського краю. Зараз у Хмільницькому районі, в хорошому сенсі слова, багато хто «захворів» краєзнавчими дослідженнями. Це добре. Єдине, що хочеться зауважити, аби їх видання знаходили місце у бібліотеках краю та були у регіональних та центральних книгозбірнях.

¹⁷⁵ Газ. Життєві Обрії. 24 січня 2020. – Хмільницький район на Вінниччині

На перший погляд книга не потребує додаткових апелятивів у своїй значимості. Глибока передмова талановитого нашого земляка з Калинівщини, чудового письменника і журналіста Степана Колесника націлює на вдумливе прочитання уже з перших сторінок. Його заувага, що «Такий підхід відновлення історії є чи не першим розпочинанням в новітній Україні, адже історія села, селища чи містечка без сув'язі з історією краю і держави в умовах багатьох століть не дає узагальнюючого розуміння ні минулого, ні сучасного, ні майбутнього».

Дійсно, щоб впевнено йти вперед – необхідно добре знати свою минувшину, свій край, своє рідне до болю і близьке село – колиску роду й народу, оту батьківську стежину, з якої людина зробила свій перший крок в великий творчий життєвий шлях. Радує, що у праці багато спогадів самого автора та односельців. Вони відверті й оповиті великою любов'ю та турботою і вічним зв'язком родинного змісту. Дане видання – це результат цього нерозривного зв'язку.

Пам'ятаю у свій час літературний конкурс «Село – колиска роду». Безперечно, Броніслав Якович із науковою мудрістю академіка будить в юних серцях потяг до знань коренів свого роду, до глибших відомостей про знайомі вулички, кутки, околиці й урочища Лозни, чим зміцнюється духовна аура цього мальовничого краю. Чому б не проводити в кожній школі району, області, України подібні конкурси, взявши в основу свій рід, своє село? Це, і лише це, має бути стрижнем і основою патріотичного виховання нашої молоді.

Дана книга є виявом синівської любові до свого рідного краю, свого чарівного Поділля, своєї матінки України. Оце Трисуття, яке звичайно існує в духовній вірі, цілком властиве й в земному реальному житті. Бо рідне село – це твоя колиска, твій центр Всесвіту і пуп Землі. Дуже важливо, що у наявній праці гарно висвітлена інформаційно-просвітницька складова. Вона найпріоритетніша, найповніша. Незважаючи на поінформованість різними засобами впливу на суспільство, нині фактично відсутня просвітницька складова, її щільно перекриває політична основа. А справжнє просвітництво сьогодні вкрай потрібне, воно на часі. Саме це повчально робить автор книги.

Під час ознайомлення з працею видно, що науковець вміло користується досягненнями багатьох галузей наук. І це науково

виправдано, адже топоніміка, археологія, етнографія, краєзнавство та інші дисципліни суттєво доповнюють цінний доробок. Напевне краще Степана Павловича Колесника про цю книгу й не скажеш. Тому в сто крат приємніше, що вона все ж вийшла друком і була презентована у Лозні. В цілому потрібно зауважити, що Броніслав Панасюк зумів, при висвітленні минувшини рідного села, подивитися з висоти на події глибокої старовини, життя своїх пращурів, яке проходило на терені колишньої прабатьківської землі. Далеко не всім подібне під силу.

Безумовно, книгою можуть скористатися читачі різної вікової категорії, адже праця написана доступною мовою зі звичним стилем викладу, і це також виокремлює книгу серед інших подібних видань. За звичним дохідливим текстом, бачиться справді глибока синівська любов полум'яного земляка до своєї рідної Лозни, його працьовитих людей, багатой історії, до Хмільницького краю і всієї України. Книга цінна і повчальна в усіх відношеннях,

Микола Дорош
Почесний краєзнавець України
Заслужений вчитель України

5. Листи

5.1. Президенту України П.О. Порошенку

Шановний Петре Олексійовичу!

Дозволю собі передати Вам свою книгу **«Виробнича, наукова і меценатська гордість України»**, яку вдалося мені щойно видати. Про її написання я Вам повідомляв, коли Ви працювали на посаді Міністра економіки України.

Користуючись нагодою, маю честь повідомити Вам про позитивні думки народу і власні щодо важливих сфер Вашої діяльності:

1. Розбудова української армії за стандартами НАТО відповідає заповітам великого українця С.В. Петлюри;
2. Ваші зусилля, спрямовані на повернення Української Православної Церкви до Константинопільського патріархату, ввійдуть яскравою стрічкою в новітню історію України і світу;

3. Напряом України до НАТО та ЄС – найкращий захист від Московії, яка ніколи не залишить намірів колонізації України, адже, як пояснив Петро І, а Троцький повторив «Без Украины нет России»;

4. Ваша діяльність щодо зміцнення співпраці з США високо оцінюється, вона відповідає намірам Б. Хмельницького та І. Мазепи, так як Німеччина і Франція нам не допоможуть, як це сталося в часи Української революції 1917-1921 рр.;

5. Нарешті – пропозиція. Скажіть щось позитивне про українську науку і її підтримку. Без науки ні одна держава не розвивається, її ставив на перше місце і оберігав Імператор Наполеон, до неї так ставляться й сучасні розвинуті країни.

12.12. 2018

5.2. ПОЯСНЕННЯ ДО КНИГИ «Прогнозування та регулювання розвитку економіки», передану у приймальню Прем'єр-міністра України.

Преса повідомила, що 10 січня 2019 р. на засіданні Кабінету Міністрів України Прем'єр-міністр В.Б. Гройсман повідомив, що в державі будуть розроблятися середньострокові економічні і фінансові прогнози. Враховуючи важливість такого повідомлення, вноситься скромна підмога у цій справ.

I. Передається книга в якій висвітлюється практика економічного прогнозування та державного регулювання в умовах ринкової економіки: **«Прогнозування та регулювання розвитку економіки».**

II. Особливість книги наступна:

а) автор книги, під час її написання, працював в апараті Кабінету Міністрів України, мав консультації з керівництвом Уряду, міністерств і відомств;

б) це була перша книга в незалежній Україні, де систематизовані дослідження з кардинально нових проблем економічного прогнозування і державного регулювання в умовах ринкових відносин;

в) в книзі висвітлюються не лише методи економічного прогнозування і державного регулювання соціально-економічного розвитку, але й даються практичні пояснення їхнього застосування в умовах перехідного періоду до ринкової економіки;

г) книга (5 тис. екз.) видана на кошти Кабінету Міністрів України.

15.01.2019

5.3. Про цукрові буряки і наукові дослідження щодо їхнього вирощування¹⁷⁶.

Відповідно до рішення Загальних зборів НААН від 18.04 2019 р. варто звернути увагу на ряд проблем в структурах НААН, що показано на прикладі відомого Інституту цукрових буряків, слава якого за роки незалежності завмирає.

I. Розвиток бурякоцукрового виробництва з другої половини XIX ст. до початку XX ст. супроводжувався розширенням площ посіву цукрових буряків та підвищення їх урожайності, збільшенням кількості цукрових заводів, що вимагало підвищення якості цукрових буряків.

За роки незалежності (після 1991 р.) площі катастрофічно скоротилися, більшість цукрових заводів зруйновано, увага до якості цукрової сировини зупинена із-за майже зникнення виробництва вітчизняного насіння.

II. У звіті на вченій раді про роботу Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків (колишній Інституту цукрових буряків) за 1918 р. відзначено, що на селекційних станціях майже не вирощується вітчизняне насіння, а якщо і є якась частинка, то його ніхто не використовує. Насінневі заводи зникли. Про дослідження щодо технології вирощування цукрових буряків в умовах кліматичних змін та інших факторів не доповідалось.

З історії нагадаємо, що проблема, яка спонукала знаменитих цукрозаводчиків займатися селекцією, створюючи селекційні

¹⁷⁶ Офіційний лист Віце-президенту НААН академіку М.В. Роїку, 21.04.2019

станції і дослідні поля, було те, що іноземне насіння цукрових буряків і технологія вирощування були вкрай дорогими. Крім того, іноземне насіння не було пристосоване до ґрунтових і природних умов України, що знижувало ефективність вирощування цукрових буряків та виробництво цукру. Наукові роботи і вирощування насіння провадилось на селекційних станціях.

III. Розвиток галузі цукрових буряків у нашій країні, що була у складі Московської імперії, пройшов чотири складних періоди: перший, (1800-1875 рр.), коли в країні панувало насіння французько-німецьких фірм, яке не пристосоване до місцевого клімату і ґрунтів; другий, (1875-1914 рр.), коли організувались селекційні станції і розпочалась конкуренція між іноземним та вітчизняним насінням; третій, (1914-1920 рр.) – послаблення впливу закордонних фірм на вирощування цукрових буряків; четвертий, після 1921 року поступове відродження селекційних станцій і перехід на повне забезпечення посівів цукрових буряків вітчизняним насінням.

За роки незалежності Україна (після 1991 р.), у розвитку галузі цукрових буряків, повернулась до першого періоду (1800-1875 рр.), тобто майже повсюди на невеличкій сучасній площі (більше 230 тис. га) посіву цукрових буряків використовується іноземне насіння. Українські вчені самі допомагають іноземним фірмам. Якщо селекційні станції Інституту припинили займатися вирощуванням вітчизняного насіння, то фірма, яка виділилася з Інституту цукрових буряків для вирощування і торгівлі насінням цукрових буряків, вона розміщена у будинку Інституту, продовжує вирощувати насіння цукрових буряків, торгує ним, але користується іноземними сортами. Вчені Інституту в усьому відчувають себе жалюгідно у порівнянні з спеціалісти фірми, що працюють поряд.

IV. Причини скорочення площ під цукровими буряками, зменшення кількості цукрових заводів і зниження виробництва цукру в Україні деякі вчені Інституту, яких підтримує керівництво, вважають справедливим так як існує ринок, який вирішує всі

проблеми. Мовляв, ціни на цукор низькі, а тому його не вигідно виробляти, із-за цього скорочуються площі.

Подібні пояснення, з посиланням на ринок, вченими колишнього знаменитого Інституту цукрових буряків, викликають щонайменше сумнів. Вчені зобов'язані самі розуміти, пояснювати владі і агрохолдингам, що низька ціна на вітчизняний цукор полягає у тому, що харчовиками використовується більш дешевий цукор з тростини та цукрозамінників, що містять біля 80% хімії, яких в країну завозиться все більше і більше. В даний час харчова промисловість використовує не менше 20-30% цукрозамінників, що погіршує здоров'я населення, особливо дітей. Крім того, «наукове» пояснення справедливості скорочення площ під цукровими буряками і зменшення їх виробництва, шкідливе для розвитку тваринництва, яке позбавляється гички, жому, меляси. Крім того, чомусь не згадується, що цукрові буряки є сировиною для біоенергетики та важливою складовою культурою у сівозмінах.

V. При організації Інституту (01.04.1922) йому було передано 9 дослідно-селекційних станцій, а також дослідні поля та спостережні пункти. Особливість науково-дослідних робіт селекційних станцій полягала в тому, що вони були повністю зв'язані з тематикою наукових робіт Інституту.

За роки незалежності все це поступово втрачалось і тепер зв'язок науково-дослідних робіт селекційних станцій з Інститутом мінімальний. Недостатньо обгрунтований зв'язок Інституту з селекційними станціями у виробничих та фінансових справах. Не справедливо, коли вчені Інституту позбавлені можливостей своєчасно побувати на селекційних станціях з тематики наукових досліджень. Держава не зможе й надалі допускати, що Інститут буде вважатися бюджетною установою, а його селекційні станції госпрозрахунковими підрозділами.

Про те, що фінансовий зв'язок Інституту зі своїми селекційними станціями потребує удосконалення, свідчить наступне. Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків володіє 9-ю селекційними станціями, але його працівники мають таку ж низьку платню та відсутність засобів для проведення

досліджень, як і працівники Інституту аграрної економіки, який взагалі позбавлений пунктів для проведення досліджень.

VI. Історія бурякоцукрового виробництва свідчить про наступне: в Німеччині розробили технологію одержання цукру із буряків; у Франції вирішили проблему виробництва цукру не з тростини, а буряків; в Україні досліджена і вирішена проблема одержання нової форми буряків цукрових з однонасінними плодами.

В той же час у нас ніде не проповідується, що українська наука у цукровому виробництві займає належне місце поряд з Німеччиною та Францією, що було б добрим нагадуванням при зустрічах керівників цих держав. Одначе, у нас навіть вчені, які вивели одноросткове насіння цукрових буряків (В. Ф. Савицький, О.І.Харечко-Савицька, Л.І.Федорович, М.Г. Бордонос)¹⁷⁷, викреслюються з аналогів науки, а подаються зовсім непричетні (19 осіб) до цієї справи¹⁷⁸.

VII. Короткий виклад досліджень і висновків здійснено на підставі праці про українських цукрозаводчиків¹⁷⁹ та завершеного вивчення історії знаменитого Інституту цукрових буряків. Викладені лише деякі проблеми знаменитого колишнього Інституту цукрових буряків, а тепер Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків свідчать, що Інститут потребує кардинальної перебудови, як це рекомендується рішенням загальних зборів НААН 18.04.2019 року.

21.04.2019

6. Вислови філософів та митців

6.1. Читати, щоб думати – це корисно в житті.

«Друзей нет – есть вечные враги; В каждом человеке сидит зверь; Я сеял драконом, сбор жатвы дал мне блох» – Гейне.

¹⁷⁷ Основные выводы научно-исследовательских работ ВНИС за 1937 год. М., 1939, -С. 326, 351-352, 357-359, 369-371.

¹⁷⁸ Золоті сторінки аграрної науки України. К. Аграрна наука, -С.50-51, 2018

¹⁷⁹ Панасюк Б.Я. Виробнича, наукова і меценатська гордість України. Вибрані твори Т.12, Чорнобай, 2018.

«...в желании публика дура всегда, потому что руководствуется только мгновенно минутною потребностью»; «Нет ничего лучшего как вести себя так, чтобы не давать хлопот окружающим» – Н. В. Гоголь.

«И так, мы получили лимон. Давайте посмотрим нельзя ли сделать из него лимонад» – когда постигает неудача.

«Заблуждаться присуще всякому человеку, но упорствовать в своем заблуждении может только глупец» – Цицерон.

«О будущем не стоит думать: что ни делай, жизнь все равно подставит тебе ножку»; «Жизнь – мастерская, пытающаяся выпускать совершенные изделия: одно удается, миллион идет в брак»; «Глаза говорят о том, каков человек от природы, рот – о том, каким он стал»; – Д. Голсуорси.

«Глупость есть дар Божий и им не следует злоупотреблять». – Бисмарк.

«Правда настолько драгоценна, что ее должен сопровождать эскорт лжи – У. Черчилль.

«Мы уважаем правила, но любим исключения» – К.К.

«Человеку даны двое ушей и лишь один рот – дабы он больше слушал и меньше говорил»; «Насилие – горький плод человеческой агрессивности» – К.К.

«Безвольная и бесплодная любовь» – Л. Фэрбах.

«Дурак с претензиями хуже чем обычный»; «Обстоятельства выше его возможностей»; «И легко мне с душою цыганской кочевать никого не любя» – Вертинский.

«Страдания не облагораживает, а озлобляет человека» – С. Моэма.

«Гоголь вообще любил те отношения между людьми, где нет никаких связывающих прав и обстоятельств, где от него ничего не требовали. Он тогда только и давал что-нибудь от себя»; «Степенный, всегда серьезный Яким состоял тогда в должности его камердинера. Гоголь обращался с ним совершенно патриархально, говоря ему иногда: «я тебе рожу побью», что не мешало Якиме постоянно грубить хозяину» – П.В. Анненков.

«Только с теми людьми и жить можно, которые все видят и понимают – и умеют молчать» – Тургенев.

«Я люблю правду и красоту, если они еще существуют» – К.К.

«Человек – животное, способное понимать и усваивать, но зачем ему еще думать и размышлять?»; «И хотя человек создан существом разумным, в жизни людям гораздо чаще приходится повиноваться не размышляя, нежели размышлять, не повинуюсь»; «Лучше иметь дело с людьми, привыкших скорее исполнять, чем рассуждать» – К.К.

«Делись со мною всем чем знаешь и благодарен буду я, но ты мне душу предлагаешь, на кой мне черт душа твоя» – К.К.

«Я виноват перед тобою, цены услуг твоих не знал»; «Делить веселье все готовы, никто не хочет грусть делить»; «Уж третий месяц на мою подушку не ложил своей ты головы.» – К.К.

«Человек, которого я сделал министром, через четыре года должен страдать задержанием мочи»; «От великого до смешного один только шаг и пусть судит потомство» – Наполеон.

«Поверь: великое земное
Различно с мыслями людей
Сверши с успехом дело злое –
Велик; не удалось – злодей.
Среди дружин необозримых
Был чуть не бог Наполеон,
Разбитый же в снегах родимых
Безумцем порицаем он».

Лермонтов.

«Не каждый умеет петь, не каждому дано яблоком падать к чужим ногам, сие есть величайшая исповедь хулигана» – С. Есенин.

«Чем меньше женщину мы любим, тем больше нравимся мы ей» – Сократ.

«Родину нельзя унести на каблуках сапог» – Дантон.

«Истина рождается после долгих мук противоречий»; «Объяснения чего-либо вообще считается в порядочном обществе признаком дурного тона» – Гегель.

«Каждый новый шаг вперед является оскорблением какой-нибудь святыни, бунтом против старого, отживающего, но священного привычкой порядка»; «Умение мудрых извлекать пользу даже из дурных источников»; «Обстоятельства выше его возможностей»; «Вещи редко оказываются тем, чем они кажутся на первый взгляд»; «Никогда не делайте чужую работу так как всегда будете на побегушках» – народная мудрость.

«Были когда-то и мы рысаками и имели лихих ямщиков» – из песни.

«Когда один человек из-за сожаления, испытывает чувство вины, у другого возникает враждебность: раз ты чувствуешь себя виновным, значит, ты меня обокрал»; «Так как сознание собственной слабости заставляет людей искать общения с другими людьми и они от природы наделены стадным инстинктом, то дело не обошлось без политики»; «С народом надо обращаться как с женщиной – выслушай и сделай все наоборот»; «Шпион – человек, познающий правду в мире лжи»; «В определенных обстоятельствах равнодушные дезертируют, а остальные пьют» – Н. Неверов.

«Отложить – это еще не значит потерять»; «Вера в ничто дается с трудом»; «Новое – хорошо забытое старое и вовремя вспомняемое» – пословица.

«Чтобы написать историю своей жизни, надо сначала прожить эту жизнь»; В жизни бывают тяжелые минуты, все дело в том, чтобы уметь справиться с ними»; чтобы написать оперу надо посещать цирк» – Н. Мюссе.

«Існує три радості життя: радість помсти; радість влади; радість кохання» – Н.М.

«Кого я, де, коли любив?
Кому яке добро зробив?
Нікого в світі, нікому в світі.
Неначе по лісу ходив!
А малась воля, малась сила,
Та силу позички зносили
А воля в гостях упилась.

Т. Шевченко

«Благаю Бога, щоб смеркало,
Бо на позорище ведуть
Старого дурня муштрувати,
Щоб знав як волю шанувати,
Щоб знав, що дурня всюди б'ють.

Т. Шевченко

«Чем больше познаю людей, тем сильнее я люблю зверей» –
Э. Хемингуэй.

«Просто черемуху, если наломана, надо кому-то дарить»; «Что
намечено, уж тому быть, к жизни надо философски подходить» –
К.К.

«У цьому ганебному світі все так влаштовано, що людина
повинна весь час страждати» – Достоевський.

«Нет в этом мире безмятежного уголка, нет острова, где
можно затаится в своей независимой радости. Живыми нитями
связана наша радость с болью других людей» – Литературная
газета (Москва).

«Верди Джузеппе в 10 лет написал свое первое музыкальное
произведение. Добролюбов прожил 25 лет, но сделал значительно
больше, чем иные за 100 лет. Шолохов М. в 24 года написал
«Тихий Дон». Л. Украинка в 10 лет напечатала в журнале свое
произведение. М. Рыльский в 15 лет выдал первый сборник стихов» –
информация для интереса.

«В обществе подобно строгим законам пищевых связей в
природе, четко узаконено количество тех, кто ест, и тех, кого едят» –
газета Сов. Россия, 196, 26 августа 1972 г.

«В зависимости от того, кто тебя вызывает или просит к себе,
надо двигаться галопом, марш-марш или обыкновенным шагом» –
Островский.

«В любом объединении двух людей один всегда везет на себе
другого»; «Слабые всегда будут стремиться стать сильными, а
сильные господствовать над слабыми»; «Совещаться можно
многим. Действовать надо одному»; «Действия, которые не
опираются на знание – это преступление»; «В самом деле,
управлять – это значить предвидеть, но чтобы предвидеть надо

много знать»; «Истинная школа, дающая умение повелевать – это общая культура»; «На протяжении всей своей жизни я терпел поражения в начале, чтобы победить в конце»; «Действуйте всегда в согласии со своими задними мыслями»; «Характер – это прежде всего способность пренебрегать недовольством, возражениями своих союзников»; «Люди могут иметь друзей. Но государственные деятели – никогда»; «Чтобы пользоваться международным авторитетом, нет необходимости быть великой страной, надо прежде всего обладать полной, максимально возможной самостоятельностью» – Ш. Де Голь.

«Сильные личности созданы для борьбы испытаний, великих событий, не всегда воплощают простое превосходство, ту поверхностную привлекательность, принятую в повседневной жизни. Выдающиеся характеры обычно суровы, неуживчивы, иногда жестоки. Если даже стоящая внизу масса признает их превосходство и невольно воздает им должное, то очень редко случается, что бы их любили и их покровительствовали. При решении вопроса о продвижении выбор охотнее останавливают на тех, кто нравится, а не на тех, кто этого заслуживает» – Ш. Де Голь.

«Лучше убеждать сильнейших, чем идти против них»; «Очень полезно рычать на аудиторию» – У. Черчилль.

«Підопічні люди взагалі невдячні, вимогливі, набридливі» – народне.

«Чем больше изменений, тем больше все остается по-старому» – Альфонс Кара.

«У него манеры лучше, чем мозги»; «Человек с ограниченными способностями всегда будет выигрывать ибо старая шайка всегда будет поощрять скорее посредственность, чем яркие способности, истинные же способности всегда будут подавляться» – об А. Идене.

«Характерная черта естественного состояния людей – это борьба всех против всех» – Гоббс.

«В прошлом большинство законодателей были людьми ограниченными, только случайно поставленными во главе других и

не считавшимися ни с чем, кроме своих предрассудков и фантазий» – Монтескье.

«Ум человеку дан для того, чтобы ладить с теми людьми, которые его не имеют» – Вольтер.

«Высшие чины или служащие в большинстве случаев имеют тенденцию: если они были честными людьми, то как служащие казались скучными и бездеятельными; если были энергичными, то непременно оказывались жуликами; если были глупы, то являлись истинным бедствием для Америки». «Нужны люди безликие – интеллектуальные и нравственные кастраты. Они не должны ни рассуждать, ни задавать вопросов, они должны выполнять приказы или предугадывать их» – «Богачи сверх богачи», – С. 414.

«Жизнь слишком коротка, и не следует проводить ее, пресмыкаясь перед жалкими негодьями» – Стендаль.

«Насилие – горький плод человеческой агрессивности»; «Человек не волен выбирать свою судьбу, она сама приходит» – Истина.

«Свобода каждого ограничена свободой других» – Спенсер.

«Если хочешь мира, готовься к войне»; «Язык дан человеку, чтобы скрывать свои мысли или придавать пустоте форму мысли»; «...история вся слагается именно из действий личностей, представляющих из себя несомненно деятелей»; «Отнятие промышленностью у земледелия самых сильных, энергичных и интеллигентных рабочих есть всеобщее явление не только промышленных, но и земледельческих стран. Противоречие между культурой городов и варварством деревни, порожденное капитализмом, неизбежно ведет к этому» – В. Ульянов (Ленин).

«Энгельгардт показывает, что тенденция мужика в его хозяйственной деятельности – кулачество: «известной дозой кулачества обладает каждый крестьянин», «у крестьян крайне развит индивидуализм, эгоизм, стремление к эксплуатации». «Каждый гордится быть щукой, чтобы пожрать карася». Тенденция крестьянства вовсе не к общественному строю, вовсе не к «народному производству», а к самому обыкновенному, всем капиталистическим обществом свойственному мелкобуржуазному

строю – показана превосходно». «Отнятие промышленностью у земледелия самых сильных, энергичных и интеллигентных рабочих есть всеобщее явление не только промышленных, но и земледельческих стран. Противоречие между культурой городов и варварством деревни порожденное капитализмом, неизбежно ведет к этому» – В. Ульянов (Ленин).

«Может стареть и стареет с каждым днем учение науки о строении веществ, о химическом составе пищи, об атоме и электроны, но не может устареть истина, что человек не может питаться мыслями и рожать детей при одной только платонической любви» – автор неизвестен.

«Больше всего надо кричать против тех пороков, которые за собой сознаешь – Тургенев.

«Добродетельным может быть каждый сам по себе, а для порока всегда нужны двое» – Гейне.

«Кто располагая небольшими силами, берется за большое дело, тот лишь обольщает себя пустыми надеждами»; «Некрасивые люди всегда стремятся защитить себя от презрения злостью»; «Старики больше заботятся о самих себе, значительно меньше – о других и о государстве»; «Мы мыслим, следуя природе, говорим, следуя правилам, но действуем по привычке»; «Глупость одного – счастье другого»; «Желая быть благодарным к одним, мы оказываемся несправедливыми к другим, самих же себя лишаем свободы»; «Нужно быть очень мрачным человеком для того, чтобы считать любовные развлечения серьезным делом»; «Кто проявляет жалость к врагу, безжалостен к самому себе»; «Ни одна из добродетелей не оказывается так часто виновной, как мягкосердечие»; «Твердость даже порокам придает достоинство» – Ф. Бекон.

«Почести и власть чаще всего меняют характеры людей в худшую, а не в лучшую сторону» – Тацит.

«Не по принципам гуманности живет человек и воцаряется над миром животных, а только с помощью самой жестокой борьбы»; Какой бы цели ни достиг человек в жизни, он достигает

ее благодаря своей жестокости» – Гитлер (Литературная газета. 24.04. 1982).

«Кто говорит правду, умирает не от своей болезни» – Бату Хан (Батий).

«Глубокая река не возмутится от того, что в нее бросить камень. Так же и человек. Если человек возмущается от оскорблений, то он не река, а лужа», «С самого утра надо следить за собой и сказать себе: сейчас может случиться, что придется иметь дело с дерзким, наглым, лицемерным, докучливым, озлобленным человеком. Часто бывают такие люди. Люди эти не знают, что хорошо и что дурно», «Ты говоришь, что вокруг тебя все дурные люди. Если ты так думаешь, то это верный признак того, что ты сам очень плох», «Есть такие люди, что любят быть сердитыми. Они всегда чем-нибудь заняты и всегда рады случаю оборвать, обругать того, кто к ним обратится за каким-нибудь делом. Такие люди бывают очень неприятны. Но надо помнить, что они очень несчастны, не зная радости доброго расположения духа и поэтому, надо не сердиться на них, а жалеть их», «Не надо ни особенно презирать, ни особенно почитать никакого человека. Будешь презирать человека – не оценишь того добра, которое есть в нем. Будешь слишком почитать человека, будешь слишком много требовать от него» – Марк Аврелий.

«Если бы меня учили, я мог бы стать бездарным живописцем, актером, певцом или пианистом. Но меня никто не учил, и вот я стал писателем. Надо развивать то, что в тебе заложено, а не то, что тебе больше нравится» – Бернард Шоу.

«Скудоумный высказывает презрение к ближнему своему, но разумный человек молчит»; «Кто ходит переносчиком тот открывает тайну, но верный человек таит дело»; «При многословии не миновать греха, а сдерживающий уста свои – разумен»; «Иной сыплет щедро, и ему еще прибавляется, а другой сверх меры бережлив и однако же беднеет» – Біблія.

ЗМІСТ

1. Наука, філософія, історія.....	3
1.1. Олексій Бобринський: повернення.....	3
1.2. Відродження і ствердження свободи своєї батьківщини.....	8
1.3. Економіка і медичне забезпечення села в руках його громади.....	11
1.4. Духовна і наукова спадщина академіка Р.І. Тринька.....	17
1.5. Перспективи глобальних кліматичних змін на планеті Земля.....	23
1.6. Зміни клімату і аграрне виробництво.....	49
1.7. Людське суспільство і закони природи.....	63
2. Література.....	97
2.1. Зустріч з майбутнім Президентом України.....	97
2.2. Помста Богів.....	113
2.3. Співанки свободи з Хомутинець.....	130
2.4. Зустріч, про яку випала нагода згадати.....	167
2.5. Стежками Революції Гідності.....	169
2.6. Народ і його влада в епоху битви за незалежність.....	196
2.7. «Україна стискається немов шагренева шкіра».....	263
2.8. Невиліковний шрам	269
2.9. Яскрава постать краю дитинства.....	367
4. Рецензії.....	371
4.1. Відповідь рецензенту.....	371
4.2. Ціна, її формування та економіка.....	375
4.3. Герой і академіки – за децентралізацію.....	381
4.4. «Лузна-Лозна село на Поділлі» – сповідь перед всевишнім.....	384
4.5. Лозна святкує іменини.....	386
4.6. Історичний доробок академіка.....	387
5. Листи.....	389
5.1. Президенту України П.О. Порошенку.....	389
5.2. Пояснення до книги.....	390
5.3. Про цукрові буряки та інше.....	391
6. Вислови філософів і митців.....	394
6.1. Читати, щоб думати – це корисно в житті.....	394

Наукове видання

**ПАНАСЮК
Броніслав Якович**

ВИБРАНІ ТВОРИ

Підп. до друку 19.11.2020 р. Формат 60*84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Наклад 100 пр.
Ум. друк. арк. 32.32. Обл. – вид. арк. 34.75. Зам. № .

Видання та друк: Чорнобаївське комунальне
поліграфічне підприємство

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3791
від 27.05.2010 р.

19900, вул. Центральна, 211, смт Чорнобай, Черкаська обл.,
Україна. тел. (04739) 2–26–42; email: print1932@ukr.net